ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

5

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

مۇقاۋا رەسسىمنى سىزغۇچى : مەمەت ئابدۇرېھىم
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : مەمەت نەۋبەت

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ISBN 978-7-228-12036-9
9 787228 120369 >
定价：12.00元

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

5

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

— شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى —

www.uyghurkitap.com

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔民间故事. 5:维吾尔文/《维吾尔民间文学大典》编委会编. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2008.11
(维吾尔民间文学大典)
ISBN 978—7—228—12036—9

Ⅰ.维… Ⅱ.维… Ⅲ.维吾尔族—民间故事—作品集—中国—维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2008)第 177979 号

策　　划	阿不都热合曼·艾白，艾合买提·伊明
责任编辑	艾合买提·伊明
责任校对	阿布勒孜·阿巴斯 等
封面设计	买买提·诺贝提
出版发行	新疆人民出版社
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话	(0991)2827472
邮　　编	830001
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
印　　刷	乌鲁木齐八家户彩印有限公司
开　　本	880×1230 毫米　1/32
印　　张	5
版　　次	2008 年 11 月第 1 版
印　　次	2008 年 11 月第 1 次印刷
印　　数	1—5000
定　　价	12.00 元

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى — 5

نەشرگە تەييارلىغۇچى: «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى
پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي، ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى: ئابلىز ئابباس قاتارلىقلار
مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 - نومۇر
تېلېفون: 0991—2827472
پوچتا نومۇرى: 830001
سانقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
باسقۇچى: ئۈرۈمچى باجياخۇ رەڭلىك باسما چەكلىك شىركىتى
فورماتى: 880×1230 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى: 5
نەشرى: 2008 - يىلى 11 - ئاي 1 - نەشرى
باسمىسى: 2008 - يىلى 11 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 1—5000
كىتاب نومۇرى: ISBN 978—7—228—12036—9
باھاسى: 12.00 يۈەن

www.uyghurkitap.com

مۇھەررىردىن

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى باي ۋە گۈزەل بىر خەزىنە. ئۇيغۇر خەلقى ئۆزىنىڭ بېسىپ ئۆتكەن ئۇزاق تارىخىي تەرەققىياتى جەريانىدا، ئۆزىنىڭ مىللىي تىلىنى، ئۆرپ - ئادىتىنى، مىللىي مەدەنىيىتىنى، جۈملىدىن باي، گۈزەل ۋە پارلاق ئېغىز ئەدەبىياتىنى بارلىققا كەلتۈرگەن. ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئۇزۇن تارىخقا، باي، چوڭقۇر مەزمۇنغا، ئۆزىگە خاس مىللىي ئۇسلۇب ۋە مىللىي شەكىلگە ئىگە بولۇپ، كۆزنى قاماشتۇرۇپ تۇرىدىغان بىر رەڭدار گۈلشەن. ئۇ ئۆزىنىڭ مەزمۇنىنىڭ چوڭقۇرلۇقى، بايلىقى ۋە كەڭلىكى بىلەن، شەكلىنىڭ خىلمۇخىللىقى ۋە گۈزەللىكى، تۈرىنىڭ كۆپلۈكى بىلەن كۆزگە ئالاھىدە چېلىقىدۇ.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى يۇقىرىقىدەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنىڭ ئەڭ ئومۇملاشقان بىر تۈرى ھېسابلىنىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ئېغىزدىن ئېغىزغا، ئەۋلادتىن ئەۋلادقا كۆچۈش جەريانىدا خەلق ئاممىسى تەرىپىدىن پىششىقلىنىپ، ۋەقەلىكى تاۋلانغان، نەتىجىسى روشەن ھەم ئۈمىدۋار، تىلى تەسىرلىك ۋە گۈزەل بولۇپ يېتىلگەن.

ھەممىمىزگە مەلۇم، چۆچەك پېرسوناژلىرى بولغان، بىر پۈتۈن ۋەقەلىككە ئىگە نەسرىي ئەسەر. ئۇ ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ھەرقانداق بىر تەرىپىنى ئەكس ئەتتۈرەلەيدۇ. ئۇ ئىجتىمائىي رېئاللىقنىڭ ئەمگەكچى خەلق مېڭىسىدىكى

ئىنكاسى، ئەمگەكچى خەلق تۇرمۇشىنىڭ، ئىدىيە ـ ھېسسىياتىنىڭ، غايە ۋە ئارمىنىنىڭ بەدىئىي ئىپادىسى. چۆچەكلەر ئاساسەن رېئالىزملىق بولىدۇ، ئۇنىڭدا يەنە ئاكتىپ رومانتىزمنىڭ قويۇق ئىپادىسىمۇ بولىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىمۇ شۇنداق.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىدە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكى، ھەقىقەتپەرۋەرلىكى، ئەمگەكچان روھى، ساغلام ۋە گۈزەل ئەخلاقىي پەزىلىتى، ۋەتەنپەرۋەرلىكى، قەيسەرانە كۈرەش قىلىش ئىرادىسى، شۇنداقلا ئىسىل ئارزۇ ـ ئارمانلىرى ئىپادىلەنگەن. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئوبراز ئارقىلىق ئىپادىلىنىپ، كىشىلەرگە ياخشى بىلەن ياماننى، ھەق بىلەن ناھەقنى، ئۆز بىلەن دۈشمەننى، خۇنۈكلۈك بىلەن گۈزەللىكنى پەرق ئېتىشكە ياردەم بېرىدۇ. بىز بۇنىڭدىن خەلق چۆچەكلىرىنىڭ مۇئەييەن تەربىيىۋى رولىنى بايقىۋالالايمىز.

شۇنى قەيت قىلىشقا بولىدۇكى، خەلق چۆچەكلىرىنىڭ بالىلارغا بولغان تەربىيىۋى رولى تېخىمۇ زور بولىدۇ. بالىلار كىچىكىدىن تارتىپلا خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى، جۈملىدىن چۆچەكلەرنى ئاڭلىسا، ئۇلارنىڭ يۇمران قەلبىدە ياخشىلىق، ھەققانىيلىق، گۈزەللىك، ھاياتنى ۋە تەبىئەتنى سۆيۈش ئىستىكى ئويغىنىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنىڭ تۇرمۇشنى، تارىخنى بىلىش ۋە چۈشىنىشتىكى رولى، خەلق تىلىنى ئۆگىنىشتىكى رولى، گۈزەللىك قارىشىنى يېتىلدۈرۈشتىكى ئېستېتىكىلىق رولى، كۆڭۈل ئېچىش رولىنىمۇ ئۇنىڭ تەربىيىۋى رولىدىن ئايرىپ قاراشقا بولمايدۇ. يۇقىرىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزئارا باغلانغان، ئۆزئارا گىرەلەشكەن، سىڭىشىپ كەتكەن، بىر ـ بىرىنى تولۇقلىغان ۋە ئۆزئارا ماسلاشقان. بۇ خەلق چۆچەكلىرىنىڭ خەلق

تۇرمۇشى بىلەن قان ـ گۆشتەك زىچ مۇناسىۋىتى بارلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى يېزىق شەكىللىنىشتىن بۇرۇنلا ۋۇجۇدقا كېلىپ، نۇرغۇن ئەسىرلەر مابەينىدە ئېغىزدىن ئېغىزغا كۆچۈپ يۈردى. يېزىق شەكىللەنگەندىن كېيىن ئۇنىڭ تەرەققىياتى يەنىلا توختاپ قالغىنى يوق. كېيىنكى مەزگىللەردە نۇرغۇن ئەللەردە خەلق چۆچەكلىرى يىغىپ خاتىرىلىنىپ، ئۇنىڭ يوقىلىپ كېتىشىنىڭ داۋاملىق مۇكەممەللىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىندى. بۇ ئىش بىزدە بۇرۇن ئانچە ـ مۇنچە ئىشلەنگەن بولسىمۇ، رەسمىي ئىشلەش ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 50 ـ يىللىرىدا باشلاندى دېيىشكە بولىدۇ. ئازادلىقتىن كېيىن ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى بىرقانچە توپلام قىلىپ ئىشلەنگەنىدى. 80 ـ، 90 ـ يىللارغا كەلگەندە ئېلىمىز بويىچە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى توپلاش، رەتلەش، نەشر قىلىش دولقۇنىنىڭ تۈرتكىسىدە شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىگىچە خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئەسەرلىرى كەڭ كۆلەمدە يىغىلدى، رەتلەندى ۋە مەخسۇس توپلاملار نەشر قىلىندى. مۇشۇ ئەسىرنىڭ باشلىرىدا بۇ ئەسەرلەر قايتا ـ قايتا سېلىشتۇرۇش، رەتلەش، تاللاش ئارقىلىق سىستېمىلاشتۇرۇلۇپ زور ھەجىملىك «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» ۋۇجۇدقا كەلدى. قولىڭىزدىكى 23 قىسىملىق «ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى» دەل مۇشۇ ئىلمىي ئەمگەكنىڭ مېۋىسى.

بۇ بىر يۈرۈش كىتابقا سېھرىي چۆچەكلەر، تۇرمۇش چۆچەكلىرى، چېچەنلەر ھەققىدىكى چۆچەكلەر، ھەجۋىي چۆچەكلەر، تېپىشماقلىق چۆچەكلەر، ھايۋانلار ھەققىدىكى چۆچەكلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 300 دىن ئارتۇق چۆچەك

كىرگۈزۈلگەن ۋە مۇناسىپ قىزىقارلىق قىستۇرما رەسىملەر سەپلەنگەن.

ئىشىنىمىزكى، بۇ بىر يۈرۈش كىتاب خەلقىمىزنىڭ مەدەنىيەت تۇرمۇشىنى تېخىمۇ بېيىتىدۇ ۋە رەڭدار قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقاتچىلىرىنىمۇ مول ۋە رەڭدار ماتېرىيال مەنبەسى بىلەن تەمىنلەيدۇ، ئۇلار بۇ كىتابلىرىمىزدىن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، تارىخىي، ئەخلاقىي، دىنىي ۋە ئېستېتىكلىق قاراشلىرىنى، ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىي تۇرمۇشىنى، ئۆرپ ـ ئادەت ئالاھىدىلىكلىرىنى تەتقىق قىلىشتا مۇھىم يىپ ئۇچى ۋە ئىلھامغا ئېرىشەلەيدۇ. بىزنىڭ بۇ كىتابلارنى نەشرگە تەييارلاشتىكى ئاساسىي مۇددىئايىمىزمۇ دەل مۇشۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

مۇندەرىجە

سېخىي بىلەن بېخىل 1
خاسىيەتلىك تاش 15
ئۇستانگۇر تۆمۈرچى 24
چۆچۈرە بالا 31
ئەڭگۈشتەر 40
بەختى غايىب 68
مەلىكە نۇرجامال 76
بېلىقچى شامىدۇن 114
قىلىچ باتۇر 128
خاسىيەتلىك رەسىم 132
ئامەتلىك شاھزادە 138

سېخىي بىلەن بېخىل

بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا، ھەركىمنىڭ ئىشكى ھويلىسىدا، لەڭمىنى چويلىسىدا، ئۆگزىسى تورۇستا، ئوچىقى مورىسىدا، ئېگىز ئېرىقنىڭ ئېنىچە، چوڭقۇر ئېرىقنىڭ يېنىچە، ئېشەكلىرىنى ھاڭگىلىتىپ، پۇتلىرىنى ساڭگىلىتىپ يول ماڭىدىغان زامانلارنىڭ بىرىدە، بۇ شەھەردە ئەمەس بۆلەك شەھەردە ئىككى ئاغىنە بولغانىكەن. ئۇلار بىر - بىرىنى بىر كۈن كۆرمىسە تۇرالمايدىغان، بىر نان تاپسا پۇچۇقتىن بىللە يەيدىغان، ھېچقانداق ئىشتا سېنىڭ - مېنىڭ دېيىشمەيدىغان قىيامەتلىك جان دوست - ئاغىنىلەردىن ئىكەن. كىشىلەر بولسا، ئۇلارنىڭ بىرىنى بېخىل، بىرىنى سېخىي دەپ ئاتىشىدىكەن.

ئايلاردىن ئاي ئۆتۈپ، يىللاردىن يىل ئۆتۈپ، ئۇلار بىر كۈنى باشقا بىر شەھەرگە بېرىپ كېلىشنى مەسلىھەتلىشىپتۇ ۋە يولدا يېيىش ئۈچۈن ھەر ئىككىسى بىر خۇرجۇندىن سەپەر توقچى ۋە بىر قاپاقتىن سۇ ئېلىپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇلار يولغا چىقىپ بىرىنچى كۈنىلا بېخىل سېخىيغا:

— بۇ يەردىن بىز بارىدىغان شەھەرنىڭ ئارىلىقى بىر ئايلىق چۆل. ھەر ئىككىمىز خۇرجۇن، قاپاقنى كۆتۈرۈپ ئاۋارە بولمايلى، ئاۋۋال سېنىڭ خۇرجۇن، قاپىقىڭنى بىكارلايلى، ئۇنىڭدىن كېيىن مېنىڭكىنى يەپ - ئىچەيلى، — دەپتۇ.

سېخىي بولسا دوستىنىڭ گېپىگە:

— بولىدۇ، شۇنداق قىلايلى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ بېخىل سېخىينىڭ نېنىنى يەپ، سۆيۈنۈپ ئىچىپ يۈرۈۋېرىپتۇ. شۇنداق قىلىپ چۆل يېرىم بولغاندا، سېخىينىڭ نان، سۈيى تۈگەپ، بېخىلنىڭكىنى يېيىشكە نۆۋەتى كەپتۇ، ئەمما بېخىل دوستىنى بىر قېتىممۇ نان يەيلى دېمەپتۇ. سېخىي بولسا، دوستىدىن بۈگۈن نان يەيلى دېمىسە، ئەته دەر، دەپ تەمە قىلىپ، ئاچلىق، ئۇسسۇزلۇق، ئىسسىق ئازابىنى تارتىپ ئۈچ كۈننى ئۆتكۈزۈپتۇ. بېخىلنىڭ ئۆزىمۇ دوستى بار يەردە ئاغزىغا بىر چىشلەم نان سالماپتۇ، بىر يۇتۇم سۇ ئىچمەپتۇ. تەرەت سۇندۇرۇشنى باھانە قىلىپ چۆلدىكى يۇلغۇن، توغراق ۋە قۇم دۆۋىلىرىنىڭ دالدىسىغا ئۆتۈپ قورسىقىنى تويغۇزۇۋېلىپ، ئاچلىقتىن ماغدۇرىدىن كەتكەن دوستىنى ئىتتىك مېڭىشقا ئالدىرىتىپ، يېتىشەلمىسە، ئارقىسىدا تاشلاپ قويۇپ بىر - ئىككى ئۈن يېتىم ئالدىغا ئۆتۈۋېلىپ، دوستى يېتىپ كېلىپ بولغۇچە ئارام ئېلىپ ئولتۇ-

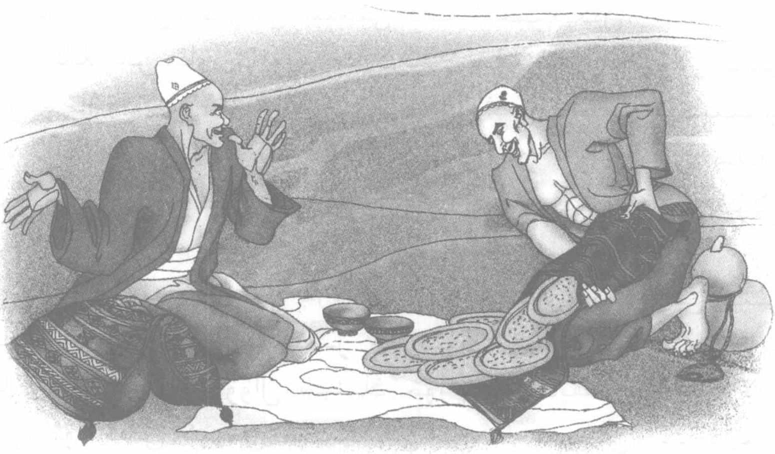

رۇۋالىدىكەن، دوستى يېتىپ كەلگەندە ئورنىدىن تۇرۇپ يەنە ماڭىدىكەن. شۇنداق قىلىپ تۆتىنچى كۈنى بولغاندا سېخىينىڭ قورسىقى ئېچىپ، كۆزلىرى تارتىشىپ، جېنى بىر تومۇردا قاپتۇ. ئۇ دوستىغا قاراپ:

— دوستۇم، ياراتقان خۇدانىڭ ھەققىدە بىر نان بەرسەڭ، — دەپتۇ. بېخىل:

— دوستلۇقىمىزنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن بىر نان بەرسەم بېرەي، بىر نان بەرسەم، سەن ماڭا نېمە بېرىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ. سېخىي:

— نېمە لازىم بولسا، شۇنى بېرەي، — دەپتۇ. بېخىل:

— ئوڭ كۆزۈڭنى ئويۇپ بەر، ئاۋۋال كۆزۈڭنى بەرگەندىن كېيىن ئاندىنناننى بېرىمەن، — دەپتۇ. سېخىي بولسا:

— قېنى ئويۇۋال، — دەپتۇ. بېخىل دوستىنىڭ ئوڭ كۆزىنى ئويۇۋالغاندىن كېيىن بىر نان، بىر يۇتۇم سۇ بېرىپتۇ. ئارىدىن ئۈچ كۈن ئۆتكەندىن كېيىن بېخىل دوستىنىڭ سول كۆزىنى ئويۇۋېلىپ يەنە بىر نان، بىر يۇتۇم سۇ بېرىپتۇ ۋە ئىككى كۆزىدىن ئايرىلىپ يول يۈرۈشتىن مەھرۇم بولغان دوستىنى چۆلدە تاشلاپ قويۇپ كېتىپ قاپتۇ.

ئىككى كۆزىدىن ئايرىلغان سېخىي سىلاشتۇرۇپ - مۆدۈرۈپ يۈرۈپ بولسىمۇ يول يۈرۈشنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ. كەچ كىرگەندە چۆلدىكى بىر تۈپ چوڭ توغراقنىڭ تۈۋىگە كېلىپ قاپتۇ ۋە يىرتقۇچ ھايۋانلاردىن ساقلىنىش ئۈچۈن توغراققا چىقىپ، ئۇنىڭ ئاچىمىقىدا تۈنىمەكچى بوپتۇ. ئۇ توغراققا چىقىپ ئاچىمىقىغا جايلىشىۋېلىپ ئارام ئالاي دەپ تۇرغاندا، چۆلدىكى يىرتقۇچ ھايۋانلاردىن شىر، يولۋاس، ئېيىق، بۆرە، تۈلكە قاتارلىقلارنىڭ ۋارقىرىشىپ نەرە تارتىپ توغراق تۈۋىگە كېلىشىۋاتقانلىق شەپىسىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كېتىپتۇ. بۇ يوغان

www.uyghurkitap.com

توغراقنىڭ تۇۋى نەچچە يىللاردىن بۇيان مۇشۇ هايۋانلارنىڭ بىر يىلدا بىر قېتىم جەم بولۇپ، كۆرگەن ـ بىلگەنلىرىنى دېيىشىدىغان يىغىلىش ئورنى ئىكەن. هايۋانلار يىغىلىپ بولغاندا، يولۋاس:

ـــ قېنى، بىر يىلدىن بۇيانقى كۆرگەن ـ ئاڭلىغانلىرىمىزنى دېيىشىپ باقايلى، ـــ دەپ سۆزنى باشلاپتۇ ۋە مۇنداق دەپتۇ، ـــ گەپنى ئاۋۋال مەن باشلاي. مۇشۇ توغراقتا بىر خىسلەت بار، ئەگەر كىمكى مۇشۇ توغراقنىڭ غازىڭىدىن بىر سىقىمنى بىلىگە تۇگۇۋالسا، بىر يىلغا قالماي بىر يۇرتقا پادىشاھ بولىدۇ.

يولۋاسنىڭ گېپى تۈگىگەندىن كېيىن، شىر:

ـــ مۇشۇ توغراقتىن كۇنچىقىش تەرەپكە قاراپ يىگىرمە قەدەم ماڭغاندا بىر بۇلاق ئۇچرايدۇ، ئەگەر كىمكى شۇ بۇلاقنىڭ سۈيىدىن ئىچسە ياكى ئۇنىڭغا چۆمۈلسە، ھەرقانچە ساقايمىغان پالەچ ـ لەقۋا، ئاقساق ـ چولاق، توكۇر ـ مايماق، تاز ـ قوماق، پېسە ـ ئاۋلاق، قارىغۇ ـ جىرتاق، قوتۇر ـ قىچىشقاق، جۇزام ـ سىزلام قاتارلىق كېسەللەرنىڭ ھەممىسىدىن سەللىمازا ساقىيىدۇ، ـــ دەپتۇ. ئېيىققا نۆۋەت كەلگەندە، ئۇ:

ـــ كۇنچىقىش تەرەپتىكى تاغدىن ئۆتۈپ بىر ھەپتە ماڭسا، بىر كاتتا شەھەرگە يېتىپ بارغىلى بولىدۇ. بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھىنىڭ كۈن دېسە كۆزى بار، ئاي دېسە يۈزى بار بىر قىزى بار، ئەمما بۇ قىز تۇغما پالەچ ھەم ئەما. پادىشاھ كېچە ـ كۈندۈز مۇشۇ قىزىنىڭ دەرد ـ پىراقىدا بولۇپ، كىمكى داۋالاپ ساقايتالىسا پادىشاھلىقىمنى بېرىمەن دېگەن بولسىمۇ، نۇرغۇن ھەكىملەر قىزنىڭ كېسىلىگە ئىلاج قىلالمىدى. ئەگەر شىرنىڭ گېپى بويىچە بىرەر ئادەمزات خىسلەتلىك بۇلاقنى تېپىپ،

سۈيىنى شۇ قىزغا ئىچۈرسە قىزنىڭ كېسىلىنى ساقايتالايدۇ، — دەپتۇ. باياتىن بېرى باشقىلارنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ نۆۋەت كۈتۈپ ئولتۇرغان بۆرە:

— كۈنچىقىشتىكى تاغدىن ئۆتۈپ ئۈچ كۈن ماڭغاندىن كېيىن ئوت، سۈيى مول بىر يايلاق ئۇچرايدۇ. بۇ يايلاقتا بىر باي ھەر يىلى مىڭدىن ئارتۇق قوي باقىدۇ. مەن باينىڭ يۈزدىن ئارتۇق قويىنى يەپ كېتىمەن، باي مېنى يارام ئارغىماقلار بىلەن قوغلاپمۇ تۇتالمايدۇ. باينىڭ ئېغىلىدا بىر كۆرۈمسىز، كالتە قۇيرۇق ئات بار، ئەگەر مېنى ئاشۇ ئاتقا مىنىپ قوغلىسا چوقۇم تۇتۇۋالالايدۇ. بۇ سىرنى بىرەر ئادەمزات ئاڭلاپ قېلىپ بايغا مېنى تۇتۇپ بېرىدىغان بولسا، بايدىن نۇرغۇن ئالتۇن - كۈمۈش ئىنئام ئالىدۇ، — دەپتۇ. ئاڭغىچە تاڭ ئېتىشقا ئاز قاپتۇ. مەن گېپىمنى دەۋالاي دەپ، گېپىنى باشلاپتۇ تۈلكە:

— مۇشۇ توغراقنى ئۇدۇللاپ كۈنپېتىش تەرەپكە ئۇن يېتىم ماڭغاندا، بىر قۇم دۆۋىسى ئۇچرايدۇ، شۇ يەردە ئاغمىخانلارنىڭ ئۇۋىسى بار. ئاغمىخانلار ھەر كۈنى چۈشتە ئۆز ئۇۋىلىرىدىن تەڭگە - تىللالىرىنى ئاچىقىپ ئاپتاپقا سېلىپ، ئاسمانغا ئېتىپ ئوينىشىدۇ. ئەگەر بىرەر ئادەمزات دەل چۈش

ۋاقتىدا شۇ يەرگە يېتىپ بېرىپ، مۆكۈنۈپ ئولتۇرۇپ، ئاغ-مىخانلار تىللالىرىنى ئاسمانغا ئېتىپ ئويناشقىلى تۇرۇپتۇ: «هويت !» دەپ تەلپەكنى ئاسمانغا بىر ئاتىدىغان بولسۇل، ئاغ-مىخانلار قورقۇنچىدا ئۇۋىسىغا قېچىپ كىرىپ كېتىدۇ، ئۇ بىلەن نۇرغۇن ئالتۇن - تىللاغا ئېرىشىپ باي بولۇپ كېتىدۇ، — دەپتۇ. تۈلكىنىڭ گېپى تۈگىگەندىن كېيىن يولۋاس يۇقىرىقى مەخپىيەتلىكلەرنى چىڭ ساقلاشنى، بىرەر ئىنسان بالىسىغا بىلدۈرۈپ قويماسلىقنى قاتتىق تاپىلاپتۇ. يىرتقۇچ هايۋانلار كېلەر يىلى دەل مۇشۇنداق پەيتتە يەنە مۇشۇ توغراق تۈۋىگە يىغىلىش هەققىدە ۋەدە بېرىپ تارقىلىشىپتۇ.

سېخىي يىرتقۇچ هايۋانلارنىڭ تارقىلىپ كەتكەن شەپىسىنى ئاڭلاپ توغراق ئۈستىدىن ئاستا چۈشۈپ، يولۋاستىن ئاڭلىۋالغان گەپ بويىچە توغراقنىڭ پەسكە ساڭگىلىغان شاخلىرىدىن بىر سىقىم غازاڭ سىيرىپ بەلۋېغىغا تۈگۈۋاپتۇ ۋە بىر تال شاخنى سۇندۇرۇپ بىر هاسا ياسىۋاپتۇ. ئاندىن كېيىن هاسىنى توكۇلدىتىپ، شىرنىڭ دېگىنى بويىچە خاسىيەتلىك بۇلاقنى ئىزدەپ كۆنچىقىش تەرەپكە ساناپ يىگىرمە قەدەم ماڭغانىكەن، تۈيۈقسىز شالاق - شۇلۇق قىلىپ مۇزدەك سوغۇق سۇغا چۈشۈپ كېتىپ ئەندىكىپ تىترەپ كېتىپتۇ ۋە باش - كۆزنى شۇنداق بىر سىلىغانىكەن، خۇددى كۆن چىققاندەك پارقىراپ كۆزى ئېچىلىپ كېتىپتۇ. خۇشلۇقتا بۇلاقنىڭ كۆزىدە تۇرۇپ قانغۇچە سۇ ئىچىپ، بەدەنلىرىنى يۇيۇپ، سۇدىن چىقىپ قولىغا هاسىنى ئېلىپ، كۈنپېتىشقا قاراپ مېڭىپ ئاغمىخانلارنىڭ ئۇۋىسىنى ئىزدەپ تېپىپ، ئۇلارنىڭ تاماشاسىنى بىردەم كۆرۈپتۇ ۋە تەلپىكىنى ئېتىپ ئۇلارنى ئۈركۈتۈپ، ئالتۇن، تىللالارنى قوينىغا سېلىپتۇ. ئاندىن كەينىگە يېنىپ كۈنچىقىشتىكى تاغدىن ئۆتۈپ، مىڭ قويى بار باينىڭ

يايلىقىغا يېتىپ كەپتۇ ۋە كالتە قۇيرۇق ئاتقا مىنىپ بۆرىنى تۇتۇپ ئۆلتۈرۈپ، بايدىن نۇرغۇن پۇل ئىنئام ئاپتۇ. سىخىي داۋاملىق كۈنچىقىشقا قاراپ يول يۈرۈپتۇ، يول يۈرسىمۇ مول يۈرۈپتۇ. بىر ھەپتە بولدى دېگەندە كاتتا بىر شەھرى ئەزىمگە يېتىپ كېلىپ بىر سارايغا چۈشۈپتۇ. ئۇ بۇ سارايدا يېتىپ - قوپۇپ بىرقانچە كۈن دەم ئېلىپ، شەھەر كوچىلىرىنى ئايلىنىپ كۆڭۈل - قارنىنى ئېچىپتۇ. بىر كۈنى ئېيىق دەپ بەرگەن پادى-شاھنىڭ ھېلىقى كېسەل قىزى ئېسىگە كەپتۇ ۋە سارايۋەنگە:

— مەن ئەسلى ئۇستا تېۋىپ ئىدىم، بۇ شەھەرگە بۇ ۋاختىچە باشقا تېۋىپلار ساقايتالمىغان كونا كېسەللەر-نى داۋالاپ ساقايتقىلى كەلدىم. ئەتىدىن باشلاپ داۋالىماقچى بولغانلار مېنىڭ قېشىمغا كەلسۇن، — دەپتۇ. سارايۋەن ئۇنىڭ بۇ گېپىنى شەھەرنىڭ ھەممە كوچىلىرىغا كىرىپ - چىقىپ، ھەممە ئادەمگە ئاڭلىتىپتۇ. كۈنلەردىن بىر كۈنى بۇ خەۋەر پادىشاھنىڭ قۇلىقىغا يېتىپتۇ. قىزىم ئەمدى ساقايمايدۇ دەپ، ئۈمىد ئۈزگەن پادىشاھ خۇشاللىقىدا خەۋەر يەتكۈزگۈچىلەرگە سۆيۈنچە بېرىپتۇ. پادىشاھ سالايى - سۇپەت، كېبىر - تەكەب-بۇرلۇقلىرىنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ، ۋەزىر - ئەمىرلە-رىنى كەينىگە سېلىپ ئۇنىڭ قېشىغا سالامغا بارماقچى بوپتۇ. بۇنى كۆرگەن ۋەزىرلەر:

— سەلتەنەتلىك شاھىم، سىلى بىر دۆلەتنىڭ قاياشى، قاراپ تۇرۇپ بىر كەمبەغەل تېۋىپنىڭ ئالدىغا ئوردا ئەھلىنى ئەگەشتۈرۈپ سالامغا بارسىلا ئۆزلىرىنىڭ ئابرۇيلىرى تۆكۈل-مەمدۇ، ئۇنىڭدىن كۆرە ئۇنى بۇيرۇق بىلەن ئوردىغا چاقىرتاي-لى، — دېيىشىپتۇ. بۇ گەپنى ئاڭلىغان پادىشاھ:

— كىمنىڭ كىمگە ھاجىتى چۈشسە، ھاجەتمەن چوقۇم ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىشى كېرەك. بۇنىڭدا شاھ، گاداي دەپ

ئايرىلمايدۇ. ھازىر مېنىڭ شۇ كىشىگە ھاجىتىم چۈشتى، مەن ئۇنىڭ ئالدىغا بارىمەن، — دەپتۇ ـ دە، ئۆزرىلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ سارايغا يېتىپ كەپتۇ. پادىشاھ ئۆز قىزىنىڭ كېسەللىك ئەھۋالىنى بايان قىلىپ، ئەگەر داۋالاپ ساقايتالىسا قىزىنى نىكاھلاپ بېرىدىغانلىقىنى ھەم دۆلەتنىڭ پادىشاھلىقىنى بېرىدىغانلىقىنى ۋەدە قىلىپ بىر نامە يېزىپ، ئالتۇن مۆھرىنى بېسىپ بېرىپتۇ. سېخىي پادىشاھنىڭ قىزىنى سارايغا ئەكەلدۈرۈپ، ئايرىم بىر ئېغىز ئۆيىنى جابدۇپ داۋالاشقا تۇتۇش قىپتۇ. ئۇ دەردكە داۋا، رەنجىگە شىپا بولىدىغان خاسىيەتلىك بۇلاقتىن سۇ توشقۇزۇپ ئېلىۋالغانىكەن، قىزغا بۇ سۇنى ئىچۈرۈپتۇ ۋە بەدەنلىرىنى يۇيۇپتۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي كۆزى كۆرمەس، قولى تۇتماس، پۇتى باسماس، تىلى سۆزلىمەس، تېرىسى سەزمەس بۇ قىز ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك پارقىراپ، بارلىق كېسەللىرىدىن سەللىمازا ساقىيىپ، دادىسى بىلەن يۈز كۆرۈشكىلى ئوردىغا قاراپ يۈگۈرۈپ كېتىپتۇ. قىزىنى كۆرۈپ خۇشلۇقتىن پادىشاھنىڭ يۈرىكى يېرىلىپ كەتكىلى تاس قاپتۇ. پۈتۈن شەھەر خەلقىنى يىغىپ، قىرىق كېچە ـ كۈندۈز كاتتا توي ـ مەرىكە قىلىپ، قىزىنى سېخىيغا نىكاھلاپ بېرىپتۇ ۋە پادىشاھلىقىنى ئۆتكۈزۈپ بېرىپتۇ.

ئەمدى بىر كەلىمە گەپنى بېخىلدىن ئاڭلايلى:

كۈنلەردىن بىر كۈنى بېخىل سېخىينىڭ بىر شەھەرگە پادىشاھ بولۇپ يۇرت سوراپ يۈرگەنلىكىنى ئاڭلاپ ھەيرانۇھەس قىلىپ، ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمەستىن شۇ شەھەرگە بېرىپ ئىشنىڭ تېگى ـ تەكتىنى ئۇقۇپ كېلىش ئۈچۈن سەپەرگە چىقىپتۇ. بىرقانچە كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن سېخىينىڭ شەھرىگە يېتىپ كەپتۇ ۋە بىر سارايغا چۈشۈپ، شەھەر كوچىلىرىنى ئايلىنىپ سېخىينىڭ ئەھۋالىنى تىڭتىڭلاشقا

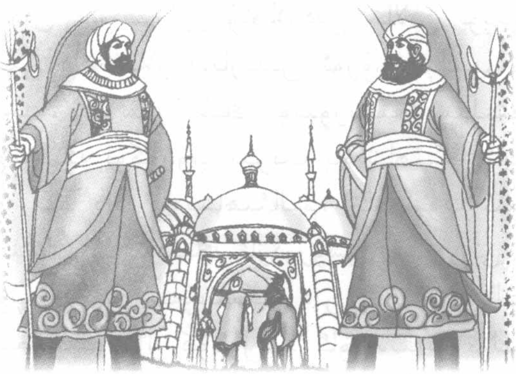

باشلاپتۇ، كۆپ
سۇرۇشتۇرۇش
ئارقىلىق بېخىل
بۇ شەھەرنىڭ پا-
دىشاھى دەل ئۆزى
ئىككى نان ئۇچۇن
ئىككى كۆزىنى
ئويۇۋېلىپ چۆلدە
تاشلاپ قويۇپ
كەتكەن دوستى سېخىي ئىكەنلىكىنى بىلىپتۇ ۋە قانداق قى-
لىپ پادىشاھ بولغانلىقى، كۆزىنىڭ قانداق ئەسلىگە كەلگەنلى-
كىنى تېخىمۇ بىلگۈسى كەپتۇ. مۇشۇ مەقسەت بىلەن ئۇ بىر
كۈنى ھەشەمەتلىك شاھ ئوردىسىغا قاراپ يول ئاپتۇ. قىرىق
دەرۋازىغا قويۇلغان جېسەكچىلەرنىڭ قاتمۇقات تەكشۈرۈشلىرى-
دىن مىڭ تەستە ئۆتۈپ، ئاران دېگەندە پادىشاھ سارىيىغا يې-
تىپ كەپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، دوستى سېخىي بېشىغا شاھلىق
ئالتۇن تاجنى كىيىپ، سەلتەنەتلىك ئالتۇن كۇرسىدا ھەشەمەت
بىلەن ھەر خىل چىگىش ئىشلارغا ئەمرىمەرۇپ قىلىپ ئول-
تۇرغۇدەك، تەخت ئاستىدا بىرقانچە يۈزلىگەن ۋەزىر - ئە-
مىرلەر، ئوردا ئەركانلىرى قول باغلاپ: «خوش - خوش،
شۇنداق قىلىلى» دېيىشىپ، پادىشاھنىڭ ئەمرىگە تەزىم بەجا
كەلتۇرۇپ تۇرغۇدەك. بۇلارنى كۆرۈپ بېخىلنىڭ پۇت - قو-
لىغا تىترەك ئولىشىپ، يۈرىكى سىلىشقا باشلاپتۇ ۋە ئۆزىنىڭ
بۇ يەرگە كېلىپ قالغانلىقىغا مىڭ پۇشايمانلارنى قىپتۇ. بې-
خىل ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ، ئاخىر سېخىينىڭ مەرد، تۈز،
ئاق كۆڭۈللۈكىنى ئېسىگە ئېلىپ، پادىشاھ مەندىن ئۆچىنى ئې-
لىپ كاللامنى ئالارمۇ ياكى ئۆمۈرلۈك زىندانغا سىلىۋېتەرمۇ،

دېگەن غەم ـ قورقۇنچلاردىن خالاس بوپتۇ. دەرد ئېيتىش نۆۋىتى دادخاھلار قاتارىدىن ئورۇن ئېلىپ تۇرغان بېخىل كەلگەندە، ئۇ سورۇننىڭ ئوتتۇرىسىغا سېلىنغان يىپەك گىلەم ئۈستىگە يۈگۈرۈپ بېرىپ پادىشاھنىڭ ئايىغىغا باش قويۇپ:

— داد، پادىشاھىئالەم، خام سۈت ئىچىپ چوڭ بولغان ئىنسان شەيتاننىڭ ئازدۇرۇشى بىلەن نى ئەسكى كويلاردا بولۇپ گۇناھ، سەۋەنلىكلەردىن خالىي بولالمايدىكەنمىز. ئادەم كىچىككىدە تۈز كۆڭۈل ـ ئاق نىيەت بولىدىكەن، چوڭ بولغانسېرى نىيىتى بۇزۇلۇشقا باشلايدىكەن. ئىككىمىز كىچىكلىمىزدە قىيامەتلىك جان دوستلاردىن ئىدۇق، لېكىن بىر قېتىملىق سەپەر ئۈستىدە نەپسىمنىڭ كەينىگە كىرىپ ئۆزلىرىگە، دوستلۇقىمىزغا خىيانەت قىلىپ، ئۆزلىرىنى ئازاب ـ ئوقۇبەتلەرگە دۇچار قىلىپ، ئىنسان قېلىپىدىن چىقتىم. بۈگۈن ئالدىلىرىدا تۇرۇپتىمەن، مېنىڭ ئەسكىلىكىم ئۈچۈن مېنى مىڭ قېتىم جادا بىلەن تۇغراپ قاقتەك ـ قۇلاقتەك قىلىۋەتسىلىمۇ ئۇۋال بولمايدۇ، — دەپ ئۈن سېلىپ ھۆڭ ـ ھۆڭ يىغلاپتۇ. بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ پۈتۈن ئوردا ئەھلى ھەيران قېلىشىپتۇ. دوستىنىڭ يىغىسىنى ئاڭلاپ پادىشاھنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكى تۇتۇپ كېتىپ، پۈتۈن ئوردا ئەھلىنى ئارام ئېلىشقا قويۇپ بېرىپ، شاھلىق تەختىدىن چۈشۈپ دوستى بېخىلنى يۆلەپ ئورنىدىن تۇرغۇزۇپتۇ ۋە ئۆزىنىڭ ئالىي مېھمانخانىسىغا باشلاپ، تۈرلۈك ـ تۈمەن نازۇنېمەت، مېۋە ـ چېۋىلەر بىلەن ئوبدان مېھمان قىپتۇ ۋە بىرقانچە كۈن ئۆز يېنىدا ئېلىپ قېلىپ ھالىدىن خەۋەر ئاپتۇ، ياخشى سەرپاي، پۇل ـ پۈچەك ھەدىيە قىپتۇ.

بىر كۈنى چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن، پادىشاھ:

— دۇنيادا ئازمايدىغان ئىنسان يوق، بىر قېتىم يامان

www.uyghurkitap.com

ئىش قىلىپ قايتا سادىر قىلمىسا، ئۇنى كەچۈرۈشكە بولىدۇ، ھەممىدىن نىيەت ئەلادۇر. ماڭا قىلغان بارلىق يامانلىقلىرىڭنى كەچۈردۈم، دوستلۇقىمىز بۇرۇنقىدەك داۋاملاشسۇن، — دەپ ئۆزىنىڭ سېخىي، مەرد، ئاق كۆڭۈللۈكىنى يەنە بىر مەرتە نامايان قىپتۇ ۋە دوستى بېخىل كۆزىنى ئويۇۋالغاندىن كېيىن قانداق قىلىپ قېرى توغراق تۈۋىگە كېلىپ قالغانلىقىنى، توغراقنىڭ ئاچىمىقىدا تۇرۇپ ھايۋانلارنىڭ گېپىنى قانداق ئاڭلىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ھەربىرىنىڭ نېمە دېگەنلىكىنى، ئاشۇ ھايۋانلارنىڭ دېگىنى بويىچە ئىش قىلىپ، ئاخىر ئۆزىنىڭ بەخت خەزىنىسىگە ئېرىشىپ پادىشاھ بولغانلىق سەرگۈزەشتلىرىنى بىر - بىرلەپ بېرىپتۇ. بۇ گەپنى ئاڭلاۋېتىپ بېخىلنىڭ سېخىيغا بولغان ھەسەتخورلۇقى مىڭ گەز ئۆرلەپ، قورسىقىغا جىن كىرىپ، ئىككى دوست بىللە سەپەرگە چىققان ھېلىقى يولدا ئۆزى يالغۇز يەنە بىر قېتىم مېڭىپ ھېلىقى توغراقنى تېپىپ، ھايۋانلارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، مۇشۇ شەھەرگە كېلىپ دوستى سېخىينى پادىشاھلىقتىن ئۆرۈۋېتىپ ئۇنى زىندانغا سېلىپ، ئۆزى ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولۇش، چىرايلىق مەلىكىنىمۇ تارتىۋېلىش يامان نىيىتىنى كۆڭلىگە پۈكۈپتۇ. پادىشاھنىڭ سەرگۈزەشتى تۈگەش بىلەن بېخىلنىڭ كەتكۈسى كېلىپ تۇرالماي، كېتىشكە ئىجازەت سوراپتۇ. پادىشاھ:

— دوستۇم، يۇرتقا قايتىپ بارغاندىن كېيىن نېمە ئىش قىلماقچىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ. بېخىل:

— مەنمۇ چۆلدىكى توغراقنى تېپىپ، شىر، يولۋاسلارنىڭ مەخپىيەتلىرىنى ئاڭلىۋېلىپ ئۆزلىرى ماڭغان يولدا ماڭماقچىمەن، — دەپتۇ. پادىشاھ:

— دوستۇم، مەن ساڭا ئۆمرۈڭ بويى ئىشلىتىپ بولالا-

مىغۇدەك ئالتۇن - كۈمۈش بېرەي، خالىساڭ بېشىمدا ئوڭ قول ۋەزىر بولۇپ قال، لېكىن بۇ يولغا ماڭما، چۈنكى ئۇ ھايۋانلار ناھايىتى سەزگۈر. ئۇلار مەخپىيىتىنىڭ ئاشكارىلىنىپ قالغانلىقىنى بىلىپ قالسا، ئۇ يەرگە يېقىنلاشقان ئىنسانىنى تىرىك قويمايدۇ، — دەپتۇ. لېكىن، بېخىلنىڭ كۆڭلىدىكى يامان نىيىتى ئۇنى تىنچ قويماپتۇ، ھەرقانداق قىلىپمۇ ئۇ نىيەتتىن يانالماپتۇ. دوستى سېخىينىڭ نەسىھەتىنى بولسا، مەندىن قىزغىنىۋاتىدۇ دەپ چۈشىنىپ، ئۆز گېپىدە چىڭ تۇرۇۋاپتۇ. دوستىغا نەسىھەت كار قىلمىغانلىقىنى كۆرگەن پادىشاھ ئۇنىڭغا بىر دانە يارام ئارغىماق، ئاش - ئوزۇقلارنى بېرىپ، ئىززەت - ئىكرام بىلەن يولغا سىلىپ قويۇپتۇ.

بېخىل بىرقانچە كۈن يول يۈرۈپ، چۆل ئوتتۇرىسىدىكى توغراقنىڭ قارىسىنى كۆرۈپتۇ. خۇشاللىقىدا ئارغىماقتىن سەكرەپ چۈشۈپ، ئاتنى كەلگەن يېرىڭگە كەت دەپ، كېلىشتۈرۈپ قامچا بىلەن سۆڭگۈچىگە بىرنى ئۇرۇپ ھەيدىۋېتىپ، ئۆزى بىر توپ يۇلغۇننىڭ تۈۋىگە كېلىپ يېتىپ كۈننىڭ پاتراق كەچ بولۇشىنى تۆت كۆزى بىلەن كۈتۈپتۇ. كەچ كىرىپ كۆز باغلانغاندا، يۇلغۇن تۈۋىدىن سەكرەپ چىقىپ ئۇدۇل توغراققا قاراپ قۇيۇندەك يۈگۈرۈپتۇ ۋە توغراققا چىقىپ ئۇنىڭ ئاچىمىقىغا جايلىشىپ ئولتۇرۇپتۇ. بىردەمدىن كېيىن يولۋاس، شىر، ئېيىق، تۈلكىلەر تەرەپ - تەرەپتىن نەرە تارتىپ - ھۆركىرىشىپ يېتىپ كېلىشكە باشلاپتۇ. ئادىتى بويىچە يولۋاس ئاۋۋال گەپ باشلاپ:

— بۇ يىل بىزدىن ئامەت قاچقان بىر يىل بولدى. توغراقنىڭ خاسىيىتىنى بىركىم بىلىۋالغان ئوخشايدۇ، غازاڭلىرىنى سىيرىۋاپتۇ، شاخلىرىنى سۇندۇرۇپتۇ، — دەپتۇ.

شىر:

— بۇلاقتا بىركىم يۇيۇنۇپ، بۇلاقنىڭ كۆزىگە توپا تىقىۋېتىپتۇ، سۇيىمۇ بۇلتۇرقىدىن ئاز قاپتۇ، — دەپتۇ. ئېيىق:

— بۇ يىل بىزنىڭ ئىشلىرىمىز قاملاشمىدى. ئۆتكەن يىلى مەن سىلەرگە سۆزلەپ بەرگەن كۈنچىقىش تەرەپتىكى پادىشاھنىڭ لەقۋا قىزى ساقىيىپتۇ، ياقا يۇرتتىن كەلگەن بىر ئادەم پادىشاھنىڭ قىزىنى ئاپتۇ ۋە پادشاھ بوپتۇ. بۇگۈنكى سورۇنىمىزغا بۆرە كەلمەپتۇ، بۇنىڭدا بىر سەۋەب بار. بۆرىنىڭ بۇلتۇر قىلغان گېپى ئۆزىگە دۈشمەن بولۇپ بېشىغا چىققان گەپ، بولمىسا كەلمەي قالمايتتى، — دەپ سۆزىنى تۈگىتىپتۇ. بۇنى ئاڭلاپ ئولتۇرغان باشقا ھايۋانلار: «راست، شۇنداق» دېيىشىپ ئالاقزادە بولۇشۇپ كېتىپتۇ. ئاخىردا تۈلكە سۆز ئېلىپ:

— بۇ يىل ئاغىنىلار ئالتۇن - تىللالىرىنى ئاپتاپقا سېلىپ، ئېتىپ ئوينىمايدىغان بولۇپ قالدى، مەنمۇ كۆڭۈل ئېچىشتىن مەھرۇم قالدىم. ئاغىنىلارنىڭ ئالتۇن - تىللا تەڭگىلىرىنى بىرەر ئادەم كېلىپ بۇلاپ كەتكەن ئوخشايدۇ، — دەپتۇ. ھايۋانلار ھېچقانداق يېڭى گەپ قىلماستىن بىر يىلدىن بۇيانقى كېلىشمەسلىكلەرنى سۆزلىشىپ، پۇشۇلدىشىپ ئىچى پۇشۇپ ئولتۇرغاندا، يولۋاس:

— ھەي ئاغىنىلەر، بىزنىڭ بۇلتۇر مۇشۇ يەردە قىلىشقان گەپلىرىمىزنى بىرەر ئادەمزات بىزگە يېقىن بىر يەرگە يوشۇرۇنۇۋېلىپ تىڭشىۋالمىغان بولمىسا، ئۇنداق ئىشلار بولمايتتى، — دەپتۇ. شىر:

— مۇشۇ تۇرقىدىمۇ بىرەر ئادەمزات گېپىمىزنى تىڭشاۋاتامدىكىن دەپ گۇمان قىلىۋاتىمەن، — دەپتۇ. ئېيىق:

— بەرھەق، مەن شۇ تاپنىڭ ئۆزىدە ئادەمزاتنىڭ پۇرىقى-

نى سېزىۋاتىمەن، ـــ دەپتۇ. بۇ گەپنى ئاۋلىغان بېخىلنىڭ پۇت ـ قوللىرىغا تىترەك ئولىشىپ، يىقىلىپ چۈشكىلى تاس ـ تاماس قاپتۇ. ئېيىقتىن كېيىن تۈلكە:

ـــ مەن ئۇنىڭ قەيەردىلىكىنى تاپاي، ـــ دەپ ئەتراپىنى چۆرگىلەشكە باشلاپتۇ. بىردەمدىن كېيىن يېتىپ كېلىپ، ـــ تاپتىم، تاپتىم ! ئۆتكۈر بۇرنۇم بىلەن پۇراپ، ھىيلىگەر كۆز-لىرىم بىلەن سىنچىلاپ قارىسام، ئۇ ھارامزادە بىزنىڭ بېشى-مىزغا چىقىۋاپتۇ، ئەنە توغراقنىڭ ئاچىمىقىدا ئولتۇرىدۇ، ـــ دەپ، ئوڭ پۇتىدا ئىشارەت قىلىپ كۆرسىتىپتۇ. دەرغەزەپ بولغان يولۋاس ئاچچىقىدا نەرە تارتىپ توغراقنى شۇنداق بىر ئىرغاتقانىكەن، پۇت ـ قولىدا جان قالمىغان بېخىل خۇددى جاغالىۋاينىڭ ئاغزىدىن چۈشۈپ كەتكەن قومچاقتەك توغراق تۈۋىگە پالاققىدە چۈشۈپ ئۆلۈپتۇ. يولۋاس، شىر، ئېيىق، تۈلكىلەر ئۇنىڭ گۆشىنى يەپ، سۆڭىكىنى ئاسمانغا پۇركۈۋې-تىپتۇ.

«بەتنىيەتنىڭ قازىنى تۆشۈك» دېگەن تەمسىل شۇنىڭدىن قالغانىكەن.

خاسىيەتلىك تاش

بۇرۇنقى زاماندا بەختى ئىسىملىك بىر يىگىت ئۆتكەنىكەن. كۆنلەرنىڭ بىرىدە ئۇنىڭ ئانىسى تۇگەپ كېتىپتۇ، ئازچە ئۆتمەي دادىسىمۇ ئېغىر كېسەل بولۇپ يېتىپ قاپتۇ. ئۇ جان ئۈزۈش ئالدىدا بەختىنى قېشىغا چاقىرىپ، ساندۇقنىڭ تېگىدىن ساقىدەك بىر تاشنى ئېلىپ:

— بالام، بۇ خاسىيەتلىك تاش، مەندىن ساڭا قالىدىغان مىراس مۇشۇ. مەن بەگنىڭ ئېتىزىدا ئىشلەپ يۈرگەن كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئۇسساپ كېتىپ سۇ ئىچكىلى بۇلاققا باردىم. قارىسام، بۇلاقتا بىر نىمجان بېلىق لەيلەپ يۈرۈپتىكەن. بېلىققا ئىچىم ئاغرىپ، ھەر كۈنى نان تاشلاپ بېرىپ ساقايتقاندىم، بۇ تاشنى ئەنە شۇ بېلىق ماڭا بۇلاقنىڭ تېگىدىن ئاچىقىپ بەردى. بېلىق تاشنى بېرىۋېتىپ: «سەن ماڭا كۆپ ياخشىلىق قىلدىڭ، ياخشىلىققا ياخشىلىق. بۇ تاشنى ئال، ئېسىڭدە چىڭ ساقلا، بۇ دۇنيادىكى يەتتە خىل دۇردىن ياسالغان تاش، جېنى تېنىدىن چىقمىغان ھەرقانداق كېسەلگە مۇشۇ تاشنى چايقاپ سۈيىنى ئىچۈرسە سەللىمازا ساقىيىدۇ» دېگەنىدى. مەن بۇنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن، ئەمدى ئېسىمگە كەلدى. ئۆزۈمگە ئىشلەتمەيمەن، چۈنكى ساقىيىپ يەنە بەگنىڭ زۇلمىنى، يوقسۇزلۇقنىڭ دەردىنى تارتىشنى خالىماي-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

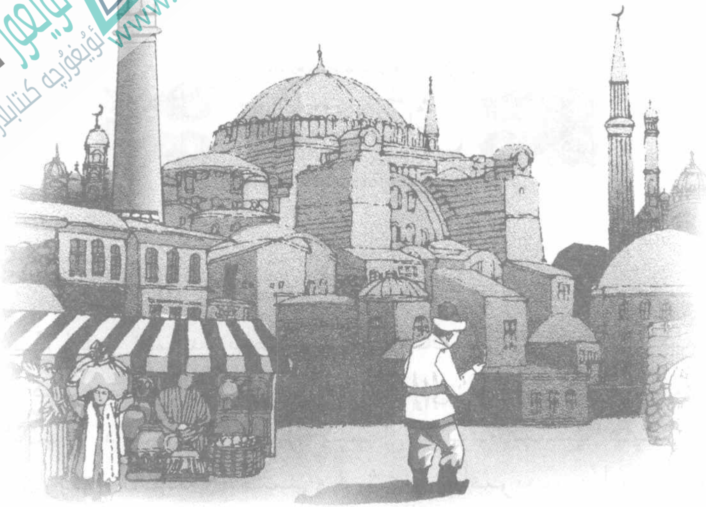

مەن، — دەپتۇ - دە، تاشنى بەختىگە بېرىپ جان ئۈزۈپتۇ.

بەختى بايلارنىڭ زۇلمىنى كۆپ كۆرگەچكە، كەمبەغەل-يوقسۇللارغا جان كۆيەر يىگىت بولۇپ ئۆسۈپتۇ. كەمبەغەللەردىن كىم ئاغرىپ - تارتىپ قالسا، ھېچقانداق ھەق ئالماي ئۇلارنى خاسىيەتلىك تاش بىلەن ساقايتىپ قويىدىكەن. كەمبەغەللەرمۇ بەختىنى ناھايىتى ياخشى كۆرىدىكەن. ئۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان بەگ تاشنى قولغا كىرگۈزۈشنىڭ كويىغا كىرىپتۇ. بەگنىڭ قارا نىيىتىنى بىلگەن بەختى باشقا يۇرتقا باش ئېلىپ كېتىپتۇ.

ئۇ نەچچە كۈنلەپ يول يۈرۈپتۇ، يۈرگەندىمۇ مول يۈرۈپتۇ، تاغلارنى ئېشىپ، چۆللەرنى بېسىپ، دەريالارنى كېچىپتۇ. شۇنداق مېڭىپ كېلىۋېتىپ، يولدا يېرىم جان بولۇپ ياتقان بىر چاشقاننى كۆرۈپتۇ ۋە: «بۇمۇ خۇدانىڭ بىر مەخلۇقى، ساقايتىپ قوياي» دەپ ئويلاپ بېلىدىكى قاپچۇقىدىن سۇ ئې-

ـلىپ، تاشنى چايقاپ چاشقانغا ئىچۇرگەنىكەن، ئۆلەر ھالدا ياتـ
قان چاشقان شۇ ھامان سىلكىنىپ قوپۇپ بىر ئايلىنىپتۇ ۋە
زۇۋانغا كىرىپ:

ئوزۇق ئىزدەپ يۈرگىنىمدە بىر ھارۋا،
بېسىپ كېتىپ مېنى قويدى بۇ ھالغا.
قۇتۇلدۇردۇڭ، يىگىت، مېنى ئۆلۈمدىن،
نېمە كېرەك ساڭا ئېيتقىن كۆڭلۈڭدىن؟

دەپتۇ. بەختى:

كېرەك ئەمەس سەندىن ماڭا ھېچنېمە،
كەت ئۇۋاڭغا، مېنىڭدىن سەن غەم يېمە.

دەپ يولغا مېڭىپتۇ. ئەمما، چاشقان بەختىنىڭ ئالدىغا
ئۆتۈپ:

كېتىپ بارسام ئات دەسسىدى بېلىمدىن،
بەك قىينالدىم جېنىم چىقماي تېنىمدىن.
كېلىپ ئۆلەي دېگىنىمدە جان بەردىڭ،
تارتىنمىغىن نېمە كېرەك مېنىڭدىن؟

دەپ بىر تال تۈكىنى بەختىگە بېرىپ كۆزدىن غايىب بوپتۇ.
بەختى تۈكنى ئېلىپ يولغا راۋان بوپتۇ. يەنە خېلى كۆپ
يوللارنى باسقاندىن كېيىن، ئالدىدا تولغىنىپ ياتقان بىر
ئىمجان يىلان ئۇچراپتۇ. بەختى بۇمۇ خۇدانىڭ بىر جانىۋارى
دەپ، ئۇنىڭغا خاسىيەتلىك تاشنىڭ سۈيىدىن ئىچۈرۈپتۇ، ھايال
ئۆتمەي يىلانمۇ سەللىمازا ساقىيىپتۇ. ساقىيىپتۇ ــ دە، قۇيـ
رۇقى بىلەن ئىك كۆتۈرۈلۈپ، بەختىگە قاراپ مۇنداق دەپتۇ:

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرېسى

كېتىپ بارسام ئات دەسسىدى بىلىمدىن،
بەك قىينالدىم جىنىم چىقماي تىنىمسىن.
كېلىپ ئۆلەي دېگىنىمدە جان بەردىڭ،
تارتىنمىغىن نىمە كېرەك مىنىڭدىن؟

بەختى يىلانغا قاراپ:

سورىمايمەن يىلان سەندىن، ھىچنىمە،
خوش قال ئەمدى، سەن مىنىڭدىن غەم يىمە.

دەپ مىڭىپتۇ. بەختى ئىككى چامدام ماڭمايلا، يىلان بەختىنىڭ ئالدىنى توسۇپ:

سورىمىساڭ ھىچ نەرسىنى مىنىڭدىن،
بىردەم توختا، ساڭا بىرەي تىلىمدىن.
ئېغىر كۈنلەر چۈشەر بولسا بېشىڭغا،
كۆيدۈر تىلنى، مەن بارىمەن قېشىڭغا.

دەپ تىلىنى ئۈزۈپ بەختىگە بىرىپ كېتىپتۇ. بەختى بۇنىمۇ يوتىسىغا تۈگۈپتۇ ــ دە، يولىنى داۋام قىپتۇ.

ئۇ يەنە مەنزىل ئېشىپ كېتىپ بارسا، بىرنەرسىنىڭ «غوڭ ــ غوڭ» قىلغان ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ، ئەمما ئۆزى كۆرۈنمىگۈدەك. شۇنداق قارىسا، قاناتسىز بىر ھەرە ئۇچالماي پىر-قىراپ ياتقۇدەك. بەختى ھەرىگىمۇ خاسىيەتلىك تاشنىڭ سۈيىنى ئىچۈرۈپتۇ، ھەرە بىردەمدىلا قانات چىقىرىپ، بەختىنىڭ بې-شىدىن نەچچە ئايلىنىپ ئۇچۇپتۇ ــ دە، مۇنداق دەپتۇ:

قامچا تېگىپ ئايرىلغاچقا قاناتتىن،
پەرۋاز قىلىپ ئۇچالماستىن ياتاتتىم.
قانات بىرىپ قۇتۇلدۇردۇڭ ئازابتىن،
تارتىنمىغىن، نىمە كېرەك ئېيت مەندىن؟

بەختى:

كېرەك ئەمەس سەندىن ماڭا ھېچنېمە،
گۈل تېرىپ يەپ، ئەلگە ھەسەل بېرىۋە.

دەپ ئۆز يولىغا مېڭىپتۇ، ئەمما ھەرە بېشىدا غوڭۇلداپ بىللىلا ئۇچۇپ كېلىۋاتقۇدەك. بەختى توختاپتۇ. شۇ چاغدا ھەرە:

توختاپ تۇرغىن سەۋر قىلىپ ئادەمزات،
ھېچبولمىسا يۇلۇپ بېرەي بىر قانات.
ئېغىر كۈنلەر چۈشەر بولسا بېشىڭغا،
شۇنى كۆيدۇر، مەن بارىمەن قېشىڭغا.

دەپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ.

بەختى يەنە ئۆز يولىغا راۋان بوپتۇ، بىر جەزىرىدە كېتىپ بارسا، ئۆزى قۇراملىق بىر ياش يىگىت يول ئۈستىدە ئىڭراپ، «ئاھ» چېكىپ ياتقۇدەك، ئاغرىق ئازابىدىن رەڭگى پۇرۇشۇپ، كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ، كالپۇكلىرى گەز باغلاپ كېتىپتۇدەك. بۇنى كۆرۈپ بەختىنىڭ يۈرىكى ئېچىشىپ كېتىپتۇ. بەختى دەرھال تاشنى چايقاپ سۇيىنى ئېچۇرگەنىكەن، ئۇ يىگىت شۇ ھامان سەللىمازا ساقىيىپتۇ ۋە بەختىگە كۆپتىن كۆپ رەھمەت ئېيتىپتۇ.

— بۇرادەر، مېنى ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇردۇڭ، — دەپتۇ يىگىت، — بۇ خالىس ياخشىلىقىڭ ئۇچۇن ساڭا ئۆمۈرۋايەت قۇل بولىمەن.

— مەن ئاتا - ئانىسىز بىر يېتىم - مۇساپىرمەن، باشقىلارنى قۇل قىلىشنى خالىمايمەن. ئەگەر ساڭا ماقۇل كەلسە، ئۆمۈرلۈك دوست بولايلى.

بەختىنىڭ بۇ تەكلىپى يىگىتكىمۇ ماقۇل كەپتۇ. ئىككىسى

دوست بولۇپ يولغا چۈشۈپتۇ، تاپقىنىنى تەڭ يەپ، تاغ - داۋان، چۆل - جەزىرىلەرنى بېسىپ ئۆتۈپ، بىر چوڭ شەھەرگە كەپتۇ. بۇ شەھەر پادىشاھىنىڭ بىر قىزى بولۇپ، ئون بەش يىلدىن بېرى ئېغىر كېسەل ئىكەن. پادىشاھ قىزىنى تولىمۇ ياخشى كۆرىدىكەن، ئۇنىڭ قىلمىغان ئامالى كۆرسەتمىگەن تېۋىپى قالماپتۇ، قىز ساقايماپتۇ. ئاخىر پادىشاھ: «ئەگەر كىمدەكىم قىزىمنى ساقايتسا، شۇ كىشىگە قىزىمنى ھەم پادىشاھلىقىمنى بېرىمەن» دەپ ئۆزىنىڭ قول ئاستىدىكى جايلارنىڭ ھەممىسىگە جاكار قىپتۇ، لېكىن بۇ كېسەلگە داۋا تاپىدىغان كىشى تېخىچە تېپىلماپتۇ. بۇ ئەھۋالنى ئۇققاندىن كېيىن ھېلىقى يىگىتنىڭ نىيىتى بۇزۇلۇپتۇ - دە، بەختىنىڭ خاسىيەتلىك تېشىنى ئوغرىلاپ تۇپتۇغرا ئوردىغا بېرىپ، پادىشاھقا:

— قىزىڭىزنى مەن ساقايتىمەن، — دەپتۇ.

پادىشاھ خۇشاللىقىدىن قىن - قىنىغا پاتماي يىگىتنى قىزنىڭ ھۇجرىسىغا باشلاپ كىرىپتۇ. يىگىت خاسىيەتلىك تاشنى چايقاپ سۈيىنى ئاغزىغا تېمىتقانىكەن، قىز سەللىمازا ساقىيىپ كېتىپتۇ. پادىشاھ قول ئاستىدىكى ۋەزىر - ئۆلىمالىرىغا دەرھال توي تەييارلىقى قىلىش توغرىسىدا بۇيرۇق بېرىپتۇ. بۇ خەۋەر بىردەمدە پۈتۈن شەھەرگە پۇر كېتىپتۇ. ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقان بەختى ناھايىتى غەزەپلىنىپتۇ، بىراق ھېلىقى ساختىپەز دوستى پادىشاھقا كۈيئوغۇل بولۇش ئالدىدا تۇرغاندا ئۇنىڭغا قانداقمۇ كۈچى يەتسۇن؟ ! بۇنى ئويلاپ بېشى قېتىپ تۇرغىنىدا، بىردىنلا يولدىكى چاشقان، يىلان، ھەرىلەرنىڭ بەرگەن سوۋغىلىرى ئېسىگە چۈشۈپتۇ، بەختىدە ئۈمىد پەيدا بوپتۇ. چاشقاننىڭ تۈكىنى كۆيدۈرگەنىكەن، ھايال ئۆتمەي چاشقان ھازىر بوپتۇ.

— بېشىڭغا نېمە كۈن چۈشتى؟ — دەپ سوراپتۇ چاش-قان. بەختى بېشىدىن ئۆتكەننى ئېيتىپ بېرىپتۇ. چاشقان ئەھۋالنى ئۇققاندىن كېيىن:

— تاغ ئاتقاندا تاش قولۇڭدا بولىدۇ، — دەپ چىقىپ كېتىپتۇ.

بەختى تاش قولۇمغا كىرسىلا يەنە بىر ئامال قىلىمەن، دەپ ئويلاپتۇ. تاڭ ئاتقاندا ئۆيدە ۋىچىرلىغان ئاۋاز پەيدا بوپ-تۇ، چاشقان بەختىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئاغزىدىن تاشنى چى-قىرىپ، خوشلىشىپ كۆزدىن غايىب بوپتۇ.

بەختى يىلاننىڭ تىلىنى كۆيدۈرگەنىكەن، دەرھال يىلان پەيدا بولۇپ، بەختىگە:

— مەندىن ساڭا قانداق ياردەم كېرەك؟ — دەپتۇ. بەختى بولغان ئەھۋالنى ئېيتىپتۇ. يىلان بىرئاز ئويلىنىپ:

— سەن پادىشاھنىڭ قىزىنى ئالىسەن، پادىشاھمۇ بولى-سەن. بۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن تاشنى ئېلىپ قاچقان قاراقچىنى زەھىرىم بىلەن چېقىپ ئۆلتۈرىمەن، ئاندىن كېيىن پادىشاھنىڭ قىزىنى چاقىمەن. ئۇنى سېنىڭ قولۇڭدىكى خا-سىيەتلىك تاشتىن باشقا ھېچ نەرسە ساقايتالمايدۇ، — دەپتۇ.

بىر ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتەر - ئۆتمەيلا پۈتۈن شەھەردە: «پادىشاھقا كۈيئوغۇل بولىدىغان يىگىت ئۆلۈپ، قىزى يەنە بۇرۇن-قى كېسەل ھالىغا كېلىپ قاپتۇ» دېگەن سۆز تارقىلىپتۇ.

ئەتىسى جاكارچىلار يەنە كوچىمۇكوچا يۈرۈپ، پادىشاھنىڭ پەرمانىنى ئاڭلىتىپتۇ. ئۈچىنچى كۈنى بەختى ئوردىغا بې-رىپ، پادىشاھقا قىزنى ساقايتىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. پادىشاھ ئۇنى قىزىنىڭ ھۇجرىسىغا كىرگۈزۈپتۇ. بەختى قىزنى ساقاي-تىپتۇ. قىز بۇ كېلىشكەن، زېرەك يىگىتنى كۆرۈپ ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. بەختىمۇ قىزغا ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. ئۇلار

سىردىشىپ ـ مۇڭدىشىپ، خۇشال ـ خورام پادىشاھنىڭ ئال-
دىغا كىرىپتۇ. ئەمەلدارلىرى ئۆزئارا مەسلىھەتلىشىپ، بەخ-
تىنىڭ كەمبەغەللىكىنى باھانە قىلىپ، پادىشاھنى ۋەدىسى-
دىن قايتۇرماقچى بوپتۇ. پادىشاھ باشتىكى پىكرىدىن قايتىپ،
بەختىگە نۇرغۇن مال ـ دۇنيا بەرمەكچى بوپتۇ. بۇنى ئاڭ-
لىغان بەختى، مەلىكە ۋە شەھەر خەلقى پادىشاھقا قاتتىق
نارازى بوپتۇ. خەلقنىڭ نارازىلىقىنى ئاڭلاپ، پادىشاھ بىلەن
ئەمەلدارلار ئەندىشىگە چۈشۈپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار كې-
ڭىشىپ:

— بۇ يىگىت تېۋىپلىقتا تەڭدىشى يوق ئىكەن، بىراق
يۇرت سورىغۇدەك ئەقلى بار ـ يوقلۇقىنى سىنايمىز. بۇنىڭ
شەرتى: ئات ۋە ھەممە جابدۇق ـ سايمانلىرى ئوخشاش بولغان
قىرىق مەپىنى يىگىتنىڭ ئالدىدىن ئۆتكۈزىمىز. مەلىكىنىڭ
قايسى مەپىدە ئىكەنلىكىنى تاپالىسا، بۇرۇنقى شەرتنى ئادا
قىلايلى، — دەپتۇ.

بەختى پادىشاھتىن پۈتۈن شەھەر خەلقى ئالدىدا ۋەدە ئې-
لىپ، بۇ شەرتنى قوبۇل قىپتۇ. ھەرىنىڭ قانىتىنى كۆيدۈر-
گەنىكەن، شۇ ھامان ھەرە كېلىپ بەختىنىڭ بېشىغا قونۇپتۇ.
ھەرە بەختىدىن ئەھۋالنى ئۇقۇپ:

— سەن غەم قىلما، مەپىلەر ئۆتكەندە مەن قايسى ئاتنىڭ
بېشىدا ئۇچۇپ يۈرسەم شۇ مەپىنى تۇت، — دەپ ئۇچۇپ
كېتىپتۇ.

بۇ چاغدا جارالڭ ـ جۇرۇڭ قىلىپ، بىر ـ بىرىگە ئوپمۇ
ئوخشاش قىرىق مەپە كېلىۋاتقۇدەك . بەختى كۆزىنى ئوبدان
ئۇۋۇلىۋېتىپ، مەپىلەرگە قېتىلغان ئاتلارغا زەن قويۇپ قاراپ-
تۇ. بىر مەپە ئۆتۈپتۇ، ئىككى مەپە ئۆتۈپتۇ، ھەرە كۆرۈنمەپ-
تۇ، يىگىرمە ـ ئوتتۇز مەپىمۇ ئۆتۈپ بوپتۇ، بەختى جىم

تۇرغۇدەك.

مەيدانغا يىغىلغان خەلقلەر ھاياجانغا چۈشۈپتۇ، بەختىمۇ ئەندىشە قىلىشقا باشلاپتۇ. ئوتتۇز سەككىزىنچى مەپمۇ ئۆتۈپ كېتىپتۇ. ئوتتۇز توققۇزىنچى مەپە ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىپ بارغاندا، ئاتنىڭ بېشىدا غوڭۇلداپ ئۇچۇپ كېتىپ بارغان ھەرىنى كۆرۈپتۇ - دە، بەختى يۈگۈرۈپ بېرىپ مەپىگە چىقىپتۇ، قارىسا مەپىنىڭ ئىچىدە مەلىكە ئولتۇرغۇدەك. بەختى مەپىنى ئۇدۇل ئوردىغا قاراپ ھەيدەپتۇ. مەيدانغا يىغىلغان خەلقمۇ مەپىنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ مېڭىپتۇ. پادىشاھ پۈتۈن خەلق ئالدىدا بەرگەن ۋەدىسىدىن يانالماي تەختتىن چۈشۈپ، بەختىگە پادىشاھلىقنى ئۆتكۈزۈپ بېرىپتۇ. بەختى قىرىق كېچە - كۈندۈز توي قىلىپ مەلىكىنى ئاپتۇ ۋە ئادالەت بىلەن يۇرت سوراپتۇ.

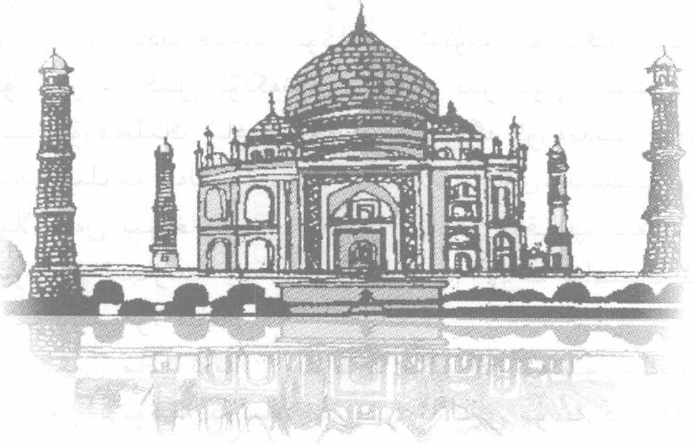

ئۇستانگۇر تۆمۈرچى

بۇرۇنقى زاماندا شەھرەيۇ جەننەت ئىسىملىك بىر ئاۋات
شەھەر بولغانىكەن. بۇ شەھەرگە زوۋاك ئىسىملىك بىر پادى-
شاھ ھۆكۈمرانلىق قىلىدىكەن. شەھەر خەلقى ئاق كۆڭۈل،
ئىشچان، زېرەك بولغاچقا، تۇرمۇشلىرىنى باياشات ئۆتكۈزىدى-
كەن. خەلقنىڭ قوۋناق تۇرمۇشىنى كۆرگەن شەيتان بۇ تىنچ
تۇرمۇشنى بىر ئامال بىلەن بۇزۇش قارارىغا كەپتۇ ھەم بىر
يۇمىلاپلا زوۋاك شاھنىڭ خاس غۇلامى قىياپىتىگە كىرىپتۇ -
دە، ئوردىغا كىرىپ شاھقا خىزمەت قىپتۇ، ھەر خىل ئۇ-
سۇللار بىلەن پادىشاھنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇپ، ئۆزىگە مايىل
قىپتۇ. بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن بىر كۈنى شەيتان:

— ھۆرمەتلىك شاھىم، مەن ئۆزلىرىگە ئۇزۇندىن بۇيان
خىزمەت قىلىپ كەلدىم. مەنغۇ سىلىدىن رازى، سىلىمۇ رازى
بولسىلا. مەن يېزىغا بېرىپ يالغۇز ئانامنى يوقلاپ كەلسەم،
ئۆزلىرىدىن ئىجازەت سورايمەن، — دەپ زوۋاك شاھنىڭ ئال-
دىدا تىزلىنىپتۇ. شاھ:

— سەن ماڭا ئوبدان خىزمەت قىلدىڭ، مەنمۇ سەندىن
رازى. سەن ئۆيۈڭگە بارساڭ بېرىپ، ئاناڭنى بۇ يەرگە ئەكەل-
گىن، ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا سەن بىلەن بىرگە ياشاپ راھەت
كۆرسۇن، — دەپ ئۇنىڭغا ئىجازەت بېرىپتۇ.

— ئالىيلىرى، مەن ئۆزلىرىگە بەكمۇ ئىچىكىپ قاپتىكەنمەن، شۇڭا خوشلىشىدىغان ۋاقتىمدا كۆكسىلىرىدىن بىر بۆسە بەرسىلە، ئۆيگە بېرىپ كەلگۈچە ئۆزلىرىنىڭ ھىدىنى ھىدلاپ ماڭسام، — دەپ ئۆتۈنۈپ تۇرۇۋاپتۇ شەيتان. پادىشاھ ماقۇل بوپتۇ. شەيتان پادىشاھنىڭ كۆكسىنىڭ ئىككى تەرىپىگە بىردىن ئىككىنى سۆيۈپ قويۇپ ئوردىدىن چىقىپ كېتىپتۇ.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇزۇن ئۆتمەي، پادىشاھنىڭ كۆكسىنىڭ ئىككى تەرىپىدىن بىردىن ئىككى يىلان پەيدا بوپتۇ. بۇ يىلانلار كۈندىن - كۈنگە يوغىناپ، بېشىنى پادىشاھنىڭ ئىككى قۇلىقىغا كىرگۈزۈپ ئۇخلايدىغان بولۇۋاپتۇ. شەھەردىكى دانىشمەن ھەكىملەرمۇ بۇنىڭغا چارە قىلالماپتۇ. پادىشاھ تەرەپ - تەرەپكە يىلاننىڭ تىلىنى بىلىدىغان كىشىنى تېپىشقا چاپارمەن چاپتۇرۇپتۇ. چاپارمەنلەر قوشنا شەھەر كوچىلىرىدا يىلاننىڭ تىلىنى بىلىدىغان ئادەم ئىزدەپ يۈرگەندە، ھېلىقى شەيتان باشقا بىر ئادەم قىياپىتىدە، قولىدا ئىككى يىلاننى ئويناتقىنىچە چاپارمەنلەرنىڭ ئالدىغا ئۇچراپتۇ. چاپارمەنلەر ئۇنىڭدىن: «يىلاننىڭ تىلىنى بىلەمسەن؟» دەپ سورىغانىكەن، شەيتان: «بىلىمەن» دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. ئۇلار بۇ «يىلان ئويناتقۇچى»نى ئېلىپ دەرھال ئۆز شەھىرىگە قايتىپتۇ. «يىلان ئويناتقۇچى» ئوردىغا

كىرىپلا پادىشاھ بىلەن كۆرۈشۈپتۇ. ئۇ پادىشاھنىڭ ئوڭ تە-
رىپىدىكى يىلاننىڭ بېشىنى قۇلىقىغا سېلىپ تۇرۇپ بىر ئاز-
دىن كېيىن: «بولىدۇ، بولىدۇ» دەپتۇ، سول تەرىپىدىكى يىلاننىڭ بېشىنىمۇ قۇلىقىغا سېلىپ تۇرۇپ: «ماقۇل، ماقۇل» دەپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان شاھ:

— يىلانلار نېمە دەيدۇ؟ — دەپ سورىغانىكەن، يىلان ئويناتقۇچى:

— بۇلار خاسىيەتلىك يىلانلار ئىكەن. ئۇلار: «پادىشاھ بىزنى ئۆلتۈرسە، ئۆزىمۇ ئۆلگەندىن سىرت، شەھەر خەلقىمۇ پالاكەتكە ئۇچرايدۇ. ئۇنىڭدىن كۆرە بىزگە ھەر كۈنى ئون ئادەمنىڭ مېڭىسىنى يېگۈزسە، بىزدىن شاھقا ھېچ خەۋپ يەتمەيدۇ ھەم شاھنىڭ شەۋكىتى ئاشىدۇ» دەيدۇ، — دەپتۇ. پادىشاھ بۇ دەھشەتلىك سۆزنى ئاڭلاپ قاتتىق چۆچۈپتۇ. يىلاننى ئۆلتۈرسە، ئۆزىنىڭمۇ ئۆلۈشىدىن قورقۇپ، ئامالسىز ھەر كۈنى شەھەر خەلقىگە ئون ئادەمنى نۆۋەت بىلەن كىرگۈزۈپ بېرىش پەرمانى چىقىرىپتۇ. كۈنلەر ئۆتكەنسېرى شەھەر خەلقى ئازىيىشقا باشلاپتۇ. بەزىلەر ئۆزلىرىگە نۆۋەت كەلگۈچە باشقا يۇرتلارغا قېچىپتۇ. شۇنداق ئاۋات شەھەر شەيتان تىرىغان بۇ بالايىئاپەت تۈپەيلىدىن خاراب بولۇشقا باشلاپتۇ. شەھەر كوچىلىرى چۆلدەرەپ، ئادەملەر كوچىلارغا ئاز چىقىدىغان بولۇپ قاپتۇ.

بۇ شەھەرنىڭ ھۈنەرۋەنلەر كوچىسىدا ئۇستانگور ئىسىملىك بىر ئۇستا تۆمۈرچى ياشايدىكەن. ئۇنىڭ بەش بالىسى بار ئىكەن. شۇ كۈنلەردە ئۇنىڭ ھۈنىرى ئاقماي، بىر ئائىلىدىكى يەتتە ئادەم ئاچ - توق تۇرمۇش كەچۈرۈشكە باشلىغانىكەن. بىر جۈمە كۈنى ئۇستانگور تۆمۈرچى يانچۇقىدىكى ئەڭ ئاخىرقى ئون تۆت تەڭگە پۇلغا يېمەكلىك سېتىۋېلىش ئۈچۈن

بازارغا چىقىپتۇ. ئۇ ئايلىنىپ رەستىگە كەلگەندە، بىر توپ كىشىنىڭ توپلىشىۋالغانلىقىنى كۆرۈپ، نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلىپ باقماقچى بولۇپ توپقا يېقىنلىشىپتۇ. قارىسا، بىر بوۋاي سۆزلەۋاتقۇدەك. ئۇ:

— ھازىر مۇشۇ سورۇندىكى بىر مۆمىن مۇسۇلماننىڭ يانچۇقىدا ئون تۆت تەڭگە پۇلى بولسا، بۇ پۇلغا قاراشلىق يەتتە كىشى ئاچ تۇرغان بولسا، ھازىر ئاشۇ مۇسۇلمان يانچۇقىدىكى پۇلنىڭ ھەممىسىنى ئىككىلەنمەي ماڭا خىزىر ئەلەيھىسسالام ھەققىدە دۇئا قىلدۇرسا، شۇ كىشى ئورنىدىن يەتتە قەدەم ئېلىشىغا خىزىر ئۇچرايدۇ، — دەۋاتقۇدەك. ئۇستانگۇر تۆمۈرچى بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ھېچ ئىككىلەنمەي يانچۇقىدىكى پۇلنى ۋائىزغا دۇئا قىلدۇرۇپتۇ ۋە كىشىلەر توپى تارقىغاندىن كېيىن، تۇرغان يېرىدىن ساناپ يەتتە قەدەم مېڭىپتۇ، ئەپسۇسكى ھېچكىم ئۇچرىماپتۇ. ئۇ قەدىمىم چوڭ - كىچىك بولۇپ قالغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ، ئالدى بىلەن ئوڭ پۇتىنى ئېلىپ يەنە يەتتە قەدەم مېڭىپتۇ، يەنە ھېچكىم ئۇچرىماپتۇ. ئۇ ئۈمىدسىزلىنىپ ئۆيگە قايتىپتۇ، ئۆيگە كىرە - كىرمەي، بالىلىرى: «نان» دەپ نالە قىلىشقا باشلاپتۇ. ئۇ قانداق قىلىشنى بىلمەي تۇرغاندا، سىرتتىن ئاق ساقال بىر بوۋاي: «ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم» دەپ كىرىپ كەپتۇ. ئۇستانگۇر تۆمۈرچى بوۋاينى سالام بىلەن قارشى ئېلىپ تۆرگە باشلاپتۇ.

بوۋايغا داستىخان سالالماي خىجىل بولۇپ تۇرغاندا، بوۋاي:

— ئوغلۇم، داستىخىنىڭنى سېلىۋەر، مەندە بىر نان بار، تەڭ يەيلى، — دەپتۇ. داستىخان سېلىنغاندىن كېيىن بوۋاي قوينىدىن بىر ناننى ئېلىپ توققۇز پارچە قىلىپ داستىخانغا قويۇپتۇ، ئۆيدىكىلەر بىر پارچىدىن ئالغانىكەن، يەنە بىر پارچە ئېشىپ قاپتۇ. ھەممەيلەننىڭ كۆزى داستىخاندىكى بىر

پارچە نانغا تىكىلىپ، قولىدىكى ناننى تېزلا يەپ بولۇپ، داستىخاندىكى ناننى ئالماقچى بوپتۇ، بىراق ھەممىسى قولـ-دىكى ناننى يەپلا تويۇپ قاپتۇ. بوۋاي ھەممەيلەنگە ئاۋۇ يېيىشـ-نى زورلىغانىكەن، ھەممىسى يېمەيدىغانلىقىنى بىلدۇرۇپتۇ. بوۋاي دۇئاغا قول كۆتۈرۈپتۇ. ھەممەيلەن دۇئادىن كېيىن قا-رىسا، داستىخاندىكى بىر پارچە نان پۈتۈن بولۇپ تۇرغۇدەك. بۇنىڭدىن ئۇلار ھەيران بولۇپ تۇرۇپ قاپتۇ. بوۋاي ئۇستانگۇر تۆمۈرچىگە قاراپ:

— سەن بۈگۈن ئەتىگەن خىزىرنىڭ ھەققىدە ئۇن تۆت تەڭگە دۇئا قىلدۇرغانىدىڭ، خىزىر ئەلەيھىسسالام دېگەن مانا مەن بولىمەن. سېنىڭ ئۆيۈڭدىكى موھتاجلىقنى كۆرۈپ، ساڭا ياردەم بەرگىلى كەلدىم. مەندىن نېمە تەلەپ قىلىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ. ئۇستانگۇر تۆمۈرچى:

— مېنىڭ ئارتۇقچە تەلىپىم يوق، ئۆزلىرىنىڭ ئاتا قىلـ-غىنىغا شۈكۈر قىلىمەن، — دەپتۇ. خىزىر:

— ئۇنداق بولسا مەن ساڭا مۇشۇ شەھەرنىڭ پادىشاھلىـ-قىنىڭ جۇمە نامىزىدىن يانغۇچە سېنىڭ قولۇڭغا ئۆتۈشىنى تىلەيمەن، — دەپتۇ - دە، دۇئا قىلىپلا كۆزدىن غايىب بوپـ-تۇ. ئۇستانگۇر تۆمۈرچى نېمە قىلارىنى بىلمەي تۇرغاندا، ئۆيـ-گە پادىشاھنىڭ چاپارمەنلىرى كىرىپ كەپتۇ. ئۇلار:

— ئۇستانگۇر تۆمۈرچى، بۈگۈن پادىشاھنىڭ كۆكسىدىكى يىلانلارغا يەم بولۇش نۆۋىتى سىلەرنىڭ ئۆيدىكى ئۈچ جانغا كەلدى، دەرھال تەييارلىق قىل ! — دەپتۇ.

ئۇستانگۇر تۆمۈرچى ئۇ يەرگە بېرىپ ياۋاشلىق بىلەن ئۆلگۈچە، پادىشاھ بىلەن ئىككى يالماۋۇز يىلاننى ئۆلتۈرۈپ ئاندىن ئۆلگىنىم ياخشى دەپ ئويلاپ:

— چاپارمەن بېگىم، سەل تەخىر قىلسىلا، مەندە پادى-

شاھىنىڭ كۆكسىدىكى يىلانلارنى يوقىتىدىغان بىر دورا بار، شۇنى ئېلىۋالاي، ــ دەپتۇ ۋە چوڭ ئىككى ئوغلىنىڭ قويىنىغا بىردىن، ئۆزىنىڭ قويىنىغا بىر بازغاننى يوشۇرۇپ، قانداق قىلىش توغرىسىدا ئوغۇللىرىغا گەپ ئۆگەتكەندىن كېيىن، چاپارمەنلەر بىلەن ئوردىغا كەپتۇ ۋە پادىشاھقا قاراپ:

ــ پادىشاھىئالەم، كۆكسىلىرىدىكى يىلاننى ئۆزلىرىگە دەخلىسى يەتمەيدىغان قىلىپ يوقىتىدىغان خاسىيەتلىك دورا ئەكەلدىم، ــ دەپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان پادىشاھ:

ــ ئۇنداق بولسا دوراڭنى چاققان ئىشلەتمەمسەن؟ ــ دەپتۇ. تۆمۈرچى:

ــ پادىشاھ ھەزرەتلىرى، بۇ دورىنى ئالدىراپ ئىشلەتكىلى بولمايدۇ. سىلى ئالدى بىلەن ئوردا ئىچىدىكى مۇلازىم، ئەمەلدارلارنىڭ ھەممىسىنى سىرتقا چىقىرىۋېتىشلىرى كېرەك، ــ دەپتۇ. پادىشاھ بۇ شەرتنى تەخىرسىز ئورۇنداپتۇ. ئۇستانگور تۆمۈرچى يەنە:

ــ ئەمدى سىلى تەختتىن چۈشۈپ، تەخت ئالدىدىكى تۆز يەردە كۆزلىرىنى يۇمۇپ ئوڭدا ياتسىلا، ئاندىن بىز خاسىيەتلىك دورىنى ئىشلىتەيلى، ــ دەپتۇ. پادىشاھ شۇنداق قىپتۇ. ئۇستانگور تۆمۈرچى ئوغۇللىرىغا ئىشارەت قىپتۇ ۋە قويىنىدىن بازغانلارنى

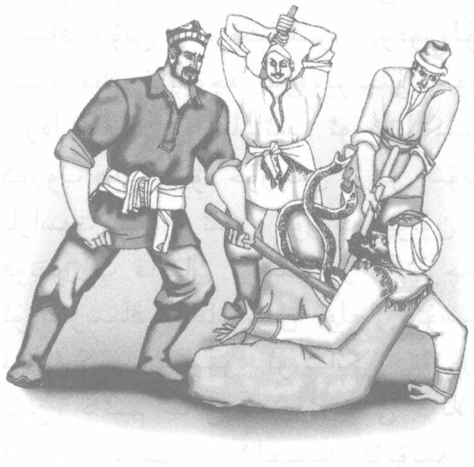

ئېلىپ «ياپىر !» دېگىنىچە ئاتا ـ بالا ئۈچەيلەن پادىشاھنىڭ كۆكسىگە شۇنداق ئۇرغىلى تۇرۇپتۇكى، پادىشاھنىڭ گۆشى بىلەن ئۇستىخىنى يۇغۇرۇلۇپ، خېمىر بولۇپ كېتىپتۇ. ئۇلار يەنە ئۇرۇشنى توختاتماپتۇ. سىرتتا تۇرغان پادىشاھنىڭ ئوغلى ئۆي ئىچىدىكى بازغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ، قاراپ بېقىش ئۇچۇن دېرىزىدىن مارىغانىكەن، ئۇستانگۇر تۆمۈرچى بىلەن ئۇنىڭ ئوغلى تەخت ئالدىدىكى بوش يەرنى ئۇرۇپ ئازگال قىلىۋەتكەن، پادىشاھ ئۆي ئىچىدە كۆرۈنمەپتۇ. شاھزادىنىڭ كۆڭلىگە گۇمان چۈشۈپ، دەرھال ئۆيگە كىرىپ ئۇلارنى ئۇرۇشتىن توختىتىپتۇ ۋە:

— ھوي ئەخمەقلەر، نېمە قىلىشقىنىڭ بۇ؟ دادام قېنى؟ — دەپ سورىغانىكەن، ئۇستانگۇر تۆمۈرچى:

— دادىڭىز مانا بۇ يەردە، — دەپ، ئازگالنى كۆرسىتىپتۇ. شاھزادە ئازگالغا يېقىن كېلىپ شۇنداق ئېگىلىشىپ قاراۋاتقاندا، ئۇستانگۇر تۆمۈرچى «ياپىر ! » دەپلا شاھزادىنىڭ بېشىغا بازغان بىلەن بىرنى ئۇرغانىكەن، ئۇمۇ ئازگالغا يىقىلىپتۇ. ئۇلار پادىشاھنىڭ گۆش ـ سۆڭەكلىرى بىلەن شاھزادىنىڭ گۆش ـ سۆڭەكلىرى يۇغۇرۇلۇپ، ئالما چوڭلۇقىدىكى خېمىردەك قالغۇچە ئۇرۇۋېرىپتۇ. جۇمە نامىزىدىن يانغان ئوردا ئەھلى ۋە جامائەت ئوردىغا كىرىپ، بولغان ئەھۋالنى كۆرۈپ ھەيران ۋە خۇرسەن بوپتۇ. شۇنچە يۈرەكلىك ۋە ئەقىل ـ پاراسەت بىلەن ئىش كۆرۈپ، پۈتۈن خەلقنى بالايىئاپەتتىن قۇتقۇزۇپ قالغان ئۇستانگۇر تۆمۈرچىگە ئاپىرىن ئوقۇپتۇ ھەم ئۆزلىرىنىڭ نىجاتچىسى بولغان ئۇستانگۇر تۆمۈرچىنى شاھلىققا كۆرسىتىپتۇ. ئۇستانگۇر تۆمۈرچى شاھ بولغاندىن كېيىن، دائىم خەلق مەنپەئىتىنى ئويلاپ، ئەدلى ـ ئادالەت بىلەن يۇرت سوراپ ئالەمدىن ئۆتۈپتۇ.

چۆچۈرە بالا

ئۆتكەن زاماندا، سۈيى ئەلۋەك، يېرى مۇنبەت، ساپ ھاۋا-لىق بىر يېزىدا، تېرىپ ئاشقۇدەك يېرى، باراقسان بېغى، مال - ۋارانغا تولغان قوتىنى، ئازادە ھويلا - ئارامى بار بىر ئىشچان دېھقان ئۆتكەنىكەن. ئۇنىڭ توقـقۇزى تەل، تۇرمۇشى باياشات بولسىمۇ، لېكىن ئاخشىمى - ئەتىسى ئۆزىگە ئەرمەك بولغۇ-دەك بىرەر ئوغـۇل ياكى قىـز پەرزەنتى بـولمىغاچقا، كـۆنى ھەسرەت ۋە غەشلىكتە ئۆتىدىكەن.

بۇ دېھقانىنىڭ ۋاپادار، چېچەن ئايالى ئېرىنىڭ كۆڭلىدىكى دەرد - ھەسرىتىنى چۈشىنىپ، ئېرىگە بىر پەرزەنت تۇغـۇپ بېرىش ئۈچۈن سەۋەب ئىزدەپ داخانلارغا ئوقۇتۇپتۇ، نەزىر - چىراغ ئۆتكۈزۈپتۇ، داڭلىق قەبرە - مازارلارنى تاۋاپ قىپتـۇ، سەدىقە بېرىپتۇ، بىراق تىلىكى ئەمەلگە ئاشماپتۇ. ئىلاجسىز قالغان ئايال ھەر كۈنى بەش ۋاخ نامازنى تەرك قىلماي، تەقۋادارلىق بىلەن ئىبادەت قىلىپ، خۇدادىن بىر پەرزەنت تە-لەپ قىپتۇ. ئايلار ئۆتۈپتۇ، يىللار ئۆتۈپتۇ، بالا يۈزى كۆر-مەپتۇ. ئايال ئاخىر تەقدىرگە تەن بېرىپ، پۈتۈن زېھنىنى ھويلا - ئارام ۋە ئېتىز - ئېرىق ئىشلىرىغا قارىتىپ، ئېرد-گە ياردەمچى بوپتۇ. ئىشتىن يانغاندا ھېرىپ - چارچىغىنىغا قارىماي مەززىلىك تائاملارنى تەييارلاپ، ئېرىنىڭ كۆڭلىنى

www.uyghurkitap.com

ئېلىشقا ئۇرۇنۇپتۇ. دېھقانمۇ خوتۇنىنىڭ كۆڭلىنى پۇشىنىدىكەن. ئەمما، پەرزەنت سەۋداسى ئازابلاپ ئارام بەرمىگەن كۆڭلى ھەرقانداق قىلسىمۇ ھەسرەتتىن خالىي بولمىدىكەن. شۇڭا، ئۇ دائىم دېگۇدەك ئۈن ـ تىنسىز، تېگى يوق خىياللارغا غەرق بولۇپ ئۆتىدىكەن.

بىر كۈنى ئىشتىن يېنىپ، ئايالى چۆچۈرىگە تۇتۇش قىپتۇ. دېھقان ئادىتى بويىچە يۇمشاق تۆشەككە تاشلىنىپ خىيالغا چۆكۈپتۇ. ئېرىنىڭ ئەپتىگە قاراپ يۈرىكى ئېزىلگەن ئايال چۆچۈرە تۈگكەچ ئىختىيارسىز ئۇھ تارتىپ: «ئاھ خۇدا! مەن تۈگۈۋاتقان چۆچۈرىچىلىك پەرزەنت ئاتا قىلساڭمۇ، ئۇ دۇنيا ـ بۇ دۇنيا رازى بولاتتىم» دەپ كۆز يېشى قىپتۇ. شۇ زامات ئايالىنىڭ قورسىقى ئاچچىق تولغاپتۇ ـ دە، ئاياغ تەردىپىدىن بىر مونەك چۇشۇۋاتقاندەك سېزىم پەيدا بوپتۇ، ئايال نېمە بولۇۋاتقانلىقىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە، پۇچقىقىدىن خۇددى چۆچۈرىگىلا ئوخشايدىغان كىچىككىنە بىرنەرسە چۈشۈپ دىڭلداپ ئاشتاختىسى ئۈستىگە چىقىپتۇ ـ دە:

— ئانا ـ ئانا، مەنمۇ چۆچۈرە تۈگۈشۈپ بېرەيمۇ؟ — دەپتۇ.

بۇ مۆجىزىدىن ھەيرانۇھەس بولغان ئايال سىنچىلاپ قارىسا، ھېلىقى چۆچۈرىسىمان مەخلۇق ئەپچىللىك بىلەن جىلتىلارغا قىيما سېلىپ چۆچۈرە تۈگۈۋاتقۇدەك. تىلىكىگە يەتكەن ئايال سۆيۈنگەن ھالدا:

— چۆچۈرىجان ئوغلۇم، تېخى ئەمدىلا تۇغۇلدۇڭ، ماڭا چۆچۈرە تۈگۈشۈپ بېرىمەن دېمەي، داداڭنىڭ قويىنىغا كىرىپ ئويناۋالغىن، — دەپتۇ.

چۆچۈرە بالا ئاشتاختىدىن سەكرەپ چۈشۈپ، دادىسىنىڭ قېشىغا كەپتۇ. ئايالىنىڭ كىم بىلەن گەپلىشىۋاتقانلىقىنى

بىلمەي، خىيالدىن بېشىنى كۆتۈرگەن دېھقان كىچىككىنە چۆچۈرە بالىنىڭ شۇنچە يېنىك چامداپ يېنىغا كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ چەكچىيىپلا قاپتۇ.

ئۆي ئىچى بىردىنلا جانلىنىپ كېتىپتۇ. چۆچۈرە بالىنىڭ گەپلىرى شۇنچە چۇچۇك، مېغىش ـ تۇرۇشلىرى شۇنچە قىزىقارلىق، قىلغان ـ ئەتكەنلىرى شۇنچە ئورۇنلۇق ئىكەن. كىچىككىنە تۇرقىغا قارىماي، ئۇ ئاتا ـ ئانىسى بىلەن بىر داستىخاندا ئولتۇرۇپ چۆچۈرە يەپتۇ، تاماقتىن كېيىن داستىخان يىغىپتۇ، ئانىسىغا ياردەملىشىپ قاچا ـ قۇچىلارنى يۇيۇپتۇ. ياتار ۋاقتىدا ئاتا ـ ئانىسى: «قوينىمىزغا سولاپ ياتساق ئۇيقۇچىلىقتا بېسىپ تاشلاپ مىجىلىپ كەتمىسۇن» دەپ، چۆچۈرە بالىنى دادىسىنىڭ تۇمىقى ئىچىگە ياتقۇزۇپ قويۇپتۇ.

ئەتىسى تاڭ سەھەردە ئەر ـ خوتۇنلار ئورنىدىن تۇرۇپ تۇماقنىڭ ئىچىگە قارىسا، چۆچۈرە بالىسى كۆرۈنمىگۈدەك، چاقىرىپتىكەن، جاۋاب كەلمەپتۇ. ئۆي ئىچىنى ئىزدىسە ھېچ يەردىن چىقماپتۇ. «ئاللادىن تىلەپ ئاران ئېرىشكەن ئوغلىمىز نەگە غايىب بولغاندۇر؟» دەپ ئەنسىرىشىپ، ئوچاق بېشى ۋە قاچا ـ قۇچىلارنىڭ ئىچىگە قاراپتۇ، ھېچ يەردە كۆرۈنمىگۇدەك. ئىشىكنى ئېچىپ تالاغا قارىسا، ھويلا ـ ئارام پاكىز سۈپۈرۈلۈپ، سۇ سېپىلىپ، چىنىدەك تازا تۇرغۇدەك. تاڭ ئاتار ـ ئاتماي يەم تەمە قىلىپ ئارام بەرمەيدىغان مال ـ ۋارانلار ئېغىل ـ قوتانلىرىدا كاراسلىتىپ ئوت ـ چۆپ يېيىشىۋاتقۇدەك. كۆكۈللىرى بىرنېمىنى تۇيغان ئەر ـ خوتۇنلار ھويلا ئالدىغا چىقىپ قارىسا، چۆچۈرە بالىسى چوڭ قىزىل خورازغا مىنىۋېلىپ ئۇياقتىن ـ بۇياققا چېپىپ يۈرەرمىش.

ئەر ـ خوتۇنلار مىڭ بىر شۈكۈر ئېيتىپ، چۆچۈرە بالىسىنى ئۆيگە قايتۇرۇپ كىرىپتۇ. ناشتىدىن كېيىن چۆچۈرە بالا

www.uyghurkitap.com

دادىسىغا ئەگىشىپ، ئېتىزغا بىللە بارىمەن، دەپ تۇرۇۋاپتۇ. ئاتا ـ ئانىسى يالۋۇرۇپ، نەسىھەت قىلىپ تاماق قىلدۇرۇپ قويۇپتۇ. چۇشكىچە چۆچۈرە بالا ئانىسىغا ياردەملىشىپ ئىش ئەكېلىپتۇ، كۆكتات ئوتاپتۇ، تاماق ئېتىپتۇ. چۇشلۇك تاماق تەييار بولغاندا، ئۇ: «دادامغا ئۆزۈم تاماق ئاپىرىپ بېرىمەن» دەپ جېدەل قىپتۇ. ئانىسى:

— ۋاي جېنىم بالام، بويۇڭ چۆچۈرىچىلىك تۇرسا، شۇنچە چوڭ تاماق كومزىكىنى قانداق كۆتۈرىسەن؟ — دەپتىكەن، چۆچۈرە بالا:

— باشقا ئىش بىلەن كارىڭىز بولمىسۇن، مېنى كومزەكنىڭ قۇلىقىغا مىندۇرۇپ قويسىڭىزلا بولدى، — دەپتۇ.

ئانىسى ئۇنىڭ دېگىنىگە كۆنۈپ، كومزەكنىڭ قۇلىقىغا مىندۈرۈپ قويۇپتۇ. چۆچۈرە بالا كومزەكنى دىكىلدىتىپ ماڭدۇرۇپ، بىردەمدە كۆزدىن ئۇزاپتۇ. ئۇ ئېتىز بېشىغا بېرىپ كومزەكنى بىر تۇپ ئۇجمە دەرىخى ئاستىغا قويۇپتۇ ـ دە:

— دادا، تاماق ئەكەلدىم، غىزالىنىۋېلىڭ! — دەپ ۋارقىراپتۇ.

دادىسى قوشنى توختىتىپ قولاق سالسا، ئۇجمە تەرەپتىن ئاۋاز چىقىۋاتقۇدەك. دادىسى كېلىپ چۆچۈرە بالىسىنى ئامراقلىقى كېلىپ سۆيۈپ قويۇپتۇ ـ دە، تاماق يېيىشكە تۇتۇش قىپتۇ. تاماق يەپ بولۇپ قارىسا، چۆچۈرە بالا كۆرۈنمىگۇدەك. ئاپلا، بۇ كەپسىز قاياققا قاچقاندۇ دەپ ئەتراپىغا سەپسالغانىكەن، چۆچۈرە بالا ساپاننىڭ تۇتقۇچىغا مىنىۋېلىپ يەر ھەيدەۋاتقۇدەك. دادىسى قېشىغا كېلىپ بولغۇچە، چۆچۈرە بالا ھەيدەشكە تېگىشلىك يەرنىڭ ھەممىسىنى ھەيدەپ تۈگىتىپتۇ. ئەتىسى چۆچۈرە بالا دادىسىغا:

— ئۆيدە ئۇن ئاز قاپتۇ. تۆگمەنگە ئۇگۇت ئارتىپ بەرسە-

ڭىز، تۆگمەنگە بېرىپ ئۇن تارتىپ كەلسەم، — دەپتىكەن، دادىسى:

— بالام، تۆگمەن بەك يىراقتا، ئۇنىڭ ئۈستىگە، سەن چۆچۈرىچىلىك بەستىڭ بىلەن قانداق ئۇن تارتىپ كېلەلەيسەن؟ — دەپ ئۇنىماپتۇ.

— مېنى ئۆگۈت ئۈستىگە قوندۇرۇپ قويسىڭىزلا بولىدۇ، تۆگە يولنى بىلىدۇ، ئۆگۈتنى تۆگمەنچى بىلەن ئۇن تارتقۇزغىلى كەلگەنلەر چۈشۈرۈپ، تارتىپ يولغا سېلىپ قويىدۇ. مەندىن غەم قىلماڭ، — دەپتۇ چۆچۈرە بالا.

دادىسى ئامالسىز چۆچۈرە بالىنى تۆگمەنگە يولغا سالپتۇ. چۆچۈرە بالا يول بويى تۆگىنى قاتتىق باشقۇرۇپ مېڭىپتۇ. تەڭ يولغا كەلگەندە يامغۇر يېغىشقا باشلاپتىكەن، ئۇ ئۆگۈت ئۈستىدىن دىڭلداپ مېڭىپ تۆگىنىڭ قۇلىقىنىڭ ئىچىگە كىرىۋېلىپ دالدىلىنىپتۇ. يامغۇر توختاپ ئاپتاپ چىققاندا، تۆگە يۇرۇشنى ئاستىلىتىپ چۆپ ۋە غازاڭ يەپ مېڭىپتۇ. تۆگە بىر قېتىم غازاڭغا ئېڭىشكەندە، چۆچۈرە بالا ئېھتىياتسىزلىقتىن غازاڭ ئارىسىغا دومىلاپ چۈشۈپ كېتىپتۇ. ئۇ ئۆزىنى ئوڭشاپ بولغۇچە، تۆگە ئۇنى غازاڭ بىلەن قوشۇپ يالمۇۋېتىپتۇ. چۆچۈرە بالا تۆگىنىڭ قورسىقىدا تۇرۇپ ۋارقىراپ، تېپچەكلەپ تۆگىنى تۆگمەنگە ئەكەپتۇ. تۆگمەن ئالدىغا كەلگەندە، تۆگىنىڭ قورسىقىدىن:

— ھەي تۆگمەنچى، ئۆگۈتۈمنى تارتىپ بەر، تېز بول، بولمىسا ئۆيۈمگە كەچ قالىمەن ! — دېگەن سادا كەپتۇ. تۆگمەنچى چىقىپ قارىسا، ئۆگۈت ئارتىقلىق تۆگىلا تۇرغۇدەك، ئىگىسى كۆرۈنمىگۈدەك. تۆگمەنچى:

— ئۆگۈتنىڭ ئىگىسى قېنى؟ — دەپ توۋلاپتىكەن، چۆچۈرە بالا:

— مەن تۆگىنىڭ قورسىقىدا، سەن تۇگۇتنى چۇشۇرۇپ، ئۇن تارتىپ تۆگەمگە ئارتىپ بەرسەڭلا بولدى، مۆيىگە ئۆزۈم كېتىۋېرىمەن، — دەپتۇ.

ھەيران قالغان تۆگىچى باشقىلار بىلەن ئۇگۇتنى چۇشۇرۇپ ئۇن تارتىپ، يەنە تۆگىگە ئارتىپ بېرىپتۇ. ئۇن تارتىلىپ بولغۇچە ئوتلاپ تويغان تۆگە كەلگەن يولى بىلەن ھايالسىز ئۆيگە قايتىپ كەپتۇ. ھويلىغا كەلگەندە، چۆچۇرە بالا:

— دادا، ئۇن تارتىپ كەلدىم، ئۇننى چۇشۇرۇۋېلىڭ، — دەپ ۋارقىراپتۇ.

تاقەتسىزلىنىپ ئولتۇرغان دادىسى يۇگۇرۇپ چىقىپ قارىسا، ئۇن ئارتىلغان تۆگە ھويلىدا تۇرغۇدەك، چۆچۇرە بالا كۆرۈنمىگۇدەك.

— چۆچۇرە باتۇرۇم، قېنى سەن؟ — دەپ چاقىرىپتۇ دادىسى.

— تۆگىنىڭ مېھرىدىن كېچىپ، مېنى تۆگىنىڭ قېرىندىن تېپىۋېلىڭ، — دەپتۇ چۆچۇرە بالا.

دادىسى دەرھال تۆگىنى ئۆلتۇرۇپ، ئىچ - باغرىدىن بالىسىنى ئىزدەپتۇ، ئويان قاراپتۇ، بويان قاراپتۇ، چۆچۇرە بالا ئۇچەي - قېرىنلار ئىچىدىن چىقماپتۇ. ھەسرەتلىك يېشىنى تۆكۈشكەن ئاتا - ئانا قالدى - قاتتى ئۇچەي - قېرىنلارنى ئەخلەت دۆۋىسىگە تاشلاپ ھازا ئېچىپتۇ. ئەسلىدە تۆگە بوغۇزلانغاندا دىمى كېسىلىپ ھوشسىزلانغان چۆچۇرە بالا تۆگىنىڭ توققۇز تولۇقىنىڭ قېتىغا كىرىپ قالغانىكەن. شۇ كېچىسى ئۇزاقتىن بويان ئوزۇق تاپالماي ئاچ يۇرگەن بىر قېرى بۆرە قان ھىدىنى پۇراپ چۆچۇرە بالىنىڭ ھويلىسىغا كەپتۇ - دە، ئەخلەتخانىغا تاشلىۋېتىلگەن تۆگىنىڭ ئۇچەي - قېرىنلىرىنى ئاچ كۆزلۈك بىلەن يالماپ يۇتۇۋېتىپتۇ. چۆچۇرە بالىمۇ

www.uyghurkitap.com

توققۇز تولۇق بىلەن بىللە بۆرىنىڭ قارنىغا كىرىپ كېتىپتۇ. ئاچ كۆز بۆرە يەنە بىر دېھقاننىڭ قوتىنىغا كىرىپتۇ. چۆچۈرە بالا ۋارقىراپتۇ:

— ھەي دېھقان، قوتىنىڭغا بۆرە تەگدى! ئارا - پالتاڭنى ئېلىپ تېز چىق!

بۆرىنىڭ جان - پېنى چىقىپ، ئالدى - كەينىگە قارىماي تىكىۋېتىپتۇ. ئەتىسى ئېچىرقىغان بۆرە، پادىسىنى ھەيدەپ يايلاققا كەتكەن بىر قويچىنىڭ قوتىنىدا قالغان قوزىلارغا تەگمەكچى بولۇپ شۇنداق چىت ئاتلىشىغا، چۆچۈرە بالا:

— ھەي تايغانلار، كەلمەمسەن! قوتانغا بۆرە كىردى! — دەپ ۋارقىراپتۇ.

تايغانلارنىڭ ھاۋشىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن بۆرە ئۆلەر - تىرىلىشىگە قارىماي قېچىپتۇ. شۇنىڭدىن تارتىپ بۆرە قەيەرگە بېرىپ ئولجىغا تۇتۇنسا، چۆچۈرە بالا قورسىقىدا تۇرۇپ مال ئىگىسىنى چاقىرىدىكەن ياكى ھايۋانلارنى ئاگاھلاندۇرىدىكەن. بىرقانچە كۈنگە قالماي بۆرىنىڭ تۈكلىرى تەتۈر يېنىپ، ئۇستىخانلىرى تېرىسىنى تېشىۋەتكۈدەك بوپتۇ. ئاچلىق ۋە ماغدۇرسىزلىقتا پايلىمىغان بۆرە بىر كۈنى قورسىقىدىكى چۆچۈرە بالىدىن:

— ئەي، جېنىمغا پاتقان شۇم مەخلۇق، قانداق قىلسام سەندىن قۇتۇلىمەن؟ — دەپتۇ.

— شور دەرياغا بېرىپ تۇزلۇق سۇدىن قانغۇچە ئىچ، ئاندىن راسا تەرلىگۈچە يۈگۈر، شۇ چاغدا مەندىن قۇتۇلىسەن! — دەپتۇ چۆچۈرە بالا.

بۆرە ئۇزۇن يوللارنى بېسىپ، شور دەريانىڭ قىرتاق سۈيىدىن قورساقلىرى ئېسىلىپ كەتكۈچە ئىچىپتۇ، ئاندىن پۈتۈن كۈچىنى يىغىپ، دېمى كېسىلگۈچە يۈگۈرۈپتۇ. تېرىلىرى

تەرگە چۆمۈلگەندە توختاپتىكەن، ئىچى سورۇپ شاتىراقلاشقا باشلاپتۇ. قورسىقى بوشاپ يېنىكلىگەندە، كۆچسىز تېپىنى سۆرەپ بىر دالدىغا بىرىپتۇ ـ دە:

— ھەي، ئوت قۇيرۇق شۇم، ئەمدىغۇ قورسىقىمدىن چىقارسەن ! — دەپ توۋلاپتىكەن، ئۇن كەلمەپتۇ، يەنە توۋلاپتۇ، ئۇن چىقماپتۇ. قۇتۇلغىنىغا خۇش بولغان بۆرە ئاياغلىرىغا مەدەت بىرىپ باشقا جاڭگالغا كىتىپتۇ.

بۆرىنىڭ شاتىرىقى بىلەن بىللە يەرگە چۈشكەن چۆچۈرە بالا ئەمدىلا ئۆزىنى رۇسلاپ تۇرۇشىغا، ئەگىپ يۈرگەن بىر توك قاغا كۆرۈپ قىلىپ ئۇچۇپ چۈشۈپتۇ. قاغا بىر تاقلاپ، ئىككى چامداپ چۆچۈرە بالىنى چوقۇشقا تەمشەلگەنىكەن، چۆ-چۈرە بالا لىككىدە ئىرغىپ قاغىنىڭ بويىنىغا مىنىۋاپتۇ ـ دە، ئۇنىڭ پەيلىرىنى چىڭ تارتىپ تۇرۇپ:

— ئامان قالاي دىسەڭ ئاۋۇ ياققا ئۇچ، ئۆلەي دىسەڭ يەرگە چۈش ! — دەپ ۋارقىراپتۇ.

ئاغرىققا چىدىيالماي قالغان قاغا نائىلاج چۆچۈرە بالا دې-گەن ياققا قاراپ ئۇچۇپتۇ، دېھقاننىڭ ھويلىسى ئۈستىگە كەل-گەندە، چۆچۈرە بالا قاغىنىڭ پەيلىرىنى تارتىپ تۇرۇپ:

— ئاۋۇ قوناق يېيىلغان ئۆگزىگە چۈش، قوناقلاردىن خا-لىغانچە ئال، ئاندىن ئىختىيار قىلغان يېرىڭگە ئۇچ ! — دەپ بۇيرۇق قىپتۇ.

چۆچۈرە بالىنىڭ گىپى كۆڭلىگە تازا ياققان توك قاغا ئۆگزىگە قونۇپ، چۆچۈرە بالىنى چۈشۈرۈپ قويۇپتۇ. بىر باش قوناقنى چىشلەپ، ئىككى باش قوناقنى قاماللاپ ئۇدۇل كەل-گەن بىر ياققا ئۇچۇپ كىتىپتۇ.

چۆچۈرە بالا شوتىنىڭ ئۇدۇلىغا كىلىپ:

— دادا، ئانا، مىنى چۈشۈرۈپ قويۇڭلار، شوتىنىڭ بالدىقىغا

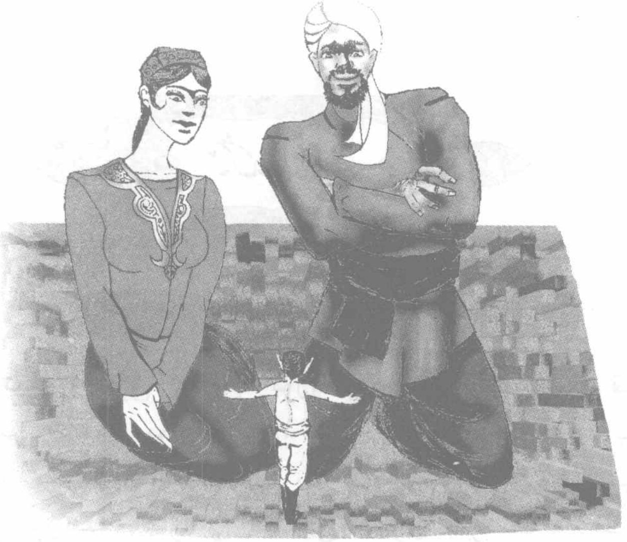

پۇتۇم يەتمىدى، — دەپ چۇقان ساپتۇ.

چۆچۈرە بالىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئوڭمىزمۇ ياكى چۈ-شىمىزمۇ دەپ تاڭ قالغان ئاتا - ئانىسى چىقىپ قارىسا، چۆچۈرە بالا ئۆگزىنىڭ گىرۋىكىدە چۈشەلمەي تۇرغۇدەك. دادىسى شوتا ئۈستىگە ئېتىلىپ چىقىپ چۆچۈرە بالىنى ئە-چۈشۈپتۇ.

— قەيەرلەردە بولدۇڭ، قانداق يېتىپ كەلدىڭ، چۆچۈرە باتۇرۇم؟ — دەپ سوراپتۇ ئانىسى ۋە ئېتىلىپ كەلگىنىچە ئۇنى باغرىغا بېسىپتۇ.

— دەشت - باياۋانلاردا سەيلە - ساياھەتتە بولدۇم، ئۈچ باش قوناق سىمكار بېرىپ قايتىپ كەلدىم، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ چۆچۈرە بالا.

شۇ كۈندىن باشلاپ چۆچۈرە بالا ئاتا - ئانىسىدىن بىر قەدەممۇ ئايرىلماي، ئاتا - ئانىسىغا چوڭ ئادەملەرگە ئوخشاش قول - قانات بولۇپ خۇشاللىق ۋە ئارام بەخش ئېتىپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئەڭگۈشتەر

بار ئىكەن، يوق ئىكەن، بۇرۇنقى زاماندا ئاجايىپ قۇدرەتلىك بىر خانلىق بولغانىكەن. بۇ خانلىقتا ئەجدادىدىن بىر ئەڭگۈشتەر مىراس قالغانىكەن. شۇ ئەڭگۈشتەرنىڭ خاسىيىتىدىن بۇ يۇرتنىڭ ھاۋاسى ئىللىق، يېرى مۇنبەت، سۈيى ئەلۋەك بولۇپ، خەلق خاتىرجەم، باياشات ياشاپ كېلىۋاتقانىكەن.

خانلىق داۋام قىلىپ نۆۋەت زۇمرەت شاھقا كەپتۇ. زۇمرەت شاھ تەختكە ئولتۇرغاندىن كېيىن ئەيش - ئىشرەتكە، ناشايان ئىشلارغا بېرىلىپ، ئەلنى ئۇنتۇپ، ئاتا - بوۋىسىنىڭ روھىغا يات ئىشلارنى قىلىپ يۈرۈپتۇ.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە زۇمرەت شاھ چارباغقا سورۇن تۈزۈپ، ئەڭگۈشتەرنى داستىخان ئۈستىگە تاشلاپ قويۇپ، چېكىملىكتىن كېيىن ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان بىر كېنىزىكى بىلەن پەيز سۈرۈۋاتقانىكەن، تۇيۇقسىز ھاۋا تۇتۇلۇپ، چاقماق چېقىپ، گۈلدۈرماما دەھشەتلىك گۈلدۈرلەپ، كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە قارا بوران چىقىپ، باغنى قاراڭغۇلۇق قاپلاپ، بىرئاز ئۆتكەندىن كېيىنلا ھاۋا سۈزۈلۈپ كېتىپتۇ. زۇمرەت شاھ خاسىيەتلىك ئەڭگۈشتەرنى قويغان يەرگە كېلىپ قارىسا، ئەڭگۈشتەر يوق تۇرغۇدەك. بۇ ئەھۋالنى كۆرگەن زۇمرەت شاھ:

«ئاھ، مېنىڭ ئەڭگۈشتەرىم!» دەپ نالە قىپتۇ ۋە ئۇنىڭ بۇيرۇقى بىلەن ھەممە يەر ئاختۇرۇلۇپتۇ، لېكىن ئەڭگۈشتەر تېپىلماپتۇ.

شۇ كۈندىن باشلاپ بۇ يۇرتتىكى پاراۋانلىق، خاتىرجەملىك چىرىغى ئۆچۈپ، يۇرتتا توپىلاڭ كۆتۈرۈلۈپ، خەلق سەرسان بولۇشقا باشلاپتۇ. زۇمرەت شاھ ئۆزىنىڭ قىلغان - ئەتكەنلىرىگە پۇشايمان قىلىپ: «كىمدەكىم ئاتا - بوۋامدىن مىراس قالغان ئاشۇ خاسىيەتلىك ئەڭگۈشتەرنى تېپىپ كەلسە، پادىشاھلىق تەختىمنى شۇنىڭغا ئۆتۈنۈپ بېرىمەن» دەپ جاكارلاپتۇ.

جاكارچىلار پادىشاھنىڭ سۆزىنى كۈندە ئۈچ قېتىم كوچىغا چىقىپ جاكارلىسىمۇ، ھېچكىم ئوتتۇرىغا چىقماپتۇ. پادىشاھ بۇنىڭدىن كۆپ ئەنسىرەپتۇ.

شۇ يۇرتنىڭ خىلۋەت بىر مەھەللىسىدە ئاق كۆڭۈل بىر ئوتۇنچى بوۋاي بار ئىكەن، خۇدا ئۇنىڭغا ئۈچ ئوغۇل، بىر پالتا، بىر تال ئارغامچىدىن باشقا نەرسە ئاتا قىلمىغانىكەن.

بوۋاي بىر كۈنى بازاردا ئوتۇن سېتىۋېتىپ، پادىشاھنىڭ جاكارچىلىرىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ كەچتە ئۆيگە قايتىپ كېلىپ، كۆرگەن - ئاڭلىغانلىرىنى ئوغۇللىرىغا سۆزلەپ بېرىپتۇ. ئوغۇللار ئاتىسىنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئاڭلاپ جىمىپ كېتىپتۇ. خېلىدىن كېيىن كەنجى ئوغلى ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ئاتا، پادىشاھ يوقاتقان ئاشۇ ئەڭگۈشتەرنى تېپىپ كېلىشىمگە رۇخسەت بەرسىڭىز، — دەپتۇ. بوۋاي:

— ئوغلۇم، مەقسىتىڭ نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ. كەنجى ئوغۇل:

— خاسىيەتلىك ئەڭگۈشتەرنى تېپىپ كېلىپ، ۋەيران بولغان يۇرتنى، سەرسان بولغان خەلقنى قۇتقۇزۇش، — دەپ

www.uyghurkitap.com

جاۋاب بېرىپتۇ. بوۋاي ئوغلىنىڭ جاۋابىنى ئاڭلاپ:

— ئوغلۇم، ئاللا مۇرادىڭنى ھاسىل قىلسۇن، — دەپ دۇئا قىپتۇ ۋە ئۇنىڭغا بىر قىلىچ سوۋغا قىپتۇ. ئىككى ئاكىسىمۇ ئۇكىسىنىڭ جاسارىتىگە قايىل بولۇپ، ئۇكىسى بىلەن بىرگە بېرىشقا بەل باغلاپتۇ.

ئاكا - ئۇكا ئۈچىسى ھەربىرى بېلىگە يەتتىدىن ناننى چىگىپ، مۇرىسىگە بىر قاپاقتىن سۇنى ئارتىپ يولغا چىقىپتۇ. شۇ ماڭغىنىچە يەتتە كېچە - كۈندۈز توختىماي يول يۈرۈپ، ئىككى يېنى ئاسمان - پەلەك تاغ، ئالدى چەكسىز كەتكەن بىر جىرانىڭ ئىچىگە كىرىپ قاپتۇ. ئۇلار شۇ جىرانىڭ ئىچىدىن چىقىپ كەتكۈچە نېنىنى يەپ، سۈيىنى ئىچىپ تۈگىتىپتۇ. ئۇلار يول يۈرگەنسېرى ماغدۇرىدىن كېتىپ، تامىقى قۇرۇپ، لەۋلىرى يېرىلىپتۇ. ئۇلار شۇ ھالەتكە چۈشۈپ قالغاندا، ئالدىغا توقسان گەز ئېگىزلىكتە بىر ئالما دەرىخى ئۇچراپتۇ. ئىككى ئاكىسى ئارام ئېلىشنى ئېيتىپتۇ، كەنجى

ئوغۇل سەپەرنى داۋاملاشتۇرۇشنى ئېيتىپتۇ. ئاخىر كۆپ تالاش ـ تارتىشتىن كېيىن ئارام ئېلىش قارارىغا كەپتۇ.

ئۇلار ئالمىنىڭ سايىسىگە كېلىپ يېتىپتۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي كەنجى ئوغۇل ئۇيقۇغا غەرق بوپتۇ. ئىككى ئاكىسىنىڭ قورسىقى ئاچ بولغاچقا، كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمەپتۇ، شۇنداقتىمۇ ئوتتۇرانچى ئاكىسى كۆزىنى چىڭ يۇمۇپ يېتىۋاپتۇ. چوڭ ئاكىسى ئۇيقۇسى كەلمىگەچكە، ئالمىنىڭ شاخلىرىغا قارىسا، قوش مۇشتتەك قىزىرىپ پىشقان بىر تال ئالما كۈن نۇرىدا چاقناپ تۇرغۇدەك. ئۇ بۇ ئالمىنى يېيىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپ، ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ ئالما دەرىخىگە يامىشىپتۇ. ئۇ ھېلىقى ئالما بار شاختىكى بىر تاختىغا يېزىلغان: «بۇ ئالمىنى يېيىشكە پېتىنغانلىكى جانلىق تاشقا ئايلىنىپ كېتىدۇ» دېگەن خەتنى كۆرۈپتۇ، لېكىن بۇنىڭغا پەرۋا قىلماي يۇقىرىغا ئۆرلەپتۇ. ئۇ ئالما تۇرغان شاخقا چىقىپ، ئەمدى ئالمىغا قول ئۇزاتقانىكەن، دەسسىگەن شېخى يېرىلىپ كېتىپتۇ، ئالمىمۇ ئۈزۈلۈپ ئوتتۇرانچى ئوغۇلنىڭ مەيدىسىگە پوككىدە چۈشۈپتۇ. ئۇ چۆچۈپ كۆزىنى ئاچسا، بىر تال ئالما مەيدىسىدە تۇرغۇدەك. ئۇ ئاللاتائالا ماڭا تاشلاپ بەرگەن چېغى دەپ، ئالمىنى شۇنداق ئاغزىغا ئاپىرىپتىكەن، چىشى ئالمىغا تېگىپلا تاشقا ئايلىنىپ قاپتۇ.

شۇ ۋاقىتتا چوڭ ئوغۇل ئالمىنىڭ شاخلىرىغا دەسسەپ يەرگە چۈشۈۋاتقاندا يىقىلىپ كېتىپ، ئالمىنىڭ تۈۋىدىكى تاشقا بېشى تېگىپ، بېشى ئىككى پارچە بولۇپ كېتىپتۇ. كەنجى ئوغۇل «گوپ!» قىلغان ئاۋازدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ قارىسا، چوڭ ئاكىسى قانغا مىلىنىپ، ئوتتۇرانچى ئاكىسى تاشقا ئايلىنىپ ياتقانلىقىنى كۆرۈپتۇ ۋە بۇنىڭ نېمە سىر ئىكەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن ئەتراپقا قاراپتۇ. ئوتتۇرانچى

ئاكىسىنىڭ يېنىدا مەي بولۇپ پىشقان بىر تال قىپقىزىل ئالمىنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، ئالما سەۋەبسىز پالاكەتكە ئۇچرىغانلىقىنى، بۇ ئالمىدا بىر سىر بارلىقىنى پەملەپ، ئالمىنى ئاستا ئېلىپ خۇرجۇنغا سېلىپ، ئاكىلىرى ئۇچۇن زار-زار يىغلاپ، يولىنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ.

كەنجى ئوغۇل شۇ ماڭغىنىچە يەنە يەتتە كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ بىر ئورمانلىققا قەدەم قويۇشىغا، قۇلىقىغا ھەسەل ھەرىسىنىڭ غوڭۇلدىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ. ئۇ ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراپ ئازراق ماڭغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئالدىنى بىر يولۋاس توسۇپتۇ. كەنجى ئوغۇل ئاتىسى بەرگەن قىلىچنى يولۋاسنىڭ بوينىغا شۇنداق قاتتىق ئۇرۇپتۇكى، يولۋاسنىڭ كاللىسى تېنىدىن چورت ئۈزۈلۈپ يەرگە چۈشۈپتۇ. دەل شۇ ۋاقىتتا يولۋاسنىڭ بۇرنىدىن بىر ھۆۋقۇش چىقىپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ. بۇنىڭ بىلەن يولۋاس بىر كۆتەككە ئايلىنىپ قاپتۇ. كەنجى ئوغۇل ئۆزىنىڭ سېھىرلەنگەن ماكانغا كىرىپ قالغانلىقىنى بىلىپ، دىققەت قىلىپ مېڭىپتۇ. ئۇ يولۋاسنى ھالاك قىلىپ ئالاھازەل يىرىم كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن، ئالدىدا يوغان بىر پارچە گىلەمنى تارتىپ قويغاندەك بىرنەرسە كۆرۈنۈپتۇ. ئۇ سەپسېلىپ قارىسا، ئۇنىڭ ئۈستىدە بىرنەرسە مىدىرلاپ يۈرگۈدەك، ئۇ تېخىمۇ يېقىن بېرىپ قارىسا، گىلەم ئەمەس، دۆڭنىڭ ئىككى تۈپ دەرەخكە توقۇغان تورى بولۇپ، ئاشۇ تورغا بىر ھەسەل ھەرىسى چۈشۈپ قالغانىكەن. ئۇ ھەسەل ھەرىسىنى كېپىشتەك چوڭلۇقتىكى بىر دۆ يېيىشنى قەستلەپ تۇرغانىكەن. كەنجى ئوغۇل قىلىچنى چىقىرىپ تورنى كېسىپ، دۆنى ئۆلتۈرۈپ، ھەسەل ھەرىسىنى توردىن ئاجرىتىپ قويۇپ بېرىپتۇ. ھەسەل ھەرىسى ئەگىپ ئۇچۇپ كېلىپ ئۇنىڭ مۈرىسىگە قونۇپ، ئادەمدەك زۇۋانغا كىرىپ:

www.uyghurkitap.com

— ھەي رەھىمدىل ئىنسان، سەپىرىڭ قايان؟ مېنى نېمە ئۈچۈن قۇتۇلدۇرۇپ قالدىڭ؟ — دەپ سوراپتۇ.

كەنجى ئوغۇل ئۆزىنىڭ سەپەرگە چىقىش مەقسىتىنى ۋە كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەپ بوپتۇ:

— سېنى خالىس نىيەتتە قۇتقۇزۇپ قويدۇم، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

— سەپىرىڭ خاسىيەتلىك سەپەر ئىكەن، مەنمۇ ساڭا يار- دەم قىلاي، — دەپ ھەسەل ھەرىسى كەنجى ئوغۇلغا قوشۇلۇپ يولغا چىقىپتۇ.

ئۇلار ئىككىسى سەپەرنى بىرلىكتە داۋاملاشتۇرۇپ، ئور- مانلىقتىن چىقىپ بىر يايلاققا يېتىپتۇ. ئۇلار يايلاققا چىققان ھامان چىرقىرىغان ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. ھەسەل ھەرىسى بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپلا، ئۇنىڭ مۇرىسىدىن ئۇچۇپ ئالدىدا يول باشلاپ مېڭىپتۇ. بىرئاز ماڭغاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئالدىنى توپاقتەك زور بىر كۆك بۆرە توسۇپتۇ. كەنجى ئوغۇل قولىغا قىلىچنى ئاپتۇ، ھەسەل ھەرىسى ئۇچۇپ كېلىپ بۆرىنىڭ كۆزىگە قو- نۇپتۇ، بۆرە كۆزىنى ئاچالماي قاپتۇ. كەنجى ئوغۇل پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ بىر قىلىچ ئۇرغانىكەن، بۆرە ئىككى پارچە بولۇپ كېتىپتۇ. شۇ ھامان بىر قاغا ئۇچۇپ كېتىپ، بۆرد- نىڭ ئورنىدا بىر قۇرۇق تېرە قاپتۇ. ئۇلار بىرئاز ماڭغاندىن كېيىن بىر ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ ۋە ئالدىغا يوغان بىر تاش ئۇچراپتۇ. ئاۋاز شۇ تاشنىڭ ئاستىدىن چىقىۋاتقانىكەن. ھە- سەل ھەرىسىمۇ ئاشۇ تاشنىڭ ئۈستىگە قونۇپتۇ. كەنجى ئوغۇل تاشنىڭ تېگىگە قارىسا، بىر تۇلۇمچاشقان تاشنىڭ ئاستىغا بېسىلىپ قالغانىكەن. كەنجى ئوغۇل تاشنى دومىلىتىپ تۇ- لۇمچاشقاننى چىقىرىپ قويۇپتۇ. تۇلۇمچاشقان يەتتە قەدەم يەرگە يۈگۈرۈپ بېرىپ توختاپ، كەينىگە قاراپ:

— ئەي ئادەمزات، سىنىڭ قەدىمىڭ نېمە مەقسەتتىن بۇ يەرگە يەتتى؟ نېمە مەقسەتتە مېنى قۇتۇلدۇرۇپ قالدىڭ؟ نەگە بارماقچىسەن؟ — دەپ ئادەمدەك سوراپتۇ.

كەنجى ئوغۇل سەپەرگە چىقىش مەقسىتىنى، سەپەردە كۆرگەنلىرىنى سۆزلەپ كېلىپ:

— سىنى خالىس نىيەتتە قۇتقۇزدۇم، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. تۇلۇمچاشقان بۇ جاۋابنى ئاڭلاپ:

— سەپىرىڭ خاسىيەتلىك سەپەر ئىكەن، مەقسىتىڭگە يېتىش ئۈچۈن مەنمۇ ساڭا ياردەم قىلاي، — دەپ ئۇلارغا قوشۇلۇپتۇ.

ئۇلار ئۈچى سەپەرنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ. شۇ ماڭغىنىچە بىر قۇمۇشلۇققا يېتىپ بېرىپتۇ. ئۇلار قۇمۇشلۇقتا بىر كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن، مۈشۈكنىڭ مىياۋلىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ. بۇ ئاۋازنى ھەسەل ھەرىسى ئاڭلاپ يەنە يول باشلاپتۇ. ئۇلار ھەسەل ھەرىسىنىڭ كەينىدىن مېڭىپ ئۆرۈلۈپ كېتەي دەپ قالغان، ئۆتمىتۆشۈك بولۇپ ھۇۋقۇش باللاپ كەتكەن بىر ئەسكى سوقمىنى كۆرگەندە، ئالدىنى يوتىدەك يوغانلىقتىكى بىر يىلان توسۇپتۇ. كەنجى ئوغۇل قولىغا قىلىچنى ئاپتۇ. تۇلۇمچاشقان يىلانغا ئېتىلىپتۇ. يىلان شۇنداق دەم تارتقىنىكەن، تۇلۇمچاشقان يىلاننىڭ ئاغزىغا كىرىپ كېتىپتۇ، شۇ ھامان يىلاننىڭ ئاغزىدىن تۇتۇن چىقىپ قۇمۇشلۇقنى قاپلاپتۇ. كەنجى ئوغۇل قىلىچ بىلەن يىلاننىڭ بېشىنى كېسىپ تاشلاپتۇ. تۇلۇمچاشقان يىلاننىڭ قورسىقىنى تېشىپ چىقىپتۇ. يىلاننىڭ ئورنىدا بىر تال قىل ئارغامچا قېلىپ، بىر قۇزغۇن ئۇچۇپ كېتىپتۇ. ئاندىن ئۇلار ھېلىقى ئەسكى سوقما تۇۋىگە بېرىپ بىر مۈشۈكنى كۆرۈپتۇ، مۈشۈك قاپقانغا چۈشۈپ قالغانىكەن. كەنجى ئوغۇلنىڭ مۈشۈككە ئىچى ئاغرىپ، ئۇنى قاپقاند-

دىن چىقىرىپ قويغانىكەن، مۈشۈكمۇ يەتتە قەدەم نېرىسىغا بېرىپ توختاپ كەينىگە قاراپ، زۇۋانغا كېلىپ:

— ئەي ئادەمزات، بۇ يەرگە نېمە سەۋەبتىن قەدىمىڭ يەتتى؟ مەن مۈشۈ ھالەتتە ياشىغىلى يەتتە يىل بولغان، بۈگۈن جېنىمدىن ئۈمىد ئۈزۈپ نالە قىلىۋاتاتتىم، نېمە سەۋەبتىن مېنى قۇتۇلدۇرۇپ قالدىڭ؟ — دەپ سوراپتۇ.

كەنجى ئوغۇل سەپەرگە چىقىش مەقسىتىنى، سەپەر جەريانىدىكى كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەپ كېلىپ:

— سېنى خالىس نىيەتتە قۇتقۇزدۇم، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. مۈشۈك ئۇنىڭ جاۋابىنى ئاڭلاپ:

— سەن خالىس نىيەت بىلەن مېنى قۇتۇلدۇرۇپ قويغانىكەنسەن، مەنمۇ سېنىڭ مەقسىتىڭنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن ياردەم قىلاي، — دەپ ئۇلارغا قوشۇلۇپ مېڭىپتۇ.

ئۇلار يولنى بىر ھەپتە داۋاملاشتۇرۇپ بىر تاغنىڭ باغرىغا يېتىپ بارغاندا، كەنجى ئوغۇلغا ھاردۇق يېتىپ، قەدەم ئېلىشقا ماجالى، ئۆرە تۇرۇشقا دەرمانى قالماپتۇ. ئۇ شۇ ھالەتتە ھەمراھلىرىغا ئۆز ھالىنى ئىزھار قىلىپ، بىرئاز ئارام ئېلىۋېلىشنى ئۆتۈنۈپتۇ. ھەمراھلىرى ئۇنىڭ تەلىپىگە قوشۇلۇپ:

— سەن ئارام ئالغاچ تۇر، بىز ئەتراپنى كۆزىتىپ، ماڭار يولىمىزنى كۆرۈپ كېلەيلى، — دەپتۇ. كەنجى ئوغۇل ماقۇل بوپتۇ.

كەنجى ئوغۇل بېشىنى بىر تاشقا قويۇشى بىلەن كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. شۇ ھامان بىر چۈش كۆرۈپتۇ، چۈشىدە ئاپئاق ساقاللىق، نۇرانە يۈزلۈك بىر بوۋاي نامايان بوپتۇ. بوۋاي كەنجى ئوغۇلغا قاراپ:

— ئەي ئوغلۇم، سەپىرىڭ قايان، مۇرادىڭ نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ. كەنجى ئوغۇل:

— مەقسىتىم يو-قالغان خىسلەتلىك ئەڭگۈشتەرنى تېپىپ كېلىپ، ئەلنى قۇتقۇ-زۇش، — دەپ سەپەر قىلىش مەقسىتىنى ئېيتىپتۇ. بوۋاي ئۇنىڭ جاۋابىنى ئاڭلاپ:

— ئوغلۇم، نىيە-تىڭ خالىس ئىكەن، ساڭا يول كۆرستەي. مۇشۇ تاغدىن ئۆتسەڭ دېۋلەر ماكانىغا يېتىسەن، سەن ئىزدەپ يۈرگەن ئەڭگۈش-تەر ئاشۇ دېۋلەر پادىشاھىنىڭ قولىدا. خۇدا ساڭا يار بول-سۇن، سەپىرىڭ قۇتلۇق بولسۇن. تۇر ئورنۇڭدىن! — دەپ ۋارقىراپتۇ.

كەنجى ئوغۇل چۆچۈپ كۆزىنى ئاچسا چۈشى ئىكەن. چۈشىنىڭ خاسىيىتىدىنمۇ، ئەيتاۋۇر ئۇنىڭ ماغدۇرى ئەسلىگە كەپتۇ. شۇ چاغدا ئۇنىڭ ھەمراھلىرى قايتىپ كەپتۇ. ئۇ چۈشىنى ئۇلارغا سۆزلەپ بېرىپ:

— ھەرنېمە بولسا ئەڭگۈشتەرنىڭ بار جايى ئېنىقلاندى. قالغان ئامالنى شۇ يەرگە بارغاندا قىلايلى، — دەپ ھەمراھلىرىنى باشلاپ مېڭىپتۇ. شۇ ماڭغىنىچە تاغنى ئايلى-نىپ ئۆتۈپ دېۋلەر ماكانىغا يېتىپ كېلىپ، ئەتراپتىكى بەزى جانلىقلارنىڭ بېشىنىڭ، بەزى جانلىقلارنىڭ پۇتىنىڭ تاشقا ئايلانغانلىقىنى، بەزىلىرىنىڭ يا ئادەمگە، يا ھايۋانغا ئوخشى-مايدىغان غەلىتە تۇسكە كىرىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ تېنى

www.uyghurkitap.com

شۇركۇنۇپتۇ. يەنە بىر تەرەپكە قارىسا، چوڭلۇقى مۇشۇكتەك چايانلار، توملۇقى يوتىدەك يىلانلار خىرىس قىلىپ تۇرغۇدەك. يەنە بىر تەرەپكە قارىسا، تورپاقتەك ــ تورپاقتەك يولۋاس، بۆ-رىلەر خىرىس قىلىشىپ تۇرغۇدەك، ئۇلارنىڭ كۆپلۈكىدىن سانىنىمۇ بىلگىلى بولمىغۇدەك. كەنجى ئوغۇل بۇلارنى كۆ-رۇپ، چۈشىدىكى بوۋاينىڭ سۆزىنى ئېسىگە ئاپتۇ. شۇ چاغدا ھەسەل ھەرىسى يەنە زۇۋانغا كىرىپ:

— ئەي ئادەمزات، سەن يەنە ئالدىڭغا ماڭساڭ، ئۆزۈڭ كۆرۈۋاتقان ئاشۇ جانلىقلارغا ئوخشاش يا بېشىڭ، يا بېلىڭ، يا پۇتۇڭ تاشقا ئايلىنىدۇ. ئۇ چاغدا مەقسىتىڭگە يەتمەك ئۇ-ياقتا تۇرسۇن، بۇ جايدىن مەڭگۈ كېتەلمەيسەن. ئەڭ ياخشى-سى، مەن ئۇچۇپ كىرىپ ئەڭگۈشتەرنىڭ نەدىلىكىنى بىلىپ چىقاي، شۇ چاغدا قالغان مەسلىھەتنى قىلىشايلى، — دەپ ئۇچۇپ دېۋىلەر ماكانىغا كىرىپ كېتىپتۇ.

ھەسەل ھەرىسى قىرىق بىر سېھىرلەنگەن دەرۋازىدىن ئۆ-تۈپ، دېۋىلەر پادىشاھىنىڭ ئوردىسىغا كىرىپ قارىسا، دېۋىلەر پادىشاھى ئۇخلاپ ياتقانىكەن. ھەسەل ھەرىسى ھەممە يەرنى ئىزدەپمۇ خاسىيەتلىك ئەڭگۈشتەرنى تاپالماپتۇ. ئاخىر دېۋىلەر پادىشاھىنىڭ بۇرنىنىڭ ئىچىگە كىرمەكچى بولغانىكەن، ئۇنىڭ بۇرنىنىڭ ئىچىدىن ۋالىلداپ نۇر چېچىۋاتقان بىرنەرسىنى كۆرۈپتۇ. ئۇ سىنچىلاپ قارىسا، ئەڭگۈشتەر ئىكەن. ھەسەل ھەرىسى ئەڭگۈشتەرنى كۆرۈپ ئۇچۇپ يېنىپ چىقىپتۇ. ئۇ ھەمراھلىرىغا:

— دېۋىلەر پادىشاھىنىڭ يېنىغا كىرىش ئۇچۇن قىرىق بىر سېھىرلەنگەن دەرۋازىدىن ئۆتۈش كېرەككەن، بىز ئىزدە-گەن ئەڭگۈشتەر دېۋىنىڭ بۇرنىدا ئىكەن، — دەپ كۆرگەن - بىلگەنلىرىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. كەنجى ئوغۇل قانداق قىلىش

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

توغرۇلۇق باش قاتۇرۇپ تۇرغاندا، تۇلۇمچاشقان:

— مەن تۆشۈك تېشىپ دىۋىلەر پادىشاھىنىڭ ئوردىسىغا يول ئاچاي، مۈشۈك كەينىمدىن كىرىپ ئەڭگۈشتەرنى ئوغرىلاپ چىقسۇن، — دەپتۇ. كەنجى ئوغۇل قوشۇلۇپتۇ.

تۇلۇمچاشقان تۆشۈك تېشىشكە باشلاپتۇ، ھەش - پەش دىگۈچە تاغدەك توپىنى دۆۋىلىۋېتىپتۇ. بىرئازدىن كېيىن تۇلۇمچاشقان قايتىپ چىقىپ:

— تۆشۈك دىۋىلەر پادىشاھىنىڭ ئوردىسىغا يەتتى. ئەمدى مۈشۈك كىرىپ ئەڭگۈشتەرنى ئاچىقسۇن، — دەپتۇ. مۈشۈك:

— مەن ئەڭگۈشتەرنى دىۋىنىڭ بۇرنىدىن قانداق چىقىرىمەن؟ — دەپ سوراپتۇ. بۇ گەپ ھەممىسىنىڭ بېشىنى قاتۇرۇپتۇ. شۇ چاغدا تۇلۇمچاشقان يەنە:

— مەن مۈشۈك بىلەن يەنە بىر كىرسەم بولغۇدەك، — دەپ، مۈشۈك بىلەن بىرگە تۆشۈككە كىرىپ كېتىپتۇ.

مۈشۈك بىلەن تۇلۇمچاشقان دىۋىلەر پادىشاھىنىڭ ئوردىسىغا كىرىپتۇ. ئۇلار قانداق قىلىش توغرۇلۇق مەسلىھەتلىشىپتۇ. ئاخىر تۇلۇمچاشقان:

— مەن دىۋىنىڭ بۇرنىنىڭ تۆشۈكىگە كىرىپ ئۆز ھۇنىرىمنى ئىشقا سېلىپ تاتىلايمەن. ئۇ چىدىيالماي چۈشكۈرىدۇ، شۇ چاغدا ئەڭگۈشتەر چۈشسە ئەجەب ئەمەس. ئەڭگۈشتەر چۈشكەن ھامان سەن ئېلىپ قاچقىن، — دەپتۇ. مۈشۈك ماقۇل بوپتۇ.

تۇلۇمچاشقان ئۇخلاپ ياتقان دىۋىنىڭ بۇرنىنىڭ تۆشۈكىگە كىرىپ، بۇرنىنى تاتىلاپتۇ، دىۋە چىدىيالماي قاتتىق بىر چۈشكۈرگەنىكەن، بۇرنىدىن قارا بوران چىقىپ، بوران بىلەن تەڭ ئەڭگۈشتەر ھەم تۇلۇمچاشقانمۇ بىللە ئېتىلىپ چىقىپ كېتىپتۇ. مۈشۈك شۇ ھامان ئەڭگۈشتەرنى چىشلەپ ئۆزىنى

تۆشۈككە ئېتىپتۇ، ئۇنىڭ كەينىدىن تۇلۇمچاشقانمۇ قېچىپ چىقىپتۇ. ئۇلار ساق - سالامەت ئەڭگۈشتەرنى ئاچىقىپ كەنجى ئوغۇلغا تاپشۇرۇپ بېرىپتۇ. ئۇلار بۇ يەردە هايال بولماي دەرهال كەينىگە يېنىپتۇ. شۇ ماڭغىنىچە كەينىگە قارىماي يەتتە كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپتۇ.

ئۇلار يەتتە كۈن يول يۈرۈپ بولغاندا دىۋە ئويغىنىپ، بۇرنىدىكى ئەڭگۈشتەرنىڭ يوقالغانلىقىنى بىلىپ بىر سىلكىنىپ قۇيۇنغا ئايلىنىپ ئۆزىنى تۆشۈككە ئېتىپتۇ. دىۋە تۆشۈكتىن چىقىپ قارا بورانغا ئايلىنىپ، ئۇلارغا يېتىشىپ:

— توختاش، ئەڭگۈشتەرنى چىقىرىش ! — دەپ دەهشەتلىك ۋارقىراپتۇ.

كەنجى ئوغۇل دىۋىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئورنىدا تۇرۇپ قاپتۇ. دىۋە ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— هەي ئادەمزات، سېنىڭ يۈرىكىڭ ئەجەب چوڭكەنا؟ مەن سېنىڭ شۇ يۈرىكىڭنى سۇغۇرۇپ يېمەيدىغان بولسام ! — دەپ كەنجى ئوغۇلنىڭ سول كۆكسىنى چاڭگاللىغانىكەن، ئاكىلىرىنىڭ جېنىغا زامىن بولغان سېهىرلىك ئالما دىۋىنىڭ قولىغا چىقىپ قاپتۇ. دىۋە ئالمىغا قاراپ:

— سېنىڭ يۈرىكىڭ مۇشۇنچىلىكما؟ مانا، سېنىڭ يۈرىكىڭنى يېگىنىمنى كۆر! — دەپ ئاغزىغا سېلىپ بىر چايىنىغانىكەن، دىۋە شۇ زاماتلا تاشقا ئايلىنىپ كېتىپتۇ.

ئۇلار دىۋىلەر پادىشاهىنىڭ قولىدىن ساق - سالامەت قۇتۇلۇپ چىقىپ، چۆل - جەزىرىلەردىن ئۆتۈپ، كەنجى ئوغۇلنىڭ ئىككى ئاكىسى پالاكەتكە ئۇچرىغان ئالما دەرىخى تۈۋىگە كەپتۇ. كەنجى ئوغۇل يېنىدىكى ئەڭگۈشتەرنى چىقىرىپ ئوتتۇرانچى ئاكىسىنىڭ كۆكسىگە يېقىپتۇ، ئاندىن چوڭ ئاكىسىنىڭ پارچىلىنىپ كەتكەن بېشىنى بىر يەرگە ئەكېلىپ

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

ئەڭگۈشتەرنى بېشىغا قويۇپتۇ. ئۇلار:

— ئۇھ، ئەجەب ئۇخلاپ كېتىپتىمىز، — دەپ، ئەڤلا كۆزلىرىنى ئېچىشىپتۇ. كەنجى ئوغۇل خۇشال بولۇپ:

— سىلەر ئۆلۈپ تىرىلدىڭلار، — دەپ، بولغان ئەھۋالنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. ئىككى ئاكىسى ئەھۋالنى بىلىپ، تۇۋا دەپ ياقىلىرىنى تۇتۇپ، ئۇكىسىغا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ، ئۆز-لىرىنىڭ قىلغانلىرىغا پۇشايمان يېيىشىپتۇ.

شۇ چاغدا ھەسەل ھەرىسى، تۇلۇمچاشقان، مۇشۇكلەر ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— بىزمۇ سىلەرگە ئوخشاش ئىنسان، بىزنىمۇ قۇتۇلدۇ-رۇپ قالساڭلار، — دەپتۇ. كەنجى ئوغۇل ئۇلارنىڭ ئىلتىما-سىنى قوبۇل قىلىپ، ئەڭگۈشتەرنى چىقىرىپ ئالدى بىلەن ھەسەل ھەرىسىنىڭ بەدىنىگە تەگكۈزگەنىكەن، ھەسەل ھەرىسى ئاستا - ئاستا چوڭلاپ ئاخىر ئاجايىپ چىرايلىق بىر سا-ھىبجامال مەلىكىگە ئايلىنىپتۇ. ئۇلار بۇنى كۆرۈپ ھەيران قېلىشىپتۇ. كەنجى ئوغۇل ئەڭگۈشتەرنى تۇلۇمچاشقان، مۇ-شۇكلەرنىڭ بەدىنىگە ياققاندىن كېيىن، ئۇلارمۇ ھەسەل ھەرى-سىدەك ئاستا - ئاستا ئەسلىگە كېلىپ چىرايلىق مەلىكىلەر-گە ئايلىنىپ قاپتۇ. قىزلار دەسلەپ يىگىتلەرگە قاراپتۇ، كې-يىن بىر - بىرىگە قارىشىپ قۇچاقلىشىپ، ۋاي ئاچا دېيىشە، ۋاي سىڭىللىرىم، دەپ يىغلاشقا باشلاپتۇ. يىگىتلەر بۇنىڭ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلمەي ھەيران بولۇپ تۇرۇشقاندا، قىزلار يىغىسىنى توختىتىپتۇ. كەنجى ئوغۇل قىزلاردىن:

— بۇ زادى نېمە ئىش؟ — دەپ سوراپتۇ. قىزلارنىڭ چوڭى كەنجى ئوغۇلغا قاراپ:

— مەن بۇ قىزلارنىڭ ئاچىسى، — دەپ سۆز باشلاپتۇ، — سىز ئۆزىڭىزنىڭ زۇمرەت شاھنىڭ دۆلىتىدىن كەلگەنلىكىڭىزنى

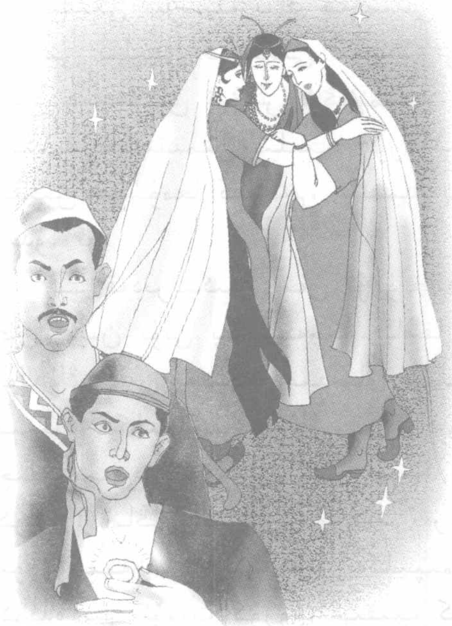

ئېيتتىڭىز. بىز زۇمرەت
شاھنىڭ پادىشاھلىقىغا
ئەڭ يېقىن قوشنا ئالىپ
شاھنىڭ قىزلىرى. ئا-
تام بىزنى ئەتىۋارلاپ
چوڭ قىلدى. مەن ئون
سەككىز ياشقا توشقان
يىلى ماڭا تەرەپ - تە-
رەپتىن ئەلچىلەر كې-
لىشكە باشلىدى. ئاتام
مەن بىلەن ئەلچىلەرگە
قانداق جاۋاب بېرىش
توغرۇلۇق مەسلىھەتلەش-
تى. مەن ئاتامغا:
— ئاۋۋال ئەلچى
ئەۋەتكۈچىلەرنى كۆرەيلى، ئاندىن ئۇلارغا جاۋابىنى بەرسەك، —
دەپ جاۋاب بەردىم. ئاتام تەكلىپىمگە قوشۇلۇپ، ئەلچى ئەۋەت-
كەنلەرنىڭ ھەممىسىنى مېھماندارچىلىققا تەكلىپ قىلدى. ئا-
تام چارباغدا كاتتا سورۇن تەييارلاپ، ئۇلارنى مېھمان قىلىشقا
باشلىدى. مەن تەختىراۋاندا ئولتۇرۇپ يىگىتلەرنى كۆزدىن
كەچۈرۈۋاتاتتىم، تۇيۇقسىز دەھشەتلىك گۈلدۈرماما گۈلدۈر-
لەپ، ھاۋا تۇتۇلۇپ، قارا بوران كېلىپ، چارباغنىڭ ئىچىدە
پاتىپاراقچىلىق باشلىنىپ، مەن بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى
بولمىدى. بىر چاغدا بىر قۇيۇنتاز پىرقىراپ كېلىپ مەن
ئولتۇرغان تەختىراۋاننى ئايلىنىشقا باشلىدى. كېيىنكى
ئىشلار ماڭا ئايان ئەمەس. مەن ھوشۇمغا كېلىپ كۆزۈمنى
ئاچسام، ئۆزگىچە جابدۇلغان ھۇجرىدا ياتقانلىقىمنى كۆردۈم.

چۆچۈپ ئورنۇمدىن تۇردۇم، ئۆزۈمنىڭ ھېچنەرسىسى ئەمەس، ئەتراپتىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى غەلىتە. مەن نېمە بولغانلىقىنى بىلمەي ئىشىكنى قاقتىم، ۋارقىرىدىم، يىغلىدىم، لې-كىن ھېچقانداق تىۋىش ئاڭلانمىدى، شۇندىلا ئۆزۈمنىڭ قاپسىلىپ قالغانلىقىمنى بىلىپ، قورقۇپ ھوشۇمدىن كېتىپتىمەن. كېيىن ھوشۇمغا كەلسەم، يېنىمدا بەتبەشىرە بىر دىۋە ئولتۇ-رىدۇ. ئۇ:

— قەدىرلىكىم، سەن تۇغۇلغاندىلا مەن ساڭا ئاشىق بول-غان، سەن بۇنى بىلمىگەچكە، باشقا يىگىتلەرنى تاللىماقچى بولدۇڭ، مەن بۇنىڭغا چىدىماي سېنى بىرئاز ئاۋارە قىلدىم. مېنىڭ تەكلىپىمنى قوبۇل قىلساڭ، مەن سېنى ئەركىنلىككە چىقىرىمەن، — دېدى. مەن ئۇنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلۇشنىڭ كويىدا: «ماڭا بىر يىل مۆھلەت بەر، بولمىسا ئۆزۈمنى ئۆل-تۈرۈۋالىمەن» دېدىم. دىۋە تەكلىپىمگە قوشۇلدى. ئۇ مېنى كۈندە بىر نۆۋەت كۆرۈپ چىقىپ كېتىدۇ. مەن شۇ ھالەتتە بۇ يەردىن قۇتۇلۇپ چىقىپ كېتەلمەيدىغانلىقىمنى ئويلاپ، ئۇ-نى ئالداش نىيىتىگە كەلدىم. بىر كۈنى ئۇنىڭ كىرىدىغان ۋاقتى يېقىنلىشىشىغا تامغا قاراپ يىغلاپ ئولتۇرۇۋالدىم. ئۇ ماڭا يالۋۇرۇپ:

— سۆيۈملۈكۈم، ساڭا نېمە بولدى؟ سېنى كىم خاپا قىلدى؟ — دەپ سورىدى. مەن:

— سەن خاپا قىلدىڭ، — دېدىم. ئۇ:

— مەن سېنى نېمىدەپ خاپا قىلدىم؟ — دەپ سورىدى. مەن:

— مەن بۇ يەردە يالغۇز قېلىپ قورقىدىكەنمەن. ئاخشىمى ماڭا ھەمراھ بولغۇدەك بىرەرى بولسا، — دېدىم. ئۇ گەپ-سۆز قىلماي چىقىپ كەتتى. كەچتە ئۆزى كىرىپ يېنىمدا

ئۇلتۇردى. بىر چاغدا ئۇلتۇرغان ئورنىدا سوزۇلۇپ يېتىپ ئۇيقۇغا غەرق بولدى. شۇ چاغدا مەن ئۇنىڭ يېنىنى ئاختۇرۇپ بىر ئۈزۈكنى تېپىۋالدىم، ئۈزۈكنى قولۇمغا سېلىپ تاشقىرىغا چىقتىم، چۈنكى ئۇ ئىشىكنى ئېچىپ قويغانىدى. ئىشىكتىن چىقىشىمغا، ئىشىك تۈۋىدە تۇرغان دېۋىلەر ماڭا باش ئېگىپ يول بېرىشتى. مەن بۇ ئۈزۈكنىڭ خىسلەتلىكلىكىنى بىلىپ ئالدىمغا قاراپ مېڭىۋېرىپ، ھېلىقى قومۇشلۇققا كەلگەندە كەينىمدىن دەھشەتلىك ۋارقىرىغان ئاۋاز چىقتى، چۆچۈپ كەينىمگە قارىسام، دېۋە قارا بورانغا ئايلىنىپ كېلىۋاتقانىكەن. مەن نېمە قىلىشىمنى بىلمەي ۋارقىراپ قولۇمنى كۆتۈرگەنىدىم، دېۋە قولۇمدىكى ئۈزۈكنى چىقىرىۋېلىپ قاقاقلاپ كۈلدى، ئاندىن:

— سەن مېنى ئالداپ، سېھىر قايتۇرىدىغان ئەڭگۈشتەرنى ئېلىپ قېچىپسەن. ياخشى، بۇ ئەڭگۈشتەر يەنە ئۆزۈمنىڭ قولىغا

چۈشتى، شۇنىڭ ئۈچۈن سېنى ھايات قويىمەن. مېنى ئالدى-غانلىقىڭنىڭ جاجىسىنى تارتىسەن. مەندىن رەھىم تىلىسەڭ «ئىبلىس» دەپ ئۈچ نۆۋەت چاقىرغىن، مەن ھازىر بولىمەن. — دەپ، مېنى بىر ئۇرۇپ مۈشۈككە ئايلاندۇرۇپ قويدى. مەن غەزەپ بىلەن ئۇنىڭ يۈزىگە ئېتىلغانىدىم، ئۆزۈمنى ھېلىقى قاپقاندا كۆردۈم. ئۇ كېتەر ۋاقتىدا يەنە:

— مەندىن رەھىم تىلىسەڭ، مېنى چاقىرىشنى ئۇنتۇپ قالما، — دەپ كۆزدىن غايىب بولدى.

مەن قاپقاندا قاچانغىچە يېتىشىمنى بىلمەيتتىم. بىر كۈنى سەھەر دەھشەتلىك بوران چىقتى. بوراندىن كېيىن بىر توپ قاغا ئۇچۇپ كەلدى. ئاشۇ قاغىلاردىن ئۈچى تويتىن ئاي-رىلىپ مەن تۇرغان سوقمىنىڭ ئۈستىگە قونۇشتى. ئۇلار:

— بۇگۈنگىچە سەۋر قىلدۇق، ئەمدى رەھىم قىلساق، بىزنىڭ كۆزىمىزگە قادىلىدىغان مىخقا ئايلىنىپ قالامدۇ، بۇنى بىلمەيمىز. ياخشىسى ئۆلتۈرۈۋېتەيلى، — دەپ مەس-لىھەتلەشتى. مەن ئۇلارنىڭ گەپ - سۆزىدىن ئۇلارنىڭ قاغا ئەمەس، دىۋە ئىكەنلىكىنى پەملىدىم. ئۇلارنىڭ يەنە بىرىنىڭ جىنىنى قەستلىگەنلىكىنى بىلىپ، باشقا بىرىنىڭمۇ ئۆزۈمگە ئوخشاش بەختسىزلىككە ئۇچراپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئۇلارنىڭ ئىشىنى بۇزۇش ئۈچۈن دەھشەتلىك بىر ۋارقىرىغا-نىدىم، ئۇلار ئۇچۇپ كەتتى. مەن كۆڭلۈمدە سۈيىقەست ئەمەلگە ئاشمىدى، دەپ ئويلاپ تۇرغانىدىم، ئۇلار يەنە ئۇچۇپ كېلىپ:

— بىز سېنى ئىزدەپ يۈرەتتۇق، سەن ئۆزۈڭنى ئوبدان ئاشكارىلىدىڭ. سەن كۈشەندە بولمىساڭ، بىز خاتىرجەم يا-شايتتۇق. سېنى ئۆلتۈرمىسەك، ئىبلىسنىڭ كۆڭلى سەندىن سوۋۇمايدىغان ئوخشايدۇ، — دەپ ئۇلار ماڭا قاغا ھالەتتە ھۇ-جۇم قىلغاچقا، خىرىس قىلىپ يىقىن كەلتۈرمىدىم. ئۇلار تەڭ

كېلەلمەي دىۋە ھالىتىگە كېلىپ، بىرى مېنى چاڭگىلىغا ئېلىپ شۇنداق سىققانىدى، بوغۇلۇپ ئۆلگىلى تاس قالدىم. شۇ چاغدا تاقەت قىلالماي:

— ئىبلىس، ئىبلىس، ئىبلىس، — دەپ ۋارقىراپ ساپتىمەن، شۇ ھامان قارا بوران چىقىپ، ئىبلىس دەھشەتلىك ۋارقىراپ يېتىپ كەلدى. ئالدىمدىكى ئۈچ چىشى دىۋە قاغا ھالىتىگە يېنىپ ئۇچۇشقا تەمشىلىپ تۇرۇشىغا ئىبلىس ئۇلارنى تۇتۇۋېلىپ، بىر ئەپسۇن بىلەن ئۈچ دانە تۇخۇمغا ئايلاندۇرۇپ قوينىغا سېلىۋېلىپ:

— سۆيۈملۈكۈم، سىزگە زەخمەت يەتتىمۇ؟ مېنىڭ ياخشىلىقىم بولمىسا، سىز ھايات قالمايتتىڭىز، مېنىڭ تەلپىمنى قوبۇل قىلىڭ، — دېدى. مەن ھايات قالغان بىلەن بېشىمغا كېلىۋاتقان كۈلپەتلەرنىڭ ھەممىسى شۇ دىۋىنىڭ كاساپىتىدىن بولغاچقا، ئۇنىڭ تەلىپىنى يەنە رەت قىلدىم. ئىبلىس يەنە غەزەپكە كېلىپ:

— خەپ، سېنىڭ پۇشايمان قىلمىغىنىڭنى كۆرەي، — دەپ كۆزدىن غايىب بولدى.

مەن قاپقاندا يېتىپلا قالدىم. ئارىدىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكىنىنى بىلمەيمەن، بىر كۈنى ئىبلىس يەنە پەيدا بولدى. ئۇ مېنىڭ ئالدىمغا كېلىپ:

— قانداق، مېنىڭ تەكلىپىمنى قوبۇل قىلامسەن، قىلمامسەن؟ ئەگەر قوبۇل قىلساڭ، مەن سېنى ئەسلىڭگە كەلتۈرۈپ جاپا - مۇشەققەتتىن قۇتۇلدۇرىمەن، — دېدى.

— مەن ئاتامنىڭ ئالدىغا ئەركىن بېرىپ كېلەلەيمەنمۇ؟ — دەپ سورىدىم. ئۇ:

— سەن ئىنسانلار ئارىسىغا كىرسەڭ، يەنە ھىيلە ئىشلىتىپ مېنى قىينايسەن، چۈنكى ئىنسان تولىمۇ ھىيلىگەر.

مەن سىېنىڭ ئىنسانلار بىلەن ئۇچرىششىشقا تۇشۇلمايمەن، — دېدى. مەن ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭ تەلىپىنى يەنە رەت قىلدىم. ئۇ ماڭا ئاچچىقلىنىپ:

— مەن سىېنىڭ بۇ يەردىن قۇتۇلغىنىڭنى بىر كۆرەي — دەپ قولتۇقىدىن بىر تۇتام تۈكنى يۇلۇپ تاشلىغانىدى، تۈك-لەر يەرگە چۈشۈپ هەددى - ھېسابسىز يىلانلارغا ئايلىنىپ ئەتراپىمنى قورشاپ لۆمۈلدەشكە باشلىدى، لېكىن يىلانلار ما-ڭا قەست قىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى، شۇڭا مەن يىلانلاردىن ئانچە قورقۇپ كەتمىدىم.

بىر كۈنى هاۋا يەنە تۇتۇلۇپ، ئەتراپ قاراڭغۇلىشىشقا باشلىدى. مەن كۆن يۈزىنى توسۇپ ئۇچۇپ كېلىۋاتقان بىر توپ قاغىلارنى يەنە كۆردۈم. قاغىلار ئۇچۇپ بېشىمدىن ئۆتۈپ كەتكەندە، ئارىدىن يەنە ئۈچ قاغا ئايرىلىپ قېلىپ سوقما بې-شىغا قونۇشتى. بۇ چاغدا جىم ياتقان يىلانلار تىك بولۇپ، ئەتراپىمنى قورشىدى. قاغىلار ماڭا ئېتىلغانىدى، يىلانلار قۇيرۇقىنى قامچىدەك پۇلاڭلىتىپ، قاغىلارنىڭ باش - كۆزىگە ئۇرۇپ يېقىن كەلتۈرمىدى. قاغىلارمۇ بوش كەلمىدى، هەربىر ئېتىلغاندا بىر يىلاننى چاڭگاللىۋېلىپ هاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ چې-قىپ، يىلاننىڭ كۆزىنى چوقۇپ يەرگە تاشلىدى. شۇ هالەتتە قاغا بىلەن يىلانلار ئەتىدىن كەچكىچە ئېلىشتى. ئاخىر قا-غىلار هالسىزلىنىپ قايتىشتى، يىلانلارمۇ باشلىرىنى يەرگە قويۇپ يېتىشتى.

ئەتىسى قاغىلار يەنە كېلىشتى. ئۇلار يىلانلار بىلەن كەچكىچە ئېلىشتى. ئاخىر بىرلا يىلان قالدى. ئۈچ قاغا تەڭلا ئۇنىڭغا ئېتىلغانىدى، يىلان بىر تولغىنىپ قىرىق گەز ئۇ-زىراپ، قاغىلارنى بوغۇشقا باشلىدى. شۇ چاغدا قاغىلار بىر دومىلاپ كەسلەنچۈككە ئايلىنىپ، قومۇشلۇققا كىرىپ كۆزدىن

غايىب بولدى. ئۇلار شۇنىڭدىن كېيىن قايتا كەلمىدى، يىلانمۇ شۇ ھالەتتە تۇرىۋەردى، ئىبلىسمۇ كەلمىدى. ئۇ يىلان ھېلىقى كۈنى سىلەرنىڭ ئالدىڭلارنى توسقان يىلان شۇ. شۇ كۈنى مەن جېنىمدىن ئۈمىد ئۈزۈپ نالە قىلىۋاتقاندا، سىزنىڭ مۇبارەك قەدىمىڭىز قومۇشلۇققا يېتىپ، شاپائەتلىك قولىڭىز مېنى قۇتۇلدۇرۇپ قالدى، — دەپ كەنجى ئوغۇلغا تەشەككۈر ئېيتىپ ئۆز سۆزىنى تۈگىتىپتۇ.

قىزلارنىڭ ئوتتۇرانچىسى نۆۋەتنىڭ ئۆزىگە كەلگەنلىكىنى بىلىپ، كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەشكە باشلاپتۇ:

مەن ئاچام ئېيتقاندەك ئالىپ شاھنىڭ ئوتتۇرانچى قىزى. ئاچام تاسادىپىي يوقىلىپ كەتكەن يىلى مەن ئون بەش ياشقا كىرگەنىدىم. ئاچامنىڭ يوقىلىپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ دەسلەپ ھەيران قالدىم، كېيىن قايغۇرۇپ زار - زار يىغلىدىم. شاھ ئاتام بىلەن خانىش ئانام ئاچامنىڭ دەردىدە تۈگىشىپلا كەتكەنىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەرلەرگە نىسبەتەن نەپرىتىم ئۇلغايدى، چۈنكى ئاچام بار چاغدا ئۇنىڭغا كۆز تىكمىگەن، ئاشىق بولمىغان ئەرلەر ئاز قالغانىدى، ئاچام يوقىلىپ كەتكەندىن كېيىن ئۇنى ئىزدەيدىغان، ئىز - دېرىكىنى ئالىدىغان ئەركەك چىقمىدى. بىزگە كېلىۋاتقان بۇ دەردلەرگە چىدىماي، مەن ئەر دېگەننىڭ چىرايىغا قارىمايمەن، دەپ ئۆزۈمگە قەسەم بەردىم. كېيىن مەنمۇ سەزمەيلا ئون سەككىز ياشقا توشۇپ قاپتىمەن. ماڭىمۇ ئەلچى كېلىشكە باشلاپتۇ. شاھ ئاتام مېنىڭمۇ ئاچامدەك پالاكەتكە ئۇچراپ قېلىشىمدىن ئەنسىرەپ، مېنى ياتلىق قىلىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپ ئالدىمغا كىرىپتۇ، مەن ئاتامغا ئۆز كۆڭلۈمدىكىنى ئېيتتىم، لېكىن ئاتام مېنىڭ گېپىمگە قوشۇلماي، نەسىھەت قىلىپ تۇرىۋالدى. مەن ئاتامنىڭ دەردىنى بىلگەچكە، كۆڭلىنى ياندۇرماسلىق ئۈچۈن بىر شەرت بىلەن

ياتلىق بولۇشقا قوشۇلدۇم. ئۇ شەرتىم: كىمكى يوقىلىپ كەتكەن ئاچامنى تېپىپ كەلسە، شۇنىڭ بىلەن توي قىلىدىغان ئىدى. ئاتام بۇ شەرتىمنى ئاڭلاپ دەسلەپ قوشۇلمىدى، كېيىن ماقۇل بولدى. ئۇ بۇ شەرتنى ئەلچىلەرگە يەتكۈزمەكچى بولۇپ چىقىپ كەتكەندى، كەينىدىنلا ھۇجرامنىڭ تۈڭلۈكىدە بىر ھۆۋقۇش پەيدا بولدى. مەن ئۇنىڭدىن قورقۇپ تۇراتتىم، ئۇ زۇۋانغا كىرىپ:

— ئاچاڭنى مەندىن باشقا ھېچكىم تېپىپ بېرەلمەيدۇ. مەن سېنى ئاچاڭنىڭ يېنىغا ئاپىراي، — دېدى. مەن ئۇنىمىدىم. ئۇ:

— ئەگەر مەن بىلەن بىرىشقا ئۇنىمىساڭ، ئاتاڭنىڭ ئوردا - تەختلىرىنى كۆمپەيكۇم قىلىپ، شەھىرىنى مازارلىققا ئايلاندۇرۇۋېتىمەن، — دەپ قورقۇتتى ھەم ھۇجرامنىڭ ئۆگزىسىگە قاراپ بىر «سۇف» دېگەندى، ئۆگزە ئېچىلىپ كەتتى. مەن بۇنى كۆرۈپ ئۇنىڭ دېگىنىنى قىلىدىغانلىقىغا ئىشىنىپ، ئاتا - ئانامنىڭ ئۆلۈپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ ھۆۋقۇش بىلەن بىرىشقا ماقۇل بولدۇم. ئاغزىمدىن ماقۇللۇق چىققان ھامان ھۆۋقۇش گەجگەمگە چاڭگال سېلىپلا مېنى ئېلىپ ماڭدى. مەنمۇ ھۆۋقۇشتەك كىچىكلەپ كەتكەنىدىم. ئۇ ئۇچۇپ كېتىۋېتىپ ماڭا بىر قۇمۇشلۇقنى كۆرسەتتى، مەن قۇمۇشلۇققا قارىدىم. ئۇ ماڭا شۇ قۇمۇشلۇقتىكى ئەسكى سوقما تۈۋىدە يىلانلارنىڭ ئارىسىدا ياتقان بىر مۈشۈكنى كۆرسىتىپ:

— ئاشۇ سېنىڭ ئاچاڭ، — دېدى. مەن ئاچامنىڭ بۇ ھالغا چۈشۈپ قالغانلىقىغا ئىشەنمىگەنىدىم، ئۇ شۇ ھامان ئاچامنى ئەسلىدىكى سۇرەتتە كۆرسەتتى. مەن ئاچامنى كۆرۈپ، ئۆزۈمنىڭ ئالدانغانلىقىمنى بىلدىم. ئۇ مېنى ئۆز ماكانىغا

ئېلىپ باردى، ئاز-
دىن دۇە ھالىتىد-
گە يېنىپ:
— مەن ئىب-
لىس دۇە، ئۈچ
يىل ئىلگىرى ئا-
چاڭنى ئەكېلىپ
خوتۇن قىلىشقا
نىيەت قىلغانىدىم،
ئۇ تەكلىپىمنى رەت قىلىپ، مېنى ئالدىغانلىقى ئۈچۈن جا-
جىسىنى تارتىۋاتقانلىقىنى ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆردۈڭ. ئۇ
ھازىرغىچە سۆزىدىن يانمىدى. سەن تەلىپىمنى قوبۇل قىلساڭ
ياخشىلىققا ئېرىشىسەن، — دېدى.

مەن ئۇنىڭ ئاچامغا قىلغانلىرىنى ئويلاپ، ماڭىمۇ ياخشى-
لىق كەلمەيدىغانلىقىنى بىلىپ، ئۇنىڭ تەلىپىنى رەت قىلدىم.
ئۇ دەرغەزەپكە كېلىپ يۈزۈمگە بىر كاچات سالدى، مەن بىر
دومىلاپ تۇلۇمچاشقانغا ئايلىنىپ قالدىم. مەن تاشقىرىغا قاچ-
تىم. ئۇ مېنى قوغلاپ يايلاققا بارغاندا يېتىشىۋېلىپ تاشقا
باستۇرۇپ قويۇپ:

— سەن بۇ يەردىن قۇتۇلۇپ كېتىمەن دەپ خىيال قىلما، بۇ
يەرگە ئادەمزات تۇرماق، ئىنسۇجىنمۇ ئاياغ باسالمايدۇ، — دەپ
قوينىدىن بىر چاڭگال پىتنى چىقىرىپ چاچقانىدى، پىتلار
ئاستا ـ ئاستا چوڭىيىپ بۆرىگە ئايلاندى. بۆرىلەر ئەتراپىمنى
قورشاپ خىرىس قىلىشىپ ياتتى. بىر كۈنى ئۈچ قاغا ئۇچۇپ
كەلدى. ئۇلار ماڭا قەست قىلماقچى بولۇپ تاش ئۈستىگە قون-
غانىدى، بۆرىلەر ئۇلارغا ھۇجۇم قىلدى. دەسلەپ بۆرىلەر قا-
غىلارغا ئارام بەرمىدى، كېيىن قاغىلار ئۈچى بىرلىشىپ بىر

www.uyghurkitap.com

بۆرىگە ئايلىنىپ، بۆرىلەرگە ئۆزىنى ئاتقاندى، بۆرىلەر دەسلەپ بىر ـ بىرىگە قارىشىپ تۇردى، كېيىن ئۆزئارا بوغۇشۇشقا باشلىدى، شۇ بوغۇشقىنىچە كېچە ـ كۈندۈز توختىماي بوغۇشتى. ئۇلار شۇنداق بوغۇشۇپ، ئاخىر ئىككىلا بۆرە قالدى. ئۇ ئىككى بۆرە يەنە بوغۇشۇشقا باشلىدى. ئاخىر بۆرىلەرنىڭ بىرى ھالسىزلىنىپ يىقىلىپ چۈشۈپ، بېشى يەرگە تېگىشى بىلەن يەنە ئۈچ قاغىغا ئايلىنىپ ئۇچۇپ كەتتى. شۇنىڭدىن بېرى مەن تاش ئاستىغا بەند بولدۇم، ساق قالغان بىر بۆرە مېنى قوغداپ بىر قەدەممۇ نېرى كەتمىدى. ئۇ ھېلىقى كۆنى سىلەر يوقاتقان بۆرە شۇ، ــ دەپ ئۆز سۆزىنى تۈگىتىپتۇ. يىگىتلەر ئۇنىڭ ھالىغا ئېچىنىشىپتۇ.

قىزلارنىڭ كەنجىسى ئەمدى نۆۋەتنىڭ ئۆزىگە كەلگەنلىكىنى بىلىپ:

ــ ئىككى ئاچام ئاشۇنداق تاسادىپىي يوقىلىپ كەتتى. ئۇلارنى ئىزدەپ كېلىشكە بىرەر ئوغۇل بالا مەيدانغا ئۆرۈپ چىقمىدى. شاھ ئاتام، خانىش ئانام ئىككى ئاچامنىڭ دەردىدە ھەسرەت چېكىپ تۈگىشىپ كەتتى. مەن ئاتا ـ ئانامنىڭ ھالىغا قاراپ چىدىماي قالدىم. ئۇلارغا ئېچىنىپ، ئىككى ئاچامنى ئىزدەپ كېلىش نىيىتىگە كەلدىم. مەن بۇ ئويۇمنى شاھ ئاتامغا ئېيتقانىدىم، ئۇ:

ــ مەن ئىككى ئاچاڭدىن ئايرىلىپ بۇ ھالغا چۈشۈپ قالدىم. سەن بولساڭمۇ يېنىمدىن نېرى بولماي كۆڭلۈمگە ئارام بەر. سەنمۇ كەتسەڭ، مېنىڭ بۇ جاھاندا ياشىغۇچىلىكىم قالمايدۇ، ــ دەپ تەلپىمنى رەت قىلدى، لېكىن مەنمۇ ئۆز سۆزۈمدە چىڭ تۇرۇۋالدىم. ئاخىر شاھ ئاتام تەلپىمگە قوشۇلدى، ئۇ قان ـ قان يىغلاپ تۇرۇپ، ماڭا ئامانلىق تىلەپ دۇئا قىلدى. مەن ئاتا ـ ئانام بىلەن خوشلىشىپ، ئالدىن

تەييارلاپ قويغان ئوغۇل باللارنىڭ كىيىمىنى كىيىپ سەپەر-گە چىقتىم. ئۈچ كۈن يول يۈرگەندە، كەينىمدىن بىر كارۋان يېتىپ كەلدى. كارۋان بېشى يەتمىش ياشتىن ھالقىغان بىر بوۋاي ئىكەن. بوۋايغا سالام بەردىم. بوۋاي سالىمىمنى ئىلىك ئېلىپ:

— ئەي ئوغلۇم، سەپىرىڭ قايان؟ — دەپ مەندىن ھال-ئەھۋال سورىدى. مەن ئۆز ھالىمنى، سەپەر قىلىش مەقسە-تىمنى سۆزلەپ بەرگەندىن كېيىن، بوۋاي ئېغىر بىر تىنىپ:

— ئوغلۇم، مۈشكۈل سەپەرگە چىقىپسەن. مۇرادىڭ ھا-سىل بولغاي. لېكىن، سەن ئىككى ئاچاڭنى ئىنسانلار ئارى-سىدىن تاپالمايسەن، شۇڭا نىشانىڭنى ئۆزگەرت، ئىككى ئا-چاڭنى چۆل-جەزىرىدىن ئىزدە، — دەپ يول كۆرسەتتى. مەن بوۋاينىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، خوشلىشىپ چۆل-جەزىرىگە قاراپ ماڭدىم. بىرئاز ماڭغاندىن كېيىن كەينىمگە قارىسام، كارۋاننىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيدۇ. بۇنىڭدىن بىر ھېكمەتنى ھېس قىلىپ، يولۇمنى داۋاملاشتۇردۇم. يەتتە كېچە-كۈندۈز

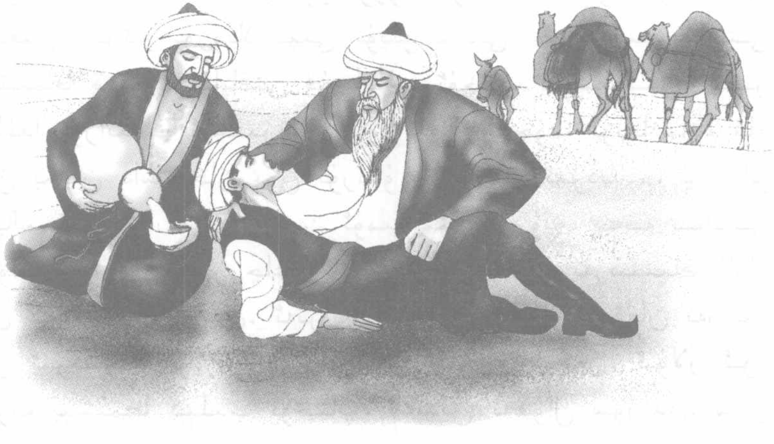

يول يۈرگەندە چەكسىز بىر قۇملۇققا دۇچ كەلدىم. قۇملۇقتا يا بىر تال گىياھ، يا بىرەر جانلىق كۆرۈنمەيتتى. مەن كەي-نىمگە قارىدىم، كەينىم كۆز يەتكۈسىز چۆل - جەزىرە، ئال-دىم بىپايان قۇملۇق. مەن بۇ قۇملۇقتا بىر كۈن يول يۈر-گەندىن كېيىن ئېلىۋالغان ئوزۇق، سۇيۇم تۈگىدى. ئىككىنچى كۈنى لېۋىمنى چىشلەپ ماڭدىم. ئۈچىنچى كۈنى ئۇسساپ لەۋلىرىم قۇرۇپ، تامىقىم چاپلىشىپ، قورسىقىم ئېچىپ، كۆزۈم قاراڭغۇلىشىپ يىقىلىپ چۈشتۈم. بىر چاغدا قۇلىقىم-غا بىر ئاۋاز كىردى. كۆزۈمنى ئاچسام، ئۈستۈمدە ئىككى سۇمۇرغ ئەگىپ يۈرىدۇ. ئۇلارغا تەلمۈرۈپ قارىدىم، ئۇلار بىر-نەرسە تاشلىدى. يېنىمغا بىر قاپاق بىلەن بىر داستىخان چۈشتى، قاپاقتا سۇ، داستىخاندا ھورى كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان تۈرلۈك يېمەكلىكلەر بار ئىكەن. مەن ئۇسسۇزلۇقنى ئىچىپ، قورسىقىمنى توقلاپ يولۇمنى داۋاملاشتۇردۇم. قاپاقنى مۈرەم-گە سېلىپ، داستىخاننى قولتۇقۇمغا قىسىپ ماڭدىم. قۇملۇق-تىن چىقىپ كەتكۈچە قاپاقتا سۇ، داستىخاندا تائام تۈگەپ قالمىدى. قاپاق، داستىخاننىڭ ھىممىتىدە بىپايان قۇملۇقنى قىرىق بىر كېچە - كۈندۈز يۈرۈپ تۈگەتتىم. قۇملۇقتىن چىقىپ بىرئاز يۈرۈپلا مېنى ئۇيقۇ باستى. مەن داستىخاننى بېشىمغا قويۇپ، قاپاقنى قۇچاقلاپ ئۇخلاپ قاپتىمەن. بىر چاغدا بوراننىڭ ئىسقىرتقان ئاۋازىدىن چۆچۈپ ئويغانسام، قا-پاق بىلەن داستىخان يوق تۇرىدۇ. ئەتراپنى ئىزدىدىم، بىراق تاپالمىدىم. ئۇ نەرسىلەردىن ئۈمىدىمنى ئۈزۈپ، يەنە يولنى داۋاملاشتۇردۇم. بىر چاغدا شامال چىقىپ، بىرنەرسىنىڭ ئاۋا-زى كەلگەندەك بولدى. ئەتراپىمغا قاراپ، ئاۋاز چىققان نەرسى-نى ئىزدىدىم. ئۇ، ئۈچ پەرىزاتنىڭ ئاۋازى ئىكەن. ئۇلار ئۇ-چۇپ بېشىمغا كېلىپ توختاپ، مەندىن ئەھۋال سورىدى. مەن

ئۆز ھالىمنى بايان قىلدىم. ئۇلار ئەھۋالىمنى بىلىپ:

— سىنىڭ ئىككى ئاچاڭ ئىبلىس دىۋىنىڭ قولىغا چۈ-شۈپ قالدى. بىز سىنى شۇ يەرگە ئاپىرىپ قويايلى، — دې-دى. مەن ماقۇل بولدۇم. ئۇلار:

— قولۇڭنى سۇن، — دېدى. مەن قولۇمنى سۇنغانىدىم، ئۇلار قولۇمنى تۇتۇپلا قاقاقلاپ كۈلۈشتى. قارىسام، ئۇلار پە-رىزاتتىن قاغىغا ئايلىنىپ قاپتۇ. ئۆزۈمنىڭ ئالدانغانلىقىمنى بىلىپ زار - زار يىغلىدىم، لېكىن ئۇلار پەرۋا قىلمىدى. ئۇلار ئۇچۇپ مېنى بىر ئورمانغا ئېلىپ بېرىشتى. ئۇلار ئەس-لىي ئىبلىس دىۋىنىڭ خوتۇنلىرى ئىكەن. ئىبلىس دىۋە ئا-چىلىرىمنى ئېلىپ بارغان كۈندىن باشلاپ ئۇلارغا قارىماس بولۇۋالغاچقا، ئۇلار ئاچىلىرىمدىن رايىنى قايتۇرۇشقا ھەرىكەت قىلىۋاتقانىكەن. شۇڭا، ئۇلار ئىبلىس دىۋە ئۇخلاپ قالغاندا، خۇپىيانە چىقىپ مېنى ئىبلىس دىۋىنىڭ كۆزىگە كۆرسەتمەس-لىك ئۈچۈن ئورمانلىققا ئەكەلگەنىكەن. ئۇلار ئىبلىس دىۋى-نىڭ شىكايىتىنى قىلىپ:

— ئىبلىس ئۇخلاپ قالغاندا ئۇنىڭ ھەممە سېھىرلىرى ئاجىزلاپ كېتىدۇ، بولمىسا ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇش مۇمكىن ئەمەس، — دېيىشىگە دەھشەتلىك قارا بوران چىقىپ، كەينىدىنلا بىر قارا دىۋە پەيدا بولدى. ئۇ دىۋە ئۈچ قاغىنى تۇتۇۋېلىپ:

— شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى قىلغانلىرىڭلارنى كەچۈرگە-نىمنىڭ گۇناھىغا سىرىمنى ئىنسانغا ئاشكارىلىدىڭلار، ئەمدى ئۆزۈڭلارنىڭ جاجىسىنى تارتىسىلەر، — دەپ ئۇلارنى بىر ئۇرۇپ، بىرىنى يولۋاس، بىرىنى دۆ، بىرىنى تورغا ئايلاندۇرۇپ قويدى. تورنى ئىككى دەرەخكە تارتتى، دۆنى بىر پۆۋلەپ تور-غا چاپلاپ قويدى، يولۋاسنى قارانچۇق قىلدى. شۇ چاغدا ئۇ

ماڭا قاراپ:

— سەن مېنىڭ سىرىمنى بىلىپ بولدۇڭ. شۇڭا سېنىڭ-دىن ماڭا ياخشىلىق كەلمەيدۇ. سىرىمنى بىلىپ قالغانلىقىڭ ئۈچۈن سەنمۇ ئۆز جاجاڭنى تارت! — دەپ ماڭا قاراپ بىر ئۆرگەندى، مەن ھەسەل ھەرىسىگە ئايلىنىپ قالدىم. مەن ئۈچۈپ كەتمەكچى بولغانىدىم، ئۇ بىر پۇۋلەپ مېنى تورغا چاپلاشتۇرۇپ قويدى. شۇنىڭدىن باشلاپ ئاشۇ توردا تۇردۇم. قانچە كۈن تۇرغانلىقىمنى بىلمەيمەن. ئاشۇ كۈنى ھېلىقى دۆ توردىن ئاجراپ مېنى يېيىشكە ھەرىكەت قىلدى. بۇنىڭدىن ئىبلىسنىڭ ئۇخلاپ قالغانلىقىنى ھېس قىلدىم. مەنمۇ توردىن قۇتۇلۇپ ئۈچۈپ كېتىشكە ھەرىكەت قىلدىم. مەن تەۋرىشىمگە دۆنىڭ ھەرىكىتى تېزلەشتى، ھەرقانچە قىلىپمۇ توردىن ئاجراپ چىقالمىدىم. شۇ چاغدا مەن قورقۇپ يىغلاپ سالدىم، بىر چاغدا بىر ئادەمزاتنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تېخىمۇ نالە قىلىشقا باشلىدىم. قالغان ئىشلارنى ئۆزۈڭلار كۆر-دۈڭلار، — دەپ كىچىك مەلىكە سۆزىنى تۈگىتىپتۇ.

ئوغۇللار بۇ ئۈچ مەلىكىنىڭ ئەھۋالىنى بىلگەندىن كې-يىن، ئۇلاردىن:

— ئەمدى سىلەر قانداق قىلماقچى؟ — دەپ سوراپتۇ.

قىزلار بىر - بىرىگە قارىشىپ، تەڭلا:

— سىلەر بىلەن بىرگە قايتىمىز، — دەپتۇ.

ئوغۇللار قىزلارنى ئېلىپ خۇشال ھالدا يۇرتىغا قايتى-شىپتۇ. زۇمرەت شاھقا ئەھۋالنى تاپشۇرۇپ بېرىپتۇ. زۇمرەت شاھ ئەڭگۈشتەرنى كۆرۈپ چەكسىز خۇشاللىققا تو-لۇپ، پۈتۈن يۇرتتا كاتتا توي قىلىپ، ئۈچ ئوغۇلنى تۆردە ئولتۇرغۇزۇپتۇ. ئوغۇللارنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان ئۈچ مەلىكىنى كۆرۈپ، نېمە ئەھۋال ئىكەنلىكىنى سوراپتۇ. ئوغۇللار بولغان

ئەھۋالنى زۇمرەت شاھقا سۆزلەپ بېرىپتۇ. زۇمرەت شاھ دەر-
ھال ئالىپ شاھقا خەۋەرچى ماڭدۇرۇپتۇ. خەۋەرچى ئالىپ
شاھقا بۇ خۇش خەۋەرنى يەتكۈزۈپتۇ. ئالىپ شاھ خەۋەرچىگە
نۇرغۇن سۆيۈنچە بېرىپتۇ ۋە ئوردا ئىشلىرىنى ۋەزىرگە تاپ-
شۇرۇپ، خەۋەرچى بىلەن بىرگە سەپەرگە چىقىپتۇ. ئۇ زۇمرەت
شاھنىڭ مەملىكىتىگە كېلىپ كاتتا توي قىلىپ، ئۈچ قىزنى
ئۈچ ئوغۇلغا نىكاھلاپ بېرىپتۇ. زۇمرەت شاھمۇ ئۆز ۋەدىسى-
گە ئەمەل قىلىپ، تەختىنى ئۇلارغا ئۆتكۈنۈپ بېرىپتۇ. كەنجى
ئوغۇل پادىشاھ بوپتۇ. چوڭ ئاكىسى ئوڭ قول ۋەزىر، ئوت-
تۇرانچى ئاكىسى سول قول ۋەزىر بولۇپ، يۇرتنى ئادىل
سوراپتۇ. خاسىيەتلىك ئەڭگۈشتەرنىڭ خىسلىتىدە بۇ يۇرت
قايتا گۈللىنىپ، ئەل باياشات، خاتىرجەم ياشاشقا باشلاپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پېگى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

بەختى غايىب

بۇرۇنقى زاماندا بىر سودىگەر بار ئىكەن. ئۇ يىراق بىر شەھەرگە سودىگەرچىلىك ئۈچۈن بېرىپ قايتىپ كېلىۋاتسا، يولدا ئادەمنىڭ قورۇپ كەتكەن بىر كاللىسى دومىلاپ كېتىپ بارغۇدەك ۋە خۇددى تىرىك ئادەمدەك سۆزلەپ: « تىرىكىم قىرىق بىرنى ئۆلتۈرگەن، ئۆلۈكۈمۈ قىرىق بىرنى ئۆلتۈرىدۇ» دەيمىش.

سودىگەر جېنى يوق كاللىنىڭ سۆزلىگەنلىكىنى كۆرۈپ ھەيران بولۇپ ئەتراپىغا قارىسا، ئادەم زاتى كۆرۈنمەپتۇ. ئۇ قولىغا بىر تاشنى ئېلىپ ئارقىسىدىن ئاتقانىكەن، تاش تەگكەن ھامان كاللا ئىككى پارچە بولۇپ، دومىلاشتىن توختاپتۇ، لېكىن سۆزلەشتىن زادى توختىماپتۇ. كاللىنىڭ ئىچىدىن چوكىدەك بىر يىلان چىقىپ چاتقال ئارىسىغا كىرىپ كۆزدىن غايىب بوپتۇ. سودىگەر كاللىنى ئېلىپ خۇرجۇنىغا سېلىپ قويۇپ، قېنى، ئۆلۈكۈڭنىڭ قىرىق بىرنى ئۆلتۈرگەنلىكىنى بىر كۆرەي، دەپ ئېتىغا غانجۇغىلاپ يولغا راۋان بوپتۇ.

ئۇ بىرنەچچە كۈن يول مېڭىپ ئۆز ئۆيىگە يېتىپ كەپتۇ. خوتۇن ـ بالىلىرى بىلەن كۆرۈشۈپ كۆڭلى خاتىرجەم بولغان بولسىمۇ، ھېلىقى قورۇق كاللىنىڭ: «ئۆلۈكۈمۇ قىرىق بىرنى ئۆلتۈرىدۇ» دېگەن سۆزىنىڭ تەكرارلىنىپ تۇرۇشى

سودىگەرنى بەك بىئارام قىپتۇ. ئۇ كاللىنى ھاۋانچا بىلەن سوقۇپ ئۇندەك قىلىپ خالتىغا ئېلىپ ئاغزىنى مەھكەم بوغۇپ قويسا، يەنە: «قىرىق بىرنى ئۆلتۇرمەن» دېگەن زۇۋان كەپتىكەن، سودىگەرنىڭ ئاچچىقى كېلىپ خالتىنى تۆمۈر ساندۇققا سېلىپ، ساندۇقنى قۇلۇپلاپ قويۇپتۇ. ئىككى يىلدىن كېيىن سودىگەر كېسەل بولۇپ كېسىلىدىن ئۆرە بولالماي، بۇ دۇنيادىن ئاخىرەتكە سەپەر قىپتۇ. بالىلىرى سودىگەرنى يەرلىكىدە قويۇپ، نەزىر - چىراغلىرىنى بېرىپ جامائەتنى ئۇزىتىپتۇ. سودىگەرنىڭ پەردە ئىچىدە بېقىپ چوڭ قىلغان ساھىبجامال يالغۇز قىزى بار ئىكەن. بۇ قىز بالاغەتكە يەتكەن بولسىمۇ، قىزغا نامەھرەمنىڭ كۆزى چۈشمىگەنىكەن، قىزمۇ ئەر كىشىگە تىكىلىپ قارىمايدىغان يۇزى تۆۋەن، شەرم - ھايالىق بالا ئىكەن. قىز دادام بولسا، بۇ شەھەردە چوڭ سودىگەر ئىدى، كۆپ كىشىلەر بىلەن ئېلىم - بېرىم قىلاتتى، كىملەردىن پۇل ئېلىشى بار، كىملەرگە پۇل بېرىشى بار، خەت - چەكلىرىنى كۆرۈپ باقاي. دادامنىڭ خەققە پۇل بېرىشى بولسا بېرىپ تۈگىتەي، قىيامەتلىك قەرز بولۇپ قالمىسۇن. دادامنىڭ خەقتە پۇل ئېلىشى بولسا، تەلەپ قىلىپ ئالاي، دەپ ئويلاپ ساندۇقلىرىنى بىر - بىرلەپ ئېچىپ ئاختۇرۇپتۇ. بىر تۆمۈر ساندۇقنى ئېچىپ قارىسا، بىر خالتا تۇرغۇدەك. خالتىنى يېشىپ باقسا، ئاپئاق ئۇندەك بىرنەرسە چىقىپتۇ. قىز نېمىلىكىنى بىلىش ئۈچۈن تىلىغا تەگكۈزۈپ باققانىكەن، قىزنىڭ بەدەنلىرى جۇغۇلداپ، كۆڭلى باشقىچە بولۇپ قاپتۇ. ئەجەب ئەسكى نەرسىكەن دەپ ئاچچىقىپ ئۆستەڭگە تۆككەنىكەن، «تىرىكىم سەكسەن ئىككىنى ئۆلتۇرگەن، ئۆلۈكۈممۇ سەكسەن ئىككىنى ئۆلتۇرىدۇ» دېگەن زۇۋان چىقىپ، ئاق كۆپۈك بولۇپ ئېقىپ كېتىپتۇ.

ئىككى ـ ئۈچ ئاي ئۆتكەندىن كېيىن قىزنىڭ يۈزىگە داغ
چۈشۈپ، تاماق سىڭمەيدىغان بولۇپ، سېزىكلىك ئارتىپ، ھا-
مىلىدارلىقى ئاشكارا بوپتۇ. قىزنىڭ ئانىسى بۇ ئەھۋالنى كۆ-
رۈپ قىزىدىن كوچىلاپ سورىغانىكەن، قىز تاپا ـ تەنىگە چى-
دىماي ھەقىقىي ئەھۋالنى ئېيتىپ يىغلاپتۇ. ئانىسى قىزىغا
رەھمى كېلىپ، بېشىمىزغا كەلگىنىنى كۆرەرمىز، دەپ بىسى-
قىپ قاپتۇ. توققۇز ئاي توققۇز كۈن ئۆتكەندە، قىز ئون تۆت
كۈنلۈك تولۇن ئايدەك بىر ئوغۇل تۇغۇپتۇ. بالىغا «بەختى غا-
يىب» دەپ ئىسىم قويۇپتۇ. بالا ناھايىتى شوخ ھەم چىرايلىق
ئۆسۈپ چوڭ بوپتۇ. يەتتە ياشقا تولغاندا مەكتەپكە بېرىپتۇ،
قىسقا ۋاقىت ئىچىدە نۇرغۇن بىلىم ئىگىلەپتۇ.

ئەمدى گەپنى پادىشاھنىڭ ئوردىسىدىن ئاڭلايلى:

بىر كۈنى بېلىقچىلار پادىشاھقا بىر دانە ئالتۇن بېلىق
تەقدىم قىپتۇ. بېلىقنى چارباغدىكى كۆلگە قويۇپ بەرگەنىد-
كەن، بېلىق تىك بولۇپ، پادىشاھقا ئۈچ قېتىم تەزىم قىپتۇ،
ئاندىن خۇددى ئادەمدەك سۆزلەپ:

— ئى پادىشاھى جاھان، ئۆمرىڭىز ئۇزۇن، دۆلىتىڭىز
زىيادە بولسۇن، — دەپ يەنە بىر تەزىم قىلىپ، باشقا بې-
لىقلارغا قوشۇلۇپ ئۈزۈپ كېتىپتۇ. پادىشاھ ناھايىتى خۇرسەن
بولۇپ:

— خانىشلىرىم چارباغقا چىقىپ ئالتۇنبېلىقنى تاماشا
قىلسۇن، — دەپ ئەمر قىپتۇ.

پادىشاھنىڭ قىرىق بىر خانىشى قىرىق بىر مەپىگە ئول-
تۇرۇپ چارباغقا كېلىپ ئالتۇنبېلىقنى كۆرگەنىكەن، ئالتۇن-
بېلىق پادىشاھقا قانداق ھۆرمەت بىلدۈرگەن بولسا، خانىشلى-
رىغىمۇ شۇنداق ھۆرمەت بىلدۈرۈپتۇ. پادىشاھنىڭ چوڭ خانى-
شى ئېرىگە سادىق كۆرۈنۈش ئۈچۈن:

— ۋىيىەي، ناۋادا بۇ بىلىق ئەركەك بولغان بولسا، نا-مەھرەم بولمامدۇ، — دەپ يۈزىنى يېپىۋاپتۇ. بىلىق شۇ ھامان قورسىقىنى كۆنگە تىكلەپ، سۇدا ئوڭدا بولۇپ لەيلەپ قاپتۇ.

پادىشاھ يېرىم جان بولۇپ لەيلەپ قالغان ئالتۇنبىلىقنى كۆرۈپ شەھەردىكى بارلىق تېۋىپ - ھەكىملەرنى چاقىرتىپ:

— ئالتۇنبىلىقنىڭ كېسىلىنى داۋالاڭلار، — دەپ ئەمر قىپتۇ.

ھەكىملەر ئالتۇنبىلىقنىڭ كېسىلىنى تاپالماي دورا قىلالماپتۇ. پادىشاھ شەھەردىكى دانىشمەن - ئۆلىمالارنى ئوردىغا يىغىپ:

— ئالتۇنبىلىقنىڭ يېرىم جان بولۇپ قېلىشىنىڭ سەۋەبى-نى تېپىپ دورا قىلىڭلار، مۇشۇ ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمى-غان تېۋىپ - ھەكىم ۋە دانىشمەن - ئۆلىمالارنىڭ ھەممىسى-نىڭ كاللىسىنى ئالىمەن! — دەپ ئەمر قىپتۇ. دانىشمەنلەر:

— ئۈچ كۈن مۆھلەت بەرسىلە، كىتاب كۆرۈپ ئىزدىنەيى-لى، ئەگەر ئۈچ كۈنگىچە سەۋەبىنى تاپالمىساق ئالىي ھۆكۈملى-رىگە بىز رازى، — دەپ تىلخەت بېرىپ، كېچە - كۈندۈز كىتابتىن ئىزدىگەن بولسىمۇ، سەۋەبىنى تاپالماپتۇ. ئۇلار خوتۇن - بالىلىرى بىلەن رازىلىق ئېلىشىپ، يىغا - زار بى-لەن پادىشاھنىڭ ئالدىغا مېڭىپتۇ.

ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بەختى غايىبنى ئوقۇتۇۋاتقان موللامۇ بار ئىكەن. موللام تالىپلاردىن رازىلىق سورىغانىكەن، بەختى غايىب ۋەقەنى سوراپتۇ. موللام ئالتۇنبىلىقنىڭ ھېكايىسىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. بەختى غايىب:

— موللام، غەم قىلماي خاتىرجەم بېرىپ پادىشاھقا مەلۇم قىلسىلا، سەۋەبىنى ئۆزۈم دەپ بېرەي، — دەپتۇ. موللامنىڭ كۆڭلى ئورنىغا چۈشۈپ، بەختى غايىبنى ئەگەشتۈرۈپ

ئوردىغا كەپتۇ، ئۇ پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ:

— سەۋەبىنى بىلىدىغان بىرىنى ئەكەلدىم، — دەپ مەلۇم قىلغانىكەن، پادىشاھ ئىجازەت بېرىپتۇ. بالا شاھنىڭ ئالدىغا كىرىپتۇ. پادىشاھ بالىغا قاراپ:

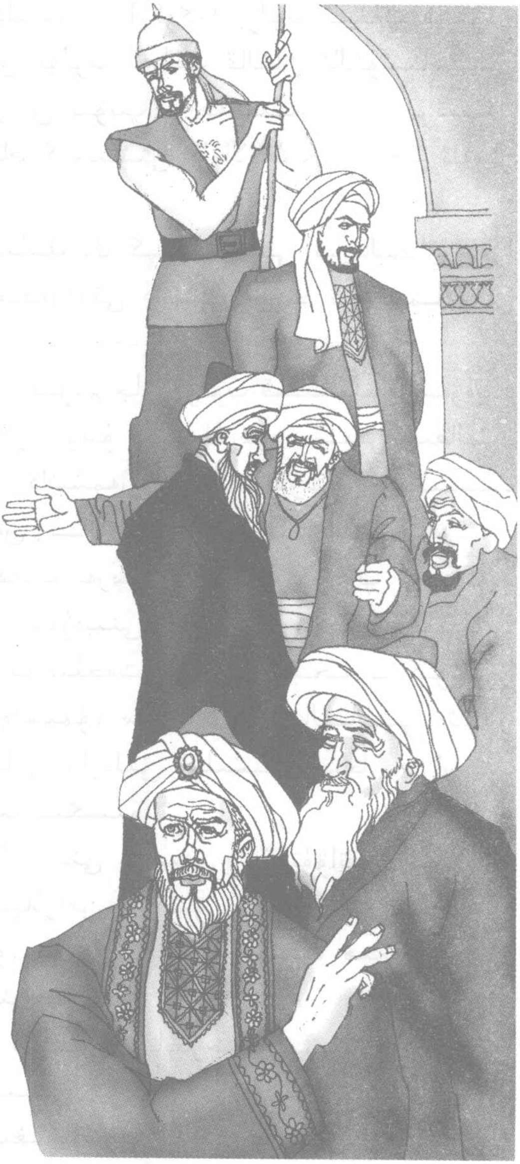

— ئوغلۇم، ئالتۇنبىلىق نېمە ئۈچۈن يېرىم جان بولۇپ قالدى؟ — دەپ سوراپتۇ. بەختى غايىب:

— بۇنىڭ سەۋەبىنى دېيىشكە بېشىمدىن قورقىمەن، گۇناھىمدىن ئۆتسىلە ئاندىن دەپ بېرەي، — دەپ يەرگە قاراپ تۇرۇپتۇ. پادىشاھ:

— ھەرقانداق گۇناھىڭ بولسا ئۆتتۇم، سەۋەبىنى سۆزلە، — دەپتىكەن، بەختى غايىب:

www.uyghurkitap.com

— پادىشاھىئالەم، ئالتۇنبىلىقنىڭ بىتابلىق سەۋەبىنى ھازىر ئېيتايمۇ ياكى پىنھان يەردە ئېيتايمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئىختىيار ئۆزۈڭدە، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ پادىشاھ. بەختى غايىب:

— ئۇنداق بولسا، خالىيراق جايدا ئېيتقىنىم تۈزۈك، — دەپتىكەن، پادىشاھ ئوردا ئەھلىنى تارقىلىشقا ئەمىر قىپتۇ. بەختى غايىب پادىشاھقا مۇنداق دەپتۇ:

— قىرىق بىر نەپەر خانىش ئالتۇنبىلىقنى تاماشا قىلىش ئۈچۈن چارباغقا كىرىپ كۆلنىڭ لېۋىگە كەلگەندە، ئالتۇنبىلىق ئۆزلىرىگە قانداق ھۆرمەت بىلدۈرگەن بولسا، خانىشلارغىمۇ شۇنداق ھۆرمەت بىلدۈرگەن. چوڭ خانىش: «بېلىق ئەركەك بولسا نامەھرەم بولىدۇ» دەپ يۈزىنى يېپىۋالغانىكەن، بۇ ئىش ئالتۇنبىلىققا ئار كېلىپ بىتاب بولۇپ قاپتۇ. چۈنكى، قىرىق بىر نەپەر خانىشنىڭ ھۇجرىسىدا قىرىق بىر نەپەر ئايال خىزمەتكار بار ئىكەن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئايالچە ياسىنىۋالغان ئەر ئىكەن. ئالتۇنبىلىق، بۇلار كېچە - كۈندۈز خانىشلار بىلەن بىللە يېتىپ - قوپۇپ يۈرسە نامەھرەم بولمايدۇيۇ، مېنىڭ جامالىمنى بىر نۆۋەت كۆرگەنگە نامەھرەم بولامدۇ؟ دەپ، شۇ خاپىلىقتا كېسەل بولۇپ قاپتۇ، — دەپتىكەن، پادىشاھ تېرىكىپ يېرىلغۇدەك بولۇپ:

— ئەي بالا، مۇشۇ گېپىڭ راستمۇ؟ ئەگەر گېپىڭ يالغان چىقىپ قالسا، بەرگەن ۋەدەمنىمۇ بىكار قىلىپ بېشىڭنى ئالىمەن! — دەپتۇ. بەختى غايىب ئورنىدىن تۇرۇپ:

— پادىشاھىئالەم، قىرىق بىر نەپەر خانىشنىڭ يېنىدىكى قىرىق بىر نەپەر ئايالچە ياسىنىۋالغان خىزمەتكارنىڭ ئەر ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرەلمىسەم، ئالىي ھۆكۈملىرىگە جې-

نىم پىدا بولسۇن، ئەگەر دىگەنلىرىم راست بولسا، ئالىي ئىلتىپاتلىرىدىن ئۈمىدۋارمەن، — دەپتىكەن، پادىشاھ.

— مېنىڭ تۇزۇمنى يەپ، تۇزلۇقۇمنى چاققان قىلغان بىر نەپەر تۇزكورنى كۆزۈمگە كۆرسەتسەڭ، پادىشاھلىق تاجۇ تەختىمنى ساڭا ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، ئۆزۈم تەركىدۇنيا بولغايمەن. قايسى يول بىلەن كۆرسىتىش مۇۋاپىق بولسا، شۇ يول بىلەن ئىش باشلا، — دەپتۇ. بەختى غايىب ئۆزىنىڭ پىلانى بويىچە چارباغقا كىرىدىغان دەرۋازىنىڭ ئالدىنى توغرىسىغا توسىدىغان ئىككى گەز كەڭلىكتە، بىر گەز چوڭقۇرلۇقتا ئۆستەڭ چاپتۇ-رۇپ، سۇغا توشقۇزغاندىن كېيىن پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ:

— ئەمرلىرىگە بىنائەن تەييارلىق پۈتتى. ئەمدى قىرىق بىر نەپەر خانىش بىلەن قىرىق بىر نەپەر ئايال خىزمەتكارنى چارباغقا كىرىشكە ئەمر قىلغايلا، — دەپتۇ. پادىشاھ شۇ بو-يىچە يارلىق چۈشۈرۈپتۇ، ئۆزى راۋاقتا چىقىپ كۆزىتىپ ئول-تۇرۇپتۇ. خانىشلار بىلەن ئايال خىزمەتكارلار مەيگە ئولتۇ-رۇپ، چارباغ دەرۋازىسىنىڭ ئالدىغا كەپتۇ. ئۇلار كۆۋرۈكى يوق ئۆستەڭ يېنىدا قىلىچ ئېسىپ تۇرغان ناتونۇش بەختى غايىبنى كۆرۈپ ھەيران بولۇپ تۇرۇشىغا، بەختى غايىب:

— ھازىر سىلەرگە پادىشاھنىڭ يارلىقىنى يەتكۈزىمەن، ھەممىڭلار مەيدىن چۈشۈڭلار! — دەپتۇ. ھەربىر مەيدىن بېشىغا رومال سالغان، يۈزىگە چۈمبەل تارتقان ئىككى نە-پەردىن ئايال چىقىپتۇ. بەختى غايىب:

— ھەممىڭلار ئۆستەڭدىن سەكرەپ ئۆتۈڭلار، — دەپتىد-كەن، قىرىق بىر نەپەر ئاياللچە ياسانغانلار ئارقا - ئارقىدىن سەكرەپ ئۆتۈپتۇ. قالغان قىرىق بىر نەپەر ئايال ئۆستەڭنى ياقىلاپ يۈگۈرۈپ زادى ئۆتەلمەپتۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

بەختى غايىب قىلىچىنى يالىڭاچلاپ كېلىپ، ئۈستەڭدىن سەكرەپ ئۆتكەن قىرىق بىر نەپەر «ئايال»نى راۋاقنىڭ تۈۋىگە ھەيدەپ كېلىپ، كىيىم - كېچەكلىرىنى سالدۇرغانىكەن، ھەممىسى ئايالچە ياسىنىۋالغان يىگىرمە بەش ياشلىق يىگىتلەر ئىكەن. پادىشاھ بۇلارنى كۆرۈپ ھوشىدىن كېتىپ، بىر ھازادىن كېيىن ھوشىغا كەپتۇ - دە، قىرىق بىر نەپەر خوتۇنىنى قىرىق بىر ئاساۋ ئايغىرنىڭ قۇيرۇقىغا باغلاپ چۆلگە ھەيدىۋېتىشكە، قىرىق بىر نەپەر خىزمەتكارنى زىندانغا تاشلاشقا ئەمر قىپتۇ. ئاندىن ۋەزىر - ۋۇزرالار بىلەن يۇرت چوڭلىرىنى يىغىپ، ئۇلارغا ئۆز ۋەدىسىگە ئاساسەن پادىشاھلىق تاجى تەختىنى بەختى غايىبقا ئۆتكۈزۈپ بەرگەنلىكىنى جاكارلاپتۇ. ئۆزى خىلۋەت ئۆيدە ئارام ئېلىپ، ئىبادەتكە مەشغۇل بوپتۇ. شۇنىڭ بىلەن سانسىز ئۆلىما، ئاخۇن - ئەشرەپلەر، تېۋىپ - ھۆكۈمالار، مۇنەججىملەر، موللامىلار ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قاپتۇ.

شەھەر خەلقى بەختى غايىبنى مۇبارەكلەپ، ئىززەت - ئىكرام بىلەن بېشىغا تاج كىيدۈرۈپ تەخت ئۈستىگە ئولتۇرغۇزۇپ، ئىتائەت كەمىرىنى بېلىگە باغلاپتۇ. بەختى غايىب پادىشاھ بولغاندىن كېيىن، بۇرۇندىن ئادەت بولۇپ كەلگەن: «بىر ئەرگە قىرىق خوتۇن راۋا» دەيدىغان پەتىۋانى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، بىر ئەر بىر خوتۇن ئېلىشنى قانۇنلاشتۇرۇپتۇ. شاھ ئوردىسىدا ئادالەت كۈندىن - كۈنگە ئەمەلگە ئېشىپ، خەلقنىڭ ھاياتى خاتىرجەملىككە ئېرىشىپتۇ. خەلق يېڭى پادىشاھتىن رازى بوپتۇ.

مەلىكە نۇرجامال

قەدىم زاماندا چىن مەملىكىتىدە مەھمۇد ئىسىملىك بىر پادىشاھ ئۆتكەنىكەن. ئۇنىڭ داڭقى ئالەمگە پۇر كەتكەن، ئېلىدە ئىلىم ـ مەرىپەت راۋاجلانغانىكەن. شاھ ئادىل بولۇپ، پۇقرالارنىڭ ئەمىنلىكى ۋە پاراغىتىنى كۆزلەيدىكەن، شۇڭا بۇ ئەلنىڭ پۇقرالىرى ئۆز شاھىدىن مەمنۇن ئىكەن.

بىر كۈنى پادىشاھ ۋەزىرنى چاقىرتىپتۇ. ۋەزىر كېلىپ:

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم كېرەملىك شاھىم، مۇبارەك دىللىرى نېمىنى خالايدىكى؟ كەمىنە سادىقلىرى ھوزۇرلىرىدا ئەمرلىرىگە ئىنتىزارمەن، — دەپتۇ.

— دىلىم شىكار قىلىشنى خالايدۇ. ئوۋ ئوۋلاپ، جاڭگاللارنى سەيلە قىلىپ، كۆڭۈل ئېچىپ كەلمەكچىمەن، شۇڭا بىر ئايلىق شىكار تەييارلىقىغا تۇتۇش قىلىنسۇن، ئۈچ كۈندىن كېيىن يولغا چىقىمىز، — دەپ ئەمر قىپتۇ شاھ.

— جانابىي شاھىم، بۇيرۇقلىرىنى بەجا كەلتۈرىمەن، — دەپتۇ ۋەزىر.

مۆھلەت پۈتكەندىن كېيىن مەھمۇد شاھ بىلەن ۋەزىر ـ ۋۇزرالىرى، ئاكابىر ـ ئەشرەپلىرى، سەردار ـ لەشكەرلىرى بولۇپ مىڭ ئادەم قورال ـ ياراغ، ئوزۇق ـ تۈلۈك، چېدىر ـ بارگاھلىرىنى ئېلىپ، داقا ـ دۇمباقلىرىنى چېلىپ زور ھەيۋەت

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكى تورى ئادرېسى

بىلەن يولغا چىقىپتۇ. ئۇلار چۆل - جەزىرىلەردە بىرنەچچە كۈن يۈرگەندىن كېيىن بىر جايغا يېتىپ كەپتۇ. بۇ جايىنىڭ بىر تەرىپى تاغ، تاغ باغرى بۈك ئورمانلىق، چوڭ - كىچىك كۆللەرنىڭ ئەتراپى يېشىللىق بىلەن قاپلانغان خۇش ھاۋالىق ئىكەن. ئەمما، بۇ جاينىڭ ھايۋانلىرى بەكمۇ سەزگۈر بولغاچقا، دەبدەبە بىلەن كېلىۋاتقان ئادەملەرنى كۆرۈپ دەرھال جەم بوپتۇ - دە، ئۆز شاھىنىڭ ئەمرىنى ئاڭلاپتۇ. ھايۋانلار پادىشاھى ئۇلارغا:

— تۆت پۇتلۇقلار ۋە ئۇچالايدىغانلار ئورمان ئارىلاپ تاغ ئارىسىغا قېچىڭلار، ئۇچالمايدىغانلار بىلەن تېز ماڭالمايدىغانلار ئورمانلىققا مەھكەم يوشۇرۇنۇڭلار. بىز مۇشۇ چارە بىلەن بەرداشلىق بەرسەك، شىكارچىلار زېرىكىپ يېنىپ كېتىدۇ، ئاندىن كېيىن بىز يەنە قايتىپ كېلىپ خاتىرجەم ياشايمىز، — دەپتۇ.

شىكارچىلار چېدىر - بارگاھلىرىنى تىكىپ بولغاندىن كېيىن شىكارنى باشلاپتۇ. قارىسا، بۇ يەردە بىرەر ھايۋاننىڭ قارىسىمۇ يوقمىش. ئىت ۋە تايغانلارمۇ ھېچ نەرسە تاپالماي تاغقا قاراپ ھاۋشىپتۇ. مەرگەنلەر قۇشقاچ، قاغىلارغا بىرنەچچە قېتىم ئوقيا ئۈزگەن بولسىمۇ، زادىلا تەگكۈزەلمەپتۇ. تەرەپ - تەرەپكە چېپىشىپ غەنىيمەتكە ئېرىشەلمىگەن شىكارچىلار ناھايىتى پەرىشان بوپتۇ. شۇنچە ياخشى جاڭگالدىن بىرەر سەيياتقا ئېرىشەلمىگەنلىكىگە خاپا بولغان پادىشاھ ئورمانلىقنى بىر ئايغا يېقىن قاتتىق مۇھاسىرىگە ئالغان بولسىمۇ ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەپتۇ ۋە ئوزۇق - تۈلۈك تۈگەپ قالغاچقا، ئىلاجسىز قايتىشقا مەجبۇر بوپتۇ. شۇنچە كۆپ شىكارغا چىقىپ بۇگۇنكىدەك نائۇمىد بولۇپ باقمىغان پادىشاھ ئىنتايىن مەيۇسلىنىپتۇ. شەھەرگە يېرىم كۈنلۈك يول قالغاندا

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىشقەدەم ئادرېسى

بىر ھاۋالىق جايغا كەپتۇ ـ دە، پادىشاھ ۋەزىرنى چاقىرىپ:

— بۇ يەردە ئارام ئالايلى، ھاۋا يانغاندىن كېيىن يېتىشنى داۋاملاشتۇرايلى، — دەپتۇ.

مۇلازىملار بۇلاق يېنىدىكى بىر تۈپ تېرەك تۈۋىگە تەخت راسلاپ تۆشەك سالپتۇ، پادىشاھ تۆشەك ئۈستىدە يېتىپتۇ، كۆزىنى ھەرقانچە يۇمۇپ باققان بولسىمۇ ئۇيقۇسى كەلمەپتۇ. شۇنداق ھالەتتە ياتقاندا، بىر قاغا ئۇچۇپ كېلىپ تېرەكنىڭ ئۇچىغا قونۇپتۇ ـ دە، قاقىلداپ سايراپ قويۇپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ. چۈشكۈن ھالەتتە ياتقان پادىشاھقا قاغىنىڭ ئاۋازى باشقىچە تەسىر قىپتۇ. بۇ قاغا نېمىدەپ سايرايدۇ؟ ئەلۋەتتە بۇنىڭ مەنىسىنى بىلمىكىم كېرەك، دەپ ئويلاپتۇ پادىشاھ، ئاندىن ۋەزىرنى چاقىرتىپ:

— ئەي ۋەزىر، سەن بولساڭ ئاقىل ۋە داناسەن. سېنىڭ ئورنىغا كەلگىنىڭگە ئۇزۇن زامان بولدى، شۇنىڭدىن بۇيان سەلتەنىتىمگە شېرىك بولدۇڭ، مەملىكەت خەلقى ئالدىدا چوڭ ئىززەت ۋە شانۇ شۆھرەتكە نائىل بولدۇڭ. بۈگۈن ساڭا خىزمەت قىلىدىغان پۇرسەت كەلدى. سەندىن سوئال سورايمەن، مېنىڭ سوئالىمغا ھەرنېمە قىلىپ جاۋاب بېرىپ، مېنى مۈشكۈلدىن ئازاد قىلغايسەن، — دەپتۇ.

— ئەي پادىشاھىئالەم، سۇلتانى باكىرەم، ھەرقانداق بۇيرۇقلىرى ۋە مۈشكۈللىرى بولسا جانۇدىل بىلەن ئورۇنداشقا ھازىرمەن، — دەپتۇ ۋەزىر سەل ھودۇققان ھالدا.

پادىشاھ قاغىنىڭ سايرىغانلىقىنى ئېيتىپ كېلىپ:

— سەن قاغىنىڭ سايرىشىدا نېمە مەنە بارلىقىنى ئېيتىپ بېرىشىڭ كېرەك، ئەگەر تولۇق جاۋابقا ئىگە قىلالمىساڭ، سەلتەنىتىمنىڭ نوپۇزى يۈزىسىدىن دارغا ئېسىلىسەن، — دەپتۇ.

ۋەزىرنىڭ كۆزىگە ئالەم قاراڭغۇلاشقاندەك كۆرۈنۈپتۇ،

ئۆزىنى ئىس - تۈتەك ئىچىدە قالغاندەك ھېس قىپتۇ ۋە ئېسىنى يىغىپ:

— ئەي مۇبارەك شاھىئالەم، ئەمرلىرىنى بېشىم بىلەن ئورۇنداپ، ئۆزلىرىنى مەمنۇن قىلغايمەن. ئىجازەت بولسا، ئۆزلىرىدىن مۆھلەت سورايمەن، — دەپتۇ.

— بوپتۇ، قىرىق كۈنلۈك مۆھلەت بېرىمەن، — دەپتۇ پادىشاھ.

پادىشاھ ئوردىغا كەلگەندىن كېيىن، تەختتە ئولتۇرۇپ سەلتەنەت ئىشلىرى بىلەن بوپتۇ. ھەرقايسى ئەمەلدارلار ئۆز ئىشىغا مەشغۇل بولۇشۇپتۇ. بىچارە ۋەزىرنىڭ كۆزىدىن نەم، بېشىدىن غەم كەتمەپتۇ. شىكاردىن كېلىپلا ئارامىمۇ ئالماي، غىزامۇ يېمەي، بار كىتابلارنى جەملەپ كۆرۈشكە كىرىشىپ كېتىپتۇ. قاغا تىلىغا ئائىت بىرەر كىتاب چىقىپ قالسا ئەجەب ئەمەس، دەپ ئۈمىد قىپتۇ. بەختكە قارشى ئۇ ھەقتە بىر جۈملە سۆزمۇ تاپالماپتۇ. مۆھلەت ۋاقتى يېقىنلاشقانسېرى بىچارە ۋەزىرنىڭ ھەرىكىتى جىددىيلىشىپ، روھى تېخىمۇ چۈشۈپتۇ.

شۇنداق قىلىپ، ۋەزىر كۈندىن - كۈنگە ياداپ، بىر تېرە - بىر ئۇستىخان بولۇپ قاپتۇ. خوتۇن - بالىلىرى

www.uyghurkitap.com

تاماق ئەكىرسە، يېمەكنىڭ ئۈستىگە پۈچىلىپتۇ، ئۇلار ئەھۋالنى سوراشقا تېخىمۇ پېتىنالماپتۇ. خوتۇنى بىلەن ئامراق قىزى ۋەزىردىنمۇ بەكرەك پەرىشان بوپتۇ.

ۋەزىر ئاق كۆڭۈل، پۇقراپەرۋەر ئادەم بولغاچقا، پۇقرالار ئۇنى ياخشى كۆرىدىكەن. ۋەزىرنىڭ پەرىشانلىقىنى ئاڭلىغان خەلق ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتىپ، ۋەزىرئەزەمنىڭ مۇشكۈلىنىڭ ئاسان بولۇشى ئۈچۈن دۇئا قىلىشىپتۇ. ۋەزىر بولسا، ئاخىرىغا بېرىپ ھاياتىدىنمۇ ئۈمىد ئۈزۈش دەرىجىسىگە يېتىپتۇ.

ئەمدى گەپنى شاھتىن ئاڭلايلى:

مەھمۇد شاھنىڭ دۇنيالىقتا بىر ئوغۇل، بىر قىزى بار ئىكەن. بۇ پەرزەنتلەر ئەقىل - ئىدراك، ئىلىم - مەرىپەت، ھۈنەر - سەنئەت، لەشكىرىي ئىلىمدە ۋە ئەدەپ - ئەخلاق جەھەتلەردە كامالەتكە يەتكەن بولۇپ، مۇنداق ئوغۇل - قىزلار كەم تېپىلىدىكەن. ئوغلىنىڭ ئىسمى شاھزادە قەيسەر بولۇپ، شىجائەتلىك، باتۇر ئىكەنكى، جەڭلەردە دۈشمەنلەرنى يەر بىلەن يەكسان قىلىۋېتىدىكەن، نى - نى پالۋانلار ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلمەيدىكەن، بىراق ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ ئۇستۇنلۇكىگە قىلچىمۇ تەمەننا قويمايدىكەن، ھەمىشە خەلقنىڭ ئامانلىقىنى ۋە پاراغەتىنى ئويلايدىكەن. مەھمۇد شاھ ئوغلىدىن مەمنۇن ۋە رازى ئىكەن، چۈنكى، ئوغلى دادىسىنىڭ ئەمرىنى جان - دىل بىلەن ئىجرا قىلىدىكەن. چوڭلارغا ھۆرمەت، كىچىكلەرگە شەپقەت قىلىپ، ھەممە ئادەمنىڭ ھال - ئەرزىنى ئاڭلاپ، قۇدرىتى يەتكەنلىرىنى ھەل قىلىپ، زۆرۈرلىرىنى پادىشاھقا يەتكۈزىدىكەن.

شاھنىڭ قىزى گۈزەل ۋە چېۋەر، كۆڭلى يۇمشاق، ئاقىل قىز بولۇپ، شۇ ئىقلىمنىڭ تامامىي قىزلىرىغا نەمۇنە ئىكەن. ئۇ ئاللا بارلىق ئالىي خىسلەتلەرنى بۇ قىزدىن ئايىمىغانىكەن. ئۇ مەكتەپلەردە ئۇستازلىرى ئالدىدا ئىناۋەتلىك، ساۋاقلاردا ئەلا

ئىكەن. ئۆزىنىڭ ئائىلىسىنىڭ شانۇ شەۋكىتىگە ھەرگىزمۇ تەمەننا ئەيلىمەيدىكەن، كىبىردىن، ھەسەتتىن، رىيادىن ۋە باشقا ناچار ئەخلاقلاردىن خالىي ئىكەن. قىزنىڭ قەلبى مەردپەت گۈللىرىدىن نۇرلانغاچ، تۈرلۈك پەنلەردە يېتۈك ئالىم بولۇپلا قالماي، يەنە ئۇستا مەرگەن ئىكەن. ئۇ ئوقياسى بىلەن مۇئەللەقتىكى ئۇچار قۇشلارنى ئېتىپ چۈشۈرەلەيدىكەن، قىلىچ بىلەن دەل ـ دەرەخلەرنى ئۆزەلەيدىكەن. ئۇنىڭ ئۇزۇن قارا چاچلىرى تۈن قاراڭغۇسىنى ئەسلەتسە، يۈزى تولۇن ئاينى ئەسلىتىدىكەن. قىيغان قەلەمگە ئوخشاش قاشلىرى ئاستىدا خۇددى خوتەن ئاھۇلىرىنىڭكىدەك مېھىر ـ شەپقەتلىك كۆزلىرى بەرق ئۇرۇپ تۇرىدىكەن، كىرپىكلىرى بۇ كۆزلەرنى مۇھاپىزەت قىلىشتا قاراۋۇلنىڭ ئۆزى ئىكەن، ھەرقانداق ئادەم بۇ گۈزەل چىرايغا نەزەر قىلسا، ھەربىر تال كىرپىك ئوقيا بولۇپ ئېتىلىپ چىقىپ يۈرەككە سانجىلىدىكەن ـ دە، ئىشق بالاسىغا مۇپتىلا قىلىدىكەن. ئوڭ مەڭزىدىكى بىر دانە قارا خال جامالىغا ھۆسن بېغىشلاپ تۇرىدىكەن، لاتاپەت بىلەن مېڭىشى تاۋۇسلارنىمۇ خىجىل قىلىدىكەن. بۇ قىزنىڭ ئىسمى نۇرجامال ئىكەن. ۋەزىرنىڭ بىر قىزى بار بولۇپ، ھۆسن ـ جامالدا نۇرجامالغا تەڭ كېلىدىكەن. ئۇلار بىللە ئۆتىدىكەن.

ئەمدى گەپنى ۋەزىرنىڭ زەئىپ ھالىغا قايتۇرۇپ كېلەيلى:

ۋەزىرنىڭ مۆھلەت ۋاقتىغا بىر كۈنلا قاپتۇ. ئىشنىڭ ئاخىرقى چېكىگە يەتكەنلىكىنى بىلگەن قىز ئانىسىنىڭ قېشىغا كىرىپتۇ ۋە:

— ئانا، بۈگۈن قىرىق كۈنگە يېقىنلاشتى، بىچارە دادام تىنىم تاپماي كىتاب ۋاراقلايدۇ، ھەرىكىتى گويا ئەقلىدىن ئازغان ئادەمدەك كۆرۈنۈۋاتىدۇ. دادامدا ئەزەلدىن مۇنداق ھالەت ۋە ئادەت كۆرۈنمىگەنىدى، ئەمدى بىر ئامال قىلمىساق بولمىدى،

تاقەتنىڭ چېكى پۈتتى، سەۋەبىنى بىلمىسەك بولماس، ــ ئۇ دەپ ئىلتىجا قىپتۇ.

ــ جېنىم بالام، مېنىڭ قايغۇلىرىم داداڭنىڭكىدىن ئېشىپ چۈشەي دەپ قالدى. بۈگۈن ھەرنە قىلىپ ئىشنىڭ تېگى-تەكتىنى بىلەيلى، بولمىسا پۈتۈن ئائىلىمىز ئۆز يۆلەنچۈكىدىن ئايرىلىدۇ، ــ دەپ ياش تۆكۈپتۇ ئانا. ئانا - بالا ئىككىسى ۋەزىرنىڭ ئالدىغا كىرىپتۇ. قىزى شۇنداق دەپتۇ:

ــ مېھرىبان دادا، سىلى بىزدىن خۇپىيانە تۇتۇپ كەلدىلە، پەرىشان ھالەتلىرىدىن بىلىپ تۇرۇپتىمىز، روھىي ئالەملىرىگە ئېغىر كۈلپەت بۆسۈپ كىرىپ، ۋۇجۇدلىرىنى ئىنتايىن بىئارام قىلىۋاتىدۇ. ئۆزلىرى ئىشەنمەيلا، مانا ھازىر ۋۇجۇدلىرى زەئىپلىشىپ، بىر تېرە - بىر ئۇستىخان بولۇپ قالدىلا. شۇنچە كۈنلەردىن بېرى كەمىنە قىزلىرى ۋە بىچارە ئانام مىڭ ئۆلۈپ - مىڭ تىرىلىپ، سىلىنىڭ دەردلىرىدە كۆيدۇق. ئەگەر بىزگە مېھىر - شەپقەتلىرى تۆگەپ كەتمىگەن بولسا، بىزنى ئاياش، ئۆزلىرىنى ئاسراش يۈزىسىدىن ئىشنىڭ سىرىنى بىزگە مەلۇم قىلغايلا، مەن سىرنى بىلمىسەم قاشلىرىدىن ياناماسمەن. مەن گەرچە قىز بولساممۇ، باشلىرىغا كۈن چۈشكەندە دەردلىرىگە دەرمان، ۋۇجۇدلىرىغا قالقان بولالمىسام، پەرزەنتلىك بۇرچۇمنى قانداق ئادا قىلىمەن؟ ! بىز ئۆزلىرىنىڭ بىر ئېغىز سۆزلىرىگە تەقەززامىز.

ۋەزىر قىزىنىڭ سۆزىدىن تەسىرلىنىپتۇ ۋە بولغان ئىشنى ئۆز ئەينى دەپتۇ - دە، يىغلاپ كېتىپتۇ. قىز ئاھ ئۇرۇپ ئۆزىنى دادىسىنىڭ ئۇستىگە تاشلاپتۇ، كېيىن ئېسىنى يىغىپ دەپتۇ:

ــ مېھرىبان دادا، ئەھۋالدىن بىزنى بۇرۇنراق ۋاقىپلاندۇرغان بولسىلا، مۇنچىلىك مۇشكۈلچىلىك بولماس ئىدى.

بىزمۇ بالا بولغاندىن كېيىن ئامال ئىزدەپ كۆرەر ئىدۇق، دەردلىرىنىڭ دەرمانى بولۇپ قالسا ئەجەب ئەمەس ئىدى. ھېلىھەم ئىزدىنىپ كۆرەيلى.

شۇ ئەسنادا بىركىم ئىشىك قېقىپتۇ. قىز نۇرجامالنىڭ كەلگەنلىكىنى ھېس قىلىپ دادىسى بىلەن خوشلىشىپتۇ. ئۇلار كۇندە مەكتەپكە بىللە باردىكەن. نۇرجامال دوستىنىڭ چىرايىدىكى پەرىشانلىقنى كۆرۈپ:

— جېنىم دوستۇم، چىرايىڭدىن پەرىشانلىق چىقىپ تۇرىدۇ، ئۆيدە بىرەر ھادىسە بولدىمۇ، نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ.

— بىرەر ئەھۋال يۈز بەرمىدى، ئۆزۈمنىڭ بىرئاز تاۋۇسىم يوق، — دەپتۇ قىز.

— مەندىن ھېچنېمىنى يوشۇرمايتتىڭ، بۈگۈن نېمە ئۈچۈن مەندىن سىر تۇتىسەن؟ ئەگەر مېنى ھەقىقىي دوستۇڭ دېسەڭ، ئۆز پەرىشانلىقىڭغا مېنى شېرىك قىلىشىڭ كېرەك، — دەپتۇ نۇرجامال. ۋەزىرنىڭ قىزى ئاخىر ئەھۋالنى بىر-بىرلەپ بايان قىلىپ بېرىپتۇ.

— شۇنچىلىك ئىش ئۈچۈن مۇنچىۋالا مۇشكۇلچىلىك تارتىشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى. سەن ۋەزىرئەزەمگە دېگىن، پادىشاھقا: «قاغا ئەرنى ئەر قىلغانمۇ خوتۇن، ئەرنى يەر قىلغانمۇ خوتۇن، دېدى» دېسۇن، يەنە سەۋەبىنى سورىسا: «ئەر كىشىنىڭ خاتىرجەملىكى، ئەقىل-پاراسىتىنىڭ جارى بولۇشى، ئەل-يۇرت ئالدىدا ئىززەت-ئىناۋەتلىك، بەخت-ئىقباللىق بولۇشى شۇ ئەرنىڭ خوتۇنىنىڭ ھوشيار، پەم-پاراسەتلىك، ئىنساپ-دىيانەتلىك بولۇشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ» دەپ جاۋاب بەرسۇن. «بۇ جاۋابنى نەدىن تاپتىڭ؟» دەپ سورىسا، تارتىنماي: «جانابلىرىنىڭ قىزى مەلىكە نۇرجامال ئېيتىپ بەردى» دەپ راستىنى دېسۇن، — دەپتۇ

نۇرجامال.

ۋەزىرنىڭ قىزى دادىسىنىڭ قېشىغا كىرىپ، مەلىكىنىڭ پىكرىنى بىرمۇبىر يەتكۈزۈپتۇ. ۋەزىر نۇرجامالنىڭ جاۋابىغا ئانچە ئېرەن قىلماي، ئۈزلۈكسىز كىتاب كۆرۈپتۇ. ئەتىسى ئەتىگەن ۋەزىرنىڭ ئۆيى گويا مۇسىبەت تۇسىنى ئاپتۇ، پۈتۈن ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ئۆكسۈپ يىغلاپ، خۇدادىن ئامانلىق تىلەپتۇ. ۋەزىر يىغا ـ زار ئىچىدە ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن خوشلىشىپتۇ. ئۇنىڭ كۆزى قاراڭغۇلىشىپ، ئۆزىنىڭ شاھ ئالدىغا قايسى تەرزدە كەلگەنلىكىنىمۇ سەزمەپتۇ.

— ئەي ۋەزىر، مۆھلەت توشتى، — دەپتۇ پادىشاھ.

ۋەزىر ئۆزىنى ئاران ـ ئاران تۇتۇۋېلىپ پادىشاھقا قاراپتۇ ۋە لايىق جاۋاب تاپالمىغانلىقىنى ئېيتماقچى بوپتۇيۇ، لېكىن جان ھەلقۇمغا كەلگەن مىنۇتتا نۇرجامال مەلىكىنىڭ ئېيتقانلىرى ئېسىگە كېلىپ، شۇ بويىچە جاۋاب بېرىپتۇ.

— بۇ جاۋابنى نەدىن تاپتىڭ؟ كىم ئېيتىپ بەردى؟ — دەپ سوراپتۇ پادىشاھ. ۋەزىر راستىنى دەپتۇ. شاھ بىر مەھەل ئويلىنىپتۇ، ئاندىن:

— كەچۈردۈم، ئەقىدە ـ ئىخلاسىڭنى كۈچەيتىپ، ھوشيارلىق بىلەن خىزمىتىڭگە مەشغۇل بول! — دەپتۇ.

ۋەزىر شاھ ئالدىدا جېنىنى خۇددى قولىدا تۇتۇپ چىققاندەك قايتىپ چىقىپتۇ. ۋەزىرنىڭ ئۆيى خۇشاللىققا چۆمۈپتۇ.

پادىشاھ قىزنىڭ سۆزىنى قايتا ـ قايتا ئويلاپتۇ، ئويلىغانسېرى غەزىپى تېشىپتۇ. «ئۇنىڭچە ئاياللار ھەممىگە قادىر ئىمىش، ئەگەر ئاياللار بولمىسا، ئەرلەر ھېچنېمىگە يارىماسمىش. خوش، مەن سېنىڭ لەۋزىڭگە يارىشا ئۆزۈڭنى شۇنداق بىر تەقدىرگە گىرىپتار قىلايكى، نادانلارچە سۆزۈڭگە مىڭلارچە پۇشايمان قىلغىن، ئۆمۈر بويى خارۇزار بولغىن. سەن

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر ئادرېسى

شۇنداق ئەرگە خوتۇن بولكى، قېنى، ئۆز كارامىتىڭنى ئۆزۈڭ تاماشا قىل !» دەپ ئويلاپتۇ. پادىشاھ ئوردا ئەھلىگە ئەمر قىپتۇ:

— بىزگە تەئەللۇق يەرلەرنىڭ ھەممىسىنى ئارىلاپ بىر - مۇبىر ئىزدەڭلار، قانداقلىكى جايدا مېيىپ ئادەم يولۇقسا، ئۇ - نى دەرھال بۇ جايغا ئەكېلىڭلار. ئۇلارنى بىر - بىرلەپ كۆ - رۈپ چىققايمەن !

پادىشاھنىڭ بۇيرۇقى بويىچە پۈتۈن مەملىكەت بىر - بىرلەپ ئاختۇرۇلۇپتۇ، مېيىپلارنىڭ ھەممىسى بىر مەيدانغا جەم قىلىنىپتۇ. ھەش - پەش دېگۈچە بۇ مەيدان گاسلار، گاچىلار، دۆتلەر، لەقۋالار، ئاقساقلار، جۇنۇنلار، تەلۋىلەر، غال - جىرلار، چاپاقلار، پوقاقلار، چولاقلار، توكۇرلار بىلەن تولۇپتۇ. ئەپسۇس، بۇ مېيىپلار پادىشاھقا يارىماپتۇ. پادىشاھ غەزەپ بى - لەن تېخىمۇ قاتتىق پەرمان بېرىپتۇ:

— يىراق - يېقىن، بۇلۇڭ - پۇچقاقلارنىڭ ھەممىسى تەكشۈرۈلسۇن !

بۇ شەھەردىن ئۈچ كۈنلۈك يىراقلىقتىكى بىر چۆلنىڭ چېتىدە قومۇش كەپىدە بىر تۇل خوتۇن ياشايدىكەن، ئۇنىڭ بىر ئوغلى بولۇپ، ئىسمى قاسىم ئىكەن، ئانىسى ھەنىپىخان ئوتتۇز سېتىپ تىرىكچىلىك قىلىدىكەن. قاسىمنىڭ پۈتى باسماس، قولى تۇتماس، بېشى تاز، تىلى كېكەچ، قۇلىقى گاس ئىكەن. ھەنىپىخان بىر تەرەپتىن يېمەك - ئىچمەكنىڭ غې - مىنى قىلسا، يەنە بىر تەرەپتىن ئوغلىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالىدىكەن، قاسىمنىڭ چوڭ - كىچىك تەرىتىنى ئۆزى تۆكىدى - كەن، غىزانى يۇمشىتىپ يېگۈزىدىكەن. ئانا بۇ ئېغىر قىسمەتتىن قەددى ئېگىلىپ كۈندىن - كۈنگە زەئىپلىشىپتۇ، قاسىم بول - سا، جان چىقمىغاندىكىن بۇ ئېغىر تۇرمۇشقا كۆنۈپ قاپتۇ.

كۆنلەرنىڭ بىرىدە پادىشاھنىڭ ياساۋۇللىرى چارلاپ بۇ كەپىگە كەپتۇ، قارىسا، بۇ تۇل خوتۇن كىسەل بالىسىنى بىقىپ ئولتۇرغۇدەك. ياساۋۇللار بۇ ھالنى كۆرۈپ ئولۇشۇپ شاھقا يارايدىغىنىنى ئەمدى تاپتۇق دەپ ئويلاپ، ئانا - بالىنى ئاتقا مىندۈرۈپ يولغا راۋان بولۇشۇپتۇ. ئۇلار مېيىپلار مەيدىنىغا كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، پادىشاھ قاسىمنىڭ قېشىغا كەپتۇ، ئۇنىڭ ئەزايى - بەدەنلىرىنى بىر - بىرلەپ تەكشۈرۈپتۇ، ئانىسىنىڭ ئوغلى توغرۇلۇق بارلىق گەپلىرىنى ئاڭلاپتۇ، ئەڭ ئاخىردا پادىشاھ قاسىمنى كۆيئوغۇللۇققا تاللاپتۇ - دە، ۋەزىرنى چاقىرىپ جىددىي بۇيرۇپتۇ:

— ئاددىي توي رەسمىيىتى ئۆتكۈزۈڭلار، نۇرجامالنى مۇشۇ مېيىپقا نىكاھ قىلدۇرۇڭلار، ئاندىن بۇ ئىككىسىگە قوشۇپ دەرھال ئۈزىتىڭلار !

مەلىكە نۇرجامال دادىسىنىڭ ئۆزى ئۈستىدە نېمە خىياللاردا بولۇۋاتقانلىقىنى بىلگەچكە تەييارلىقنى پۇختا قىلىپ، قېينانا بىلەن بىگىتكە سوۋغاتلارنى ھازىرلاپ، ئانىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ ئۇنى باغرىغا چىڭ بېسىپتۇ ۋە ھەرگىز غەم قىلماسلىقنى، دۇئا قىلىپ تۇرۇشنى ئىلتىماس قىپتۇ، ئاندىن دادىسى مەھمۇد شاھنىڭ ھۇزۇرىغا كىرىپ، ئەدەپ بىلەن سۆز باشلاپتۇ:

— ئەسسالام، ئەڭ مېھرىبانىم، قىبلىگاھىم دادا، مەن بولسام ئاللانىڭ ئاجىز بەندىسى، ئۆزلىرىنىڭ جىگەر پارىسىدۇرمەن. مېنى ئۆزلىرى چوڭ ئارزۇ بىلەن پەرۋىش قىلدىلا، ئوقۇتۇپ بىلىم ئېلىشقا تۈرتكە بولدىلا، ئۆزلىرىنىڭ ئەجرى ۋە جانابىي ھەقنىڭ ئىلتىپاتى بىلەن دىلىمنى تەۋپىق ۋە ھىدايەتنىڭ نۇرلىرى يورۇتتى، بۇنىڭ ئۈچۈن ئاللاغا چەندان شۈكۈر، رەھمەت ئوقۇيمەن، ئۆزلىرىگە چەكسىز رازىلىق

بىلدۈرىمەن. مەن كىچىكىمدىن تارتىپ بەزى قىزلاردەك ئەر-
لەرنىڭ قان - تەرى بەدىلىگە كەلگەن نېمەتلەرگە ھەييارلارچە
ئىگە بولۇپ ھايات كەچۈرۈشنى خالىمايتتىم، ئوقۇغان ئىلى-
مىمنى ئەل - ۋەتەن يولىغا سەرپ ئەتسەم دەپ ئارزۇ قىلات-
تىم. بۈگۈن ئارزۇيۇمنىڭ تۇنجى قەدىمى باشلاندى، بۇنى
ئاللانىڭ زور نېمىتى، ئۆزلىرىنىڭ ماڭا قىلغان غەمخورلۇق-
لىرى ۋە ئىلتىپاتى دەپ بىلىمەن. جېنىم دادا، مەندىن خا-
تىرجەم بولغايلا، مەن ئارزۇ - ئارمانلىرىم يولىدا ھارمايمەن،
ئۆزلىرىنىڭ كۆڭلىنى خۇش قىلىمەن. جېنىم دادا، ئۆزلىرىگە
بىئەدەپلىك قىلىپ كۆڭۈللىرىنى رەنجىتتىم، بۇ گۇناھلىرىم-
نى ئەپۇ قىلىپ، كەمىنە قىزلىرىدىن رازى بولۇشلىرىنى ئۆ-
مىد قىلىمەن، — دەپ سۆزىنى ئاخىرلاشتۇرۇپتۇ.

مەھمۇد شاھ قىزىنىڭ سۆزلىرىدىن كۆپ تەسىرلىنىپتۇ، لېكىن ھۆكۈمىدىن ياناي دېسە، شاھلىق غۇرۇرى يول قويماپتۇ.

— خۇدايىمغا ئامانەت قىلدىم، ئاللا تېنىڭگە سالامەتلىك، ئىشىڭغا ئۇتۇق بەرگەي، ئامىن! — دەپ دۇئا قىپتۇ شاھ.

مەلىكە نۇرجامال دادىسىنىڭ دۇئاسىدىن كېيىن خوشلى-
شىپ يېنىپ چىقىپتۇ ۋە قاسىمنى زەمبىلگە جايلاشتۇرۇپ،
زەمبىلنىڭ بىر بېشىنى ئۆزى كۆتۈرۈپ يىگىتنىڭ كەينىگە
راۋان بوپتۇ. ئۇلار ئۇچىنچى كۈنى كەچتە چۆلدىكى كەپىگە
يېتىپ كەپتۇ، زەمبىلنى ئاۋايلاپ يەردە قويۇپ، يىگىتنى يات-
قۇزۇپ قويۇپتۇ.

— ھۆرمەتلىك ئانا، مەن گەرچە ھەشەمەتلىك ئوردىدا
راھەت - پاراغەتتە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن شاھ قىزى بولساممۇ،
ئاللانىڭ خاھىشى ۋە دادامنىڭ تاللىشى بىلەن ھازىردىن
باشلاپ ئۆزۈمنى ئۆزلىرىنىڭ كېلىنى، ئوغۇللىرىنىڭ مەڭگۈ-
لۈك جۈپتى دەپ بىلىمەن. ئۆزلىرى بىزنىڭ ۋاپادار ئانىمىز.

بۇ چاغقىچە تۇرمۇشنىڭ پۈتكۈل ئېغىرچىلىقلىرىنى ئۆزلىرى يالغۇز تارتىپ، تۇرمۇش ئازابىدا ۋۇجۇدلىرى رەتلىشىپتۇ. شۇنچىۋالا قىينالغانلىرى يېتەر. ئەمدى ئوغۇللىرى تۇتۇنۇپ ئۆزلىرى كېلىنلىك بولدىلا. كېلىن دېگەن قېيىنانىغا قول- قانات بولۇشى كېرەك. ھازىردىن ئېتىبارەن تۇرمۇشتىكى تۇ- مامىي ئىشلارنى باشتىن - ئاياغ ئۆزۈم قىلىمەن، ئۆزلىرى ئارام ئېلىپ ياتقايلا. ئۆزلىرىدىن ئىلتىجايىم شۇكى، مەن قىلماقچى بولغان ئىشلىرىمنى توسمىغايلا، — دەپتۇ مەلىكە.

ھەنپىخان قۇلىقىغا ئىشەنمەي قاپتۇ. قۇلاقتىن كىرگەن شېرىن سۆز يۈرەككە تەسىر قىلغاندەك، ھەنپىخاننىڭ يۈزىگە قىزىل قان يۈگۈرۈپتۇ، كۆزلىرىدىن بەخت ياشلىرى تۆكۈلۈپتۇ.

— ئۆزلىرىنىڭ شېرىن سۆزلىرى تېنىمگە ئارام بېغىش- لىدى، يۈرىكىمنى ياشارتتى. خۇدايىم بەرگەن قىزىم، ئۆزلىرى نېمە دېسىلە شۇنداق بولسۇن. شۇغىنىسى، بۇ ئوغلۇمنىڭ كېسىلى بەك ئېغىر، تەرەتكە تۇرالمايدۇ، بۇنداق ئىش ئۆزلىـ- رىگە ھەرگىز خوپ كەلمەيدۇ. بۇ ئىشنى ئۆزۈم قىلاي، — دەپتۇ ھەنپىخان.

— كېلىن يوق چاغدا ئۆزلىرى قىلدىلا، ئەمدى كېلىن كەلدى، مەجبۇرىيەت مېنىڭ زىممەمگە يۆتكىلىشى لازىم. بۇ مېنىڭ مەجبۇرىيىتىم، — دەپتۇ قىز.

مەلىكە نۇرجامال ئەتىسى سەھەر تۇرۇپ چاچلىرىنى تۇ- رۇپ، پەشلىرىنى قىستۇرۇپ، قاسىنى سىرتقا ئاچىقىپ پاخالغا ياتقۇزۇپ قويۇپ، كەپە ئىچىدىكى ئەسكى كىگىز، ئەسكى يوتقان، قازان - داڭقان، قاچا - قومۇچلارنى سىرتقا ئاچىقىپتۇ. كەپىنىڭ بوران ئۆتتۈشۈپ تۇرىدىغان تۆشۈكلىرىنى ھىملەپتۇ، تامنىڭ سىڭايانلىرىنى رۇسلاپتۇ، چاشقانلارنى قوغلاپتۇ. كەپىنىڭ بىر تەرىپىگە سۇپا، بىر تەرىپىگە ئوچاق

ساپتۇ. قازاننى كۆيدۈرۈپ تازىلاپتۇ، سۇ ئىسسىتىپ قاچىلار-نى پاكىز يۇيۇپتۇ، تام ــ تورۇس ۋە هويلا ــ ئاراملارنى سۇ-پۇرۇپتۇ. ئىسسىق سۇ بىلەن قېينانىسىنى يۇيۇندۇرۇپ، كىر-گىنرىدەك چاچلىرىنى تاراپتۇ، ئاخىردا ئاق كۆڭلەك، ئاق ئىش-تان، ئاق ياغلىق، تاۋار چاپان ۋە مەسە قاتارلىقلارنى كىيدۈ-رۈپتۇ. ھەنپىخان ئۆزىنى خۇددى ياش چوكانىدەك هېس قىـ-لىپ، ئىككى يانغا قاراپ قويۇپ، تېتىكلىشىپ، ئۇيان ــ بۇيان دىك ــ دىك مېڭىپ بېقىپتۇ، بۇ ئۇنىڭ تۇنجى رەت پاكىز بولۇپ، يېڭى كىيىم كىيىشى بولغاچقا، ئۆز ــ ئۆزىگە ئىشەن-مەي قاپتۇ. كىچىكىمدە ئانام هېكايە ئېيتىپ بېرەتتى، ئۇ دۇنيادا جەننەت ۋە دوزاخ دەيدىغان ئىككى نەرسە بار ئىمىش. جەننەت پۈتۈنلەي پاراغەت ئورنى بولۇپ، دوزاخ ئازابنىڭ جايى ئىمىش. مەن تېخى هايات بولسامىمۇ، خۇدايىم مېنىڭ ئۇزۇن-دىن بېرى تارتقان رىيازىتىمگە رەھىم قىلىپ، ماڭا جەننەت ئىلتىپات قىلغان ئوخشايدۇ. بۇ قىز چوقۇم ئاشۇ جەننەت هۆرلىرىدىن بولسا كېرەك، دەپ ئويلىنىپ يېتىپ ئۇخلاپ قاپتۇ. ھەنپىخان بۇ كېچە ئۆز ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم ئەڭ هۇزۇرلىنىپ ئارام ئاپتۇ.

نۇرجامال سەھەر تۇرۇپ قېينانىسىغا بىر تىللا پۇل تەڭلەپ:

ــ جېنىم ئانا، مالال كەلمىسە، شەھەرگە بېرىپ بۇ پۇل-غا يېمەك ــ ئىچمەك ئەكەلسىلە، سىلى كەلگۈچە مەن چالا ئىشلارنى قىلغاچ تۇراي، ــ دەپتۇ.

ــ هۆرمەتلىك مەلىكەم بالام، بۇ ئىشنى خۇشاللىق بىلەن ئورۇندايمەن، ــ دەپ، يولغا راۋان بوپتۇ ئانا.

ئانا بازارغا كېتىۋېتىپ بۇرۇنقى كەچۈرمىشلىرىنى ئويلاپتۇ. يىگىرمە نەچچە يىل ئىلگىرى ھەنپىخان بارات ئاخۇن

ئىسىملىك بىر يىگىت بىلەن توي قىلىپ مەزكۇر بالىسى قاسىمنى تۇغقانىكەن. بالا تۇغۇلۇپ ئۇلارنىڭ ھاياتىغا يېڭى خۇشاللىق قوشۇلۇپتۇ، ئەمما بايلار ئۇلارنى زىيادە بۆرەك ئەنسى كەچكە، يۇرتىنى تاشلاپ، چۆل بولسىمۇ ئارامخۇدا بۇ دەرگاھقا كېلىپ ئولتۇرۇپ قاپتۇ. ئېغىر چىلىق دەردىدىن بارات ئاخۇنغا سىل كېسەل يامىشىپتۇ، بۇ كېسەل ئاخىر ئۇنىڭ جېنىنى ئەكېتىپتۇ. شۇنىڭدىن بۇيان بۇ بىتەلەيلەر ئېچىنىشلىق ھالدا ھايات كەچۈرۈپتۇ... بۇ سەرگۈزەشتىلەر ھەنىپىخانىنىڭ كۆز ئالدىدىن ئۆتكەنسېرى ئىختىيارسىز يىغلاپ ساپتۇ، بىردىنلا ۋاپادار كېلىنىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، خۇداغا شۈكۈر ئوقۇپتۇ: «خۇدايا، مەن ئاجىز بەندىگە رەھىم قىلىپ جەننەت ھۆرلىرىدىن ئەۋەتىپسەن، چۈنكى بۇ قىزدىكى ھۆسن — لاتاپەت، ئەقىل — پاراسەت، ئەخلاق — پەزىلەت، ئىنساپ — دىيانەتلەر جەننەت ھۆرلىرىدىلا بولۇپ، ئىنسانلاردا كەم تېپىلىدۇ. ئىلاھىم، بۇ مەلىكەمنى مۇراد — مەقسىتىگە يەتكۈزگەيسەن، پېقىر ناتىۋاننى بۇ مەلىكەمدىن جۇدا قىلمىغايسەن» دەپ مېڭىشنى داۋاملاشتۇرۇۋېرىپتۇ.

نۇرجامال بۇ چاغدا بۇ خالىي پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ قاسىمنى ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ پاخال ئۈستىگە ئاپتۇ — دە، كىيىملىرىنى سالدۇرۇپتۇ، بەدەنلىرىنى سوپۇنداپ قايتا — قايتا يۇيۇپتۇ، تىرناقلىرىنى ئېلىپ، چاچلىرىنى قىرقىپتۇ، تاز يارىلىرىنى پاكىز تازىلاپ دورا سۈركەپتۇ، يېڭىدىن كىيىم — كېچەك كىيدۈرۈپتۇ، سۇپا ئۈستىگە يۇمشاق پاخال سېلىپ ياتقۇزۇپتۇ. قالغان چالا ئىشلىرىنى تۈگىتىپ، ئۆيدە قالغان بار — يوقى بىر ئاشلىق ئارپا ئۇنىدا چامغۇر توغراپ سۇيۇقئاش ئېتىپتۇ. بۇ ئاش شۇنداق لەززەتلىك ئاش بوپتۇكى، قاسىمنىڭ مۇنداق مەززىلىك ئاشنى تۇنجى قېتىم ئىچىشى ئىكەن.

كەچتە ھەنپىخان ئانا بازاردىن قايتىپ كەپتۇ.

— ئەسسالام، ھارمىغايلا قەدىرلىك ئانا، — دەپتۇ كېلىن قېيىنانىسى ئەكەلگەن نەرسىلەرنى قولىدىن ئېلىپ.

— ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام، جېنىم مەلىكەم بالام، ئىنشا-ئاللا خاتىرجەم بولغايلا، — دەپتۇ ھەنپىخان.

نۇرجامال قېيىنانىسىنىڭ پېشانىسىدىكى تەرنى سۈرتۈپ قويۇپتۇ. ھەنپىخان كېلىپ قارىسا، كەپىنىڭ ئىچى پاكىز، ئوغلى يېڭى كىيىملەرنى كىيىپ كۈلۈمسىرەپ ياتقۇدەك.

مەلىكە غىزا ئېتىشكە تۇتۇنۇپتۇ. ئىپار ھىدلىق پولۇ پىشىپ، داستىخانغا كەلتۈرۈلۈپتۇ. قېينانا تاماقنى ئىشتىھا بىلەن يەپ، ئۇنىڭ لەززىتىدىن ھەيرانۇ ھەس قاپتۇ ۋە كۆڭ-لىدە بۇ قىز چوقۇم جەننەت ھۆرلىرىدىن ئىكەن. ئۇنىڭ ئۆزى شۇنچىۋالا گۈزەل ۋە چىرايلىق بولۇشتىن تاشقىرى، ئەتكەن غىزاسىمۇ نېمىدېگەن مەززىلىك؟! ئىلاھا، بۇ مەلىكەمگە نۇسرەت بەرگەيسەن ۋە مەقسىتىگە يەتكۈزگەيسەن، دەپ دۇ-ئا قىپتۇ. نۇر-جامال بولسا قا-سىمغا تاماق يې-گۈزۈپتۇ.

مەلىكە نۇر-جامال قاسىمنى ساقايتىش ھەق-قىدە كۆپ ئويلى-نىپتۇ ۋە كۆپ داۋالاپتۇ. بىر مەزگىل تاماقلار-نى ئۆزى يېگۈزۈپ

قويۇپتۇ. كېيىن يىگىتنى يېنىچە ياتقۇزۇپ، تاماقنى ئۇنىڭغا يېقىن جايغا قويۇپ، ئۆزىنىڭ ئىشىنى قىلىۋېرىپتۇ. ئانىنىڭ ھەمدى قاسىمنىڭ ئىشتىھاسىنى قوزغاپ: «بىر قوشۇق يېگىنى زۇپ قويسىلا» دەپ يالۋۇرۇپتۇ، كېلىن ياكى ئانا پەرۋا قىلماپتۇ. ئاخىر ئىشتىھا قاسىمنىڭ قولىنى مىدىرلىتىشقا مەجبۇرلاپتۇ، ناھايىتى تەسلىكتە قوشۇقنى تۇتۇپ، بىرقانچە قېتىم تەڭلەپ ئاران ئاغزىغا ساپتۇ، يەنە بىر قوشۇق ئاشمۇ شۇنداق تەسلىكتە قولغا كەپتۇ، لېكىن بۇ ئىش تەكرارلىنىۋېرىپ، بارا - بارا قولى بىرئاز كۆنۈپ قاپتۇ. نۇرجامال ئەمدى غىزانى قاسىمنىڭ ئاياغ تەرىپىگە قويۇپ قويۇپتۇ. قاسىمغا پۇتىنىڭ ئۇچىدا تۇرغان ئاشنى يېيىش ئۈچۈن باشنى كۆتۈرۈپ، بەلنى ئېگىپ، قولىنى ئۇزىتىشقا توغرا كەپتۇ. ئۇ ئىككى قولىنى تىرەپ، كۆكرىكىنى كۆتۈرۈشكە ئىنتىلىپتۇيۇ، بىراق مادارى يەتمەپتۇ. قايتا - قايتا ئۇرۇنغاندىن كېيىن مىڭ مۇشەققەتتە ئولتۇرالايدىغان ھالەتكە كەپتۇ. بۇ ئۇسۇل تەكرارلىنىۋەرگەندىن كېيىن، بەلنىڭ يۇقىرىقى قىسمى ھەرىكەتلىنىپتۇ. ئەمدى نۇرجامال غىزانى قاسىمدىن بىر غۇلاچ نېرىغا قويىدىغان بوپتۇ. قاسىم تاماققا قاراپ ئۆمىلەيدىغان بوپتۇ... بۇ ھەرىكەتلەر بىر مەزگىل تەكرارلىنىپ، قاسىمنىڭ تېنىدە كۈچ - قۇۋۋەت پەيدا بولۇشقا باشلاپتۇ. قاسىم ساقىيىشقا باشلىغاندىن كېيىن، نۇرجامال ئانىسىغا:

— جېنىم ئانا، بۈگۈن شەھەرگە بارغاندا يىپەك يىپ، ئەن رەخت ئالغاچ كەلسىلە، ئەمدى كەشتىچىلىك قىلىپ كۆرەي، بەلكى بۇنىڭ پۇلى بىلەن خىراجەتتىن قىسىلماسمىز، — دەپتۇ. ئانا بەكمۇ خۇش بولغان ھالدا بازارغا بېرىپ دېگەن لازىملىقلارنى ئەكەپتۇ. نۇرجامال بىر ھەپتە ئىچىدە پۈتۈن ئىخلاسى بىلەن تۈرلۈك - تۈرلۈك نۇسخىلاردا كەشتە تەييارلاپ

www.uyghurkitap.com

ئانىسىغا بېرىپتۇ ھەمدە:

— ئانا، بۇ كەشتىلەرنى كۆرگەنلەر «كىم تىككەن؟» دەپ سورىسا، «قىزىم تىككەن» دېمەي، «باشقا شەھەردىن ئەكەلگەن» دېسىلە، بولمىسا ھەممىمىز كۆڭۈلسىزلىككە ئۇچرايمىز، — دەپتۇ. ھەنىپىخان ئانا ھەممە ئىشنى قىزىنىڭ دېگىنىچە ئورۇنداپ قايتىپ كەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، بۇ چىرايلىق كەشتىلەرنىڭ داڭقى ھەممە جايغا تارقىلىپتۇ. ئۇلارنىڭ تۇرمۇش ئەھۋالىمۇ كۈندىن - كۈنگە ياخشىلىنىشقا قاراپ مېڭىپتۇ. نۇرجامالنىڭ كۆڭۈل قويۇپ كۈتۈشى نەتىجىسىدە قاسىممۇ سەللىمازا ساقىيىپ، زەبەردەس يىگىتكە ئايلىنىپتۇ.

بىر كۈنى مەلىكە قاسىمغا:

— ئانىمىز كۆپ جاپا تارتتى، ئەمدى سىز ساقايدىڭىز، سودا ئىشلىرىنى ئانىمىزنىڭ قولىدىن ئېلىڭ، ئۇنى ئېغىر - يېنىك ئىشلارغا سالماي دۇئاسىنى ئالايلى، — دەپتۇ. بۇ سۆزدىن قاسىم بەك خۇرسەن بوپتۇ ۋە مەلىكىگە رەھمەتلەر ئېيتىپ:

— مېنىڭ يىرگىنچلىك بەتبۆي ھالىم سىز ئۈچۈن يىرگىنچلىك تۇيۇلمىدى. ناۋادا شەپقىتىڭىزگە مۇيەسسەر بولالمىغان بولسام، بۇ دۇنيادىن ئاللىقاچان ئايرىلغان بولاتتىم، — دەپتۇ.

— مېنى كۆپ ماختاشنىڭ ھاجىتى يوق، ئالدىمىزدا تېخى يەنە نۇرغۇن ئىشلار بار. ئەتىدىن باشلاپ تىجارەتنى ئۆز قولىڭىزغا ئېلىڭ، — دەپتۇ نۇرجامال.

ئەتىسىدىن باشلاپ كەشتىلەرنى قاسىم سېتىشقا باشلاپتۇ.

بىر كۈنى قاسىم بازاردىن ياناشىدا بىر توپ ئادەمنىڭ لايغا پېتىپ قالغان تۆگە بىلەن ھەپىلىشىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ دەرھال ياردەمگە بېرىپتۇ. ئۇ بىر تاختاي تېپىپ كېلىپ، ئۇنى

لاي ئۈستىگە قويۇپ دەسسەپ تۇرۇپ تۆگىسىنى پۈتۈن كۈچى بىلەن تارتىپ لايدىن چىقىرىپتۇ. تۆگىچىلەر ئىنتايىن خۇشال بوپتۇ. كارۋان بېشى:

— رەھمەت، غوجام، تۆگىمىزنى ئۆلۈمدىن، بىزنى ئەمەد-دىن قۇتقۇزدىلا، بىز سىلىنى ھەرگىزمۇ ئۇنتۇپ قالمايمىز. ئەگەر مالال كۆرمىسىلە بىز بىلەن سەپەر قىلسىلا، يولدىكى خەج - خىراجەتلىرىنى بىز كۆتۈرىمىز. ئادەم ياش ۋاقتىدا يىراق - يېقىننى كۆرۈپ، جاھاننىڭ ئىشلىرىنى ئۆگەنگىنى تۈزۈك، — دەپتۇ. قاسىم ئۇلارغا ئائىلىسى بىلەن مەسلىھەتلى-شىپ ئاندىن جاۋاب بەرمەكچى بوپتۇ.

مەلىكە ئاڭلاپ:

— ئىنتايىن ياخشى ئىش بوپتۇ. سەپەردە مېڭە ئىچىلى-دۇ، ساغلاملىق ئاشىدۇ. سەپەردە ھوشيار بولغايسىز، — دەپ يىگىتنىڭ قۇلىقىغا بىرنېمىلەرنى دەپتۇ.

يىگىت مەلىكىنىڭ تاپشۇرۇقلىرىنى قەلبىگە پۈكۈپ كارۋانلارغا قوشۇلۇپتۇ، ئۇلار بىلەن بىر تۇغقاندەك چىقىشىپ كېتىپتۇ. كارۋان قىرىق كۈندىن كېيىن بىر جەزىرىگە يېتىپ كەپتۇ. سۇ تۈگەپتۇ، كارۋانلارنىڭ ھالى تەڭ بوپتۇ، ئۇلار سۇ ئىزدەپ ھەريان چېپىپ ئاخىر بىر قۇدۇقنى تېپىپتۇ. كارۋان بېشى:

— ئارغامچا بىلەن بىر ئادەمنى قۇدۇققا چۈشۈرەيلى، سۇ ئاچىقايلى! — دەپتۇ - دە، بىر ئادەمنى قۇدۇققا چۈشۈرۈپتۇ.

بىردەمدىن كېيىن ئارغامچىنى تارتىپتۇ، قارىسا، ھېلىقى ئادەمنىڭ باشسىز جەسىتى چىقىپتۇ. بۇنى كۆرۈپ كارۋانلار قورقۇشۇپ ھەيران بوپتۇ. شۇ چاغدا قاسىم مەلىكىنىڭ ئۆز قۇلىقىغا دېگەن گەپلىرىنى ئەسلەپتۇ - دە، كارۋان بېشىنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

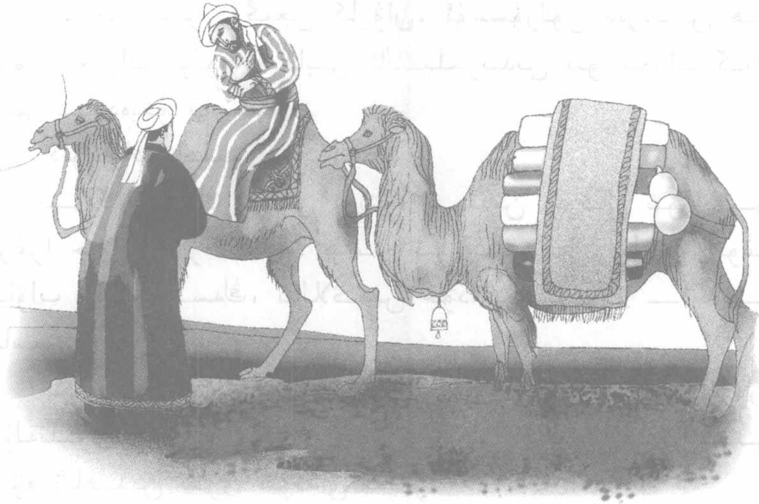

— ماڭا رۇخسەت بەرسىلە، قۇدۇققا چۈشۈپ سۇ ئاچىقسام، — دەپتۇ. كارۋان بېشى ئۇنىڭغا كۆزى قىيماي قوشۇلماپتۇ.

— ھېچكىم ئۆزىنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرمەيدۇ، زورلاپ چۈشۈرسەك ھەممىسى ئۆلۈپ تۈگەيدۇ، چۈنكى ئۇلار ئىشنىڭ تېگى - تەكتىنى بىلمەيدۇ، شۇڭلاشقا مېنىڭ چۈشۈشۇم ئەقىلگە مۇۋاپىقتۇر، — دەپتۇ قاسىم.

كارۋان بېشى ئائىلاج قاسىمغا رۇخسەت بېرىپتۇ. قاسىم قۇدۇققا چۈشۈپتۇ. قۇدۇقنىڭ ئىچىگە سەپسېلىپ قاراپ، يورۇق بىر جاينى كۆرۈپتۇ. ئۇ يەرگە بېرىپ قارىسا، بىر چارباغ، باغ ئىچىدە ئىككى تەخت تۇرغۇدەك، بۇ ئىككى تەختتە ھەيۋەتلىك دىۋە پادىشاھلىرى ئولتۇرغۇدەك. قاسىم تەخت ئالدىغا كېلىپ ئەدەپ بىلەن سالام بېرىپتۇ:

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، پادىشاھئالەم !

— نېمە ئادەمسەن؟ نېمىگە كەلدىڭ؟ — دەپتۇ دىۋىلەر.

— مەن بىر تۆگىچى كارۋان، ئۇسسۇزلۇق دەردىدىن ھالىمىز خاراب بولۇپ جانابىي ئالىيلىرىدىن سۇ سورايى كەلدىم، — دەپتۇ قاسىم.

دىۋە پادىشاھلىرى:

— كەلگىنىڭ ياخشى بوپتۇ. سەندىن سوئال سورايمىز. توغرا جاۋاب بىرەلىسەڭ، ھەممە تىلىكىڭ ھەل بولىدۇ. توغرا جاۋاب بىرەلمىسەڭ، كاللاڭدىن جۇدا بولىسەن! — دەپتۇ.

قاسىم:

— مەرھەمەتلىك شاھ ئالىيلىرى، ئۆمۈرلىرى ئۇزۇن، دۆلەتلىرى فۇزۇن بولغاي، سوئاللىرىنى قويغايلا، — دەپتۇ.

دىۋە شاھىدىن بىرى شۇنداق دەپتۇ:

— مېنىڭ خوتۇنۇم بولسا مانا ماۋۇ گۈزەل مەلىكە، بۇ دوستۇمنىڭ خوتۇنى بولسا پاقا. مەن خوتۇنۇمنى چىرايلىق دېسەم، بۇ بۇرادەر مېنىڭ خوتۇنۇم چىرايلىق، دەيدۇ. ھەر ئىككىمىز ئۆز گېپىمىزدە چىڭ تۇرىمىز. شۇڭا، بىز بۇ سوئالنى ئادەمزاتتىن سوراپ ئاڭلاپ قانائەتلىنىش قارارىغا كەلگەنتۇق. بۈگۈن ياخشى ۋاقتىدا كەپسەن، سوئالىمىزغا قانائەتلەنگۈدەك جاۋاب بەرگىن. زادى مېنىڭ خوتۇنۇم چىرايلىقمۇ ياكى بۇرادىرىمنىڭمۇ؟

قاسىم دىۋىنىڭ سوئالىغا نۇرجامالنىڭ ئۆگەتكىنى بويىچە جاۋاب بېرىپتۇ:

— بېشىڭنى كىم سىلىسا، ماشايىقىڭ شۇ، يېنىڭدا كىم ئولتۇرسا، چىرايلىقىڭ شۇ. ھەرقايسىڭلار ئۆچۈن ئۆز مەشۇقۇڭلار چىرايلىق، چۈنكى سىلەر بىر - بىرىڭلارنى ياخشى كۆرۈشۈپ، ئوت - پىراقىڭلاردا كۆيۈشكەن.

دىۋىلەر جاۋابتىن سۆيۈنۈپ:

— بارىكاللا، يىگىت، جاۋابىڭدىن قانائەتلەندۇق، ئەمدى

مەقسىتىڭگە يەتكۈزىمىز. كۆپ ئادەمزات بۇ سوئالغا مەلىكىنى چىرايلىق، پاقىنى سەت، دەپ جاۋاب بېرىپ جېنىدىن ئايرىلدى. ئەنە ئاۋۇ دۆڭلۈكلەر ئادەم كاللىسىدىن پەيدا بولغان. سەن يەنە نۇرغۇن ئادەملەرنى قۇتقۇزدۇڭ. ئەمدى سەن بىزدىن نېمە تەلەپ قىلىسەن؟ سورىغىن، — دەپتۇ.

— مەن سىلەردىن سۇ تەلەپ قىلىمەن، — دەپتۇ قاسىم. دىۋە پادىشاھلىرى:

— قۇدۇقتىن يەر ئۈستىگە بىر ئۆستەڭ سۇ داۋاملىق ئاققاي، بۇ سۇ ئەبەدىلئەبەد سېنىڭ بولغاي. يەنە سورىغىن، — دەپتۇ. قاسىم:

— مەن بىر ھاجەتمەن يولۇچى، سىلەر ئۇلۇغ شاھ، ماڭا ئاتاپ نېمە بەرسەڭلار، شۇنى چوڭ مۇكاپات بىلىپ قوبۇل قىلىمەن، — دەپتۇ. دىۋىلەر:

— مانا ماۋۇ خىسلەتلىك ساندۇق، ئۇنىڭ ئىچىدە لىقمۇلىق جاۋاھىرلار بار. ئۇنىڭ ئىچىدىكى دۇنيادەپىنەنى ئېلىپ، ئاغزىنى يەنە ياپساڭ ئاۋۋالقىدەكلا جاۋاھىراتلارغا تولىدۇ. ماۋۇ خاسىيەتلىك ئەڭگۈشتەر. ئۇنى ھەرقانداق بىر كېسەل ئەزاغا سۈرتسەڭ شىپالىق تاپىدۇ. بۇلارنى سەن ئال، سېنىڭ ئۆمۈرلۈك مۈلكۈڭ بولسۇن. ئەگەر بېشىڭغا ئېغىر كۈنلەر كەلسە بىزنى ياد قىل، بىز دەرھال يېتىپ كېلىپ مۈشكۈلۈڭنى ئاسان قىلىمىز، — دەپتۇ. قاسىم كۆپ رەھمەتلەرنى ئېيتىپ ساندۇقنى كۆتۈرۈپتۇ ۋە ئەڭگۈشتەرنى قولىغا ساپتۇ. دىۋە پادىشاھلىرى يىگىتكە قاراپ يەنە دەپتۇ:

— يەنە تەلەپ - مۇددىئالىرىڭ بارمۇ؟

قاسىم دەرھال ئۈيلىنىپ:

— مەن سەپەر ئۈستىدە كېتىۋاتىمەن، يول بويى ساندۇقنى كۆتۈرۈپ يۈرسەم، ھەسەتخورلار كۆرسە، مېنى ئاۋارە قىلىدۇ.

ئەگەر ھەربىرلىرىگە مالال كەلمىسە، بۇنى ئۆيۈمگە يەتكۈزۈپ بەرسەڭلار مەن مەرتە خۇشال بولار ئىدىم، — دەپتۇ.

— ياخشى، بۇ بىز ئۈچۈن ھېچقانچە ئىش ئەمەس، خاتىرجەم بول، — دەپتۇ دىۋىلەر، ئاندىن بۇنى بىر دىۋىگە تاپشۇرۇپتۇ، ئۇ دىۋە ھەش - پەش دېگۈچە ساندۇقنى مەلىكە نۇرجامالغا ئاپىرىپ بېرىپتۇ ھەمدە ئۇنىڭ ئۈچۈرىدىن بىر دانە كەشتىلەنگەن ياغلىق ئېلىپ قايتىپ كەپتۇ. قاسىم كەشتە ياغلىقنى ئېلىپ خاتىرجەم بوپتۇ.

قاسىم ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ قۇدۇقتىن سىرتقا چىقىشى بىلەن تەڭ بىر ئۇستەڭ سۇ ئېتىلىپ چىقىپ، چۆلگە جان كىرگۈزۈۋېتىپتۇ. كارۋانلار ئىنتايىن خۇشال بولۇشۇپتۇ. قاسىم ياغلىقنى بېلىگە باغلاپ، ئەڭگۈشتەرنى قولىغا سېلىپ مېڭىپتۇ.

نۇرجامال خاسىيەتلىك ساندۇقنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن، قېينانىسىغا مۇنداق دەپتۇ:

— جېنىم ئانا، مالال كۆرمەي شەھەرگە بارسىلا، ئىززەپ - سوراپ تامچى، ياغاچچى، تۆمۈرچى، خۇمدانچى، ئويمىچى، خەتتات، نەققاش، دېھقان، باغۋەن، تىكىمچى، موزدوز، ئاشپەز، ناۋاي قاتارلىق تۈرلۈك كاسىپلار بىلەن سۆزلىشىپ، ماقۇل كۆرگەنلىرىنى باشلاپ كەلسىلە. ئۇلارنى دېگىنىمدەك رازى قىلىمىز. ئەمدى بۈگۈندىن باشلاپ مېنى قىزىم دېمەي، ئوغلۇم دەپ ئاتىغايلا، بۇ سىرنى ھېچكىمگە ئېيتمىغايلا.

ئانا دەرھال شەھەرگە راۋان بوپتۇ. ھەر تەرەپتىن ئىززەپ - سوراپ ئوتتۇزغا يېقىن كاسىپ بىلەن ئۇچرىشىپ، ئۇلارنى چۆلدىكى ئۆيگە باشلاپ كەپتۇ. بۇ ئۇستىلارنى كېلىشكەن، چىرايلىق بىر «يىگىت» قارشى ئاپتۇ، ئاندىن ئۇلارنى مېھمان قىپتۇ. تاماقتىن كېيىن «يىگىت» سۆز باشلاپ:

— ھۆرمەتلىك ئۇستىلار، مۇشۇ چۆلنىڭ ئۆزىدە چوڭ بىر شەھەر بەرپا قىلماقچىمىز. ھەربىرلىرىنى مەسلىھەتكە چاقىردۇق. سىلەر ماقۇل كۆرسەڭلار، ھەربىرىڭلار يەنە بىر قىسىم ئۇستىلارنى باشلاپ كەلسەڭلار، ئىشىمىزنى باشلىۋەتسەك. كىمكى بۇ يەردە ئىشلەشنى ئىختىيار قىلسا، ئۇنداقلارغا شەھەردىكىدىن ئىككى ھەسسە زىيادە ھەق ھەمدە يېمەك - ئىچمەك، كىيىم - كېچەك تولۇق بېرىلىدۇ. قېنى، نىمە دەيسىلەر؟ ! — دەپتۇ.

— يىگىت غوجام، — دېيىشىپتۇ ئۇلار، — بۇ گەپلىرىڭگە مىڭ مەرتە ماقۇللۇق بىلدۈرىمىز. بىز قايتىپ بېرىپ يارەنلەرگە بۇ خۇش خەۋەرنى يەتكۈزەيلى، يەنە نۇرغۇن كەسىپداشلارنى بۇ جايغا تەكلىپ قىلايلى، — دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار كەتمەكچى بولۇشۇپتۇ. خوشلىشىش ئالدىدا «يىگىت» ئۇلارغا بىردىن تىللا ھەدىيە قىپتۇ. بىر ئاي جان تىكىپ ئىشلەپ بىرەر تىللاغا ئېرىشەلمەيدىغان بۇ بىچارىلەر

خۇشاللىقىدىن قىن ـ قىنىغا پاتماي، ئۇلار بىرگە كېلىپ ئارام ئېلىشقىمۇ تاقەت قىلماي دوست ـ يارەنلىرىگە جەۋر قىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن نەچچە يۈز ھۈنەرۋەن بۇ يەرگە جەم بوپتۇ. كۈندە، شەھەر قۇرۇش ئىشى باشلىنىپ كېتىپتۇ. ھەممە ئادەم پۈتۈن ئىخلاسى بىلەن ئۆز ھۈنىرى ۋە غەيرىتىنى ئىشقا سېلىپتۇ. قۇرۇلۇۋاتقان بۇ شەھەرنىڭ داڭقىنى ئاڭلىغان كىشىلەر تەرەپ ـ تەرەپتىن بۇ يەرگە كېلىشكە باشلاپتۇ. ئۇلار مەلىكە نۇرجامالنى «پادىشاھ يىگىت» دەپ ئاتىشىپتۇ.

«پادىشاھ يىگىت» لەشكىرىي قوشۇن ئۇيۇشتۇرۇپتۇ، ئۇلارنى تەربىيىلەپتۇ. نۆكەرلەر ئىچىدە بىر يىگىت بولۇپ، ئۇنىڭ ئىسمى سۇلتانقۇل ئىكەن. ئۇ كۈچ ـ قۇدرەت ۋە ئەقىل ـ پاراسەتتە ئۈستۈن، «پادىشاھ يىگىت»كە سادىق ئىكەن. «پادىشاھ يىگىت» ئۇنى پۈتكۈل قوشۇنلارغا سەردار ۋە ئۆزىگە ياردەمچى قىپتۇ.

بىر كۈنى «پادىشاھ يىگىت»نىڭ ئەتراپىدىكىلەر ئۇنىڭغا شۇنداق مەسلىھەت بېرىپتۇ:

— ئۇزۇن ۋاقىتتىن بېرىكى مېھنەت نەتىجىسىدە تەنلىرىڭىزگە ھاردۇق يەتكەنلىكىنىڭ روشەن ئالامەتلىرى سېزىلمەكتە، ئازراق ۋاقىت ئاجرىتىپ ئارام ئالغايلا، بۇ بولسىمۇ ئاباتلىقىمىزنىڭ بەختى ئۈچۈن، — دەپتۇ. «پادىشاھ يىگىت» ماقۇل كۆرۈپتۇ. ئۇ سۇلتانقۇلنى چاقىرىپ:

— يارەنلەرنىڭ شىكار قىلىپ بىر مەھەل ئارام ئېلىش توغرىسىدىكى تەكلىپىنى مۇۋاپىق كۆردۈم. مەن شىكاردىن كەلگۈچە ئاباتلىقنىڭ پۈتكۈل ئىشىنى سىزنىڭ بېجىرىشىڭىزگە تاپشۇردۇم، ساداقەت ۋە ئىشەنچ بىلەن ئىشلىشىڭىزنى ئۆتۈنىمەن، — دەپتۇ.

سۇلتانقۇل ئورنىدىن تۇرۇپ سىپاھلارچە سالام بەرگەندىن

كېيىن، پۈتۈن ئىخلاسى بىلەن خىزمەت قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ.

شۇنداق قىلىپ، «پادىشاھ يىگىت» ئىككى نۆكىرى بىلەن شىكارغا چىقىپتۇ. شەرق تەرەپتىن بىر توزان كۆتۈرۈلۈپتۇ، توزان بارغانسېرى يېقىنلىشىپتۇ، قارىسا بىر كېيىك ئىكەن. «پادىشاھ يىگىت» پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ئوقيادىن كې-يىككە قارىتىپ ئوق ئۈزۈپتۇ. كېيىكنىڭ ئارقا ئىككى پۇتى زەخىملىنىپ دەرھال يىقىلىپتۇ. شۇ ئەسنادا يەنە بىر توزان كۆتۈرۈلۈپتۇ. توزان يېقىنلاشقاندىن كېيىن قارىسا، بېشىغا تاج كىيگەن، بېلىگە ئالتۇن كەمەر باغلىغان، يېنىغا قىلىچ ئاسقان سەلتەنەتلىك بىر پادىشاھ ئىكەن. «پادىشاھ يىگىت» دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ، ھېلىقى پادىشاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ شاھانە سالام قىپتۇ.

— ئۇقۇشماسلىق بولغان ئوخشايدۇ، بىلمەستىن سەيياتلىرىنى ئېتىپ ساپتىمەن. گۆدەكلىكىمنى ئەپۇ

www.uyghurkitap.com

قىلىشلىرىنى ئۆتۈنىمەن، — دەپتۇ ـ دە، كېيىكنى كۆتۈرۈپ كېلىپ پادىشاھنىڭ ئېتىغا غانجۇغىلاپ قويۇپتۇ.

— كېرەك يوق، — دەپتۇ پادىشاھ كۈلۈمسىرەپ، — تا-سادىپىي ئەھۋاللار بولۇپ تۇرىدۇ.

«پادىشاھ يىگىت» چوڭ پادىشاھنى ناشتىلىق غىزاغا تەكلىپ قىپتۇ. ئارىلىقتا ئىككىسى قىسقىچە ئەھۋاللىشىپتۇ. چوڭ پادىشاھ «پادىشاھ يىگىت»كە:

— بىزنىڭ تۇرۇشلۇق شەھىرىمىز بۇ يەرگە يىراق ئەمەس، مالال كەلمىسە شەھىرىمىزگە بېرىپ مېھمان بولسىلا، — دەپتۇ.

— تەكلىپلىرىدىن باش تارتىش مەن ئۈچۈن ئەيىب. مىڭ مەرتە بارغايمەن، — دەپتۇ «پادىشاھ يىگىت».

ئۇلار يولغا چىقىپتۇ. چوڭ پادىشاھ يول بويى كۆڭلىدە، مانا مۇشۇنداق يىگىتكە قىزىڭنى بەرسەڭ، دۆلەت ۋە سەلتە-نەتكە شۇنداقلار ۋارىسلىق قىلسا، مەنمۇ ئارمانسىز كېتەر ئىدىم. ئۇنىڭ ئەپتىدىن ئەقىل ـ پاراسەت، دىيانەت نۇرلىرى چاقناپ تۇرىدۇ، دەپ ئويلاپتۇ. ئۇلار چوڭ پادىشاھنىڭ شەھى-رىگە كەپتۇ. خالايىق داغدۇغا بىلەن كۈتۈۋاپتۇ. سازەندىلەرنىڭ مۇڭلۇق، يېقىملىق نەغمە ـ ناۋاسى، پەرىدەك قىزلارنىڭ لەرزان ئۇسسۇلى، گۈزەل سىيماسى مېھمانغا تەسىر قىلىپ، ۋۇجۇدىدىكى هارغىنلىق يوقۇلۇپ، روھىي ھالىتىدە خۇشاللىق ئەكس ئېتىپتۇ.

پادىشاھ بۇ ياش «يىگىت»نى كۈيئوغۇل قىلىۋېلىشنى ئويلاپ ۋەزىرنى چاقىرتىپتۇ:

— بۇ مېھمان شىكاردا يولۇقۇپ قالدى. ئۇنىڭ خۇلق ـ ئەخلاقى، پەم ـ پاراسىتى كۆڭلۈمگە يېقىپ قالدى. بۇ يى-گىت ئۆيلەنمىگەن بولسا، ئۇنى كۈيئوغۇل قىلىۋالسام، دىگەن

خىيال كۆڭلۈمگە كىرىۋالدى، — دەپتۇ ۋەزىر:
— پادىشاھىم، بۇ ئىش ئۇنچە قىيىن بولمىسا كېرەك. ئاۋۋال ئەھۋالنى ئۇقۇپ كۆرەيلى. مېنىڭچە، ئۆيلەنمىگەندەك تۇرىدۇ. ئۆيلەنگەن بولسا ھەم ئىنشائاللا ئامالىنى قىلغىلى بولار، — دەپتۇ.
ئۇلار بىر كۇنى سەيلىگە چىقىپتۇ. ۋەزىر سەيلىگاھتا ئولتۇرۇپ «يىگىت»كە دەپتۇ:
— ئادەم تۇغۇلۇپ بالاغەتكە يۈزلىنىپ، مۇھەببەت غوۋ-غاسىغا يولۇقۇپ، ئۇنىڭ قايناملىرىغا كىرىدىكەن. بۇ قايناملاردا بەزىلەر ئەركىن ئۈزۈپ يۈرەلەيدىكەن، بەزىلەر شۇڭغۇپ غەرق بولىدىكەن... بۇ سەۋدالار بىلەن ھەش - پەش دېگۈچە ياشلىقىدىن مەھرۇم بولىدىكەن. پەمىمچە، ئۆزلىرى تېخى ئۆيلەنمىگەن بولسىلا كېرەك؟
— شۇنداق، ۋەزىرئەزەم، — دەپتۇ «پادىشاھ يىگىت»، — مەن تېخى بۇ قاينام تەرەپكە قەدەم ئالمىدىم، ئەمدىلەتىن خىيال قىلساق ئەيىب بولماس.
— ناھايىتى مەمنۇنلۇق پىكىر، — دەپتۇ ۋەزىر، — مېنىڭ ئاددىي بىر تەكلىپىم بار. خوپ كەلسە، ئۆزلىرىنى ئۆيلەپ قويساق قانداق بولار؟
— مەن بولسام سىلەرگە مېھمان، بۇ ھەقتە سۆز ئاچسام ئۇيات بولۇر. خىجالەت قىلماسلىقلىرىنى ئۈمىد قىلىمەن، — دەپتۇ «پادىشاھ يىگىت».
— پادىشاھىمىز تولىمۇ ئاقىل، ئادىل ۋە پاك ئادەم، ئۇ ئۆزلىرىنىڭ تەربىيە ۋە تەۋسىيلىرىنى كۆپرەك قىلىدۇ. ئۆزلىرىنى كۈيئوغۇل قىلىۋېلىش پادىشاھىمىزنىڭ ئارزۇسى.
بۇنى ئاڭلىغان «پادىشاھ يىگىت»نىڭ يۈزى قىزىرىپتۇ ۋە:
— ئاكام تېخى ئۆيلەنمىگەن. ئىنى ئاكىغا يول بەرمىكى

زوْرور، شۇڭا خۇدا نېسىپ ئەتسە، پادىشاھنىڭ بۇ قىزى ئاشۇ ئاكامنىڭ جۈپتى بولۇشقا لايىق ئىكەن، — دەپتۇ.
— ئۆزلىرىنى كۈيئوغۇل قىلىۋېلىش پادىشاھىمىزنىڭ ئارزۇسى، سىلى ماقۇل كۆرسىلە تولا ئوبدان ئىش بولاتتى، ياق دېسىلە، — دەپتۇ ۋەزىر. ئامالسىز قالغان «پادىشاھ يىگىت»:
— ئۇلۇغ شاھ مېنى بالىلىققا لايىق كۆرگەن بولسا بوپتۇ، — دەپتۇ.
— دىيانەتلىرىگە بارىكاللا ! — دەپتۇ ۋەزىر خۇشال بولۇپ.
ۋەزىر بۇ خەۋەرنى شاھقا يەتكۈزۈپتۇ. شاھ:
— مېنى غەمدىن قۇتقۇزغىنىڭىز ئۈچۈن كۆپ تۆھپە بېرىمەن. سىز توي مەسئۇلىيىتىنى ئۈستىڭىزگە ئېلىڭ. داغدۇغىلىق توي ئۆتكۈزۈپ، يۇرت ئەھلىنى شادىمان قىلايلى ! — دەپتۇ خۇشال بولۇپ.
توي ئىشىدىن خەۋەر تاپقان مەلىكە دىلئارام مىسلىسىز خۇشال بوپتۇ. ۋاقتى ـ سائىتى يېتىپ، داغدۇغىلىق توي باشلىنىپتۇ. تويىنىڭ ناغرا ـ سۇناي ساداسى پۈتكۈل شەھەر ئاسمىنىنى لەرزىگە كەلتۈرۈپتۇ. ئۇلار شاھانە ھوجرىغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇپتۇ. كۆشكىگە كىرگەندە، «يىگىت» دىلئارامغا شۇنداق دەپتۇ:
— ئاللانىڭ ئىرادىسى، شاھ ئاتىمىزنىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ئىككىمىز بەختلىك ھالدا قوشۇلدۇق. لېكىن، مەن ئانامنىڭ رۇخسىتىنى ئالماي خوتۇنۇم بىلەن بىر يەردە بولماسلىقنى قەسەم قىلغانىدىم، بۇ قەسەمگە ھەرگىزمۇ خىلاپلىق قىلالمايمەن. ئانام بىلەن كۆرۈشكۈچىلىك تەخىر قىلساق.
— كۆڭۈللىرىچە بولسۇن، شاھزادەم. ئانا ئالدىدىكى ئەھدە بىز پەرزەنتلەرنىڭ قەرزى، — دەپتۇ مەلىكە. ئارىدىن بىرقانچە كۈن ئۆتۈپتۇ. بىر كۈنى «يىگىت» مەلىكىگە دەپتۇ:

— مېنىڭ بۇ يەردە تۇرغىنىمغا بىر ئاي بولدى. ئانامنى بەكمۇ سېغىندىم. مەندىمۇ بىر شەھەرنىڭ شاھلىق مەجبۇردىيىتى بار. يەنە بىر مۇھىم كىشىمىز يىراق يۇرتقا سەپەرگە كەتكەن، ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەرسىزمەن. زۆرۈرىيەت مېنى قىستاۋاتىدۇ. ئىلتىجايىمنى شاھ ئاتىمىزغا مەلۇم قىلساق، ئىجازەت بېرىپ بىزنى ئۇزىتىپ قويسىكەن. پات - پات كېلىپ شاھ ئاتىمىزنى زىيارەت قىلىپ تۇرساق.

بۇ تەكلىپ دىلئارامغا ئىنتايىن يېقىپتۇ. شاھ ئەھۋالنى بىلگەندىن كېيىن، خۇشاللىق بىلەن قوشۇلۇپتۇ. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن بەش يۈز نۆكەر، يۈز كېنىزەك، قىرىق قېچىر جاۋاھىراتلار بىلەن سوۋغات تەييارلاپ، بۇ ئىككىسىنى ئۇزىتىپ قويۇپتۇ.

ئەمدى گەپنى قاسىمدىن ئاڭلايلى:

قاسىم قۇدۇقتىن ئەڭگۈشتەرنى ئاچىققاندىن كېيىن كارۋانلار بىلەن بىر قەدىمىي شەھەرگە كەپتۇ. ئۇ كارۋان باشلىقىدىن رۇخسەت ئېلىپ، شۇ شەھەردە قاپتۇ. ئەڭگۈشتەرنىڭ كارامىتىنى كۆرمەكچى بولۇپ، بىر دوقمۇشتا تېۋىپلىق قىلىپ ئولتۇرۇپتۇ. كەلگەن ھەرقانداق كېسەلگە ئاز ھەم ئاددىي دورا بېرىدىكەن - دە، ئاغرىغان جايغا ئەڭگۈشتەرنى شۇنداق تەگكۈزسە، كېسەل شۇئان ساقىيىدىكەن. ئۇنىڭ داڭقى تارقىلىپ تەرەپ - تەرەپتىن كىشىلەر كەپتۇ، شەھەر - شەھەرگە تەكلىپ قىلىنىپتۇ، نۇرغۇن مال - مۈلۈككە ئىگە بوپتۇ.

بىر شەھەرنىڭ ھەكىم شاھ دېگەن پادىشاھى بولۇپ، ئۇنىڭ گۈلسارەم ئىسىملىك يالغۇز قىزى بار ئىكەن. ھۆسن - جامالدا تەڭداشسىز بۇ گۈزەل قىزغا پادىشاھ بەكمۇ ئامراق ئىكەن. پادىشاھ ھەر كۈنى قىزىنى كۆتۈرۈپ قىزىلگۈلنىڭ

www.uyghurkitap.com

شىخىنى ئېگىپ پۇرتىدىكەن. بۇ ئىش قىزنىڭ ئادىتىگە ئاي-لىنىپتۇ. قىز بالاغەتكە يەتكەن چاغلىرىدا، بىر كۈنى گۈل پۇراۋاتقاندا گۈل ئارىسىدىن يىلان چىقىپ قىزنىڭ كۆزىنى چېقىۋاپتۇ. قىزنىڭ كۆزى ئىششىپ، يىلاننىڭ زەھىرى پۈتۈن ئەزايىغا تارقىلىپ، بىچارە قىز دەھشەتلىك ئازاب ئىچىدە قاپتۇ.

شاھ پەرمان چۈشۈرۈپ، قىزنى داۋالىغان تېۋىپقا كۆپ ئىنئاملارنى بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ. بۇنى ئاڭلاپ ھەر يەر - ھەر يەردىن تېۋىپلار كەپتۇ. قىزنىڭ ئازابى كۈچىيىش-كە باشلاپتۇ. ئامالسىز قالغان پادىشاھ قىزنى داۋالىغۇچىنى ۋەزىر، كۆيئوغۇل، ھەتتا شاھ قىلىدىغانلىقىنى جاكارلاپتۇ. شۇ كۈنلەردە قاسىم بۇ شەھەرگە كېلىپ قاپتۇ. ئوردا ئەھلى ئۇنى شاھ ئالدىغا باشلاپ بېرىپتۇ. پادىشاھ قاسىمغا ئىھتىرام بىلدۈرۈپ:

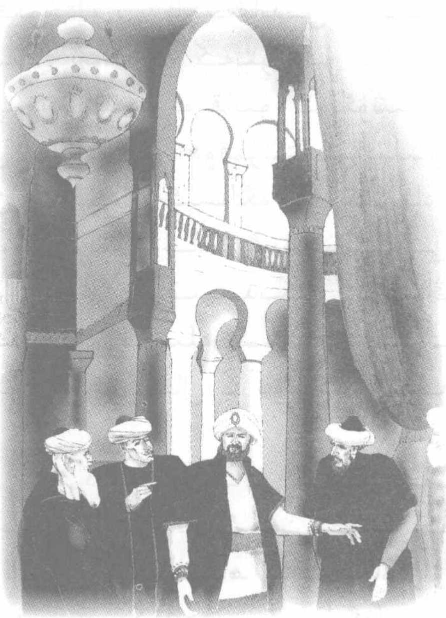

— كۆپ كىشىلەر كەلدى، داۋالاپ كۆردى، ئۇنۇم بەرمىدى... — دەپ، بولغان ئەھۋاللارنى سۆزلەپ قاسىمدىن قىزنى ساقايتىشنى ئۆتۈنۈپتۇ. قاسىم چوقۇم قىزنى ساقايتىدىغانلىقى-نى ئېيتىپ، ئىشقا كىرىشىپتۇ. ئۇ قىزنى سۈت بىلەن يۇيۇندۇرۇپ، ئەڭ-گۈشتەرنى كۆزگە سۈر-كىگەنىكەن، قىزنىڭ كۆزى ۋاللىدە يورۇپتۇ.

شاھ قاسىمغا كۆپ تەشەككۈر بىلدۈرۈپ:

— سىزگە مىڭلارچە رەھمەت، قىزىمنىڭ ھاياتىنى قۇتقۇزدىڭىز، جانغا جان قوشتىڭىز. ئوردا ئىچىدە ئازادە ئارام ئېلىڭ! — دەپتۇ. پادىشاھ دەرھال تامامىي خاسلىرىنى يىغىپ، توي ئىشىنى كېڭەش قىپتۇ. ھەممەيلەن شاھنىڭ پىكرىنى قوللاپتۇ. تەييارلىق پۈتۈپ، توي باشلىنىپتۇ. تويىنىڭ ئاخىرقى كۈنى گۈلسارەمنى قاسىمغا نىكاھلاپتۇ ۋە شاھانە ھۇجرىلارغا جايلاشتۇرۇپتۇ. پۇرسەت پىشقاندىن كېيىن، قاسىم مەلىكىگە مۇنداق دەپتۇ:

— ھۆرمەتلىك مەلىكەم، مېنىڭ دۇنيالىقتا ياشانغان بىرلا ئانام بار. مەن سەپەرگە چىقىدىغان چاغدا، ئانامنىڭ ئىجازىتىسىز خوتۇن كىشى بىلەن بىر جايدا بولمايمەن، دەپ ئەھدە قىلغانىدىم، ئەھدىمنى بۇزالمايمەن. شۇڭا، مۇبارەك كۆڭۈللىرىگە مالال كەلمىسۇن، بىر مەزگىل سەۋر قىلايلى، ئانامنىڭ ئىجازىتى مەلۇم بولسۇن.

مەلىكە قاسىمنىڭ ئىلتىماسىغا چىن دىلىدىن رازىلىق بىلدۈرۈپتۇ.

ئارىدىن بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن، شاھ قاسىمنىڭ ئۆز ئورنىغا شاھ بولۇشىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ قاتتىق تۇرۇۋاپتۇ، ئەمما قاسىم ئىكرام بىلەن رەت قىپتۇ. ئاخىر پادىشاھ قاسىمنىڭ پىكرىگە ماقۇل بوپتۇ، ئۇنىڭ ساپ نىيىتىگە، يۈكسەك ئەقىل - پاراستىگە زوقلىنىپتۇ. شۇنداق قىلىپ، توي قىلغىلى ئالتە ئاي بوپتۇ. قاسىم ئانىسى ۋە مەلىكىسىنى ئىنتايىن سېغىنىپتۇ. بىر كۈنى قاسىم گۈلسارەمگە مەسلىھەت سېلىپ:

— مەن ئۆيدىن چىققىلى ئۇزۇن بولدى، ئانامنى بەكمۇ سېغىندىم. مەنغۇ ئاتىڭىزنىڭ دۆلىتىدە غەم - غۇسسىسىز

ئۆتۈۋاتىمەن، لېكىن بىچارە ئانام چۈشۈمگە تولا كىرىدۇ. شاھ ئاتىمىزغا ئىلتىماسىمنى يەتكۈزۈپ، يۇرتىمىزغا بېرىشقا ئىجازەت ئالسىڭىز، — دەپتۇ. مەلىكە گۈلسارەم قاسىمنىڭ ئىلتىماسىنى ئاتا - ئانىسىغا يەتكۈزۈپتۇ. شاھ ماقۇل بوپتۇ. سەپەر تەييارلىقى باشلىنىپتۇ. بەش يۈز نۆكەر، يۈز كېنىزەك، يۈز قېچىر مال - دۇنيا راسلىنىپتۇ. پادىشاھ بىلەن خانىش ئۇلارنى كۆزى قىيمىغان ھالدا كۆپ دۇئالار بىلەن يولغا سېپتۇ.

ئۇلار بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ، ھېلىقى قۇدۇق بويىغا يېتىپ كەپتۇ. ئۇ يەردە بىر ئۆستەڭ سۇ داۋاملىق ئېقىپ تۇرغۇدەك. جەزىرىنىڭ قىياپىتى ئۆزگەرگەن، نۇرغۇن ئادەملەر كېلىپ ئولتۇراقلاشقانىكەن. قاسىم بىلەن مەلىكە ئىككىسى ئۇ يەردە بىر ئاخشام قونغاندىن كېيىن، يەنە يولغا راۋان بوپتۇ. قاسىم يول بويى ئاجىزلارغا خەير - ساخاۋەت قىلىپ مېڭىپتۇ. ئۇلار نەچچە ئون كۈن يول يۈرۈپ ماكانىغا يېتىپ كەپتۇ. قاسىم بۇ يەرلەرنى تونۇيالماي قاپتۇ، قارىسا، بۇ يەردە يېڭى بىر شەھەر بەرپا بولغان. شەھەرنىڭ ھەشەمەتلىك بىنالىرى كۆزلەرنى قاماشتۇرىدىكەن، سودا - تىجارەتلىرى ئىنتايىن جانلانغان، ئادەملىرى خۇشال - خۇرام ئىكەن. قاسىم مەلىكە نۇرجامالدىن چەكسىز سۆيۈنۈپتۇ ۋە ئۇنى سېغىنىپتۇ.

ئەمدى گەپنى «پادىشاھ يىگىت»تىن ئاڭلايلى:

«پادىشاھ يىگىت» دىلئارامنى ئېلىپ يۇرتىغا قايتىپ كېتىپتۇ. بىر كۈنى كەچتە ياساۋۇللار ئۇنىڭ ھۇزۇرىغا كىرىپ شۇنداق مەلۇمات بېرىپتۇ:

— ھۆرمەتلىك پادىشاھىمىز، جانابلىرى سەپەرگە ئەۋەتكەن كىشىلىرى سەپەرنى تۈگىتىپ قايتىپتۇ، ئۆزلىرى بىلەن كۆرۈشۈشنى ئارزۇ قىلىدىكەن. ئۇنىڭ يەنە نۇرغۇن قوشۇنى ۋە باشقا مال - دۇنيالىرى بار ئىكەن.

خەۋەرنى ئاڭلىغان پادىشاھ:

— قوشۇنلىرىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇڭلار، ئۇ كىشىنى ئۇچىنچى دەرۋازىدىكى مېھمانخانىغا ئەكىرىڭلار! — دەپتۇ - دە، ئۆزى ھۇجرىسىغا كىرىپ كېتىپ، ئالدى بىلەن مەلىكە دىلئارامغا پۈتۈن ئىشلارنى بىر - بىرلەپ سۆزلەپ بېرىپتۇ. مەلىكە دىلئارام ھەممە ئەھۋالنى چۈشىنىپتۇ. ئاندىن ئەرەنچە شاھلىق لىباسىنى سېلىپ، ئەسلىدىكى مەلىكە سىياقىغا يېنىپتۇ. ھەيھات!... بىر پەرى پەيكار، ئاي يۈزلۈك گۈزەل بوپتۇكى، ئۇردا گويا قۇياش نۇرىغا چۆمۈلۈپتۇ. دىلئارامۇ جابدۇنۇپتۇ. كېنىزەكلەر ئوتتۇرىسىدا ئىككى مەلىكە خۇددى جەننەتنىڭ ھۆرلىرىدەك مېڭىشىپتۇ. قاسىم مەلىكىنىڭ ئالدىغا ئېھتىرام بىلەن كەپتۇ. نۇرجامال پۈتكۈل ۋۇجۇدى بىلەن سېغىنغان دىلدارىغا ئېگىلىپ تەزىم قىپتۇ، دىلئارامۇ تەزىم قىپتۇ. مەلىكە شېرىن سۇخەنلىك بىلەن يىگىتتىن ئېسەنلىك سوراپتۇ. يىگىتنىڭ ۋۇجۇدىنى ھارارەت بېسىپتۇ. قاسىم ئىچكىرىگە تەكلىپ قىلىنىپتۇ. ئۇ ئىچكىرىگە كىرىپ كېتىۋېتىپ، بىر نەرسە ئۇنتۇلۇپ قالغاندەك كەينىگە قاراپتۇ. مەلىكە بۇنى كۆرۈپ:

— ئارقىدا بىركىم بارمىدى؟ قوشۇنلار ئوبدان ئورۇنلاشتۇرۇلدى، — دەپتۇ.

— يوقسۇ، مەلىكەم، ئۆزلىرىگە كېنىزەك ئالغاچ كەلگەنىدىم، — دەپتۇ قاسىم گۈلسارەمنى تونۇشتۇرۇپ.

مېھمانلار ئازادە ھۇجرىلارغا باشلىنىپ زىياپەت بېرىلىپتۇ. مېھمانلار بىلەن ساھىبخانىلار غىزادىن كېيىن ئازادە ئولتۇرۇپ كۆپ سۆھبەت قىلىشىپتۇ. ئەتىسى ئەتىگەن مەلىكە ۋەزىر سۇلتانقۇلغا پۈتۈن خالايىقنى يىغىشنى تاپشۇرۇپتۇ. پۇقرالار دېگەن قەرەلدە توپ - توپ بولۇپ مەيدانغا ئېقىپ

كېلىشىپتۇ. «پادىشاھ يىگىت» كاتتا بېزەلگەن مۇنبەرگە چىقىپتۇ ۋە خەلققە ئېھتىرام بىلدۈرۈپتۇ، ئاندىن:

— بۈگۈن مەن خەلقىمگە نەچچە ۋاقىتتىن بېرى پىنھان تۇتۇپ كەلگەن سىرىمنى ئېچىش قارارىغا كەلدىم. مەن ئەسلىدە ئايال ئىدىم. ئۆز ھەمراھىم، — دەپتۇ ئۇ قاسىمنى كۆرسىتىپ، — يېنىمدا بولمىغانلىق تۈپەيلىدىن ۋاقىتىنچە ئاياللىق سالاھىيىتىمنى يوشۇردۇم. مانا ھازىر ئۆز جۈپتۈم قايتىپ كەلدى. ئۇ مۇشۇ يەرنىڭ ئەسلىدىكى ئىگىسى. پادىشاھلىقنى بۈگۈندىن باشلاپ ئۇنىڭغا ئۆتۈنىمەن.

مەلىكە نۇرجامال بېشىدىكى تاج ۋە ئۈستىدىكى شاھانە لىباسنى قاسىمغا كىيدۈرۈپتۇ. خەلق قاسىمنى مۇبارەكلەپتۇ. بۇ ئەھۋاللارنى كۆرگەن ھەنپىخان ئانا چەكسىز شادلىققا چۆمۈپتۇ.

قاسىم شاھلىق تەختىگە ئولتۇرۇپ، ئادىللىق بىلەن يۇرت سوراشقا باشلاپتۇ. ئارىدىن بىرقانچە ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن نۇرجامال قاسىمغا:

— دادامدىن ئايرىلغىلى ئۇزۇن يىللار بولدى، ئۇلارنى بەك سېغىندىم، شۇڭا، شاھ ئاتىمىزنى ئاباتلىقىمىزغا زىياپەتكە چاقىرتساقمىكىن، — دەپتۇ.

— مېنىڭ خىيالىممۇ شۇنداق ئىدى، — دەپتۇ قاسىم.

شاھانە تەكلىپنامە يېزىلىپتۇ. قىرىق قېچىر سوۋغات تەييارلىنىپتۇ. سۇلتانقۇل باشلىق بىر توپ كىشىلەر مەھمۇد شاھنىڭ شەھىرىگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇلار ئۈچىنچى كۈنى قىيام ۋاقتىدا شەھەرگە كەپتۇ. شاھ بۇ تاسادىپىي ئەلچىلەرنى قوبۇل قىپتۇ. سۇلتانقۇل تەكلىپنامىنى شاھقا سۇنۇپتۇ. مەھمۇد شاھ ئامراق قىزىدىن ئايرىلغاندىن بۇيان كېچە - كۈندۈز ئۇنىڭ جۇدالىقىدا ھەسرەت چېكىدىكەن، يىغلايدىكەن.

ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى ۋەزىر - ۋۇزرالىرى:

— ئەي پادىشاھىئالەم، قىزلىرىنىڭ دەردىدە كېچە - كۈندۈز غەم - ھەسرەت چېكىپ، مۇبارەك چىرايلىرىمۇ سارغىيىپ كەتتى. سەيلە - ساياھەت قىلىپ كۆڭۈللىرىنى ئېچىپ كەلگەنلىرى سالامەتلىكلىرى ئۈچۈن ئىنتايىن پايدىلىق، شۇڭا بۇ تەكلىپنامىنى ئەۋەتكەن پادىشاھنىڭ يۇرتىغا بېرىپ كەلسىلە، — دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇ. مەھمۇد شاھ بۇ مەسلىھەتنى قوبۇل كۆرۈپتۇ.

مەھمۇت شاھ يولغا چىقىپتۇ. مېھمانلار يول بويى مىسلىسىز ئىززەت بىلەن كۈتۈۋېلىنىپتۇ. شاھ ئاخىر نۇرجامالنىڭ شەھىرىگە كەپتۇ. نۆكەرلەر كوچا - كوچىلاردا ھۆرمەت بىلەن تۇرۇپتۇ. مېھمانلار ئېسىل ھۇجرىلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇپتۇ، ئارقىدىن زىياپەت باشلىنىپتۇ.

— ھۆرمەتلىك شاھ ئاتا، — دەپ ئۆزىنى ئاشكارىلاپتۇ مەلىكە نۇرجامال زىياپەتتە يۈزىدىكى ياغلىقنى ئېلىۋېتىپ، — سىلىنىڭ قىزلىرى نۇرجامال بولىمەن. ئۆزلىرىدىن كۆپ ئەپۇ تىلەيمەن، ئۆز ۋاقتىدا مۇبارەك دىللىرىنى رەنجىتتىم. سىلى مېنى قوشۇپ قويغان ھېلىقى مېيىپ يىگىت ئاللانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن، ئاندىن قالسا پېقىر قىزلىرىنىڭ ئاز - تولا سەۋەبكارلىقى بىلەن ئەسلىگە كېلىپ، ئاباتلىقىمىزنىڭ يېتەكچىسى بولۇۋاتىدۇ. مانا بۇ قەمەر شاھنىڭ قىزى دىلئارام بولىدۇ. بۇ قىز ھەكىم شاھنىڭ قىزى گۈلسارەم. مانا بۇ مېنىڭ قېيىنانام.

— ئاھ قىزىم، — دەپ ھوشىدىن كېتىپتۇ پادىشاھ. نۇرجامال دەرھال دادىسىنى يۆلەپتۇ. پادىشاھ بىرپەستىن كېيىن ھوشىغا كەپتۇ.

— مەرھەمەتلىك دادا، — دەپ يەنە سۆز باشلاپتۇ

نۇرجامال، — ئۆتكەن ئىشلار ئۆتۈپ كەتتى، خۇدا بىزنى مۇ-
شۇنداق بەختلىك هالدا كۆرۈشۈشكە نېسىپ قىلدى. بىز
ھەممىمىز ئۆزلىرىنى بەك سېغىندۇق، كېچە - كۈندۈز بىلە
قىلدۇق. دىدارلىرىغا مۇشەررەپ بولۇش ئارزۇسىدا پۈتۈن قىلى-
تەرىمنى سەرپ قىلىپ: «ئەرنى ئەر قىلغانمۇ خوتۇن، ئەرنى
يەر قىلغانمۇ خوتۇن» دېگەن ھېكمەتنىڭ ئەمەللىرىنى ئو-
رۇنداشقا تىرىشچانلىق كۆرسەتتىم. ھۆرمەتلىك دادا، ئەيىبكە
بۇيرۇمىغايلا.

پادىشاھ قىزى نۇرجامالنى قۇچاقلاپ يىغلاپ كېتىپتۇ،
كۆڭلىدىكى قايغۇ - ھەسرەتلەر تامام كۆتۈرۈلۈپ كېتىپتۇ،
ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى قىلغان ئىشلىرىغا قاتتىق پۇشايمان قىپتۇ.
شۇنداق قىلىپ، ئارىدىن بىر ئاي ئۆتۈپتۇ. بىر كۈنى شاھ
قىزىنى ۋە كۈيئوغلىنى چاقىرىپ دەپتۇ:

— باللىرىم، كۆڭلۈمنىڭ مەمنۇنلۇقىنى تىل بىلەن
ئىپادىلەپ بېرەلمەيمەن. سىلەرنىڭ دۆلىتىڭلاردا بەكمۇ ئازادە،
خۇشال - خۇرام بىر ئاينى ئۆتكۈزدۈم، كۆڭلۈمنىڭ
ئىنتىزارلىقى قاندى، سىلەرنى كۆرۈپ بىر ئۆمۈر خاتىرجەم-
لىككە ئېرىشتىم. ئوردىنىڭ ئىشلىرى ئەمدى مېنى تەقەززا
قىلىۋاتىدۇ. ئېغىر

كۆرمىسەڭلار، مې-
نى ئۇزىتىپ قوي-
ساڭلار.

— مەرھەمەت-
لىك دادا، — دەپ-
تۇ نۇرجامال، —
ئۆزلىرى بىلەن
بەنە بىر مەسلىھەت

www.uyghurkitap.com

قىلىشىدىغان ئىشىمىز بار. ئۆزلىرىگە ئېيتىپ بەرگىنىمىزدەك، دىلئارام مەن بىلەن كەلدى، گۈلسارەم كۈيئوغۇللىرى بىلەن كەلدى. ئۈچ پادىشاھنىڭ ئامراق ئۈچ مەلىكىسى بىر يەرگە جەم بولدۇق. زۆرۈرىيەت تۈپەيلىدىن شۇنداق بولدى. دىلئارامنى قوبۇل قىلىشتا پېقىرلىرى جانجىگەر ئاكامنى كۆزدە تۇتقانىدىم، چۈنكى، بىچارە ئاكام مېنىڭ جۇدالىقىمدا تا ھازىرغىچە نىكاھلانماپتۇ. گۈلسارەمنى بولسا، لەشكىرىي سەردارىمىز سۇلتانقۇلغا نىكاھلىساق. ئەگەر مېنىڭ تويۇمنى قايتا قىلىپ بېرىمەن دېگەن ئۈمىدلىرى بولسا، مۇشۇ تويلار بىلەن بىرلىكتە قىلساقمۇ بولىدۇ.

پادىشاھ خۇشاللىق بىلەن ماقۇللۇق بىلدۈرۈپتۇ ۋە ئۆزى دەرھال قايتىپ، زۆرۈر تەييارلىقلارنى قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ.

مەلىكە يۈز قېچىر زەر ـ جاۋاھىراتلار سوۋغا قىپتۇ، تۆت يۈز نۆكەرنى بىللە ماڭدۇرۇپتۇ. شاھ ئوردىسىغا يېتىپ كېلىپ دەرھال مۇلازىملارنى يىغىپ، ئۇلارنىڭ قىرىق كۈنلۈك توي تەييارلىقىغا تۇتۇش قىلىشنى تاپىلاپتۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي كاتتا توي مەرىكىسى باشلىنىپتۇ. نەغمە ـ ناۋا، داغدۇغىلار ئۈزۈلمەي قىرىق كۈن داۋاملىشىپتۇ. تويدىن كېيىن ھەممەيلەن ئۆز جايلىرىغا يۈزلىنىپتۇ.

ۋاقتى ـ سائىتى يېتىپ مەلىكە نۇرجامال ئاپئاق، بودرۇق بىر ئوغۇل تۇغۇپتۇ، ئۇنىڭغا «بەختى ئابات» دەپ ئىسىم قويۇپتۇ.

ئاڭلىساق، شاھزادە بەختى ئابات ئاتا ـ ئانىسىدىن كېيىن تەختكە ئولتۇرۇپ، ئاتا ـ ئانىسى بەرپا قىلغان ئاباتلىقنى مىسلىسىز گۈللەندۈرۈپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بېلىقچى شامىدۇن

قەدىمكى زاماندا ھامىدۇن، شامىدۇن دەپ ئاتا - بالا
ئۆتكەنىكەن. ھامىدۇن دادىسى، شامىدۇن بالىسى ئىكەن. ھا-
مىدۇن، ئايالى ۋە بالىسى شامىدۇن — ئۈچ جان ئادەم بىر
ئائىلىدە ياشايدىكەن. ئاتا - بالا يىل بويى دەرياغا قارماق سې-
لىپ بېلىق تۇتۇپ، تۇتقان بېلىقلىرىنى سېتىپ تۇرمۇشىنى
قامدايدىكەن. ئۇلارنىڭ ئۆيى دەرياغا يېقىن ئىكەن.

بىر كۈنى ھامىدۇن ئوغلى شامىدۇننى ئەگەشتۈرۈپ دەر-
ياغا بېرىپ، دەريانىڭ چوڭقۇر يېرىگە قارماق ساپتۇ، بىردەم-
دىن كېيىن قارماققا بېلىق چۈشكەندەك بوپتۇ. ئۇلار قارماق-
نى تارتقانىكەن، يوغان بىر لەھەڭ كۆرۈنۈپتۇ. ئۇلار لەھەڭنى
دەريا قىرغىقىغا سۆرەپ ئەكەلگەن بولسىمۇ، قۇرۇقلۇققا ئاچى-
قالماپتۇ. ھامىدۇن ئۆمرىدە بۇنداق چوڭ لەھەڭ تۇتۇپ باقمى-
غاچقا ئىنتايىن خۇشال بوپتۇ - دە، لەھەڭنى دەريا ئىچىدە
پارچىلىۋالماقچى بوپتۇ، شامىدۇننى ئۆيگە پالتا ئەكېلىشكە
ئەۋەتىپتۇ. شامىدۇن ئۆيگە بېرىپ خېلى كۆپ ئىزدىگەن بول-
سىمۇ پالتىنى تاپالماي، يۈگۈرگەن پېتى ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ
دادىسىنىڭ قېشىغا كېلىپ:

— دادا، قانچە ئىزدىسەممۇ پالتىنى تاپالمىدىم، — دەپ-
تۇ. ھامىدۇن:

— ۋاي ھاڭقاينىڭ بالىسى، ئۇ پالتىنى ئۆينىڭ تورۇسىغا قىستۇرۇپ قويغان تۇرسام، ئۆينىڭ تورۇسىغا قارىمىدىڭمۇ؟ — دەپتۇ. شامىدۇن:

— ئۆينىڭ تورۇسىغا قارىماپتىمەن، دادا. مەن يۇگۇرۇپ بېرىپ، يۇگۇرۇپ كېلىپ بەك ھېرىپ كەتتىم، ئۆزىڭىز بېرىپ ئەكەلسىڭىز، — دەپتۇ. ھامىدۇن:

— بوپتۇ، ئەمىسە قارماقنى چىڭ تۇت، ھەرگىزمۇ قويۇۋەتمە، — دەپتۇ ـ دە، ئۆيدىن پالتا ئەكېلىشكە مېڭىپتۇ. لەھەڭ قانداق قىلارىنى بىلمەي شامىدۇنغا يالۋۇرۇپ بېقىش قارارىغا كەپتۇ ـ دە، زۇۋانغا كېلىپ:

— ھەي يىگىت، مەن بېلىقلار پادىشاھى ئىدىم، بۇ يەرگە ساياھەت قىلىش ئۇچۇن كېلىپ سېنىڭ قارمىقىڭغا ئىلىنىپ قالدىم. رەھىم قىلىپ مېنى قويۇۋەتسەڭ، بىر كۇن بولسىمۇ كۇننىڭ سېرىقىنى كۆرسەم. سەنمۇ ياش يىگىت ئىكەنسەن، كۇنلەرنىڭ بىرىدە بېشىڭغا كۇن چۇشكۇدەك بولسا ياردەم قىلاتتىم، — دەپتۇ. شامىدۇن:

— مېنىڭ سېنى قويۇۋەتكۇم بار ئىدى، لېكىن دادام بەكمۇ تەرسا ئادەم. مەن سېنى قويۇۋەتسەم، دادام مېنى ئۆلتۇرۇۋېتىشتىن يانمايدۇ، — دەپتۇ. لەھەڭ:

— ئۇنداق بولسا، داداڭنىڭ قارىسىنى كۆرگەن ھامان: «ۋاي دادا، چاققان كېلىڭ، لەھەڭ سۆرەپ كەتكىلىۋاتىدۇ، كۇچۇم يەتمەيۋاتىدۇ» دەپ ۋارقىرايسەن، داداڭ يېقىن كەلگەندە: «ئاپلا، كۇچۇم يەتمىدى» دەيسەن ـ دە، مېنى قويۇۋېتىسەن. داداڭنىڭ نىيىتى بۇزۇلغۇدەك بولسا، ئۆزۇڭنى دەرياغا تاشلىغىن، مەن سېنى قۇتۇلدۇرۇپ قالىمەن، — دەپتۇ. شامىدۇن لەھەڭنى قويۇۋېتىش نىيىتىگە كەپتۇ. دادىسىنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۇپلا:

www.uyghurkitap.com

— ۋاي دادا، چاقىقان بولۇك، كۈچۈم يېتمەيۋاتىدۇ! — دەپ ۋارقىراۋېرىپتۇ. دادىسى: «چىڭ تۇت، ھەرگىز قويۇۋەتمە» دېگىنىچە تېخىمۇ تېز يۈگۈرۈپتۇ.

دادىسى يېقىن كەلگەندە، بالىسى:

— ئاپلا، كۈچۈم يەتمىدى، — دەپتۇ ـ دە، قارماقنى قويۇۋېتىپتۇ. ھامىدۇن:

— ھەي ئەبگار، ئاتا ـ بوۋىمىزدىن تارتىپ بۇنداق چوڭ بېلىق تۇتۇپ باقمىغان تۇرساق. ئۇ بېلىق بىلەن بىزنىڭ بىر يىللىق خىراجىتىمىز ھەل بولاتتى ئەمەسمۇ؟ بىردەم بەرداشلىق بېرەلمەي قويۇۋەتكىنىڭ نېمىسى؟ — دېگىنىچە شامىدۇننى چاپماقچى بولۇپ پالتىنى ئېگىز كۆتۈرگەنىكەن، شامىدۇن شۇ ھامان ئۆزىنى دەرياغا تاشلاپ كۆزدىن غايىب بوپتۇ. لەھەڭ شامىدۇننى قۇتقۇزۇشقا تەييار تۇرغانىكەن، ئۇ شامىدۇننى بىرلا دەم تارتىپ قورسىقىغا يۇشۇرۇپتۇ ـ دە، دەريانىڭ ئېقىنىشىغا قاراپ يۈرۈپ كېتىپتۇ.

شامىدۇن لەھەڭنىڭ قورسىقىدا بىرنەچچە كۈن تۇرغاندىن كېيىن:

— مېنى قۇرۇقلۇققا چىقىرىپ قويساڭ، — دەپتۇ. لەھەڭ شامىدۇننى بىرلا پۈرقۈپ قۇملۇققا چىقىرىپ قويۇپ:

— ئەي يىگىت، سەن مېنىڭ ھاياتىمنى قۇتقۇزۇپ قالدىڭ. قاچانكى بېشىڭغا كۈن چۈشۈپ ھاياتىڭغا خەۋپ يەتسە، مۇشۇ جايغا كېلىپ: «لەھەڭ، مەن كەلدىم» دەپ ئۈچ قېتىم ۋارقىرىساڭ، مەن شۇ ھامان ئالدىڭدا پەيدا بولىمەن ـ دە، ساڭا ياردەم قىلىمەن، — دەپتۇ. شامىدۇن: «بولىدۇ» دەپ لەھەڭ بىلەن خوشلىشىپ، ئادەم بار بىرەر مەھەللىنى ئىزدەپ مېڭىپتۇ، ئۇزاق ماڭغاندىن كېيىن بىر ئېدىرلىققا كېلىپ قاپتۇ. شامىدۇن ئېدىرلىقتا كېتىۋاتسا، ئورۇقلاپ جېنى ئاز

قالغان بىر قېرى تۈلكە ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ:
— ئەي يىگىت، ئاۋۇ ئوۋچى مېنى قوغلاپ كېلىۋاتىدۇ. ئۇ مېنى ئاتماقچى. مېنىڭ ئۈچ كۈنلۈك بولغان بەش كۈچۈكۈم بار، مەن ئۆلسەم، بەش بالامۇ ناھەق ئۆلىدۇ. خۇدا ھەققى مېنى قۇتقۇزۇپ قالساڭ، — دەپتۇ. شامىدۈن قارىغۇدەك بولسا، راستتىنلا بىر ئوۋچى ئۇ تۈلكىنى قوغلاپ كېلىۋاتقۇدەك. شامىدۈننىڭ تۈلكىگە ئىچى ئاغرىپ، ئۇنى ئېدىرنىڭ دالدىسىغا مۆكتۈرۈپ قويۇپ ئوۋچىنىڭ ئالدىغا بېرىپتۇدە، ئۇنى توختىتىپ:
— ئەي ئوۋچى، سىز قوغلاپ كېلىۋاتقان تۈلكىنىڭ بەش بالىسى بار ئىكەن. ئۇنى ئۆلتۈرسىڭىز، بەش بالىسىمۇ ناھەق ئۆلىدىكەن. خۇدا ھەققى ئۇنى ئاتمىسىڭىز، سىزگىمۇ خۇدايىم باشقا يەردىن رىزقى ئاتا قىلار، — دەپ يالۋۇرۇپتۇ. ئوۋچى تەسىرلىنىپ، تۈلكىنى ئېتىش نىيىتىدىن يېنىپ كېتىپ قاپتۇ. تۈلكە شامىدۈننىڭ ئايىغىدا كۈچۈكلىنىپ:
— ئەي يىگىت، سەن ئالتە جاننى قۇتقۇلدۇرۇپ قالدىڭ، ساڭا قانداق رەھمەت ئېيتىشىمنى بىلەلمەيۋاتىمەن، قانداق قىيىنچىلىقىڭ بولسا ئېيت، قولۇمدىن كېلىشىچە ياردەم قىلاي، — دەپتۇ. شامىدۈن:
— مېنىڭ ھازىرچە ساڭا ھاجىتىم چۈشمەيدۇ. مەنمۇ ئۆز يولۇمغا ماڭاي، سەنمۇ بالىلىرىڭنىڭ قېشىغا بارغىن، — دەپتۇ. تۈلكە بەدىنىدىن ئازراق تۈكنى يۇلۇۋېلىپ شامىدۈنغا بېرىۋېتىپ:
— ئەي يىگىت، بۇ تۈكۈمنى ساڭا بېرەي، قاچانكى بېشىڭغا كۈن چۈشسە، مۇشۇ تۈكنى كۆيدۈرسەڭ، مەن شۇ ھامان قېشىڭدا پەيدا بولۇپ ساڭا ياردەم قىلىمەن. بۇ تۈكنى ھەرگىزمۇ يىتتۈرۈپ قويما، — دەپتۇ. شامىدۈن تۈلكىنىڭ

توكىنى يانچۇقىغا سېلىپ يولىغا راۋان بىرىپتۇ.

شامىدۇن يول يۇرۇپ، يول يۇرسىمۇ مول يۇرۇپ ئىزىن-لىقتىن ئۆتۈپ بۇك ـ باراقسان بىر ئورمانلىققا كەپتۇ ـ دە، ئەپلىك بىر جاينى تېپىپ بىر كېچە تۇنەپتۇ. ئەتىسى سەھەر-دە يولىنى يەنە داۋاملاشتۇرۇپ كېتىۋاتسا، بىر ئەجدىها يوغان بىر چىنارغا يامىشىپ چىقىۋاتقۇدەك، چىنار ئۇستىدىكى ئۇۋىدا سۇرمە قۇشنىڭ ئىككى بالىسى چۇرقىرىشىپ زارلىنىۋاتقۇدەك. شامىدۇننىڭ سۇرمە قۇشنىڭ بالىلىرىغا ئىچى ئاغرىپتۇ ـ دە،

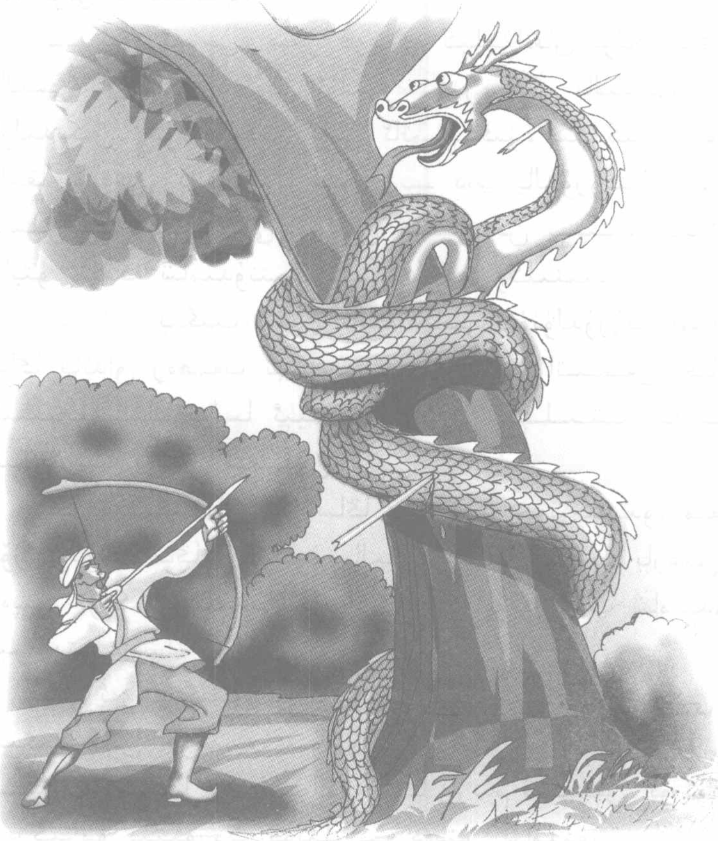

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

دەرھال دەرەخ شاخلىرىدىن ئوقيا ياساپ، قاتتىق ياغاچلارنى ئۇچلاپ ئوق ياساپ ئەجدىھاغا كەينى ـ كەينىدىن بىرقانچە تال ئوق ئۈزگەنىكەن، ئەجدىھا شۇ ھامان يىقىلىپ ئۆلۈپتۇ. پۈتۈن ئىشلارنى كۆرۈپ تۇرغان سۇرمە قۇش باللىرى خۇشاللىقىدا شا ـ مدۇننى ئۆز ئۇۋىسىغا تەكلىپ قىپتۇ. شامىدۇن قۇش باللىـ ـرىنىڭ ئۇۋىسىغا چىقىپتۇ. قۇش باللىرى:

— ئەي يىگىت، سىز بىزنىڭ ھاياتىمىزنى قۇتۇلدۇرۇپ قالدىڭىز. ئاتا ـ ئانىمىز ئوۋدىن قايتىپ كەلسە، سىزدىن كۆپ خۇش بولىدۇ. ئۇلار قايتىپ كەلگۈچە قانىتىمىزنىڭ ئاستىدا ئارام ئېلىپ تۇرۇڭ، — دەپتۇ. شامىدۇن ئۇلارنىڭ تەكلىپىگە قوشۇلۇپ بىر قۇش بوران چىقىرىپ بالىسىنىڭ قانىتىنىڭ ئاستىغا كىرگەنىكەن، كۆرۈنمەيلا قاپتۇ. بىردەمدىن كېيىن ھاۋا گۈلدۈرلەپتۇ، ئىككى سۇرمە قۇش بوران چىقىـ ـرىپ يېتىپ كەپتۇ ـ دە، ئەجدىھانىڭ ئۆلۈكىنى كۆرۈپتۇ. با ـ لىلىرىمۇ ئاتا ـ ئانىسىنى قىزغىن قارشى ئالماي جىمجىتلا يېتىشىپتۇ. سۇرمە قۇش ھەيران بولۇپ:

— ئېيتىڭلارچۇ، باللىرىم، ئەجدىھا قانداق بولۇپ ئۆلدى؟ سىلەر نېمە ئۈچۈن جىمجىتلا ياتىسىلەر؟ زادى نېمە ئىش بولدى، دېسەڭلارچۇ؟ — دەپتۇ. قۇش باللىرى:

— ئەي ئاتا ـ ئانا، ياخشىلىققا ياخشىلىقمۇ ياكى ياخشى ـ لىققا يامانلىقمۇ؟ — دەپتۇ. ئاتا ـ ئانىسى:

— بۇ نېمە دېگىنىڭلار، باللىرىم، ئەلۋەتتە ياخشىلىققا ياخشىلىق، — دەپتۇ. قۇش باللىرى:

— ئۇنداق بولسا، ئەجدىھانى بىر يىگىت ئۆلتۈرۈپ بىزنى قۇتقۇزۇپ قالدى. ئۇنىڭغا زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزمەسسىز، — دەپتۇ. ئاتا ـ ئانىسى:

— قېنى ئۇ يىگىت؟ بىز ئۇنىڭغا ياخشىلىق قىلىمىز،

www.uyghurkitap.com

هاجىتى بولسا هاجىتىدىن چىقىمىز، — دەپتۇ. قۇش بالىلى-رى قانىتى ئاستىدىن شامىدۇننى چىقىرىپتۇ. ئاتا-ئانا سۇرمە قۇشلار شامىدۇننى كۆرۈپلا:

— ئەي يىگىت، سىز ئەجدىھانى ئۆلتۈرۈپ ئىككى بالىمىزنى، ھەتتا بۇنىڭدىن كېيىنكى ئەۋلادلىرىمىزنى قۇتقۇزۇپ قالدىڭىز. بۇرۇنقى يىللاردا ھەر قېتىم بالىلىرىمىز ئۇچىدىغان بولغاندا ئەجدىھا يەپ كېتەتتى. سىزگە نېمىدەپ رەھمەت ئېيتىشنى بىلەلمەي قالدۇق. قانداق قىيىنچىلىقىڭىز بولسا دەڭ، بىز سىزگە ياردەم قىلايلى، — دەپتۇ. شامىدۇن:

— سىلەرمۇ خەتەردىن قۇتۇلۇپ قالدىڭلار، مېنىڭ ھازىر ھېچقانداق قىيىنچىلىقىم يوق، مەنمۇ يولۇمغا مېڭىۋالاي، — دەپتۇ.

سۇرمە قۇشلار بىر تالدىن پەيىنى شامىدۇنغا بېرىپتۇ:

— ئەي يىگىت، بۇ پەينى ئېلىۋېلىڭ، ئەسقېتىپ قالىدۇ. قاچانكى بېشىڭىزغا بىرەر مۈشكۈلچىلىك چۈشسە، مۇشۇ پەيـ-نى كۆيدۈرسىڭىز، شۇ ھامان سىزنىڭ قېشىڭىزدا ھازىر بو-لىمىز، — دەپتۇ.

شامىدۇن پەينى ئېلىپ يولغا راۋان بوپتۇ. بىردەم ماڭغاندىن كېيىن، داغدام چوڭ يولغا چىقىپتۇ. چوڭ يول بىلەن بىر مەھەل ماڭغاندىن كېيىن بىر شەھەرگە كېلىپ قاپتۇ. شامىدۇن كوچا ئارىلاپ كېتىۋېتىپ، بىر جايدا نەچچە ئون مىڭ كىشىنىڭ توپلىشىپ قالغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ھەمـ-مىسىنىڭ روھى چۈشكۈن ئىكەنلىكىنى كۆرۈپتۇ. شامىدۇن ئۇ يەردە زادى نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلەلمەي، بىر بوۋاينى چەتكە تارتىپ:

— ئەي بوۋا، بۇ يەردە زادى نېمە ئىش بولدى؟ — دەپ سوراپتۇ. بوۋاي شامىدۇنغا بىر قارىۋېتىپ:

— بالام، سەن بۇ شەھەردىن ئەمەس ئوخشايسەن. شەھەر پادىشاھىنىڭ ئاي دېسە ئاي ئەمەس، كۈن دېسە كۈن ئەمەس، ئاجايىپ گۈزەل بىر ساھىبجامال مەلىكىسى بار. ئۇ مەلىكە ياتلىق بولۇش ئۈچۈن شەرت قويغان. ھازىرغىچە تالاي يىگىتلەر مەلىكىنىڭ شەرتىنى ئورۇندىيالماي باشلىرىدىن ئايرىلدى. بۈگۈنمۇ ئىككى يىگىتنىڭ بېشى تېنىدىن جۇدا قىلىندى. بىز ئاشۇ ئىشلارنى كۆرۈش ئۈچۈن كەلگەن، — دەپتۇ. شامىدۇن:

— ئېيتىڭچۇ، بوۋا، ئۇ مەلىكە زادى قانداق شەرت قويغان؟ — دەپتۇ. بوۋاي:

— مەلىكە بىلەن توي قىلماقچى بولغان يىگىت مەلىكىگە ئۆزىنى مەلۇم قىلىپ قويۇپ، ئۆزى خالىغان يەرگە يوشۇرۇنۇشى لازىم. ئۆزىنى مەلۇم قىلغان ۋاقىتتىن باشلاپ ئۈچىنچى كۈنى شۇ ۋاقىتقا كەلگەندە، مەلىكە ئېگىز راۋاققا چىقىپ جاھان ئەينىكى بىلەن يوشۇرۇنغان يىگىتنى ئىزدەيدۇ، تېپىۋالسا، بېشىنى ئالىدۇ، تاپالمىسا، ئۇنىڭ ئەمرىگە ئۆتىدۇ. ھازىرغىچە ئۇ شەرتنى ئورۇندىغان بىرەرمۇ يىگىت چىقمىدى، — دەپتۇ.

شامىدۇن تەلەي سىناپ باقماقچى بولۇپ ئۇتتۇر مەلىكىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۆزىنى مەلۇم قىپتۇ. مەلىكە شامىدۇننىڭ يوشۇرۇنۇشىغا ئىجازەت بېرىپ، ئۈچىنچى كۈنى مۇشۇ ۋاقىتتا ئېگىز راۋاققا چىقىپ جاھان ئەينىكى بىلەن قارايدىغانلىقىنى، شامىدۇننى تېپىۋالسا، كاللىسىنى ئالىدىغانلىقىنى، تاپالمىسا، ئۇنىڭ ئەمرىگە ئۆتىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. شامىدۇن مەلىكىنىڭ قېشىدىن قايتىپ چىقىپ قەيەرگە يوشۇرۇنۇشنى بىرھازا ئويلىغاندىن كېيىن ئاخىر لەھەڭ ئېسىگە كەپتۇ ـ دە، بىر كېچە ـ كۈندۈز توختىماي يول يۈرۈپ دەريا بويىغا كېلىپ:

— ھەي لەھەڭ، مەن كەلدىم، — دەپ ئۈچ قېتىم

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرېسى

توۋلىغانىكەن، لەھەڭ سۇنىڭ ئىچىدىن بېشىنى چىقىرىپ:

— بېشىڭغا قانداق كۈن چۈشتى؟ دەرھال دېگىن بېشىنى قۇتقۇزۇشقا مەن تەييار، — دەپتۇ. شامىدۇن بارلىق ئىشلارنى لەھەڭگە ئېيتىپ بېرىپتۇ. لەھەڭ بىرلا دەم تارتىپ شامىدۇننى قورسىقىغا سولاپتۇ ـ دە، بارلىق بېلىقلارغا ئەمر قىلىپتۇ. دەريا سۈيىنى ئۇماچتەك لېيىتقۇزۇپتۇ، ئۆزى بولسا دەريانىڭ ئەڭ چوڭقۇر يېرىگە كىرىپ يوشۇرۇنۇپ يېتىپتۇ.

شامىدۇننىڭ يوشۇرۇنۇش ۋاقتى توشقاندىن كېيىن مەلىكە ئېگىز راۋاققا چىقىپ جاھان ئەينىكى بىلەن قارىغانىكەن، شامىدۇننى كۆرەلمەپتۇ، ئىككىنچى قېتىم كۆزەتكەنىكەن، يەنىلا كۆرەلمەپتۇ. مەلىكە سەل جىددىيلىشىپتۇ، ئۈچىنچى قېتىم قارىغانىكەن، شامىدۇننىڭ ئىككى كۈنلۈك نېرىدىكى بىر دەريانىڭ چوڭقۇر يېرىدە ياتقان بىر لەھەڭنىڭ قورسىقىدا ئىكەنلىكىنى كۆرۈپتۇ. مەلىكە بىرقانچە لەشكەرنى شامىدۇننى باشلاپ كېلىشكە ئەۋەتىپتۇ. لەشكەرلەر شامىدۇن يوشۇرۇنغان دەرياغا بېرىپ:

— ھەي شامىدۇن، مەلىكە سېنى كۆرۈپ قالدى. سەن ھازىر بىر لەھەڭنىڭ قارنىدا ياتىسەن. دەرھال چىق، — دەپتىكەن، شامىدۇن لەھەڭگە قۇرۇقلۇققا چىقىرىپ قويۇشنى ئېيتىپتۇ. لەھەڭ بىرقانچە يىلغىچە قورسىقىدىن چىقارماي بېقىشقا ۋەدە قىلغان بولسىمۇ، شامىدۇن:

— مەلىكە مېنى كۆرۈپ قاپتۇ. كۆرۈپ قالغانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ بارمىسام نامەردلىك بولىدۇ. بېشىم كەتسىمۇ بېرىشىم كېرەك، — دەپ تۇرۇۋاپتۇ. لەھەڭ نائىلاج شامىدۇننى قۇرۇقلۇققا چىقىرىپ قويۇپتۇ. شامىدۇن مەلىكىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە، ئۇنىڭ بېشىنى ئالماقچى بوپتۇ، لېكىن پادىشاھ ئارىغا چۈشۈپ:

— قىزىم، ھازىرغىچە تالاي يىگىتلەر ئادەتتىكى جايلارغا مۆكۈنۈپ باشلىرىدىن ئايرىلدى. بۇ يىگىتنىڭ قولىدىن ئىش كېلىدىغاندەك تۇرىدۇ. ئاھەق ئۆلۈپ كەتمىسە، مېنىڭ يۈزۈمنى قىلىپ يەنە بىر قېتىم يوشۇرۇنۇشقا ئىجازەت بەرسەڭ، — دەپتۇ. مەلىكە شاھ دادىسىنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن شامىدۇنغا يەنە بىر قېتىم يوشۇرۇنۇش پۇرسىتى بېرىپتۇ.

شامىدۇن ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ ئاخىر سۇرمە قۇشنى

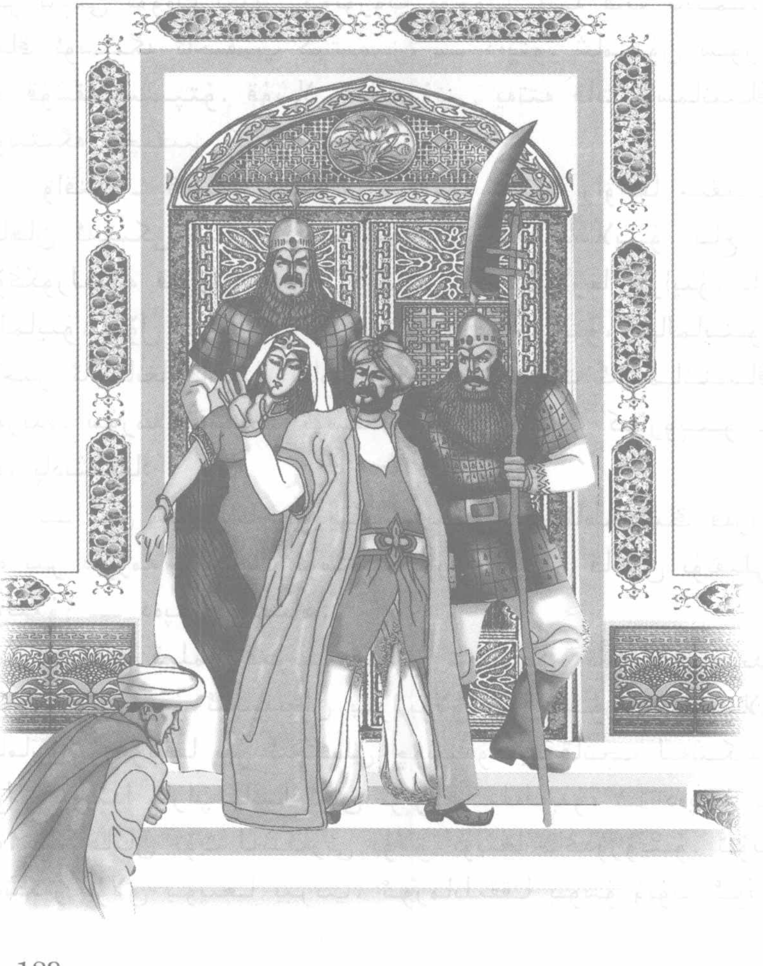

ئېسىگە ئاپتۇ ـ دە، خالىي بىر جايغا بېرىپ قۇشلارنىڭ پې-يىنى كۆيدۈرگەنىكەن، شۇ ھامان ئىككى سۇرمە قۇش غارقىراپ ئۇچقان پېتى شامىدۈننىڭ ئالدىغا كېلىپ چۈشۈپتۇ.

— ئەي يىگىت، بېشىڭغا قانداق كۈن چۈشتى، دەرھال دېگىن، — دەپتۇ. شامىدۈن پۈتۈن ئەھۋالنى ئىككى سۇرمە قۇشقا سۆزلەپ بېرىپتۇ. سۇرمە قۇشلار:

— ئۇنداق بولسا، سەن بىزنىڭ ئۈستىمىزگە مىنگىن، بىز سېنى نۆۋەت بىلەن كۆتۈرۈپ ئۇچۇپ يەتتە قات ئاسما-نىنىڭ ئۈستىگە ئاچىقىپ كېتىمىز، — دەپتۇ. شامىدۈن سۇر-مە قۇشقا مىنىپتۇ. قۇشلار شامىدۈننى يەتتە قات ئاسماننىڭ ئۈستىگە ئاچىقىپ كېتىپتۇ.

ۋاقتى ـ قەرەلى توشقاندا، مەلىكە ئېگىز راۋاققا چىقىپ جاھان ئەينىكى بىلەن شامىدۈننى ئىزدەشكە باشلاپتۇ، تاغ ـ ئۆڭكۈرلەرگە قاراپتۇ، دەريا، دېڭىز ـ ئوكيانلارغا قاراپتۇ، تا-پالماپتۇ، چۆل ـ جەزىرە، ئورمانلىقلارغا قاراپتۇ، تاپالماپتۇ، ئاخىر ئاسمانغا قارىسا، شامىدۈننىڭ يەتتە قات ئاسماننىڭ قەرىدە، سۇرمە قۇشنىڭ ئۈستىدە تۇرغانلىقىنى كۆرۈپتۇ ـ دە، پادىشاھقا:

— ئەي شاھ دادا، ئۇ يىگىت يەتتە قات ئاسماننىڭ قەرى-دە بىر سۇرمە قۇشنىڭ ئۈستىدە تۇرىدۇ. ئۇنى قانداق تۇتقىلى بولىدۇ؟ — دەپتۇ. پادىشاھ:

— غەم قىلما، قىزىم، شىمال تەرەپتىكى تاغنىڭ باغرىدا سۇرمە قۇش سۇ ئىچىدىغان بىر بۇلاق بار. سۇرمە قۇشلار ھامان شۇ بۇلاقتا سۇ ئىچكىلى چۈشىدۇ. بىر قانچە لەشكەر بۇلاق بويىدا ماراپ ياتسا ئۇنى تۇتۇپ كېلەلەيدۇ، — دەپتۇ ـ دە، شۇ ھامان تۆت لەشكەرنى بۇلاق بويىغا ماڭدۇرۇپتۇ. تۆت لەشكەر بۇلاق بويىغا بېرىپ، ئورمانلىققا يوشۇرۇنۇپ ئول-

تۇرۇپتۇ. ئەتىسى كۈن چۈش بولغاندا سۇرمە قۇشلار شامىدۇننى مىندۇرۇپ، بۇلاققا سۇ ئىچىشكە چۈشۈپتۇ. بۇ ۋاقىتتا تۆت لەشكەر:

— ھەي شامىدۇن، مەلىكە سېنى يەتتە قات ئاسماننىڭ قەرىدە ئاشۇ سۇرمە قۇشنىڭ ئۈستىدە تۇرغانلىقىڭنى كۆرۈپتۇ. بىز ساڭا خەۋەر قىلغىلى كەلدۇق، — دەپتۇ. ئىككى سۇرمە قۇش شامىدۇننى ئېلىپ قېچىپ ئۇنىڭ جېنىنى قۇتۇلدۇرۇۋالىدىغانلىقىنى ئېيتقان بولسىمۇ، شامىدۇن:

— مەلىكە مېنى كۆرۈپ قالغانىكەن، بېرىشىم كېرەك. نامەردلىك قىلىپ قېچىپ كەتكەندىن كۆرە، مەردلىك بىلەن ئۆلگىنىم ياخشى، — دەپتۇ ۋە قۇش بىلەن خوشلىشىپ، مەلىكىنىڭ ئالدىغا كەپتۇ. مەلىكە جاللاتلارنى شامىدۇننىڭ بېشىنى ئېلىشقا بۇيرۇپتۇ. جاللاتلار ئۇنىڭ بېشىنى ئېلىشقا تەييارلانغاندا، خانىش ئالدىغا كىرىپ:

— قىزىم، بۇ دۇنيادا ئۇ يىگىتتەك چېچەن، قولىدىن ئىش كېلىدىغان يەنە بىر يىگىت چىقماس. ئۇنىڭ يوشۇرۇنۇشىدىن قارىغاندا، قولىدىن ئىش كېلىدىغاندەك تۇرىدۇ. ئانىلىق ھۆرمىتىم ئۈچۈن ئۇنىڭغا يەنە بىر قېتىم يوشۇرۇنۇش پۇرسىتى بەرسەڭ، — دەپتۇ. مەلىكە:

— بولىدۇ، ئانا، سىزنىڭ ئانىلىق ھۆرمىتىڭىز ئۈچۈن ئۇنىڭغا يەنە بىر قېتىم يوشۇرۇنۇش پۇرسىتى بېرەي، — دەپتۇ. شامىدۇن جازا مەيدانىدىن قايتىپ كېلىپ بىردەم ئويلانغاندىن كېيىن ھېلىقى تۈلكە ئېسىگە كەپتۇ ـ دە، يېقىن ئەتراپتىكى ئورمانلىققا بېرىپ تۈلكىنىڭ تۈكىنى كۆيدۈرۈپتۇ. بىردەمدىن كېيىن تۈلكە بەش بالىسىنى ئەگەشتۈرۈپ شامىدۇننىڭ ئالدىغا كەپتۇ ۋە:

— ئەي يىگىت، بېشىڭغا قانداق كۈن چۈشتى، دەرھال

دېگىن، — دەپتۇ. شامدۇن بارلىق ئىشلارنى تۈلكىگە سۆزلەپ بېرىپتۇ. تۈلكە:

— ئۇنداق بولسا، سەن مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرغىن. مەن سېنى قۇتقۇزۇشنىڭ ئامالىنى قىلاي، — دەپتۇ ۋە بەش بالىسى بىلەن يەرنى كولاپ كىرىپ كېتىپتۇ، ئەتىسى كەچ بولغۇچە قايتىپ چىقماپتۇ. ئۇچىنچى كۈنى مەلىكىنىڭ راۋاقتا چىقىپ قارايدىغان ۋاقتى بولۇپ قالاي دەپتۇ، تۈلكە يەنىلا چىقماپتۇ. شامدۇن مەن تۈلكىگە ئالدىنىپتىمەن، دەپ تىت-تىت بولۇپ تۇرغاندا، تۈلكە بەش بالىسىنى ئەگەشتۈرۈپ چىقىپتۇ-دە:

— يىگىت، ئىش پۈتتى. مۇشۇ تۆشۈك بىلەن ماڭساڭ مەلىكە تۇرغان راۋاقتا چىقىسەن. راۋاقتا چىقىدىغان تۆشۈككە بىر گۈل تەشتىكى قويۇپ قويدۇم. ئاشۇ گۈل تەشتىكىنىڭ تۆشۈكىدىن مەلىكىنىڭ ئىش-ھەرىكىتىنى كۆزىتىپ تۇرالايسەن ھەم شۇ يەردە تۇرساڭ مۇرادىڭغا يېتىسەن، — دەپتۇ. شامدۇن يەر ئاستى يولى بىلەن مېڭىپ، راست دېگەندەك، راۋاقتىكى گۈل تەشتىكىنىڭ ئاستىغا كېلىپ قاپتۇ. ۋاقتمۇ توشۇپتۇ. مەلىكە راۋاقتا چىقىپ جاھان ئەينىكى بىلەن پۈتۈن جاھاننى، يەتتە قات ئاسماننىڭ ئۈستىنى، يەتتە قات يەرنىڭ ئاستىنى بىرقانچە قېتىمدىن تەكشۈرۈپمۇ شامدۇننى كۆرەلمەپتۇ. مەلىكىنىڭ پۈتۈن ھەرىكىتىنى شامدۇن كۆرۈپ تۇرۇپتۇ. مەلىكە شامدۇننى تاپالمىغاندىن كېيىن:

— مەن شامدۇننى ئىزدەپ تاپالمىدىم، ئۇ ھەرقانداق جايدا بولسا قايتىپ كېلىپ، مېنى ئۆز ئەمرىگە ئالسا بولىدۇ، — دەپ خەلقئالەمگە جاكار قىپتۇ. شامدۇن شۇ ھامان گۈل تەشتىكىنى ئۆرۈۋېتىپ راۋاقتا چىقىپتۇ.

— مانا مەن كەلدىم، خۇدايىم سىزنى ماڭا نېسىپ قىپتۇ، — دەپتۇ. مەلىكە:

— ئاپلا، «چىراغ تۇۋى قاراڭغۇ» دېگەندەك، مەن تاپىنىمنىڭ ئاستىغا قارىماپتىمەن ئەمەسمۇ. خۇدايىم مېنى سىزگە بۇيرۇپتۇ. ئەسلىدە پېشانىمىزگىمۇ مۇشۇنداق پۇتۇلگەن ئوخشايدۇ، — دەپتۇ.

مەيداندىكى نەچچە تۇمەن ئادەم تەبرىكلىشىپتۇ. پادىشاھ ۋە خانىش ئىنتايىن خۇشال بولۇشۇپتۇ.

پادىشاھ بىرنەچچە كۇنلۇك توي تەييارلىقىدىن كېيىن، قىرىق كېچە - كۇندۇز كاتتا توي - مەرىكە ئۆتكۇزۇپ مەلىكىنى شامىدۇنغا نىكاھلاپ بېرىپتۇ.

شۇنىڭدىن كېيىن، شامىدۇن ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە مەلىكە بىلەن بەختلىك ياشاپ ئۆتكەنىكەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com

قىلىچ باتۇر

بۇرۇن بىر كەمبەغەل ئوتۇنچى ئۆتكەن بولۇپ، ئۇنىڭ بىرلا ئوغلى بار ئىكەن. ئوتۇنچىنىڭ ئايالى خېلى بۇرۇنلا ئۆلۈپ كەتكەچكە، ئوتۇنچى ئانىسىدىن كىچىك قالغان ئوغلىغا ھەم ئانا، ھەم ئاتا بوپتۇ.

بالا ئون سەككىز ياشلارغا كىرگەندە ئوتۇنچى قېرىپ ماغدۇرىدىن كېتىپتۇ ـ دە، ئاغرىپ يېتىپ قاپتۇ. بىر كۈنى ئۇ ئوغلىنى يېنىغا چاقىرىپ:

ـــ بالام، يوقسۇزچىلىقنىڭ كاساپىتىدىن مەن سېنى ئوقۇتالمىدىم يا بىرەر ھۈنەر ئۆگىنىشكە بېرەلمىدىم. ساڭا مىراس قىلىپ قالدۇرغۇدەك بىرەرنەرسەممۇ يوق. شۇڭا، مەندىن كېيىن قالغاندا قانداق ھايات كەچۈرۈشۈڭدىن قايغۇرۇۋاتىمەن. بۇرۇنقىلارنىڭ: «يۇرت قوغدىساڭ ئۆسەرسەن، قوغدىمىساڭ ئۆلەرسەن» دېگەن ماقالى بار، قانداقلا بولمىسۇن ئانا يۇرتۇڭدىن ئايرىلما، ئۇنىڭ بىر چىمدىم تۇپىسىنىمۇ تۇتىيا بىل، ـــ دەپتۇ ـ دە، كۆزى يۇمۇلۇپتۇ. بالا قاقشاپتۇ، يىغلاپتۇ، قولۇم ـ قوشنىلارنىڭ ياردىمى بىلەن ئاتىسىنى يەرلىككە قويۇپتۇ.

بىر يىلى بۇ ئەلگە ياۋ باستۇرۇپ كىرىپتۇ. پادىشاھ ئەلنى قوغدىيالماي زەھەر ئىچىپ ئۆلۈۋاپتۇ، لەشكەرلىرى تىرىپىرەن

بوپتۇ. خەلق مال ـ مۈلكىدىن، يەر ـ زېمىنىدىن ئايرىلىپ، ياقا يۇرتلاردا سەرسان بوپتۇ. بۇ ئەھۋالنى كۆرگەن بالىنىڭ يۇرىكىگە ئوت تۇتىشىپ، ئىچ ـ باغرى كاۋاپ بوپتۇ. ئۇ ئانا يۇرتىنى قوغداش ئۈچۈن بىرەر ئىش قىلماقچى بولسىمۇ ئامال تاپالماپتۇ.

بىر كۈنى چۈشىدە بىر ئاپئاق ساقاللىق بوۋاي ئۇنىڭغا مۇنداق دەپتۇ: «ئوغلۇم، ئالدىڭدا يىلان بار، قولۇڭغا قامچا ئالغىن. ئالدىڭدا دۈشمەن بار، قولۇڭغا قىلىچ ئالغىن.» يىگىت ئويغىنىپ قارىسا، چۈشى ئىكەن. ئۇ چۈشىدىكى بوۋاينىڭ ئېيتقىنى بويىچە، بىرەر قىلىچ تاپماقچى بولسىمۇ، ياۋ ھەممە تۆمۈر ـ تەرسەكنى يىغىۋالغاچقا قىلىچ ياسىتالماپتۇ. ئۇ شۇ زامات دادىسى ئېيتىپ بەرگەن مۇنداق بىر ھېكايىنى ئېسىگە ئاپتۇ: «شىمالىي تاغنىڭ ئەڭ ئېگىز چوققىسىدا بىر غار بو-لۇپ، ئۇ يەرگە ئىنسۇجىنمۇ بارالمايدىكەن. تاغنىڭ يېنىدا كۈمۈش يىلاندەك تولغىنىپ ئاققان دەريا بار ئىكەن. بۇرۇن بىر پادىشاھ غەربكە يۈرۈش قىلىپ كېتىۋېتىپ شۇ دەريادا ئېتىنى سۇغىرىپتۇ. بۇ زېمىنىنىڭ كۆركەم، باي، خەلقىنىڭ ئىشچان، خۇشخۇي ئىكەنلىكىنى كۆرگەن پادىشاھ ئۆزىنىڭ خاسىيەتلىك قىلىچىنى غارنىڭ ئىچىدىكى ئالتۇن قوزۇققا ئېسىپ قويۇپتۇ. قىلىچنىڭ يېنىدا يەنە بىر ئالتۇن يۈگەنمۇ ئېسىقلىق ئىمىش. ئەگەر بۇ يۇرت بىرەر بالا ـ قازاغا دۇچار بولسا، جاپا ـ مۇشەققەتتىن قورقمىغان بىرەر باتۇر غارغا كېلىپ، ئالتۇن يۈگەننى سىلكىسە، بىر تۇلپار پەيدا بولىدى-كەن. خاسىيەتلىك قىلىچنى قولغا چۈشۈرسە، بۇ ئەلنى ياۋدىن خالاس قىلالايدىكەن.»

يىگىتنىڭ كۆڭلى يورۇپ كېتىپتۇ. «ھەببەللى، ــ دەپتۇ يىگىت ئۆز ـ ئۆزىگە، ــ بۇ تاغ تەڭرىتاغلىرى بولسا كېرەك.

تاغ يېنىمىزدىغۇ، بىر چىقىپ كۆرمەيمەنمۇ؟!» يىگىت تاغقا قاراپ يول ئاپتۇ. چوققىلىرى كۆنگە قاراپ بوي تارتقان تاغ يىگىتكە يول بەرمەپتۇ. يىگىت ئارغامچىنى تاغدىكى ئەل-دەرەخلەرگە ئېسىپ تاغقا يامىشىپتۇ، لېكىن ئۇ ئۈچ كۈن يا-ماشقان بولسىمۇ دېگەن يېرىگە چىقالماپتۇ. ئۇ تاغنىڭ قاق بېلىدىن ئېشىپ ئادەم ئىزى باسمىغان بىر تاغ يولىنى كۆ-رۈپتۇ ـ دە، ئەمدىلا شۇ يولغا چۈشۈپ ماڭاي دېيىشىگە، بىر يوغان يىلان ۋىشىلداپ بالىنىڭ ئالدىنى توسۇۋاپتۇ ۋە ھەيۋە قىپتۇ. بالا يوغان بىر تاشنى يىلانغا ئاتقانىكەن، يىلاننىڭ كاللىسى مىجىلىپ ئۆلۈپتۇ. بالا بىر كۈن يول مېڭىپ ئازراق دەم ئاپتۇ ـ دە، يەنە بىر چوققىغا يامىشىپ چىقىپتۇ. تاغ يولۋسى، قاپلان، ئېيىقلار بالىغا خىرس قىلغان بولسىمۇ، بالا ئۇلار بىلەن ئېلىشىپ يەر چىشلىتىپتۇ. ئاخىر يەتتىنچى كۈنى ھېلىقى غارغا يېتىپ بېرىپتۇ. قارىسا، ئالتۇن قوزۇقتا بىر قىلىچ ھەم يۈگەن ئېسىقلىق تۇرغۇدەك. بالا قىلىچنى ئېلىپ بېلىگە ئېسىپتۇ، يۈگەننى بىر سىلكىگەنىكەن، كۆز ئالدىدا بىر ئاق تۇلپار پەيدا بوپتۇ. بالا ئاتقا مىنىپ: «چۇھ» دېگەنىكەن، بىردەمدىلا تاغدىن يېنىپ چۈشۈپتۇ. ئۇ ئۆزىگە ئوخشاش ئەل سۆيەر يىگىتلەرنى توپلاپ، ياۋغا ھۇجۇم قىپتۇ. خاسىيەتلىك قىلىچنىڭ كارامىتىدىن باسقۇنچىلارنىڭ كاللىسى نەشپۈت چېچىكى تۆكۈلگەندەك تۆكۈلۈپتۇ، ھايات قالغانلىرى، ئۆلەر ـ تىرىلىشىگە قارىماي قېچىپتۇ. خەلق بالىنى پادىشاھ قىلىمىز دېگەن بولسىمۇ بالا زادىلا ئۇنىماپتۇ. ئاخىر ئۇلار بىر ئادىل كىشىنى پادىشاھ قىلىپ سايلاپتۇ. شۇنىڭدىن بېرى بۇ يۇرت تېخىمۇ روناق تېپىپتۇ.

نۇرغۇن پادىشاھلار ھىيلە ـ مىكىر ئىشلىتىپ، قىلىچ بىلەن تۇلپارنى قولغا چۈشۈرۈشكە ئۇرۇنغان بولسىمۇ، قولغا

چۈشۈرەلمەپتۇ.

ئەلنىڭ بارغانسېرى گۈللىنىپ كۈچەيگەنلىكىنى كۆرگەن يىگىت خاتىرجەم بولۇپ تۇلپار ئېتىغا مىنىپتۇ ـ دە، ھېلىدقى غارغا يېتىپ بېرىپتۇ. ئۇ قىلىچ بىلەن يۈگەننى ئاۋۇالقىدەكلا ئالتۇن قوزۇققا ئېسىپ قويۇپتۇ ـ دە: «خەير، ۋاپادار ئېتىم» دەپ ئاتنى قويۇپ بېرىپتۇ. ئۆزى يەتتە كېچە ـ كۈندۈزدە مىڭ بىر مۇشەققەت بىلەن تاغدىن چۈشۈپتۇ.

يىگىت ئۆيلىنىپ بالا ـ چاقىلىق بولۇپ، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈپتۇ.

ئېيتىشلارغا قارىغاندا، ھېلىقى قىلىچ بىلەن يۈگەن تا ھازىرغىچە غاردا شۇ پېتى ئېسىقلىق تۇرارمىش، نۇرغۇن ئادەملەر قولغا چۈشۈرىمىز دېگەن بىلەنمۇ چۈشۈرەلمەپتۇ.

بۇ «قىلىچ باتۇر» دېگەن چۆچەك شۇنداق قىلىپ ئېغىزدىن ئېغىزغا، قۇلاقتىن قۇلاققا تارقىلىپ، ھازىرقى زامانمىزغىچە يېتىپ كەپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىشقان ئادرېسى

خاسىيەتلىك رەسىم

ئۇزۇن زامانلار ئىلگىرى بىر يۇرتتا بىر يېتىم بالا ئۆتكەنىكەن. ئۇ يىل بويى بىر باي ئايالنىڭ قويلىرىنى باقىدىكەن، لېكىن ئۆزى ئاچ - يالىڭاچ ياشايدىكەن. كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇ جاڭگالدا قوي بېقىۋاتسا، بىر بۈركۈت بىر يىلاننى چاڭگاللاپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقۇدەك. قويچى بالا يىلانغا ئىچى ئاغرىپ، بېشىدىكى تۇمىقىنى پۇلاڭلىتىپ: «هايت، كۇش، ئال!» دەپ ۋارقىراپتۇ. بۈركۈت يىلاننى تاشلاپ تۇماققا ئېتىلىپتۇ - دە، تۇماقنى چاڭگاللىۋالغىنىچە ئۇچۇپ كېتىپتۇ. قويچى بالا يەردە ياتقان يىلاننىڭ قورسىقى يېرىلىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، كۆڭلىكىنىڭ پېشىنى يىرتىپ يىلاننىڭ قورسىقىنى تېڭىپتۇ. يىلاننى كەپىسىگە ئەكېتىپ كۆڭۈل قويۇپ قارىغانىكەن، يىلان بىرقانچە كۈندىلا سەللىمازا ساقىيىپتۇ. بۇ يىلان ئەسلىدە يىلانلارنىڭ پادىشاھى بولۇپ، سەيلە - تاماشا ئۈچۈن يەر يۈزىگە چىققان چېغىدا بۇ پالاكەتكە يولۇققانىكەن. يىلان زۇۋانغا كېلىپ:

— ئەي رەھىمدىل بالا، سەن مېنىڭ هاياتىمنى قۇتقۇزۇپ قالدىڭ، بۇ ياخشىلىقىڭ ئۈچۈن مەندىن نېمىنى تىلىسەڭ شۇنى بېرەي، — دەپتۇ.

— ماڭا هېچ نەرسە كېرەك ئەمەس، — دەپ جاۋاب

بىرىپتۇ بالا. يىلان يەنە:

— مەن سېنى ئوردامغا ئېلىپ باراي، سەن ئوردامدىن نېمىنى خالىساڭ شۇنى ئالغىن، مەن يىلانلارنىڭ پادىشاھمەن، — دەپتۇ ۋە: «كۆزۈڭنى يۇم، ئەمدى ئاچ !» دەپ بولغۇچە قويچى بالا ئۆزىنى ھەشەمەتلىك ئوردىدا كۆرۈپتۇ. قويچى بالا ئەتراپقا قارىغۇدەك بولسا، ئالتۇن - كۈمۈش، لەئەل - ياقۇتلار كۆزنى چاقنىتىپ تۆكۈلۈپ ياتقۇدەك، تامدا بىر پارچە رەسىم ئېسىقلىق تۇرغۇدەك. ئۇ يېڭىدىن ئېچىلغان قىزىل ئەتىرگۈلنىڭ سۈرىتى ئىكەن. قويچى بالا رەسىمگە ھەۋەسلىنىپ قاراپ تۇرۇپ قاپتۇ. يىلان پادىشاھ:

— خالىساڭ بۇ رەسىمنى ساڭا ھەدىيە قىلاي، — دەپ، تامدىن رەسىمنى ئېلىپ بالىغا بېرىپتۇ. قويچى بالا رەھمەت دەپ، رەسىمنى ئېلىپ ئۆز يېرىگە قايتىپ كېتىشنى ئىلتىماس قىپتۇ. يىلان پادىشاھ ماقۇل بولۇپ: «كۆزۈڭنى يۇم، ئەمدى ئاچ !» دېگەنىكەن، بالا كۆزىنى ئېچىپ، ئۆزىنى قويلىرى بار جاڭگالدا كۆرۈپتۇ.

قويچى بالا كەچقۇرۇن ئۆز كەپىسىگە قايتىپ كەپتۇ. ھېلىقى رەسىمنى ئۆزى كۆرەلەيدىغان ئېگىز يەرگە ئاۋايلاپ چاپلاپ قويۇپتۇ. ھېرىپ - چارچاپ كەتكەن بالا بىردەمدىلا قاتتىق ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. ئەتىسى ئورنىدىن تۇرۇپ قارىسا، داستىخان سېلىنىپ، تۈرلۈك نازۇنېمەتلەر تەييار تۇرغۇدەك. ئۇ، بۇ تامدىكى رەسىمنىڭ خىسلىتى بولسا كېرەك، دەپ ئويلاپتۇ، بەھۇزۇر ئولتۇرۇپ قورسىقىنى ئوبدان تويدۇرۇپ، قوي بېقىشقا كېتىپتۇ. كەچقۇرۇن قويلىرىنى ھەيدەپ كەلسە، كەپىنىڭ ئىچى پاك - پاكىز تازىلىنىپ، چىرايلىق بېزىلىپ، داستىخاندا شۇنداق مەززىلىك غىزالار تولۇپ تۇرغۇدەك. قويچى بالا ھۇزۇرلىنىپ تاماقلىنىپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ بۇ ئىش

داۋاملىشىۋېرىپتۇ. قويچى بالىنىڭ يۈزلىرىدىن نۇر يېغىپ، كىشىلەر كۆرسە ھەيران قالغۇدەك بولۇپ قاپتۇ.

بىر كۈنى باي ئايال قويچىنىڭ قامەتلىك، چىرايلىق بولۇپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ كۆڭلىگە جىن چۈشۈپتۇ ـ دە، ئۇنىڭ كەينىگە بېرىپ باقماقچى بوپتۇ. بالا قوي باققىلى چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، ئايال ئاستا ئۇنىڭ كەينىگە كىرىپ ئىشىكنىڭ يوچۇقىدىن ئۆينىڭ ئىچىگە قارىسا، ئىلگىرىكى ئەسكى كەپە شۇنداق چىرايلىق بېزەلگەن، يوپيورۇق ۋە ئازادە تۇرغۇدەك. ئۇ ئۆز كۆزىگە ئىشەنمەي قاراپ تۇرسا، تامدىكى رەسىم سىيرىلىپ چۈشۈپ بىر ساھىبجامالغا ئايلىنىپتۇ. ئۇ قويچى بالىنىڭ كېلىشىگە تاماقنى تەييارلاپ قويۇش ئۈچۈن ئەمدى داستىخان سالغىلى تۇرۇشىغا ھىلىقى باي ئايال كەپىگە كىرىپ، قىزنىڭ قولىنى مەھكەم تۇتۇۋېلىپ قىزنى ئەكەتمەكچى بولۇپ كەپىنىڭ سىرتىغا زورلاپ تارتىپتۇ. ساھىبجامال:

ـــ ئەگەر مېنى قويچى بالىدىن ئايرىۋەتمەكچى بولىدىكەنسەن، پۈتۈن ئۆي ـ جاي، بىساتلىرىڭنى غايىب قىلىۋېتىمەن، ـــ دەپتۇ.

باي ئايال قورقۇپ قىزنى قويۇۋېتىپتۇ. قىز دەرھال رەسىمگە ئايلىنىپ تامغا چاپلىنىپتۇ.

شۇنىڭدىن باشلاپ باي ئايالنىڭ نىيىتى بۇزۇلۇپتۇ. ئۇ رەسىمدىكى قىزنى ئىككى ئوغلىدىن بىرىگە ئېلىپ بېرىپ، بۇ ئاجايىپ مۆجىزىگە ئىگە بولماقچى بوپتۇ، شۇڭا ئۇ قويچى بالىنى كۆزدىن يوقىتىشنىڭ ئامالىنى ئىزدەپتۇ.

بىر كۈنى كەچقۇرۇنلۇقى قويچى بالا قويلىرىنى قوتانغا سولاپ، كەپىسىگە كىرىپ كېتىۋاتقىنىدا، باي ئايال ئۇنى چاقىرىپ:

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

— مەن يېڭىساراي سالماقچى. بۈگۈن كېچە باغدىكى ھەممە دەرەخلەرنى كېسىپ، لېكىن ھەم توروۋس ياغاچلىرىنى ئاقلاپ، ئەتە تاڭ ئاتقۇچە تەييارلاپ بول. ئەگەر بۇ ئىشنى ئو-رۇندىيالمىساڭ جاجاڭنى يەيسەن! — دەپتۇ ھەم قويچى بالىغا بىر پالتا بىلەن ئورغاقنى تاشلاپ بېرىپتۇ. قويچى بالا پالتا بىلەن ئورغاقنى ئېلىپ ئۆزىنىڭ كەپىسىگە كىرىپ غەم بې-سىپ ئولتۇرۇپتۇ. بۇ چاغدا رەسىم تامدىن سىيرىلىپ سا-ھىبجامالغا ئايلىنىپ، قويچى بالىغا:

— سىز غەم قىلماڭ، پالتا بىلەن ئورغاقنى باغقا ئاچى-قىپ قويۇڭ، ئۆزىڭىز كەپىدە خاتىرجەم ئارام ئېلىپ ئۇخلاڭ، — دەپتۇ. ئۇ قىز يەنە رەسىمگە ئايلىنىپ تامغا چاپ-لىنىپتۇ. قويچى بالا قىزنىڭ دېگىنى بويىچە غىزالىنىپ خا-تىرجەم ئۇخلاپتۇ.

ئەتىسى ئورنىدىن تۇرۇپ قارىسا، باغدىكى دەل - دەرەخلەر كېسىلىپ، باي ئايال تەلەپ قىلغاندىنمۇ جىق لېكىن ياغاچلار تەي-يار بوپتۇ. باي ئايال بۇنى كۆرۈپ نىيىتى تېخىمۇ بۇزۇلۇپتۇ. كۆڭلىگە يەنە يامان نىيەت پۈكۈپ، قويچى بالىغا سارايىنى ھازىر سالمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ دەل - دەرەخلەرنى باغقا ئاپىرىپ ئاۋۋالقىدەك قىلىپ قويۇشنى، بۇ ئىشنى بۈگۈن كې-چە ئورۇنداپ بولمىسا جاجىسىنى بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ.

قويچى بالا كەپىسىگە قايتىپ داستىخاندىكى تاماقلارنى يېمەي غەم بېسىپ ئولتۇرغىنىدا، تامدىكى رەسىم ساھىبجا-مالغا ئايلىنىپ:

— ئەي ئاق كۆڭۈل بالا، غەمگە پاتماڭ، خاتىرجەم ئارام ئېلىڭ، — دەپتۇ. قويچى بالا يەنە غىزالىنىپ ئۇخلاپ قاپتۇ.

قويچى بالا ئەتىسى سەھەردە تۇرۇپ باغقا كىرىپ قارىسا، دەل - دەرەخلەر ئەسلىدىكىدەك كۆكىرىپ تۇرغۇدەك. ئۇ يەنە

خاتىرجەم قوي باققىلى كېتىپتۇ.

باي ئايال بۇ پىلانىنىڭمۇ ئەمەلگە ئاشمىغانلىقىنى كۆرۈپ ئوغىسى تېخىمۇ قايناپتۇ، كۆڭلىگە تېخىمۇ يامان نىيەت پۈكۈپتۇ.

كەچقۇرۇن قويچى بالا قويلارنى ھەيدەپ كېلىشىگە، باي ئايال ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇپ:

— بۈگۈن كېچە سەن ئىشىك ئالدىغا بىر كۆل چاپىسەن، كۆلگە سۇ تولدۇرۇپ، قاينىتىسەن، — دەپ قويچى بالىغا بىر كەكە، بىر قولتۇق ئوتۇن ھەم سېۋەت تاشلاپ بېرىپتۇ.

قويچى بالا غەمگە پېتىپ كەپىسىگە كەپتۇ. رەسىم ساھىبجامالغا ئايلىنىپ:

— ئۇ ئازازۇل جادۇگەر خوتۇن ئۆزىنىڭ گۆرىنى كولاتقۇزغۇدەك. سىز ئۇ بەرگەن نەرسىلەرنى ئىشىكنىڭ ئالدىغا قويۇپ خاتىرجەم ئۇخلاڭ، — دەپتۇ. قويچى بالا قىزنىڭ دېگىنى بويىچە خاتىرجەم يېتىپ قاپتۇ.

ئەتىسى تاڭ سەھەر بىلەن باي ئايال ئىككى ئوغلىنى كەينىگە سېلىپ چىقسا، ئىشىكى ئالدىدا يوغان بىر كۆل تۇرغۇدەك، كۆلدىكى سۇ پورۇقلاپ قايناپ تۇرغۇدەك. باي ئايال يەنە ئىشىنىڭ ئەپلەشمىگەنلىكىدىن بىئارام بولۇپ تۇرغاندا، قويچى بالا بىلەن ساھىبجامال كۆل بويىغا كەپتۇ.

باي ئايال قويچى بالىنى يېنىغا چاقىرىپ:

— سېنى ئازاد قىلدىم، ئەركىن ھايات كەچۈرگىن، — دېگەچ پادىچى بالىنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋېلىپ، ئۇنى كۆلگە ئىتتىرىۋېتىپ، ئىككى ئوغلىغا قىزنى تۇتۇپ باغلاشنى بۇيرۇپتۇ. ئۇلار قىزنى تۇتۇپ باغلاشقا تەمشەلگەندە، قويچى بالا بىر قولىدا ئالتۇن، يەنە بىر قولىدا گۆھەر كۆتۈرگىنىچە كۆلدىن چىقىپتۇ. باي ئايال بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ كۆزلىرى ئالاچەكمەن

بولۇپ كېتىپتۇ - دە، بالىدىن:

— كۆلنىڭ تېگىدە ئالتۇن، گۆھەرلەر بارمىكەن؟ — دەپ سوراپتۇ. قويچى بالا:

— شۇنداق، كۆلنىڭ تېگىدە ئالتۇن - كۈمۈش، گۆھەر - ياقۇتلار نۇرغۇن ئىكەن، قاچىلاشقا بىرنەرسە ئالغىلى چىقتىم، — دەپتۇ.

ئاچ كۆز باي ئايال كۆلنىڭ تەكتىدىكى بايلىقلارغا بۇ ئىگە بولۇۋالمىسۇن دەپ ئويلاپ، ئىككى ئوغلىغا:

— بالىلىرىم، مەن كۆلگە چۈشىمەن، قولۇمنى پۇلاڭلاتسام تېزدىن چۈشۈڭلار، — دەپ قايناۋاتقان كۆلگە سەكرەپتۇ. ئۇ دەقىقە ئۆتمەي تۇنجۇقۇشقا باشلاپتۇ. شۇ چاغدا ئۇ قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپتۇ. ئىككى بالىسى ئاپام بايلىقلارنى كۆتۈرەلمەي بىزنى چاقىرىۋاتىدۇ دەپ ئويلاپ، كەينى - كەينىدىن كۆلگە سەكرەپتۇ. ئۇلار قايناق سۇدا ئۆلۈپتۇ.

شۇنىڭدىن كېيىن ساھىبجامال ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە قويچى بىلەن خاتىرجەم، باياشات تۇرمۇش كەچۈرۈپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكى ئادرېسى

ئاﻣەتلىك شاھزادە

ئۇزۇن زامانلار ئىلگىرى بىر شەھەردە سەلتەنەتلىك بىر پادىشاھ ئۆتكەنىكەن. پادىشاھنىڭ ئۈچ خانىشى بولسىمۇ پەرزەنت كۆرمەپتۇ. پادىشاھ پەرزەنت ئوتىدا قوقاستەك پۇچىلىنىپتۇ. پادىشاھنىڭ ئاھى ئاللاغا يېتىپ، كىچىك خانىشى ھامىلىدار بوپتۇ. پادىشاھ بۇنىڭدىن چەكسىز سۆيۈنۈپ، كىچىك خانىشنى ئىززەتلەپ، ھالىدىن ئوبدان خەۋەر ئاپتۇ. بۇنىڭغا چوڭ خانىشلىرىنىڭ ئىچى ئاداپتۇ.

كۈنلەر، ئايلار ئۆتۈپتۇ، كىچىك خانىشنىڭ ئاي - كۈنى توشۇپ كۆزى يورۇشقا ساناقلىقلا كۈنلىرى قاپتۇ. شۇ كۈنلەردە پادىشاھنىڭ شىكار خۇمارى تۇتۇپ شىكارغا كېتىپتۇ. پادىشاھ شىكارغا كېتىپ تۆتىنچى كۈنى كىچىك خانىشنىڭ مىجەزى ئۆزگىرىپ، يەڭگىشىنىڭ ئالامەتلىرى كۆرۈنۈپتۇ. ئىككى چوڭ خانىش كىچىك خانىش يەڭگەندە بوۋاقلارنى كۈچۈككە ئالماشتۇرۇۋېتىشنى مەسلىھەتلىشىپتۇ. كىچىك خانىش قوشكېزەك تۇغۇپتۇ، تۇغۇتتا ھوشىدىن كېتىپتۇ. ئىككى خانىش كىچىك خانىشنىڭ ئىككى بالىسىنى ئىككى كۈچۈككە ئالماشتۇرۇپ قويۇپتۇ. بىر جادۇگەر ئايالغا بالىلارنى ئەسكى چاپانغا ئورىتىپ، شەھەر سىرتىدىكى چۆل - جەزىرىگە تاشلاتقۇزۇۋېتىپتۇ. ھەپتە توشۇپ پادىشاھ شىكاردىن قايتىپ

كەلگەندە، چوڭ خانىشلىرى پادىشاھنىڭ ئالدىغا چىقىپ كى-
چىك خانىش ئۈستىدىن شىكايەت قىپتۇ. پادىشاھ ئۇلارنىڭ
شىكايىتىگە بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەنمەي ئوردىغا كىرسە خا-
نىش بىھوش ياتقان، ئىككى كۆچۈك ئۇنى ئىمىۋاتقانىكەن. پا-
دىشاھ بۇنى كۆرۈپ خانىشنى زىندانغا تاشلاشنى بۇيرۇپتۇ.

بۇ پادىشاھقا قوشنا شەھەردە بىر پادىشاھ بار ئىكەن، ئۇ
پادىشاھمۇ شىكارغا خۇمار ئىكەن. بىر كۈنى ئۇ شىكارغا چى-
قىپتۇ، ئۇزۇن ئۆتمەي ئالدىغا بىر چىشى بۆرە ئۇچراپتۇ. پا-
دىشاھ ئوقياسى بىلەن بۆرىنى چەنلىگەنىكەن، بۆرە بىر تۈپ
يۇلغۇننىڭ كەينىگە ئۆتۈپ كېتىپتۇ. پادىشاھ بۆرىنىڭ كەينى-
دىن ئىز بېسىپ قوغلاپتۇ. پادىشاھ كېلىپ قارىسا بۆرە يوق،
يۇلغۇن تۈۋىدە بىر زاكىدا يېڭى تۇغۇلغان بىر قىز، بىر ئو-
غۇل ياتقۇدەك. پادىشاھ بالىلارنى ئېلىپ شىكاردىن قايتىپتۇ.

پادىشاھ بالىلارنى ئوردىسىغا ئېلىپ بېرىپ، ئوغۇلغا
«غېرىب»، قىزغا «سەرۋەر» دەپ ئىسىم قويۇپتۇ. ئايلار، يىللار
ئۆتۈپتۇ. غېرىب بىلەن سەرۋەر قۇرامىغا يېتىپتۇ. غېرىب ئە-
قىللىق يىگىت بوپتۇ، سەرۋەر ھۆسن ـ جامالدا تەڭداشسىز
قىز بوپتۇ.

پادىشاھنىڭ بىر قىزى بار ئىكەن. مەلىكە بويىغا يېتىپ،
غېرىبقا ئاشىق بولۇپ قاپتۇ، غېرىبمۇ مەلىكىگە ئاشىق ئى-
كەن. كۈنلەر ئۆتۈپ، پادىشاھ مەلىكىسى بىلەن غېرىبنىڭ
كۆڭۈل سىرىنى سېزىپ قاپتۇ. پادىشاھ كۆڭلىدە غېرىبنىڭ
تېگى ـ تەكتى ئېنىق ئەمەس، قىزىمنى بەرسەم قانداق بولار؟
دەپ ئويلاپ ۋەزىرگە مەسلىھەت سېپتۇ. ۋەزىر:

— ئەي پادىشاھئالەم، غېرىبنى ئادەم بالىسى بەجا كەل-
تۈرەلمەيدىغان بىر ئىشقا بۇيرۇيلى، — دەپ مەسلىھەت بې-
رىپتۇ. پادىشاھ بۇ مەسلىھەتنى قوبۇل كۆرۈپتۇ.

پادىشاھ غېرىبنى ئالدىغا چاقىرىپ:

— ئەي غېرىب، مەن سېنى بېقىپ قاتارغا قوشتۇم. سەن مەلىكەمگە ئاشىق ئىكەنسەن، ۋىسالغا يېتەي دېسەڭ بىر شەرتىم بار، شۇنى ئورۇندىشىڭ شەرت، — دەپتۇ.

— نېمە شەرت بولسا باش ئۈستىگە ئورۇندايمەن، — دەپتۇ غېرىب.

— بىزدىن يىراق بىر شەھەردە بىر موزدۇز بار ئىكەن، ئۇ موزدۇزلۇق قىلغاندا، بىگىزنى ئاياغقا سانجىغاندا يىغلايدىكەن، يىپىنى تارتقاندا قاقاقلاپ كۈلىدىكەن، شۇنىڭ سىرىنى بىلىپ كەل، — دەپتۇ پادىشاھ.

غېرىب بىر يىللىق مۆھلەت سوراپتۇ. ئۇ يول تەييارلىقىنى پۈتتۈرۈپ سەپەرگە چىقىپتۇ. غېرىب كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ بىر شەھەرگە يېتىپ بېرىپتۇ. يەتتە كۈن ئىزدىگەن بولسىمۇ، بىر يىغلاپ - بىر كۈلىدىغان موزدۇزنى بۇ شەھەردىن تاپالماپتۇ. كەچ كىرگەندە بىر ئىشىكنى قېقىپتۇ. ئۆي ئىچىدىن ئاجىز بىر ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. غېرىب ئۆيگە كىرىپ قارىسا، بىر بوۋاي نىمجان ھالەتتە ياتقانىكەن. بوۋاي غېرىبنى كۆرۈپ ئۇسسۇزلۇق بىرىشنى ئىشارەت قىپتۇ. غېرىب بوۋاينىڭ ئاغزىغا سۇ تېمىتىپتۇ. بوۋاي:

— ئوغلۇم، سېنى خۇدا ئەۋەتتى. سەن مېنى ئۇ دۇنياغا ئۇزىتىپ قوي، بۇنىڭ بەدىلىگە مەن ساڭا خاسىيەتلىك بىر ئەڭگۈشتەر بېرىمەن، موھتاج بولساڭ، بۇ ئەڭگۈشتەر سېنىڭ ھاجىتىڭدىن چىقىدۇ، — دەپتۇ.

بوۋاي ئۈچ كۈندىن كېيىن ئۇ ئالەمگە سەپەر قىپتۇ. غېرىب بوۋاينى ئۇ ئالەمگە ئۇزىتىپتۇ، لېكىن ئەڭگۈشتەرنىڭ ئەپسۇنىنى بوۋاي ئېيتىپ بەرمىگەچكە، ئەڭگۈشتەر ئۇنىڭ موھتاجلىقىدىن چىقالماپتۇ. غېرىب باشقا شەھەرگە بېرىشنى

مەقسەت قىلىپ شەھەردىن چىقىشىغا، بىر توپ قاراقچىنىڭ قولىغا چۈشۈپ قاپتۇ. قاراقچىلار غېرىبنىڭ قولىدىكى ئەڭ-گۈشتەرنى تارتىۋاپتۇ. قاراقچىلارنىڭ سەردارى ئەڭگۈشتەرنى ئېلىپ:

— مەن ئۆمرۈمدە ئېرىشمەكچى بولغان ئەڭگۈشتەرگە ئىگە بولدۇم، ئەي خىسلەتلىك ئەڭگۈشتەر، بۇ يېتىمچىنى موزدۇز بار شەھەرگە تاشلىۋەت، — دەپ ۋارقىراپتۇ.

غېرىبنىڭ قۇلىقىغا دەھشەتلىك چاقماق چېقىلغاندەك ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. غېرىب كۆزىنى چىڭ يۇمۇپتۇ. بىر چاغدا ئۇنىڭ قۇلىقىغا يەنە ئاۋازى كىرىپتۇ. ئۇ، نېمە ئالامەت بول-غاندۇ، دەپ كۆزىنى ئاچسا، ئۆزىنى باشقا بىر شەھەردە كۆ-رۈپتۇ، ئۆزى بىر موزدۇزنىڭ ئالدىدا تۇرغۇدەك. موزدۇز چەم-گە بىگىز سانجىپ يىغلايدىكەن، يېپىنى تارتىپ قاقاقلاپ كۈ-لىدىكەن. غېرىب موزدۇزغا سالام بېرىپ:

— بىر يىغلاپ، بىر كۈلۈشلىرىڭىزنىڭ سەۋەبى نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ. موزدۇز غېرىبنىڭ ئۇستۇۋېشىغا قاراپ:

— ئەي بالام، بۇ ئىشنى سەن سورىما، مەن ئېيتماي، — دەپتۇ.

غېرىب يېلىنىپتۇ، يالۋۇرۇپتۇ. موزدۇز پەرۋا قىلماپتۇ. ئاخىر غېرىب مەقسىتىنى ئېيتىپتۇ. موزدۇز غېرىبنىڭ مەق-سىتىنى بىلگەندىن كېيىن:

— ئەي ئوغلۇم، سەن بىر ھاجەتمەن ئىكەنسەن، شۇنداق-تىمۇ سەن مېنىڭ دەردىمگە يەتكىن، ئاندىن ساڭا سىرىمنى ئېيتىپ بېرەي. بۇ شەھەردىن تۆت كۈنلۈك يىراقتا بىر شە-ھەر بار، شۇ شەھەردە بىر مەزىن بار. ئۇ مەزىن ھەر كۈنى سەھەردە ئېگىز پەشتاقتا چىقىپ ئەزان ئېيتىدۇ. ئەزاننى ئېيتىپ بولغاندىن كېيىن پەشتاقتىن ئۆزىنى يەرگە ئېتىپ

www.uyghurkitap.com

بىھوش بولىدۇ، خېلى ياتقاندىن كېيىن ئەسلىگە كېلىدۇ. ئۇ بۇ ئىشنى ھەر كۈنى تەكرارلايدۇ. سەن مەزىننىڭ سىرىنى بىلىپ كەلسەڭ، سىرىمنى ساڭا ئېيتىپ بېرىمەن، — دەپتۇ.

غېرىب موزدۇز كۆرسەتكەن يول بويىچە مەزىن بارىشەھەرگە يېتىپ بېرىپتۇ. ئۇ مەزىننى تېپىپتۇ.

ئەتىسى بامدات نامىزى ۋاقتىدا مەزىن ئېگىز پەشتاقتا چىقىپ ئەزان ئېيتىپتۇ. ئەزان ئېيتىپ بولۇپ ئۆزىنى يەرگە تاشلاپتۇ، خېلىدىن كېيىن ھوشىغا كەپتۇ. غېرىب مەزىننىڭ ئالدىغا بېرىپ:

— ئەي مەزىن، بۇنداق قىلىشلىرىڭىزنىڭ سەۋەبى نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ. مەزىن غېرىبنىڭ ئۈستۈبېشىغا قاراپ:

— ئەي بالام، سەن سورىما، مەن ئېيتماي، — دەپتۇ. غېرىب مەقسىتىنى ئېيتىپتۇ.

— ئەي ئوغلۇم، سەن ھاجەتمەن ئىكەنسەن، شۇنداقتىمۇ سەن ئاۋۋال مېنىڭ ھاجىتىمدىن چىققىن، — دەپتۇ مەزىن، — بۇ يەردىن يەتمىش كۈنلۈك يىراقتا بىر شەھەر بار. شۇ شەھەرنىڭ چېتىدىكى قۇملۇقتا بىر ئاخۇنۇم بار. ئۇ ھەر كۈنى بىر كالىنى ئۆلتۈرۈپ، ئۇنىڭ بېشىنى بۆلەك، پۇتىنى بۆلەك، تېنىنى بۆلەك، ئۈستىخىنىنى بۆلەك قىلىپ تاشلايدۇ، ئاندىن ئۇ يەنە كالىغا قاراپ قان - زار يىغلاپ، دۇئا ئوقۇپ كالىنى قايتىدىن ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ. بۇ ئىشنى ھەر كۈنى تەكرارلايدۇ. سەن شۇ سىرنى بىلىپ كەلسەڭ، سىرىمنى ساڭا ئېيتىپ بېرىمەن.

غېرىب ماقۇل بولۇپ، مەزىن بىلەن خوشلىشىپ، ئاخۇنۇمنى ئىزدەپ يولغا چىقىپتۇ. يەتمىش كۈن يول يۈرۈپ ئاخىر ئاخۇنۇمنى تېپىپتۇ. ئاخۇنۇمنىڭ ئۆيىدە قونۇپ، ئەتىسى مەزىن ئېيتقان ئەھۋالنى كۆرۈپتۇ. ئاخۇنۇم كالىنى ئەسلىگە

كەلتۈرۈپ بولغاندا، غېرىب ئاخۇنۇمدىن بۇنىڭ سەۋەبىنى سوراپتۇ. ئاخۇنۇم غېرىبنىڭ ئۈستۈپشىغا قاراپ:

— ئەي بالام، سەن سورىما، مەن ئېيتماي، — دەپتۇ. غېرىب مەقسىتىنى ئېيتىپتۇ.

— ئەي ئوغلۇم، بۇ سىرنى بىلمىگۈچە نىيىتىڭدىن يانمايدىغان ئوخشايسەن. ئۇنداق بولسا، سەن مېنىڭ ھاجىتىمدىن چىققىن، — دەپتۇ ئاخۇنۇم، — مۇشۇ يەردىن قىرىق توققۇز كۈن يول يۈرسەڭ، بىر چىنار تۈۋىگە بارىسەن. چىنارنىڭ ئوڭ تەرىپىنى سىلىساڭ، بىر ئىشىك ئېچىلىدۇ. ئىشىكتىن كىرىپ مېڭىۋەرسەڭ، بىر يەرگە بېرىپ توسۇلىسەن. شۇ يەردىكى تامنى سىلىساڭ، يەنە بىر ئىشىك ئېچىلىدۇ. ئىشىكتىن كىرىپ بىر تۇلپارنى كۆرىسەن. شۇ تۇلپارنى مىنەلىسەڭ، ئۇ سېنى ئۇچۇرۇپ بىر باغقا ئېلىپ بارىدۇ. شۇ باغدا بىر پەرىزات بار. شۇ پەرىزاتنى ئاتنىڭ ئالدىغا ئېلىپ مۇشۇ يەرگە كەلسەڭ، ئۆز سىرىمنى ئېيتىپ بېرىمەن.

غېرىب يولىنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ. ئۇ تۇرغۇن جەبىر - جاپالارنى چېكىپ قىرىق توققۇز كۈندە ئاخۇنۇم ئېيتقان چىنارنىڭ تۈۋىگە يېتىپ بېرىپتۇ. چىنار تۈۋىدە ئارام ئېلىپ ئۇخلاپ قېلىپ چۈش كۆرۈپتۇ، چۈشىدە ئاپئاق ساقال، نۇرانە چىراي بىر بوۋاينى كۆرۈپتۇ. غېرىب بوۋايغا سالام بېرىپتۇ. بوۋاي ئۇنىڭ سالىمىنى قوبۇل قىلىپ:

— ئەي ئوغلۇم، سەپىرىڭ قايان؟ — دەپ سوراپتۇ. غېرىب ئۆزىنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ.

— ئەي ئوغلۇم، خەتەرلىك يولغا قەدەم بېسىپسەن. تولپارنى مىنگەندە تىزگىنىنى ھەرگىز تارتما. تىزگىنىنى تارتىپ قويساڭ ھالاك بولىسەن. غەپلەت ئۇيقۇڭنى ئاچ، بۇ دىۋىلەر ماكانى، — دەپتۇ بوۋاي. غېرىب چۆچۈپ ئويغىنىپتۇ. ئۇ چىنارنىڭ ئوڭ تەرىپىنى سىلىغانىكەن، بىر ئىشىك ئېچىلىپتۇ. ئۇ شۇ ئىشىكتىن كىرىپ يەنە بىر ئىشىكنىمۇ ئېچىپ كىرىپ تولپارنى كۆرۈپتۇ. غېرىب تولپارغا مىنىپتۇ، تولپار شۇ ھامان بىر كىشنەپ ئۇچۇپتۇ. كەينىدىن دىۋە قوغلاپتۇ. غېرىب تولپارنىڭ بويندىكى ئوقيانى ئېلىپ دىۋىنىڭ سىڭار كۆزىنى چەنلەپ ئېتىپتۇ. ئوق دەل جايىغا تېگىپتۇ، دىۋە ئۆلۈپتۇ. شۇ ھامان قارا بوران كۆتۈرۈلۈپ، جاھاننى قاراڭغۇلۇق بېسىپتۇ. غېرىب تولپارنى بولۇشىغا قويۇپ بېرىپ، ئېگەرگە چىڭ يېپىشىۋاپتۇ. بوران توختىغاندا، غېرىب يەر ھەيدەۋاتقان بىر بوۋاينىڭ يېنىغا كېلىپ قاپتۇ. ئۇ بوۋايغا سالام بېرىپ، بۇ يەرنى سوراپتۇ. بوۋاي غېرىبنىڭ سالىمىنى قوبۇل قىلىپ:

— بالام، ئاۋازىڭنى بوش قىل، بۇ يەر دىۋىلەرنىڭ ماكانى. دىۋىلەر ئاڭلاپ قالسا، مەن تۇرماق، كاللىرىمۇ ئامان قالمايدۇ، شۇڭا كاللىرىمۇ ھوش - پوش دېمەي جىممىدە

ھەيدەۋاتىمەن، — دەپتۇ. غېرىب:

— ئەي بوۋا، سىلىنىڭ قوشلىرىنى مەن ھەيدەپ تۇراي، سىلى بازارغا بېرىپ نان، قېتىق ئەكەلسىلە، — دەپ بوۋايغا ئون تىللا بېرىپ بازارغا يولغا ساپتۇ.

بوۋاي بازارغا كېتىپتۇ. غېرىب بوۋاينىڭ ئورنىدا قوش ھەيدەپتۇ. كالىلار ئېتىزنى ئۈچ ئايلىنىپ يېتىۋاپتۇ. غېرىب كالىلارنى قامچىلاپتۇ، كالىلار كۆچەپ تۇرۇپ بىر تارتىپتىكەن، شۇ ھامان «قاراس» قىلغان ئاۋاز چىقىپ، يەر - جاھاننى ئىس - تۈتەك قاپلاپ كېتىپتۇ. بىرئازدىن كېيىن شامال چىقىپ، ئىس - تۈتەكنى بىر تەرەپكە سۈرۈپ كېتىپتۇ. غېرىب كۆرۈپتۇكى، ئېتىزلىقتا ئادەم پاتقۇدەك بىر كامار تۇرغۇدەك. ئۇ تۆۋەنگە چۈشۈپ قارىسا، بۇ يەردە قىرىق بىر ھۇجرا بار ئىكەن. ئۇ ھۇجرىلارغا بىر - بىرلەپ قاراپ يىگىرمە بىرىنچى ھۇجرىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كەلسە، ئىشىككە خەت يېزىقلىق تۇرغۇدەك. خەتتە: «بۇ تىلسىم غېرىب ئىسىملىك شاھزادىنىڭ نامىدا پۈتۈلگەن. غېرىب بۇ تىلسىماتتىكى ساندۇقنى ئېچىپ، ئۇنىڭدىكى ئەڭگۈشتەر ئۈزۈكنى ئېلىپ، ئۇنى سول قولىنىڭ ئوتتۇرا بارمىقىغا سېلىپ، مەلىكىنىڭ ئەمرى دەپ ئەمر قىلسا، مۇرادى ھاسىل بولغاي. يەر ئاستىدىكى بارلىق دىۋىلەر ئۇنىڭ قولىغا ئايلانغاي» دەپ يېزىلغانىكەن. غېرىب ساندۇقنى ئېچىپ، ئەڭگۈشتەر ئۈزۈكنى ئېلىپ سول قولىنىڭ ئوتتۇرا بارمىقىغا سېلىپ: «مەلىكىنىڭ ئەمرى» دەپ ئەمر قىلغانىكەن، غارىدىكى ئالتۇن - كۈمۈش، ئۈنچە - مەرۋايىت، تىللا - جاۋاھىرلار ئەسلىگە كەپتۇ. ئۆزى بىر غېرىچ، ساقىلى ئۈچ غېرىچ دىۋىلەر غېرىبنىڭ ئايىغى ئاستىغا باش قويۇپ:

— نېمە خىزمەتلىرى بار؟ — دەپتۇ.

غېرىب دىۋىلەرگە غار ئىچىدىكى مال ـ دۇنيانى تاشقى-رىغا ئاچىقىشنى ئەمر قىپتۇ. دىۋىلەر ھەش ـ پەش دېگۈچە مال ـ دۇنيانىڭ ھەممىسىنى تاشقىرىغا ئاچىقىپتۇ، نەچچە يۈز تۆگىنى تەييارلاپ، مال ـ دۇنيانى ئارتىپ تەخلەپ قويۇپتۇ.

— يەنە نېمە خىزمەتلىرى بار؟ — دەپتۇ.

— ئەمدى تاماق تەييارلاڭلار، — دەپ ئەمر قىپتۇ غېرىب.

شۇ ھامان تاۋاق ـ تاۋاقتا تۈرلۈك ـ تۈمەن تائاملار ھا-زىر بوپتۇ. غېرىب بۇ تائاملارنى ھۇزۇرلىنىپ يەۋاتقاندا بوۋاي يېتىپ كەپتۇ. بوۋاي بۇ كارامەتلەرنى كۆرۈپ:

— ئەي بالام، نېمە كارامەت بۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. غې-رىب بوۋايغا:

— مەن ئەسلىدە بىر سودىگەر ئىدىم، كارۋانلىرىم كەي-نىمدە كېلىۋاتقانىدى، ھازىر يېتىپ كەلدى، — دەپتۇ.

غېرىب بىر تۆگىدىكى مال ـ دۇنيانى بوۋايغا قالدۇرۇپ يولىغا راۋان بوپتۇ.

غېرىب بارلىق مال ـ دۇنيانى ئېلىپ، دىۋىلەرگە ناغرا ـ سۇنايلارنى چالدۇرۇپ مېڭىپتۇ. ئۇ ئۇزۇن يوللارنى بېسىپ ئاخۇنۇمنىڭ ئالدىغا يېتىپ بېرىپتۇ ۋە ئۆزىنىڭ بېشىدىن ئۆتكەنلەرنى سۆزلەپ بېرىپ:

— ئەي ئاخۇنۇم، ئەمدى كالىنىڭ سىرىنى سۆزلەپ بې-رىڭ، — دەپتۇ.

ئاخۇنۇم بىر ئۇھ تارتىۋېتىپ:

— ئەي ئوغلۇم، كىشىنىڭ رىزقى كىشىگە سىڭمەيدى-كەن، ئاللا ھەممە بەندىسىنى ئۆز مەئىشىتى، رىزقى بىلەن ياراتقانىكەن. مەن ئەسلىي ئاخۇن ئەمەس، بىر سېھىرگەر. مەن كىتاب ئېچىپ سېنىڭ نامىڭدا پۈتۈلگەن بىر تىلسىمنىڭ بارلىقىنى كۆردۈم. ئۇ تىلسىمنى ساڭا ئاچقۇزۇپ ئەگەشتۈر-

گە ئېرىشمەكچى بولدۇم. شۇ مەقسەت بىلەن سېنى بۇ يەرگە ئالداپ ئەكەلدىم. سەن كۆرگەن كالا راست كالا ئەمەس، ياغاچ كالا. سەن كۆرگەن بىر يىغلاپ، بىر كۈلىدىغان مۇزدۇز، پەشتاقتىن ئۆزىنى ئېتىپ بىھوش بولىدىغان مەزىن مېنىڭ شاگىرتلىرىم، — دەپ ئۆز سىرىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ.

غېرىب ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئاڭلاپ:

— بۇ تىلسىم نېمە ئۈچۈن مېنىڭ نامىمدا پۈتۈلدى؟ — دەپ سوراپتۇ. سېھىرگەر:

— ئەي ئوغلۇم، سەن تېگى - تەكتىڭنى ئۇقمايسەن. سەن بىلەن سىڭلىڭ ئىككىڭلار ئەسلىدە پادىشاھنىڭ كىچىك خانىشىدىن تۇغۇلغان قوشكېزەك بالىلار. پادىشاھنىڭ چوڭ خانىشلىرى تۇغماس بولغانلىقى ئۈچۈن، كىچىك خانىشقا ھەسەت قىلىپ سىلەرنى چۆلگە تاشلاتقۇزۇۋەتكەن. سېنىڭ مانا مۇشۇ تېگى - تەكتىڭنى ساڭا بىلدۈرۈش ئۈچۈن بۇ تىلسىم پۈتۈلگەن، — دەپ پۈتۈن ئىشلارنى سۆزلەپ بېرىپتۇ.

غېرىب سېھىرگەرگە بىر تۆگە مال - دۇنيا بېرىپ خوشلىشىپ مېڭىپتۇ. كۆپ يوللارنى بېسىپ مەزىننىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ. غېرىب بېشىدىن كەچۈرگەنلىرىنى سۆزلەپ بېرىپ، مەزىننىڭ سىرىنى سوراپتۇ. مەزىن:

— مەن سېھىرگەرنىڭ شاگىرتى، ئۇ مېنى سېھىرلەپ قويغان. مەن ئەزاننى ئېيتىپ بولسام، غايىبتىن بىر قول كېلىپ گېلىمنى بوغىدۇ. مەن شۇ چاغدىلا بىھوش بولۇپ پەشتاقتىن ئۇچۇپ چۈشىمەن. ئۆزۈمنى پەشتاقتىن ئېتىشىمنىڭ سەۋەبى شۇ. مەن ئىلگىرى بۇ سىرنى ساڭا ئاشكارىلاپ قويغان بولسام، ھېلىقى غايىب قول مېنى بوغۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەن بولاتتى، — دەپ ئۆز سىرىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ.

غېرىب مەزىنگە بىر تۆگىدىكى مال - دۇنيانى قالدۇرۇپ

يولىغا راۋان بوپتۇ. ئۇ كۆپ يوللارنى بېسىپ موزدۇزنىڭ ئالدىغا يېتىپ بېرىپتۇ. ئۇ موزدۇز بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭ بېشىدىن ئۆتكۈزگەنلىرىنى سۆزلەپ بېرىپ موزدۇزنىڭ سىرىنى سوراپتۇ.

— مەن ئاشۇ سېھىرگەرنىڭ شاگىرتى. مېنىڭ بىر يىغلاپ، بىر كۈلۈشۈمدىكى سەۋەب، ئۇ مېنى سېھىرلەپ قويغان. ھەر نۆۋەت ئاياغنىڭ چەمگە بىگىز سانجىغاندا، بىگىز يۈرىكىمگە سانجىلىدۇ، مەن شۇ ئازابقا چىدىماي يىغلايمەن. يىپنى تارتقاندا ئاغرىق تۈگەپ بىر قول مېنى غىدىقلايدۇ، شۇڭا قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىمەن، — دەپ ئۆز سىرىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ.

غېرىب موزدۇزغىمۇ بىر تۈگمىدىكى مال - دۇنيانى بېرىپ، ئۆز يولىغا راۋان بوپتۇ. غېرىب كۆپ يوللارنى كەينىدە قالدۇرۇپ، ئۇ ئالەمگە ئۆزىتىپ قويغان بوۋاينىڭ تۆپراق بېشىغا كېلىپ دۇئا قىلىپ قايتماقچى بوپتۇ. شۇ چاغدا غايىبتىن:

«ئەي ئوغلۇم، مېنىڭ سەۋەنلىكىمدىن مەن بەرگەن ئامانەت يامان ئادەملەرنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالدى. شۇ سەۋەنلىكىمدىن مەن گۆرۈمدە تىنچ ياتالمايۋاتىمەن. سەن ئاشۇ ئامانەتنى ئۆز قولۇڭغا قايتۇرۇۋېلىپ، مېنى خاتىرجەم قىلغىن» دېگەن ئاۋاز چىقىپتۇ.

غېرىب دىۋلەرگە: «بۇ شەھەردە بىر توپ قاراقچى بار، تۇتۇپ كېلىڭلار!» دەپ ئەمر قىپتۇ. دىۋلەر قۇيۇنتاز قاينىتىپ كۆزدىن غايىب بوپتۇ. ھەش - پەش دېگۈچە قىرىق بىر قاراقچىنى تۇتۇپ كەپتۇ. غېرىب قاراقچىلاردىن ئەڭگۈشتەر ئۈزۈكنى تارتىۋاپتۇ ۋە دىۋلەرگە قاراقچىلارنى ئىنسان ئاياغ باسمايدىغان جەزىرىگە ئاپىرىپ تاشلاشنى ئەمر قىپتۇ.

غېرىب بوۋاينىڭ روھىغا دۇئا قىلىپ يولىغا راۋان بوپ-
تۇ. ئۇ بىر يىل مۇھلەت توشىدىغانغا بىر كۈن قالغاندا
داغدۇغا بىلەن شەھەرگە كىرىپ كەپتۇ. شەھەر ئەھلى ھەيران
قاپتۇ. پادىشاھ غېرىبنى ھۆرمەت بىلەن كۈتۈۋاپتۇ. غېرىب
پۈتكۈل كەچۈرمىشلىرىنى پادىشاھقا سۆزلەپ بېرىپتۇ. پادىشاھ
قايىل بوپتۇ ۋە قىزىنى غېرىبقا بېرىشكە رازىلىق بېرىپ،
قىرىق بىر كېچە - كۈندۈز توي قىلىپ ئەل - يۇرتقا
داستىخان ساپتۇ. غېرىب ۋىسال شادلىقىغا چۆمۈپتۇ. ئاشۇ
كۈنلەردە غېرىب ئۆزىنىڭ تېگى - تەكتىنى پادىشاھقا ئېيتىپ
بېرىپ، ئۆز ئاتىسىنىڭ شەھىرىگە بېرىشقا رۇخسەت سوراپتۇ.
پادىشاھ ئىجازەت بېرىپتۇ. غېرىب سىڭلىسىنى ئېلىپ ئاتى-
سىنىڭ شەھىرىگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ.

ئۇلار يەتتە كېچە - كۈندۈز توختىماي يول يۈرۈپ ئاتى-
سىنىڭ شەھىرىگە يېتىپ بېرىپ، شاھ ئاتىسىنىڭ ئالدىغا
كىرىپتۇ ۋە ئۆتكەن ئىشلارنى شاھ ئاتىسىغا سۆزلەپ بېرىپ-
تۇ. پادىشاھ ئەمر قىلىپ، زىنداندىكى كىچىك خانىشنى ئاچى-
قىپتۇ. خانىش غېرىب بىلەن سەرۋەرنىڭ ئالدىغا كەلگەندە،
ئىككى كۆكسىدىن ئاپئاق سۈت ئېتىلىپ چىقىپتۇ. پادىشاھ
ھەسەتخور خانىشلىرىنى ئايغىر كۆرمىگەن بايتالنىڭ قۇيرۇ-
قىغا باغلاپ، بايتال كۆرمىگەن ئايغىرنى قويۇپ بېرىپ
جازالاشقا بۇيرۇپتۇ.

پادىشاھ تەختىنى غېرىبقا ئۆتكۈزۈپ بېرىپتۇ. غېرىب
خوتۇنىنى ئەكەلدۈرۈپتۇ. غېرىبنىڭ قېيناتىسىمۇ ئۆز شەھە-
رىنى غېرىبقا ئۆتكۈزۈپ بېرىپتۇ. غېرىب بۇ ئىككى شەھەرنى
بىرلەشتۈرۈپ ئادىللىق بىلەن يۇرت سوراپ، قالغان ئۆمرىنى
خۇشال - خۇرام ئۆتكۈزۈپتۇ.

[General Information]
书名=维吾尔民间故事 5　维吾尔文
SS号=40250816

www.uyghurkitap.com